

Bb 15 2^e a.

Nieuws 23 Oct 1915 - ~~Heren~~ 29 Oct 19
Uit de oude pampieren van ~~Don J. Prandman~~

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

I.

In 't verleden ligt het heden,
In het nu, wat worden zal.

Bilderdijk.

Niet zoo lang meer zal het duren, of het nieuwe Raadhuis van Zegwaard, dat zijne voltooiing begint te naderen, zal in gebruik genomen worden. Daaraan gaat vooraf de ontruiming van het oude, een gedeelte der bovenverdieping van het koffiehuis van den heer E. W. Ooms, genaamd „De Jonge Prins.”¹⁾

't Is niet alleen in den laatsten tijd, dat daar de belangen van Zegwaard's burgerij behartigd worden. In het Rijksarchief te 's Gravenhage vonden we aangeteekend, dat daar reeds voor 250 jaar de „schout en geregte” van de ambachtsheerlijkheid Zegwaard vergaderden.

Een enkel woord moge dit toelichten.

De graven van Holland en na hen de Staten als opvolgers van de grafelijkheid, hadden verschillende landstrecken in leen gegeven aan personen, die zich om de eene of andere reden verdienstelijk hadden gemaakt. Die personen werden heeren van zoon streek geheeten; vandaar dat men zijn gebied eene heerlijkheid noemde.

Men onderscheidde tweeërlei heerlijkheden: hooge heerlijkheden en ambachtsheerlijkheden.

In eene hooge heerlijkheid had de heer het recht alle crimineele zaken zelf af te doen; zelfs mocht hij een misdadiger ter dood veroordeelen; daarom werd hij ook wel halsheer genoemd.

In zijne plaats stelde hij een baljuw als hoofdamtenaar aan, die meestal tevens schout²⁾ was. Bijgestaan door zijne mannen nam de schout kennis van de crimineele of hals-misdaden. Ook oefenden zij samen het recht van keur.³⁾

In eene ambachtsheerlijkheid had de heer geen recht van crimineele rechtspraak, noch van keur. Deze waren aan baljuw en welgeboren mannen (oorspronkelijk „vrijgemaakte Luiden, welke Ouders of Voorouders van de Lyfeigenschap ontslagen waren, hetzij bij gunste door verdienste, uitkoop of anderszins) van het baljuwschap voorbehouden.

Als bijv. een inwoner van Zegwaard een moord beging op een mede-inwoner — (Zegwaard was eene ambachtsheerlijkheid binnen het baljuwschap Rijnland) — dan moest de schout van het ambacht, zoo 't hem mogelijk was, den misdadiger vatten, en hem overleveren aan den baljuw van Rijnland, door wiens vierschaar de misdadiger gevonnisd werd.

Beging een inwoner van Benthuizen een moord op een mede-inwoner — (Benthuizen was eene hooge heerlijkheid binnen het baljuwschap van Rijnland) —, dan mochten baljuw en mannen van Benthuizen de strafzaak berechten, n.l. vonnis uitspreken en uitvoeren.

De ambachtsheer van Zegwaard had dus niet de crimineele of hooge jurisdictie (rechtspraak); wel de civiele of middelbare en de lage.

Hieronder behoorde: „ordre en bewind van de dagelijkse polici en landbestier, van de justicie en regtsoeffening, het straffen van breuken en verbeurten ... so ook daartoe behoort de schouw en onderhouding van dijken, kaden, wegen, straten, het bestier van wesen en kerkegoeden, toesigt te hebben op de kermissen, jaarmarkten, vastenavonden, kramers, tafelspeelders en dergelijke” (Van Leeuwen) maar ook „het overdragen van landerijen en andere vaste goederen, het maken van gerechtelijken uitersten wil, het benoemen en stellen van voogden en uitvoerders van uiterste wilsbeschik-

kingen”. (Tege. Staat.)

Doch genoeg hierover.

Graaf Willem III, de Goede, verkocht de ambachtsheerlijkheid van Zegwaard in 1305 aan Béatrice, dochter van Heer Dideric van der Dorloge. (Door de welwillendheid van den Rijksarchivaris zijn we in het bezit van een foto van het stuk, waarin de koop beschreven is.)

Thans gaan we niet na, welke heeren in den loop der eeuwen de heerlijkheid in bezit hebben gehad. Alleen zij het ons vergund mede te deelen, dat den 16den Maart 1750, ten-overstaan van Hendrik van Dam, notaris bij den Hove van Holland, de heerlijkheid publiek werd verkocht door den eigenaar mr. Willem van Cleef, en dat koop werd de heer Johan Osy te Rotterdam voor de som van f 30,000.

Tot heden is de familie Osy nog in het bezit van den titel van ambachtsheer.

1) Niemand denkt er aan, dat met „De Jonge Prins”, Stadhouder Willem III wordt bedoeld, die in 1650 geboren, door de regentenpartij achteruitgezet, in 1672, toen ons land in oorlog geraakte met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen, tot Stadhouder uitgeroepen en later tot Koning van Engeland gekroond werd.

Het Rechthuis (vandaar „voor het Gerecht trouwen”), het koffiehuis van den heer Ooms, zal in den loop der jaren wel eens verbouwd zijn geworden.

In den tijd van „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap” veranderde de eigenaar den naam in „De Reizende Man”. 't Had gevaarlijk kunnen worden „De Jonge Prins” te laten uithangen.

2) In een volgend artikel hopen we iets over den schout te schrijven.

3) Later komen we hier nog eens op terug.

Zegwaard. ALB. BRAUCKMAN.

Uyt d'oude Kampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig

de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

II.

Joan Osy was, zooals we zagen, in 1750 eigenaar van de heerlijkheid Zegwaard geworden. Dat wil niet zeggen, dat hij in het bezit van de huizen en landerijen kwam: hij kocht alleen het recht ambachtsheer te zijn. Palesteyn, toen eene groote boerenwoning met een rieten dak, werd ook zijn eigendom.¹⁾

't Is onzen lezers zeker wel opgevallen, dat voor de heerlijkheid eene groote som betaald werd. Omstreeks dienzelfden tijd, 28 Sept. 1741, kocht Cornelis van Aalst, Predikant te Calslagen, de ambachtsheerlijkheid Zoetermeer voor f 41.000 van Jacob du Mee, die haar in 1711 voor f 35.000 gekocht had.

Niet vergeten moet worden, dat het geld toen veel meer waarde had dan tegenwoordig, d. w. z. dat men voor een gelijk bedrag vroeger veel meer kon koopen, dan men er thans voor zou kunnen krijgen. Zoo vonden wij bijv. in eene oude rekening in het archief der gemeente Zegwaard²⁾ dat voor eene melkkoe in dien tijd 50 à 60 gulden werd betaald; voor eene heele beste 70 Gld. Op eene publieke verkooping hier ging een 5-jarige ruïn voor 85 Gld., eene 3-jarige merrie voor 76 Gld. en eene 9-jarige voor 40 Gld. weg.

De ambachtsheer had het recht, alle personen, die een publiek ambt of eene publieke betrekking moesten bekleeden, aan te stellen.

Die van Zegwaard benoemde:

- a. Den schout en de schepenen.
- b. Den secretaris van het ambacht.
- c. De ambachtsbewaarders.
- d. De kroosheemraden.
- e. De molenmeesters.
- f. De schotkervers en -gaarders.
- g. De turfmeters.
- h. De weesmannen.
- i. De kerkmeesters.
- j. De armmeesters.
- k. De brandheemraden.
- l. Den bode van het ambacht.
- m. Den dienaar van het gerecht.
- n. Den klapwaker.
- o. Den marktschipper.
- p. De vroedvrouw.

Thans iets over elk dezer ambachten en bedieningen.

De ambachtsheer stelde in zijne plaats als hoofdamtenaar den Schout aan. Deze legde niet alleen in handen van den ambachtsheer, maar ook in die van den baljuw van Rijnland den eed af. Hij was daardoor verplicht „de crimineele actien die in de Heerlyckheid souden mogen komen voor te vallen getrouwelyck en oprechtelyck” de vierschaar van Rijnland „aen te brengen, soo haest deselve t' sijner kennisse sullen sijn gekomen.”

Als plaatsvervanger van den ambachtsheer nam hij den anderen ambtenaar den eed af.

Deze luidde in de 16e eeuw:

„Dit sweren wij elcx Int stuck van onssen Dienste, Dat wij die gemeente ende onderalt van den ambochte van Segwaert zullen voorstaen ende behelpelicken wesen. In alle gerechtheijt, na onsse beste wetenschap ende vijff sinnen, Dat en sullen wij nijet laten om lieff ofte leedt, Om vrientchap ofte maechschap, om ghiften noch gaeyen, Soe waerlicken moet ons God Almachtich helpen ende Zijn heilich Woordt.”

Door den schout werden alle burgerlijke zaken berecht. Daarin werd hij door 8 schepenen bijgestaan. Deze, hoewel door den ambachtsheer aangesteld, moesten de gemeente vertegenwoordigen. Het beginsel van onzen tijd, dat men slechts vertegenwoordigd wordt, door een persoon, die men zelf kiest, was aan die tijden vreemd. Den schout vroeg aan de schepenen het vonnis (vonnis is van vinden — vondenis — vondenis — vonnis) deze „vinden” het en de schout voert het uit.

De oude rechtboeken, die gedingen, betreffende geldschuld, erfenis, boedelscheiding en diergelijke inhouden, worden nog in het rechterlijk archief te 's Gravenhage bewaard. Die van Zegwaard, 12 dikke folio-deelen, vangen aan met 15 Februari 1572 en eindigen met 12 Januari 1810; die van Zoetermeer, 9 boeken, loopen van 10 November 1600 tot 28 Februari 1811.

Ten Rechthuize werden de vierschaardagen om de veertien dagen gehouden, „uitgesondert den Ougst en de Lente, elcken tijdt van vacantie geduyrende Ses weecken”.

Van de vonnissen stond hooger beroep open bij baljuw en mannen van Rijnland en later, met voorbijgang van deze, ook bij den Hove van Holland.

Behalve de uitoefening van het burgerlijk recht, behoorde tot het ambt van schout en schepenen „te staen over alle publiecke verkoopinghen ende verhuizingen van Landen onder 't ambacht gelegen, mits-

gaders over alle naestinge van deselve Landen.” De oudste koopbrief, die wij tot nog toe hier ontdekten, op perkament geschreven, is van het jaar 1648. Een zegel van groene was, voorzien van het stempel van den schout, hangt er aan.

Het schoutambt werd door den ambachtsheer verpacht. Zoo vonden we aangeleekend, dat Jan Ghijsbrechtszoon van Duivenvoorde in 1579 schout was en daar jaarlijks „hondert twintich Carolus guldens een halff vat boters ende een hondert thonnen turf” voor betaalde.

Zijn inkomen kwam voornamelijk uit de boeten; ook bezorgde het zegelrecht hem veel voordeel. Door hem werd n.l. aan alle koop-, rente- en schuldbrieven, een zegel gehecht. Ten slotte had hij ook recht op het derde gedeelte van de groote boeten, die door den baljuw van Rijnland, den ingezetenen dezer heerlijkheid opgelegd werden. Van dit laatste voordeel bleven verschillende „boerenschouten” door hun „onkunde” vaak verstoken, geluigt. Van Leeuwen.

Ten allen tijd hebben de schouten te slech-
faam bekend gestaan. We zagen, dat de
ambachtsheer het recht had den schout aan
stellen en dezen post verkocht. 't Kwam er
op aan of hij, die hem bekleedde, het ver-
schte verstand had; als hij maar het
geld had om den heer te betalen. Regeering
en rechtspraak waren geheel een geldzaak.
want het was hem, die het ambt kocht, min-
der om de eer, dan om het oewin te doen.
Een tweetal spreekwoorden herinneren ons
aan dien tijd: „Het is met groote heeren
kwaad kersen eten, want zij gooien met de
pitten” en „Wat de heeren wijzen oordee-
len, moeten de gekken (inwoners) prijzen.”
Geldboete was de straf, de boete kwam den
schout toe, zoodat een gewetenloos rechter
de inkomsten van zijn ambt ten koste van
zijne onderhoorigen kon opdrijven. 't Waren
ruwe tijden, tijden van afpersing en kneve-
larij, waarin voor geld macht en recht te
koop waren.

1) Mogelijk, dat we nog wel een artikeltje
over Palesteyn schrijven. We hoorden, dat door
het nemen van een foto van den ouden paar-
denstal der heeren Osie (thans eigendom der
Centrale Melkfabriek) dat overblijfsel van vroe-
gere grootheid aan de vergetelheid ontrukkt zal
worden. Wel jammer, dat dit niet is geschied
toen „t Huis van Palesteyn” afgebroken werd;
een foto, teekening of plaat daarvan kwam tot
nog toe niet onder ons bereik.

2) Den Edelachtb. Heer C. L. J. Bos, burge-
meester van Zegwaard, zijn wij ten hoogste
dankbaar voor de welwillende wijze, waarop hij
ons toestond, kennis te nemen van den inhoud
van het oud-archief der gemeente Zegwaard.
B.

*

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig
de wet van 25 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

III.

In ons vorig artikel hebben we de verschil-
lende ambten en betrekkingen genoemd,
waarover de ambachtsheer van Zegwaard
de beschikking had. Tevens hebben we,
schrijvend over den schout, getracht aan te
toonen, dat „die goede oude tijd” ook zijn
schaduwzijde had.

De rechterhand van den schout was de
secretaris. Over zijn werkkring zullen
we niet verder uitweiden, daar we wel mo-
gen aannemen, dat die bekend zal zijn.
Evenwel willen we er op wijzen, dat ook het
„clerckambocht” door den ambachtsheer
verpacht werd en dat 't hem b.v. in 1795
f 700 opbracht, d. w. z. dat de secretaris dat
bedrag jaarlijks aan den ambachtsheer moest
betalen. Bij het nagaan der oude rekeningen
is het ons dan ook opgevallen, dat de ge-
ringste dienst door den secretaris verricht,
door hem in rekening gebracht werd. Elk
onderhoud, dat hij met een der andere re-
genten had, bracht hem geld op. We dienen
in het oog te houden, dat hij te zorgen had,
boven die f 700 nog dat, wat hij voor zijn
levensonderhoud enz. noodig had, te ont-
vangen. En nu is het wel waar, dat alle za-
ken, die tegenwoordig notarieel geschieden,
tot de lage rechtspraak behoorden, (zie no. I)
zoodat de secretaris tevens notaris was, doch
we vinden aangeteekend, dat men vroeger
hier ook notarissen had (1688 Cornelis Son-
neveld; 1691 Symon Berckel). Deze ho-
hoorden niet tot de dorpsambtenaren, ont-
vingen hunne commissie van den Hove van
Holland, en hadden zich hier met consent
(goedvinding) van den ambachtsheer geves-
tigd.

Tot de taak van schout en ambachtsbe-
waarders behoorde het „bewind over alle
ambagtsaken, als over de gewone wegen,
wateringen, sluysen, bruggens en wat dies
meer is.” Ambachtsbewaarders inden ook
de morgengelden ten baté van het hoog-
heemraadschap.

Met den schout schouwden de kroos-
heemraden de waterkeeringen van het am-
bacht; zij hadden zich aan een naschouw van
Rijnlandsbestuur te onderwerpen „over die
dijken, wegen, wateringen, bruggen, bij wier
behoorlijken staat het gemeene land belang
had.”

Aan die regenten uit den ouden tijd: am-
bachtsbewaarders en kroosheemraden, wer-
den we dezer dagen herinnerd, toen op de
laatste raadsvergadering van Zegwaard over
onze Dorpsstraat gesproken werd. 't Werd
onbillijk genoemd, dat het onderhoud der
kleine steenen voor rekening der respectieve
eigenaren komt. Edoch! mag de historie de-
zen toestand eens toelichten?

en- 't Was anno 1660, dat met „eerbiedinge
on- ende reverentie den Edelen Heeren Schoudt
en, en Ambachtsbewaerders van Segwaert” een
aaf verzoekschrift werd aangeboden, ondertee-
el- kend door 53 „inwoonderen ende gehuijsde
te van 't dorp”, terwijl nog 21 „persoonne, die
an niet geteijckend en hebben, wenschen, dat
re- het voortgaeng mach hebben, dat se niet
pl- opuseeren en sullen.”

Wat toch was het geval?

De ingezetenen hadden hier veel last van

21 het regenwater. Tegenwoordig wordt dit door
s. onze huismoeders, vooral daar het water van
n de Buurtvaarten, („het lijkt wel inkt”) on-
e bruikbaar is, zeer op prijs gesteld; vroeger
t kende men daar niet zoo'n groote waarde
aan toe en liet het wegloopen. Neemt men
nu in aanmerking, dat alleen in het midden
der Dorpsstraat steenen lagen, dat de „weg”
e tusschen dat rijpad en de stoepen onbe-
... straat was, dan kunt ge wel begrijpen, hoe
e het er bij langdurigen regen zal hebben uit-
gezien.

Men peinsde op middelen tot verbetering.

„Op ten Ilen Martij, anno zestienhondert
ende elf” werd het bij Schout en Kroos-
heemraden, van Zegwaard „oorbaerlic be-
vonden ende geordonneert om ordre te stel-
len op de Losinge van den watere aldaer,
mitsgaders 't verhogen van de straat, ende 't
verlagen van de wech”. Op papier werd aan-
gegeven door welke goten het „Regenwaer-
ter naar de beste bequiemhey van den
Dorpschen heerwech ende straat te leyden,
tot achter Inde buyrvaert”. 't Was echter
noodig, dat in 1618 Rijnlands bestuur er
aan herinnerde, dat „alle d'Ingesetenen ge-
rustelic ende vredelic dat behoeden naar
te commen” en het ordonneerde den schout
„jegens den moetwilligen ende ongehoor-
same daer toe te mogen procedereen.”

't Schijnt echter, dat dit alles weinig ge-
holpen heeft, want onze ondertekenaars in
1660 klaagden steen en been: „een ijder
poocht 't water van hem aff te wijsen, ende
tselve tot laste van een ander te leyden, waer
uijt voorcomt dat het regen- ende sneeu-
water insonderhey des Winters als het vriest
op het Dorp blijft staen, niemant sijn goten
opent, ende de gangstraat op veel plaetsen
onder Water staet, 't water daer over loopt,
en dat die niet drooch te gaen is.”

Geen betere oplossing „als dat het geheele
Dorp soo in de langte als in de breete met
een goede straat wert bestraet”, te meer
„omdat het bestraeten de Dorpen veel fraijer,
faetsoenlijcker ende heerlijcker maect.”
„Soo keeren sij (de ondertekenaars) haer
aen Uwer Edele, reverentelijck versoecken-
de dat het Uwer Edele goede geliefte zij te
ordonneren, dat het geheele dorp van Seg-
waert, opt spoedichste, ende sonder ver-
treck, mach werden bestraet, ende dat bij
Uwer Edele tot vorderingh van dien, een
straat mach werden geleijt tot costen vant
geheele Ambacht van een Roede breet, ont-
rent int midden van de wijtte van 't Dorp
(vande Steenebrugge aff, Zuijtoostwaerts op,
tot het eennde vant Dorp toe”. Dat zou eene
verbetering worden, die den ingezetenen wel
wat waard was; daarom boden zij aan, „to t
haren costen, voor elx haer huijs,
ende erff, ten wederzijden, een straat van
kantelinghe klinckert daer tegen aen te maec-
ken ende te leggen tot aen haer Stoepen
toe, ende dat in sodanige Fatsoen, als Uwer
Edele bevinden sult te behoren... ende
dat elck de Straet voor zijn huijs ende erff,
tallen tijden in goede reparatie tot love van
Schoudt ende Croos heemraden, op te boe-
ten als van oudts sal staen, te onderhouden.
Des dat de middelstraat tot Laste vant ge-
heele Ambacht, tot allen luyden in reparatie
onderhouden sal moeten werden, Ende sall
de geheele straat ten minsten eens weecx,
bij elcx voor zijn huijs ende erff tot de mid-
delt van de middelstraat toe, schoon ge-
maect werden, ende het Vuijl elcx voordien
sijnen, Wech te doen.” Gemeentelijke straat-
reiniging was dus overbodig.

We zien alzoo, dat het onderhouden der
kleine steentjes door de respectieve eigen-
naren, een historische toestand is, die uit
den ouden tijden dagteekent.

Den heer S. — Dank voor uw schrijven, alsook voor Uwe belangstelling. Niet dadelijk kunnen we op het door U bedoelde ingaan. Ons plan was allereerst iets mede te deelen over de oude dorpsregenten en van dezen regel kunnen we niet afwijken. Voorloopig willen we U echter reeds mededeelen, dat de oudste kerk gestaan heeft aan den Broekweg bij de Zwaardsloot. De schrijver van de Oudheden en gestichten van Rijnland teekent er bij aan, dat het kerkhof of het plein waar de kerk gestaan heeft, door het uitgraven van turf omstreeks 1710 in een plas is veranderd. De geschiedenis hier oudste kerk ligt in het duister. Dit is ook voor een deel het geval met de tweede. Tot heden kunnen we niet opgeven, wanneer die gebouwd is. Deze heeft gestaan op de plaats, waar de tegenwoordige Hervormde kerk zich bevindt. In den toren ligt nog een Gothische zerk, waarop een miskelk is afgebeeld en het wapen van heer Floris Christiaan Grijp, een pastoor, die hier in 1555 overleed.

Zij, die getrouw bleven aan den Paus van Rome moesten, toen de Hervorming hier ingang vond, deze kerk verlaten. We gaan nu niet na, welke pogingen aangewend zijn om de Roomschen er onder te houden. Even willen we aanstippen dat in ons land de Gereformeerden in 1587 nog slechts het tiende deel der bevolking uitmaakten en in 1618 niet meer dan de kleinste helft. Wat de Calvinisten bepaalden, deden zij dus uit lijfsbehoud. Zoo mocht het bedehuis der Roomschen niet het voorkomen van een kerk hebben. Zij gebruikten hier een huis, dat van voren het aanzien had van eene boerderij. Het wil ons voorkomen dat het aan den Voorweg stond, even voor de woning van den heer Arie Bos. Daar wordt nog een stuk land „de Kerkwerf” geheeten.

In het dorp werd onder Pastoor van Stokum eene nieuwe kerk gebouwd. Deze werd

3 Dec. 1817 ingewijd. De kerk die verleden jaar werd afgebroken, was in 1858 opgetrokken, naar ons welwillend werd medegegeeld. De nieuwe, die 4 Nov. j.l. voorloopig ingewijd werd, is dus het derde gebouw, dat binnen 100 jaar op dezelfde plaats verrees.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

IV.

Wellicht dat onze lezers benieuwd zijn te weten, wat het verzoekschrift, dat in 1660 aan Schout en Ambachtsbewaarders aangeboden werd, tot gevolg had. De toestand van de dorpsstraat was onhoudbaar. Tegen de enorme kosten had men opgezien. En nu komt de burgerij met het voorstel, dat de kleine steentjes voor haar rekening gelegd zullen worden, terwijl zij tevens beloofde die, zoo noodig, op haar kosten te doen herstellen. Kon 't mooier?

Onze vroede vaders lieten er geen gras over groeien; het verzoek „daer op sijnde gedelibereert” werd ingewilligd en reeds dien 15den November werden, geheel overeenkomstig de belofte der ingezetenen „sekeren keuren ende ordonnantie gearresteert, dat het dorp soude werden bestraet.” Voor dat dit besluit beteekenis had, moest dit door het Hof van Holland bekrachtigd worden. Ook kon het ontwerp gewijzigd worden. Daarom werd verzocht „dat het Hoff gelieven wilde deselve keuren ende ordonnantiën soo die leyde, te approbeeren ende advoeeren, ofte anders corrigeren ofte amplieren sulcx den voorszegden Hove bevindende 't soude ten besten diensten te behoiren.”

Spoedig, 6 Dec. 1660, kwam het antwoord daarop:

„Geappr. ^{verwilligt}ert ende geratificeert. Lasten

ue en bevelende voorts Leden yegchijnerat
van wege de Hoge Overigheyt sigh naerden
inhoudte van die exactelijck te reguleren.”

Onze lezers zullen wel opgemerkt hebben, dat men oudtijds bij voorkeur gebruik maakte van vreemde woorden (stadhuis- of raadhuis-woorden). Het bleek ons, dat de inwoners het later als een last zijn gaan beschouwen, verplicht te zijn de straatjes te moeten onderhouden. We vonden vermeld, dat die „te laag liggen, zoodat bij donker avond en regen met geen droge voeten kon werden gepasseert.” We lazen van „Luyden die telkens proberen tegen Heeren geregt op te staen”, van „belhamels, die 't gemeen tegen

de regering pogen op te setten". Maar „de onwilligen sullen gedwongen werden, want, wanneer sij in dezen gehoor krijgen, zullen deselve telkens 't minste dat maer niet na haer genoegen is, haer Wel.Ed. moen lastig vallen, en de Regeering beletten haer plicht te betragten."

Groot was het verzet in 1764 en '65.

De ambachtsstraat was vervallen en „door het continuele Regenachtige weer niet pas-sabel" en ook over den toestand der straatjes viel te klagen. Na de schouw werd bekend gemaakt „sonder uytstel zorge te zullen dragen, dat de slijk en slobber daer van werd afgehaelt, de slenken moesten gerepareert en behoorlijk gezandt werden", doch, „het scheepje sand, daertoe gedestineert, is op versoek geemployeert tot het stoppen van een lek in de Dijk van de Palensteynse Polder, in perycel sijnde." Nieuwe voorraad kon zoo spoedig niet worden aangevoerd, „hetgeen den onwilligen een wapen in de hand was, hunne straetjes niet te repareren."

Doch 't volgend jaar, toen het ijs uit de vaarten was, werden krasse maatregelen genomen en de straat in orde gebracht. De „keijenstraet" werd geheel vernieuwd. Aangekocht werden 40480 keyen, kostende met transport 1476 gulden 14 stuivers; voor 't verhoogen van de straat werd een schip en nog 33½ vracht zand gebruikt, waar hen 141 Gld. voor betaalde. Uit de posten op de rekening, die we vonden, nemen we nog over „Arbeydsloon 171 Gld. 14 stuivers" en „Leverantie van Een half vat en 2 kinnetjes bier door de Straetmakers geconsumeert 6 gulden 1 stuiver."

De Heeren van het Gerecht, ze hielden er zelf wel van, en waren niet karig in het geven van een goeden dronk. Als de brandspuit geprobeerd was, stond voor de manschappen een vat bier gereed. Op hunne vergaderingen, 't zal daar wel eens vroolijk toe gegaan zijn, zat men niet op een droogje. 't Was een goede tijd voor de herbergiers; vooral de hospes uit het Rechthuis had veel verteringen te boeken. We staan verbaasd over de groote bedragen, die op de polderrekeningen voorkomen, en die betrekking hebben op de verfrisning der droge kelen. Zoo had het bestuur van den Driemanspolder onder Zoetermeer een grooten „Pocaal, bijzondere relatie hebbende op deese Pol-

der, zoo ten opsigte van des selis Constitutie als Regeeringe, met deese bijgevoegde spreuk: „Sex rapido cursu vigiles, tres ordine servant."

We vermoeden, dat dit betrekking heeft op het bestuur van dien polder: „Zes vlugge wachters houden de wacht, die telkens bij drieën afgelost worden."

Aangaande dezen bokaal komt een besluit voor der heeren Dijkgraaf en Heemraden van den Driemanspolder.

„Soo is goetgevonden en verstaan, dat alle en ieder die uit het selve Glas sal koomen drinken, gehouden sal zijn, deese met sijn onderteekeninge neevens seker vers of spreuk te confirmeeren en te approbeeren.

Actum in Wilsveen, den 11 October 1721.

Was geteekent:

Door de respective Heeren Dijkgraaven, Heemraden, Ingelanden, en verdere Officianten ende Bedienden, mitsgaders genoeghede Gasten, die den selven van tijd tot tijd hebben gedronken."

B.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

V.

De burgerlijke gemeente, het waterschap en de rechtspraak waren niet 3 afzonderlijke lichamen. Hunne belangen vloeiden dikwijls in elkander; men kan heel de samenleving uit dien tijd beschouwen als een groot huisgezin. Over sommige belangrijke aangelegenheden beraadslaagden en besloten ook wel schout, ambachtsbewaarders en schepenen gezamenlijk. Al de regenten werden aangeduid met den naam van „schout en geregte".

Onder de ambtenaren, die door den ambachtsheer van Zegwaard benoemd werden, behoorden ook de malenmeesters. Hun was het dagelijk bezicht over de pol-

ders en inzonderheid ver de molens opgedragen. Ook waren zij belast met het innen van het molen- of sluisgeld, een omslag over de ingelanden der polders ter bestrijding van de uitgaven. Zij verhuurden de vis-scherijen, die door den ambachtsheer in eeuwigen erfpacht voor / 155 s jaars waren afgestaan. Men had hier vier molenneesters, twee voor den Buitenweggschen, nu Paltensstijnschen polder en twee voor den Binnenweggschen polder.

We vonden iets over het bouwen van een nieuwen molen, dat we thans willen vermelden. De Binnenweggsche polder bezat er vroeger slechts één. Van dien molen lazen we: „Alsoo met het begin van den jare 1654 snachts ontrent te 2 a 3 uiften de Achtkante Watermolen van dese polder is comen all te branden. Ende de polder sonder Molen niet en conde gedient zijn. Soo hebben Schoudt, Molenneesters en Ambachtsbwaersders ende regenten met advys en ten overstaen van eenige Ingelanden geresolveert ter stont sellis hout te coopen ende de Molen weder op te bouwen.“ De heeren hadden het goede met den polder voor, en het laet zich wel begrijpen, dat er haast bij het werk was. Doch men stuitte op twee moeilijkheden. Waar zou men het benooodigde hout koopen? En hoe zou men aan geld komen, om het plan ten uitvoer te brengen?

Wat het eerste betref: „Benige personen werden gecommiteerd, die tot dorrecht sijn geryst“, t lag bij de deurt „Ende sijn hebben aldaer gecoft van Lenert van der Hulck 50 stücken hout voor de somme van 3416 gl. 15 st; van Jacob Francken viiff kromers voor 101 gl. 10 st. Ende van Jan Oem Hartensz. een krammen, slaven, wanghsstücken, iepen ende eycken velliggen, als aen vier halsteeenen voor 122 gl. 16 st.“ Totaal voor een bedrag van 3641 gl. 1 st.

Wat het tweede aangaat, er werd besloten „eenich gelt op Interest te lichten jegens vier gulden vant hondert int jaer“. De schout teekende in voor 1316 gl. 15 st., de diaconiaeramen van Zoetermeer en Zegwaard voor 800 gl., terwijl nog twee ingezetenen voor 1900 gl. zorgden, zoodat men een bedrag van 4016 gl. 15 st. had.

Hoewel de waterwegen uit dien tijd voor ons 20-eeuwsch scheepvaartverkeer onbruikbaar zouden zijn, was het toen niet moeilijk het gekochte hout hierheen te vloten. Hiervoor werd aan Cors Joppen Stout, Vletter / 220 betaald; hij bracht het dicht bij den afgebranden molen aan den zoognaamden Hildam, het noordoostelijk punt van den polder.

De ingelanden, zij die land in den polder hadden, waren over den gang van zaken alles behalve tevreden. Het geleende geld begon al aardig te verminderen. Het oude liedje van „Wie zal dat betalen?“ liet zich hooren. De omslag per morgen zou de volgende jaren aanmerkelijk hooger worden. De tijden waren toch al zoo slecht. De heeren konden gemakkelijk hout koopen, zij hoefden er niet „krom voor te liggen“. Vandaar dat de ontevredenen er op aandrongen, den te bouwen watermolen publiek aan te besteden. Dat hoorde ook zoo. Dan kon nagegaan worden, waar de centen bleven. Je kon 't nooit eens weten.

Doch de regenten wilden dien kant niet uit. Ze mochten eens met dat hout blijven zitten. Ze hadden het belang van den polder op het oog. Was de schout van Berkel al niet met hen overeengekomen, „voor 78 gulden eenich water van dese polder in haer Ambacht te nemen?“ En zou den molenaar van Berkel daar niet 30 gl. voor betaald worden?

Die schout van Berkel was toch slimmer dan dien van Pijnacker en 't Hof van Delft. De eerste had 78 gulden bedongen, de laatsten schijnen ze er te hebben laten inloopen. Op een bijeenkomst die gehouden werd „om ons van water eenichsins te ontlasten“ werd de wijnkroes duchtig aangesproken. Men verteerde vijf en veertig gulden, mogelijk waren de heeren niet geheel nuchter meer, want zonder verdere kosten werd „een Accorden gemaect, om eenich water van ons in te nemen“. Daartoe „wert een pomp door den timmerman gemaect daer twater deur gepasseert heeft int Hoff van Delft“.

Maar de klagers waren banger voor hun penningen, dan voor het water. De goede bedoelingen werden ten hoogste op prijs gesteld; hun grief werd echter niet weggenomen. Daarom bleven zij „tegen 't voornemen van Schoudt, Molenmeester ende Regenten opposeren en deden haer daer over proces aen. soo voor 't Collegies van de heeren

hogeheemraden van Rijnlant, als voor den Hoogen Raden". En hoewel de beklagden hun belangen door een 3-tal advocaten lieten bepleiten, waarvoor één, 96 gl. 6 st. in rekening bracht, werden zij toch in het ongelijk gesteld en moest het werk in het openbaar besteed worden. Den 13en Juli werd het „Joost Claesz. van Tienen, Meester Timmerman wonende tot Dordrecht" gegund „voor de somma van vier duysent vier hondert gulden, des hij soo veel van het gecolte hout dat tot de Molen bequaem sall wesen, aennemen moet, als daer toe van noode sall zijn." Mogelijke knoeierij van het gemeentebestuur met den timmerman werd voorkomen door te bepalen dat het hout „met sekere Nummers uitgeteekent en bij drie Molenmakers, bij den hogen taet daer toe verkosen is getaxeert ter somme van twee duysent een hondert en vijftig gulden. Welke penningen den Aennemer aen sijn bedongen penningen sal werden afgekort".

Van de 61 gekochte stukken hout konden er slechts 41 gebruikt worden; de 20 overige moesten met het oude hout van den afgebranden molen worden verkocht.

Wat de afrekening betreft, er werd overeengekomen te betalen, „d'een helft als de Molen gemaect, gereht ende gangbaer oplevert sal sijn en dander helft drie maenden daer naer".

In aansluiting met wat in ons vorig artikel werd medegedeeld, willen we nog even vermelden, dat den herbergier aan den Hildam „ter saecke van teercosten" 49 Gl. 8 st. toekwam, terwijl we nog aangeteekend vonden, dat bovendien „aen teercosten op verscheyden compartien verteert op de besoinges vant Weder opbouwen van een nieuwe molen" betaald werd 32 gl. 4 st.

Den 1en November was men met het bouwwerk zoover gevorderd, dat met den nieuwen molen gemalen kon worden.

B.

Uyt d'oude Pampieren.

Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

Der belangstellenden lezer willen we in lijste der personen die een publiek ambt of eene publieke betrekking bekleedden in herinnering brengen. We lieten het in ons tweede artikel afdrukken en wezen er op, dat al die personen door den ambachtsheer van Zegwaard benoemd werden.

Nu volgen de schotkervers en schotgaarders.

Op één punt althans zijn de tijden niet veranderd: evenals thans was men vroeger niet vrij van het betalen der belasting. Mogelijk dat we nog wel eens een vergelijkig maken tusschen wat vroeger en wat nu opgebracht moet worden. Een dier oude belastingen droeg hier den naam van Steek; in andere dorpen werd zij ook wel Bede of Karregeld geheeten. De omslag, het bepalen van ieders aandeel, heette verkerwing en met den naam „Steek" doet hij ons denken aan den tijd, toen de schrijfkunst nog weinig beoefend werd en men daartoe een kerfstok gebruikte; het onderdeel van een kerf — (men had groote en kleine kerven) — heette steek. En als we nu nog weten, dat een oude belasting schot genoemd werd, dan gaan we al spoedig begrijpen, dat die schotkervers het werk deden van onze tegenwoordige „zetters" en dat schotgaarder de oude naam is van den gemeente-ontvanger.

Aangaande de Steek vonden we aange-teekend, dat „de oorspronk en beginsel niet vertoont kan werden", doch dat „die al gevordert is geweest van tijd tot tijd Continue-lijk (voortdurend), zedert den Jare 1570, tijde van de Spaansche Oorloge, doen alles sels in de Steeden en veel meerder nog ten platten Landen t'elkens in de uytterste Confusie (verwarring) was." De oude rekeningen

die op het archief der gemeente bewaard worden, doen ons zien den overlast, dien de inwoners van de doortrekkende en rondzwervende Spaansche soldaten hadden. Zij kwamen hier met hun vrouwen (soms waren het hun „h u y s vrouwen”) en eischten onderdak voor enkele nachten en voedsel, dat gewoonlijk uit „broet en bier” bestond. De weerlooze bevolking vermocht niets tegen de gewapende benden. 't Was maar het beste, het verlangde te geven: anders werd het genomen. Voor het recht van den sterkste moest men bukken. Dus werd nachtverblijf toegestaan en het gevraagde voedsel opgedischt. Doch nauwkeurig werd aangeteekend het bedrag der verteringen bij ieder gemaakt; het totaal dier bedragen — in 1571 beliep dit zelfs met enkele andere kleine uitbaven f 1393 — werd jaarlijks over al de ingezetenen omgeslagen. 't Gold immers: „Draagt elkanders lasten!”

’t Komt ons voor, dat die belasting uitgebreid is, en dat „uyt dien omslag gevonden werden de Graefelijkheys Riemtalen, Tractementen van Predicant, Schoolmeester, Coster en Vroetvrouwen, alsmede kosten van de Brandspuyten en 't geene de Inwoonders persoooneeljk Concernert”. (betreft.)

Hier zullen we even nader bij stil staan. In den ouden tijd, ongeveer het jaar 1000, werd de oorlog, (het land was toen veel rijker aan water dan thans), op Koggen gevoerd, die behalve van mast en zeilen, ook van roeispanten of riemen voorzien waren. Nu namen alleen de vrijgeborenen deel aan den strijd; de dienstbaren werden als roeiers gebruikt en de Graaf bepaalde het getal roeiers of riemen, waar elk dorp voor te zorgen had. Later werden de oorlogskosten toch nog bij Riemen berekend en onder riementalen verstaan het aantal riemen, waarop een dorp was aangeslagen en waarmede het den landsheer moest dienen. Zoo verminderde de Graaf in 1398 het riemtal van Zoetermeer en Zegwaard om hunne armoede van 14 tot op 7, terwijl 2 jaar later de dienst van Zegwaard weer werd verlicht; nu van 3½ Riem op 2.

Onnoodig dunkt het ons te vermelden, dat het bedrag, per Riem berekend, alle jaren niet gelijk was; in 1594 was het bijvoorbeeld f 12 en in 1671 f 50.

Jaarlijks werd uit den Steek „den Predicant alhier 15 Gld. toegeleyt voor desselfs Brandinge”.

De schoolmeester werd evenals de Predikant door den heer van Zoetermeer benoemd. „Van zijn schooldienst compt hem voor den tijd van een geheel jaer 75 G; daer tegen dat Soetermeer gelijke somme betaelt.” Zijn inkomen f 150 was voor dien tijd een goed tractement; onze „Arentfeste” dacht er dan ook niet aan, zich met minderwaardigen arbeid bezig te houden. Later, toen de tijden duurder werden en de verhooping van zijn salaris daarmee geen gelijken tred hield, kon hij er niet meer van rondkomen en nam hij ook het postje van koster en klokkluider waar.

We zezen er reeds eerder op, dat het geld vroeger veel meer waarde had dan tegenwoordig.

Leeghwater (omstreekt 600) vermeldt, dat hij meermalen met anderen in een herberg een goeden maaltijd had met gebraden vleesch en bier voor 3 stuivers.

Ook lazzen we, dat een immermansbaas, die op het bouwen van een groot schip toezag, per dag 3½ stuiver verdiende. Doch, daar dit loon te hoog was, kreeg hij, vóór het werk gereed was, zijn ontslag.

Het dagloon van een werkman was een braspennig, d. i. 6½ cent.

't Gewone bier, dat het werkvolk dronk, kostte 14 stuivers de ton (150 L.), een vet schaap kostte een grooten gulden, een paar konijnen 2½ stuiver, een mand turf 2½ cent (4 duiten). En voor 10 stuivers had men een rijken maaltijd met vleesch, ham, hoenders, konijnen, wijn en bier.

42 eieren werden in dien tijd voor één stuiver verkocht.

Gemunt geld, en dit mag niet vergeten worden, was toen schaarsch, vandaar dat één enkele penning al grootē waarde had.

De schoolmeesters hadden het dus hier in de 17e eeuw met hun inkomen van f 300 nog zoo kwaad niet. Zeer bedreven waren zij, zooals ons bleek, in het sierschrift en hunne handteekeningen waren van de noodige krullen en halen voorzien. Daarom verichtten ze wel decoratiewerk. „Meester Claes van Heyzelendoorn heeft in 1709 an weederzijden van de Brandspuyt de naam

van Zegwaard in een zwart ovaal met het penseel geschreven. Komt voor moeyte ofte arbeyt 4 gl. 15 st." Van den koster vonden we „Compt den Coster alhier voor Segwaerts helfte van een jaer opsicht op de Clocq, 't uyrwerck te stellen, de kerck schoon te houden, ende alle dagen 's middaghs de Clocq te Luyden ende alsser gepr. dict wert, f 18". Zoetermeer betaalde de andere helft van zijn verdienste, die dus f 36 bedroeg.

Over de vroedvrouwen, alsook over de brandspuit, zullen we het later nog wel eens hebben.

Zoals uit bovenstaande blijkt, zouden we den Steek kunnen stellen met wat we thans onder den hoofdelijken omslag verstaan. Hij werd omgeslagen „over alle de inwoonders van Segwaart, omdat sij aldaer Inwoonders sijn. En dat sonder onderscheyt, 't sij deselve haer kost mogen winnen met de Bouwerijen, 'sij met een Neering, Hantwerk ofte diergelijke".

Alle jaren, voor dat de settinge ofte verkeringe gedaen wert, wert gepubliceert en bij aenplackinge van biljetten bekend gemaect Den dag wanneer de verkeringe sal geschieden. Met denunciatie dat soo wie soude mogen vermeynen bij de voorgaende verkeringe te hoog aengeslaegen te sijn, Hij alsdan sijn redenen van beswaer kan komen te kennen geven ende in te brengen".

De schotkervers van 1723 verklaarden van zichzelf „Sullende geen Exempel (voorbeeyt) konnen werden bijgebracht Dat er niet altoos reguard (opmerkzaamheid) is gegeven op de beswaernisse, die er bij klegers ordentelijck ingebracht sijn geworden."

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

VII.

In lang vervlogen tijden, vóór de geboorte onzes Heeren, bestonden deze streken, evenals een groot deel van ons land, uit moerassig bosch.

Ongenaakbaar bij sterken regen, spoelde het water van den Rijn bij hoogen stand er vrij door heen. Elke overstroming liet een laagje slib achter en deed den bodem hooger worden.

Van de wouden, veelal van berken- en elzenhout, doch ook van eiken en allerlei struiken, getuigen nog plaatsnamen uit onze omgeving, als Hazerswoude, Zoeterwoude en Gelderswoude.

Oude kronieken vermelden van het ontzaglijke „Woud zonde rgenade", zooals Keizer Claudius het noemde, met zijn beren en everzwijnen, „die soe vreeseliker gebaerden, dat een mensch gruwen mochte". De burch van Leiden zou in dat bosch gebouwd zijn.

Veel uitgestrekter dan thans was het Haagsche bosch, „'t heylige bosch, daer nu 's Gravenhage staet". Enkele straten der hofstad: Voorhout, Laan van Nieuw Oost-einde enz., geven in haar namen blijk oudtijds lanen geweest te zijn.

Wanneer die wouden verdwenen zijn, is moeilijk te zeggen. Geweldige overstromingen zijn de oorzaken van dat verdwijnen geweest. Hevige stormen hebben ook meegeholpen de boomen te ontwortelen.

De geschiedenis maakt gewag van den Cimbrischen vloed, die eenige eeuwen voor den aanvang onzer jaartelling den bodem teisterde. De sage vermeldt van den zending Willebrord, dat hij zijn arbeid, de verkondiging van het Evangelie aan onze heidensche voorouders, bemoeilijkt zag, doordien zij in die wouden voortdurend tot afgoderij vervielen. Op zijn gebed zou een storm in het Noordwesten opgestoken zijn, die de bosschen omver wierp en ten gronde toe vernielde. De kronieken verhalen nog, dat op den tweeden Kerstdag van het jaar 839 een wilde zee in de rivieren en over het land vloeide. Friesland liep toen onder water en de Zuiderzee ontstond. In 860 wer-

den al de boomen van Leiden tot Nijmegen, die in broekige of waterachtige landen stonden, door een hevigen watervloed neergeveld. In 1170 „stormdet seer in de herfst, daerop een hoogh waeter volgde, soo dat het seewaeter vloeyde tot een de muyr van Uytrecht, alvaer van de vissers een Calieu vierde gevanghen

En zoo voortgaande, zouden we alle waternoemen, ook die van latere tijden, kunnen opgeven. Dit doen we nu echter niet. Evenmin vermelden we de pogingen, die aangewend zijn, om deze streken tegen het zee- en rivierwater te beveiligen. We wilden alleen den oorsprong der grondstof verklaren, die hier in vorige eeuwen tot het maken van turf is gebruikt. Elk najaar immers hadden de veenwouden een afstervende plantenmassa geleverd, welke langzaam verrotten en die we kennen onder den naam van veen.

Om de kostelijke brandstof, die het opleverde, is men hier reeds vroeg, in de 14de eeuw, begonnen turf te steken. Tot in het laatst der 16de eeuw is dit een der voornaamste bronnen van bestaan voor de inwoners dezer dorpen geweest.

De eenvoudigste manier was het zoogenaamde droogvenen. Dan stak men den turf gewoon uit den grond.

Het nativenen noemde men zoo, omdat daarbij het veen gebaggerd en op een stuk land werd uitgespreid om te drogen. Daarna werd deze massa door vrouwen, wier voeten door de bekende „treeborden” verbreed waren, vastgetrapt. Dan werd met een spa het veen aan lange reepen, men noemde ze „riemen” gestoken; ten slotte verdeelde men die door dwarssneden in kleinere stukken. De beste turf, de sponturf, werd verkregen door het uitgebaggerde veen, voor het over het land werd gespreid, in bakken te kneden. De ambachtsheer had ook inzake het „slochturven of flotteren” zijn rechten. Hem kwam immers het tiendrecht toe. Door het „ontgronden” konden de landen geen veldgewassen meer opbrengen; vandaar dat den heer nu jaarlijks het „lastgeld”, de tienden van den turf toekwam. Hij stelde in zijn plaats de turfmeters aan, die handelend konden optreden. Zij bepaalden den dag, waarna de turf van het veld mocht worden gehaald. Van de verkregen hoeveelheid mochten „de inwonende ingelanden van Segwaert zelfs vier en licht, houdende 300 tonnen kosten voor haer brandinge.”

Van elke 100 ton, die overschoot, kwam den ambachtsheer 2 stuivers toe; in de 17de eeuw beliep dit bedrag jaarlijks ongeveer f 200; in 1644 b.v. was dit 235 gld. 13 stuivers, in 1675, 213 gld. 9 stuivers, 5 penningen en 100 jaar later, in 1775 nog 31 gld. 15 stuivers. Hieronder is ook begrepen een kleine geldsom van ± f 12 die door den heer ontvangen werd, als het derde deel van de „cleyne partijen, die tot behulp zijn gestelt”; twee derde parten kwamen ten behoeve van het ambacht.

In dien tijd was de turf in het buitenland onbekend. De uitvoer ervan was verboden, dewijl men bevreesd was, dat er dan te spoedig gebrek aan brandstof zou komen. Als een groote zeldzaamheid werden turven wel in museums ten toon gesteld.

Veen werd vroeger moer genoemd. Zonder deze verklaring zouden we het rijmpje niet licht begrijpen, dat ons uit dat tijdperk is overgebleven :

„Gelukkig is het land,
Waar het kind zijn moer verbrandt !”

En toch kunnen we het venen, zooals het aanvankelijk plaats had, weinig anders beschouwen, als het slachten van de kip, die gouden eieren legde. De soms 2½ à 4 M. dikke veenlaag vertegenwoordigde eene groote waarde, en de bewoners, bedacht op dadelijk voordeel, staken naar hun goedvinden turf, waardoor natuurlijk diepe plassen ontstonden. Zoo werd het land hier waardeloos gemaakt. In 1494 klagen dan ook de ingezetenen over hunne armoede en in 1514 omschrijven zij dit breeder, datter sijn 74 haertsteden (huizen) daerof de 32 niet en gelden of en geven (d.w.z. geen belasting betalen kunnen) want de 25 haertsteden leven van den heyligen geest (d.i. van de bedeeling, van de armen) ende daer staen 7 huysen leedig met berghen ende schuyren, die vervalen, ende binnen 60 jaeren sijnder afgebroecken 55 huysen ende binnen de 10 jaeren 14 of 15, ende dit om dieswille dattet lant afgedolven es”.

We begrijpen, dat Rijnlands bestuur maatregelen nam. De uitgeveende plassen werden voor de omliggende landen gevaarlijk, doordat zij zich, vooral bij stormen, ten koste van hun losse oevers uitbreidden. Zoo vaardigde het in 1548 en 1563 plakkaten uit te-

gen het vervenen zonder orde en toezicht en de Staten van Holland maakten ook verschillende wetten. Het voorbijgaande voordeel, het turf maken, kon gevolgd worden door een nog veel grooter voordeel van blijvend aard.

Maakte men den ontstane plas droog, dan kwam de klei, die onder het veen lag, bloot en een uitstekende bouw- of weidegrond was verkregen. Daarom werd bepaald dat verlof tot „ontgronding” enkel gegeven zou worden, op voorwaarde dat 'n geheele polder of een gedeelte van dien, in een bepaalden tijd uitgeveend moest worden en dat onmiddellijk na dien verstreken termijn de droogmaking zou moeten geschieden. Tot verzekering van de kosten moesten de veenluiden hier van elke roede geveende turf, jaarlijks een stuiver aan de ambachtsbewaarders, als waarborgpenningen, betalen. Het turf steken heeft hier nu niet meer plaats. Deze belangrijke bestaansbron onzer voorouders is thans geheel opgedroogd.

Onderstaand versje van R. Bakker, voorkomende in „De Nederl. Stad- en Dorpschrijver” uit 1799 geeft dit juist weer, als hij van Zoetermeer en Zegwaart schrijft:

„Deez” beiden dorpen zijn weleer in vroeger jaaren

Door Spanjes Krijgsvolk aangerand,
Men veende eertijds aldaar het land,
Nu teelt dit land weer Graan en Kooren-
aaren”.

B.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

IX.

In ons vorig artikel mochten we op het vele goede wijzen, dat in den ouden tijd voor de weeskinderen gedaan werd. Ook de armen werden niet vergeten. De Staat beleed immers: „God lief te hebben boven al en zijn naaste als zich zelf.” Jaarlijks stelde de heer van Zegwaard twee armmeesters aan. Hun was de zorg van de „groten of politijcquen” armen opgedragen. Niet van de kerkelijke armen. Daar zorgen de diakenen voor. De arbeid der armmeesters zou tegenwoordig dien van het burgerlijk armbestuur zijn. Voor de verzorging der armen — we begrijpen het — was geld noodig. Bij verkooping van huizen en landerijen werd meestal bepaald, dat de koper enkele per-

centen in de armenkas moest storten. Ook vonden we vermeld, dat de armmeesters wegens om ondersteuning bij de kerk aanklopten. Gewoonlijk werd in het laatst van December door het geheele ambacht een collecte gehouden.

Vernuisde in dien tijd iemand naar een andere plaats, dan zocht hij van den schouder een acte van Indemniteit of van Readmissie te verkrijgen, waarbij beloofd werd, als de familie in vervolg van tijd zich weder metterwoon alhier wilde neder te zetten, hurdaer tegen geen partij te zullen stellen maar dezelve als inwoonders weder te zullen erkennen en aannemen en wanneer zij tot soodanige armoede mogte come te geraken, dat deselve van den armen soude moeten werden gesusteneert of onderhouden, de familie weederom metterwoon onder onze jurisdictie te sullen neemen ofte andersintende sustentatie of onderhouding van onsen wegen Laten doen.”

Omgekeerd, als iemand van elders hie kwam wonen, werd gelijke acte vereischt waarbij bepaald werd, dat „als het geschieden mocht, dat de goede God hem mocht komen bezoeken met een bedroefden toestand of ziekte, dat hij in de hoogste arme

de geraakte, so zullen wij hem ten allen tijden onderstand bieden en bij aldien hij dat te Zegwaard niet kan, noch mag blijven, so kan hij altijd zich vrij herwaarts begeven, want wij willen hem altijd weder aanmenen."

Was een vreemdeling niet in het bezit van zulk een acte, en kon hij door arbeid in zijn onderhoud voorzien, dan moest een „particuliere borgtogte" door hem geteekend worden. Veryiel hij tot armoede, hij zou geen onderstand van de armen verzoeken en op de eerste aanmaning dit dorp verlaten.

Ook kwam het voor, dat een ander inwoner de verplichting op zich nam, den vreemde in geval van armoede te onderhouden.

Dergelijke bepalingen waren gemaakt, om te voorkomen, dat het arbeidsveld der armmeesters te uitgebreid zou worden.

Thans zullen we het over de kerkmeesters moeten hebben. Aangezien van den inhoud van hun archief door ons nog geen kennis genomen werd, zullen we kort zijn. De kerkmeesters waren belast met het „opzigt over het kerkgebouw en moesten bezorgen niet alleen dat tgeene gebrooken was, herstelt wierd, maar ook dat, zoowat nieuws in of aan de kerk wierd geordonneert of aangelegt, hetzelfde ten uitvoering wierd geordonneert of aangelegt, hetzelfde ten uitvoering wierd gebragt." Kortor zouden we het kunnen uitdrukken, door te zeggen, dat zij voor den bouw en het herstel van het kerkgebouw te zorgen hadden.

In een briefwisseling wezen we er reeds op, dat het oudste bedehuis aan den Broekweg bij de Zwaardsloot gestaan heeft en dat de schrijver van de „Oudheden en Gestichten van Rhijnland" er bij aantee kent, dat het kerkhof of het plein, waar de kerk gestaan heeft, omstreeks 1710 door het uitgraven van veen in een plas veranderd is.

We vonden ook nog in een keur van Rijnland van vóór 1664, dat een brug aan den Broekweg de „Kerckhofsche brugge" genoemd werd.

Op de plaats, waar zich nu de Hervormde kerk bevindt, heeft de tweede kerk, de Parochiekerk van Zoetermeer en Zegwaard gestaan. Deze was, evenals de tegenwoordige, gewijd aan St. Nicolaas. De oude toren, ge-

gewijd aan St. Nicolaas, is nog gedeeltelijk aanwezig. Wanneer die tweede kerk is gebouwd, zijn we nog niet te weten kunnen komen. Wel zijn er voldoende bewijzen voorhanden, in welken wij zien kunnen, dat er reeds van den Jare 1476 af, zoo door de Ingezeetenen van Zoetermeer, als van Zegwaard, verscheidene giften en Prezenten bij testament als anderszins aan de kerk besproken zijn (Bakker). 't Is van den heer P. van Herwijnen alhier een goede gedachte geweest, van een oude plaat van dit kerkgebouw een foto te doen nemen en deze in den handel te brengen.

Oorspronkelijk werd deze kerk voor de uitoefening der Roomsch-katholieke eeredienst gebezigd. Daaraan herinnert nog een vierkante Gothische zerk, welke in den toren ligt, en waarop een miskelk en het wapen van heer Floris Christiaan Grijp is afgebeeld. Deze pastoor overleed hier in 1555.

Toen omstreeks het laatst der 16de eeuw de Hervorming in ons land doordrong en de Roomschen uit hun bedehuizen, kloosters en abdijen verdreven werden, zagen de Staten van Holland en West-Friesland zich genoodzaakt op de kerkelijke goederen en bezittingen orde te stellen, om te voorkomen, dat zij onbeheerd bleven of verloren gingen. hadden tot onderhoud der monniken, werden door den Staat genaast tot dekking der oorslogskosten tegen Spanje.

De zoogenaarde geestelijke goederen van Zegwaard, de bezoldiging der pastoors, werden onder het beheer van het Geestelijk kantoor te Delft gesteld, dat rekening en verantwoording aan de Staten van Holland schuldig was. Uit de inkomsten van dat Kantoor werden de predikantstractementen betaald. Zoo vinden wij in de rekening van den algemeenen ontvanger Cornelis van Coolwijk van het jaar 1579, dat „de pastoir in der tijt plach uyten incomen der kercke zeecker somme te trekken, zoo voor de diensten van de memorie (dit zijn renten voor de bekostiging van den kerkdienst bestemd ter herinnering aan een afgestorvene) ende zielmissen als andersin voor zijn onderhoudt ofte gagie in regan

(in aanmerking nemende) dat den vasten in-
commen sober was; dan overmits men deur
't verlies van deselve kerckeoude reekenin-
ghe, deselve somme nyet en conde begroo-
ten, ende het registerken van de pastorije
(als seer vergaen sijnde deur ouderdom)
nyet leesbaer en was, soo is bij accoorde
betaelt 50 Gulden." De goederen van den
Heiligen Geest (dit is van de armen) brach-
ten jaarlijks 2 Gld. op. Behalve deze inkom-
sten, troffen we nog aan „renten uyt huizen
in Soetermeer, Segwaerdt en de Catwijck,
erfpacht van 3 morgen en inkomsten van
het vrouwengilde tot Soetermeer. Het totale
bedrag beliep 91 Gld. 19 St. en 7 pennin-
gen. Het tractement van den Dienaar des
Goddelijken Woords was in dat jaar 240
Gld., in 1656, 600 Gld. en in 1737, 700
Gld.

Wat betreft de kerkelijke goede-
ren, die aangewend werden tot de instand-
houding van den openbaren eeredienst, doo-
de uitvaardiging van het plakkaat van
Maart 1575, bleef het recht der gemeen-
daarop onaangetast, door het beheer en
aan de kerkmeesters op te dragen.

Doch keeren wij tot het oude kerkgebo-
rug. We vonden er van aangeteekend, dat
het waarschijnlijk in den Spaanschen tijd
zeer veel geleden heeft, „men heeft reeden
om te gelooven, dat hetzelfde daardoor zoo-
daanig is gehavend en vervolgens vervallen
is geweest, dat men het daarna denkelijk in
den Jaare 1590 wederom heeft hersteld; dit
meenen wij te moeten veronderstellen, om-
dat men op het Choor in de Oude Kerk een
zwart Bord met witte letteren vond, hetwelk
in het jaar 1590 gemaakt en in 1660 vernieu-
wd was, en op hetwelk men deze merk-
waardige woorden te leezen vond:

Met believen des Eedlen Heer zeer hoog
(geleerd,

Meester Gerard van Wijngaarden, groote-
(lijks moet hij zijn geëerd.

Heer van Benthuzen, ook Ambachtsheer tot
(Zoetermeer bekend,

Ende van 't Graaffschap van Holland ver-
(maart, zijnde President,

Door Wijnant van Beek,¹⁾ Gerritszoon, Die-
(naar des Woords

Cornelis Michielszoon Ouderling op dat pas,
Frank Lenartszoon, een goed Broeder, hoort
(aan voorts,

Hebben eerst begonnen dees liberie ras.
Cornelis Janszoon Robol, best bekend,

Adriaan Adriaanszoon, Diakens hier,
Leenaert Dirrick, Jan Kock helpt dit Testa-
(ment

Oprichten end' onsteecken dit God'lijk vier.
Uitgenoomen één gebooren al in Holland
triumphant

Aanbiedende malkanderen hulpe ter hand
Valjant,

In Zoetermeer en Zegwaart zijnde eendragtig
woonagtig,

God geeft hun alle 't quaat tegen te staan
krachtig, manhaftig.

Door Raad van Schouten Claas Jacobs, Zoet-
termeer.

Ook Wouter Cornelus Bijl in Zegwaart be-
geer,

En Adriaan Dirricks Kuyper in zijn Jaar,
Ingen Adriaan van der Chijs, kerkmeesters
een paar

Is besteed te doen maaken alhier in deze
Kerk

Tot een eeuwig God'lijk Testament dit werk.
Heyndrik Jacobs Dwaling, Kerkmeester op
dit pas

Heeft dat werk doen oprichten 't geen bijna
vervallen was."

(R. Bakker deelt dit mede in „De Nederl.
Stad- en Dorpsbescrijver").

208
Bij onze wandeling door het tegenwoordige kloostergoederen die gediend de kerkgebouw, waartoe wij de lezers metertijd zullen uitnoodigen, zal gelegenheid zijn, op de herinneringen van het oude gebouw te wijzen. Thans willen we slechts aanstippen en daarmee tegelijk een ons toegezonden vraag beantwoorden, dat de twee klokken in den toren uit dien tijd afkomstig zijn. De eene, met vier medaillons en een laat-Gothisch randschrift:

„Maria ben ick ghegoten van Adrian Steulart in tjær MDLXXI” werd in 1577 van de kerkmeesters te Oudewater gekocht. De andere is in 1667 door P. Hemony te Amsterdam gegoten.

1) Wijnandus Gerritszoon van Beek was hier de eerste predikant. Beroepen in 1575 is hij in 1595 emeritus verklaard en in 1605 gestorven. In een opgaaft van huizen van 1579 vinden we hem in Zegwaard wonen, naar het ons voorkomt, ter plaatse waar thans de woning van den heer C. v. Beek staat.

Door Dr. L. Knappert zijn in het „Nederl. archief voor Kerkgeschiedenis” jaargang 1910 enkele brieven van hem afgedrukt, waardoor we en droeven kijk krijgen op het leven in zijne gemeente.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

X.

In ons vorig artikel zijn geheel buiten onze schuld enkele fouten ingeslopen, die we vooraf willen verbeteren. De vierde regel van beneden in de 3e kolom is gaan dwalen en in de volgende kolom als 10de regel van beneden terecht gekomen. De zin was: „De kloostergoederen die gediend hadden tot onderhoud der monniken werden door den Staat genaast”, enz. In diezelfde kolom komt „wierde geordonneert of aangelegt, hetzelve ten uitvoering” toen we over

de kerkmeesters begonnen te schrijven, twee keer voor. We lezen het slechts één maal.

Thans zijn de brandheemraden aan de beurt. Zooals hun naam aangeeft, werd hun hulp bij brand vereischt. In den ouden tijd waren de brandblusmiddelen zeer eenvoudig. Men vatte ze samen onder den naam van „brandgeweer”. Dit werd niet in een schuur of bergplaats opgeborgen, doch was over de ingezetenen van Zegwaard, die in het dorp woonden, verdeeld. Brak er brand uit, dan moest dit zoo spoedig mogelijk op straat worden gezet. En dat was heel wat. Volgens de „Ordonnantie op alle het Brandgeweer in den dorpe van Zegwaert, Gemaect, gestelt ende Geordonneert, bij den WelEd. Heere, heer Karel van Wijngaerden, heere van Benthuyzen, Wijngaerden, Ruybroeck, Palensteyn, Ambachtsheer van Soetermeer, Zegwaert naer voorgaende communitatie ende advys van Henrick Copsma, Schoudt en de Brantheemraden van Zegwaert, Anno 1665” bedroeg het aantal „ladders ende leertgens met haeck” 153, dat der „leeren brantemmers” 240 en dat der „branthaecken” 18.

Twaalf personen hadden „ses vaem negeslagh touw ontrent een duym dick de enden wel gevoelt” ter bewaring. Ook troffen we nog op de lijst van het „brantgeweer” aan „1 berry, 2 tobben met ooren en 5 ruyme gietters”. Ten slotte mogen de 90 lantarens niet vergeten worden, die als de brand bij nacht uitbrak aangestoken en buiten opgehangen moesten worden, ten einde de donkere dorpsstraat te verlichten, wyl straatlantaarns nog onbekend waren.

In de genoemde ordonnantie lezen we verder dat de schout en brandheemraden „alle jaren twee maell schouwinge sullen doen vant Brantgeweer, te weten altijs in Junij ende in December off eerder, wanneer thaer goetdunct, mits dat men teen ijgelijck daegs te voren, door Clocke off Beckengeslagh sall condich maecken ende soo wie bevonden wert sijn Brantgeweer alsdan niet uytgeset te hebben off gebroocke Ladders, Lecke emmers, onbehoorlijcke Lantarens ofte anders Brantgeweer niet alsoo behoorlijck gerepareert ende goet dat ment in den noodt soude mogen gebruycken, als oock niet genom-

breert door Bequaeme gevervde chifferent-
ren (cijfers) met het Getall, daer op elk
Brantgeweer tegenwoordich en van nu
voorts aan, is gestelt, Sall bijdien gevalle
verbeuren de Boete van sevenentwintich
Grooten (halve stuivers) van yder stuck daer
inne sijluiden gebreck sullen vinden, ende
dat soo dick en menichmael als tselve ge-
beuren sal."

Zegwaard heeft in het jaar 1650 door een
brand zeer geleden. Men vermoedde, dat die
door kwaadwilligen aangestoken was. In den
nacht van den 28sten October 1702 werd
Zoetermeer door een zwaren brand geteis-
terd. Het vuur werd door de Wallenwetering
gestuit. Toen lag tusschen de Leidsche en
Delftsche Wallen geen dam, zooals nu, het
water liep door een brug, de Steenenbrug,
verbond beide dorpen. Om de kerk tegen het
vuur te beveiligen moest een schuur of stal
omver worden geworpen. Zegwaards ge-
meentebestuur besloot den volgenden dag
„vermits den swaeren brant" 50 man te la-
ten waken en den 30sten October werden 3
„Corperaelschappe" aangesteld om de wacht
te houden. Den derden November werd in
Zegwaard een extra-ordinaire (buitenge-
wone) schouw „overt brantgeweer en asput-
ten" gehouden „ende het in den brand ge-
laten of vermiste geweer opgeteekend en
verder over alles des avonds met schout en
brandheemraden van Zoetermeer ook int
Regthuis eenige luiden ontboden, en de
selve op 't ernstigste en scherpste gerecom-
mandeert (bevolen) voorsietigheid te plegen
omrent vuur en ligt met verdere bedrei-
ging."

Doch men deed meer. Men begon in te
zien, dat het tegenwoordige brandgeweer on-
voldoende was. Dertig jaar geleden was de
Brandspuit uitgevonden. De naam van Van
der Heijden, brandmeester der stad Amster-

dam, was door geheel Nederland bekend.
Men begon hier over het aanschaffen van
zoo'n brandspuit te denken en te spreken.
Den 13den November besluiten schout en
ambachtsbewaarders, de brandheemraden
en schootkenners „tes" Sondag te ontbieden

om te Resolveeren „Bestuurder over de
Brandspuyt". Een besluit heeft men echter
niet kunnen nemen, want pas den 21sten
December is „nae lange redewisseling reso-
lut" (besluit) genoomen, hoe te doen". Een
paar heeren worden dan naar Amsterdam
afgevaardigd, om den brandmeester Van der
Heijden te spreken. Vier dagen zijn ze „uyt-
geweest". Eindelijk in Februari van het vol-
gend jaar wordt bij de kerk ontscheept „een
grootte slangbrandspuyt met hondert Amster-
damsche voet speuytslangh en veertigh voe-
ten waeterslang mitsgaders een buys tot de
Suyger en verdere toebehooren ingekogt
voor „een somme van seven hondert vijftig
gulden." En als de schootkenners geen kans
zien om dat bedrag in eens op te brengen,
— 't was voor Zegwaard een zeer slechte tijd
— dan weten de leveranciers „de heeren
Jan van der Heyden ende Jan van der Hey-
den de Jonge generale (algemeene) brand-
meesters der stad Amsterdam" wel raad; de
gemeente zal „betaelen op vijf Jaertermijner
telkens primo (eerste) Jannuary met de in-
tresten van dien à 4 percento."

De brandemmers bleven echter nog lang
óók in het gebruik. Uit een rekening van
1749 blijkt, dat ze dat jaar nog gerepareerd
verden. We vonden nog de ordonnantie op
de Brand-Speuyt van Segwaard, met tgeene
daar aan depenteert (toebehoort) mitsgaders
Reglement, waer na de Inwoonders van Seg-
waard haar bij tijden van Brand zullen moe-
nen reguleren (handelen). Deze bestond uit
2 artikelen en werd door den secretaris van
Zegwaard „naar voorgaande klokke-geslag
oor het Regt-Huys voor den volcke gepu-
liceert, op Sondag den 17 Juny 1703."

Het belangrijkste willen we uit het regle-
ment overnemen. „Tot bestieringe van de
brand-speuyt, sal den schout van Segwaard
als Capiteyn, mitsgaders de twee Brand-
Heemraden indertijd het opper-commande
over 't geordonneerde volk voeren ten welken
eynde den Schout een borretje of teijken op
zijn borst sal hangen, daar op staat S. W.
met een C. onder an, ende Brand-Heem-
raden sullen hebben ijder een stok van ses
voeten lang met S. W. daar op geschilderd,
om daar door gekend, en gehoorsaamt te
werden, als mede gelijke teeken op haar
borst, daar op staat S. W. en daar onderaan

B. M." Zij werden door twee adsisenten bijgestaan. Tot „het behandelen en bestieren van de Speuyt werden 36 personen" aangesteld. Wie zonder wettige reden bij het proberen der spuit of als er brand was, niet aanwezig of zonder „permissie van de commanderende vertrok die sullen verbeuren, t'elken reyse, namentlijk, Schout, en Brand-Heemraden yder twee gulden tien stuyvers, de adsisenten yder twee gulden, ende 36 personen yder die manqueert, agtien stuyvers, boven nog ses stuyvers voor yder van de manquerende, ten gelage van die geene die present zijn. De boetens sullen geinnet werden bij kort regt, bij den Bode deses Ambagts, namentlijk, dat hij in praesentie (tegenwoordigheid) van twee Schepenen uyt de huysinge van den Boetschuldigen sal halen eenig Pand, doende 'tselve na Bekken geslag aanstonds verkopen, om de boeten met de onkosten daaraan te verhalen.

En soo 't gebeurd, dat bij tijde van Brand, bij Schout, Brand-Heemraden, en Adsisenten werd geoordeeld, niet volk genoeg tot het blussen van dien in 't werk gesteld te zijn, sullen deselve een yeder van dien, vermogen een yegelijk van die geene derwelcke ledig staan tot hulpe te pressen, die sulx niet vermogen te weigeren, op verbeurte van den hoed, of het opperste kleed datelijk af te nemen."

De keur vermeldt niet, wat daar mee gedaan werd.

B.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XI.

Nog enkele bepalingen uit het reglement op de brandspuit willen we nagaan.

„Soo dra eenige Brand in iemands Huys komt te ontstaan, is den bewoonder van 't selve Huys verplicht op een boete van vijfen-twintig gulden opentlijk en eer alle andere den Brand op straat uitroepen, om daardoor ten spoedigste hulp te bekomen, en ook de gebuyren te waarschouwen haar goederen te bergen."

't Kwam voor dat „bij tijde van Brand eenige quade geintentioneerde menschen (met kwade bedoelingen) haar werk maaken in plaatse van den Brand te helpen blusschen, de goede luyden die den Brand in of bij haare Huysen hadden haare Goederen t'ontsteelen", waarom, soo ras eenigen Brand ontstaat, alle de persoonen in de Rolle van de Buyr-wagt bekend gehouden zijn aldaar te komen met haare Pieken, om ordre van den Schout en Brand-Heemraden af te wagten, waar zij haar sullen vervoegen, ende deselve ordre preciselijk naarkomen; dog hier van zullen geëxcuseert (verschoond) werden daar den Brand in, ofte na bij haare Huysen is, die ziek, ofte ook buyten het Dorp zijn."

De rieten daken leverden steeds een groot gevaar voor brand op. Daarom „werd mede expresselijk gekeurt ende geordonneert, dat de Eygenaars van de Huysen binnen de Brandschouwerije staande, in cas (in geval) zij de Dacken van haare Huysen int geheel of ten deele quamen te vernieuwen, 't selve niet anders sullen vermogen te doen als met Pannen, sonder eenig Riet daar toe te mogen gebreyken, ten ware bij reparatie 't welke sal staan aan 't oordeel van Schout, en Brand-Heemraden, of de Eygenaars reparatie of vernieuwingen hebben gedaan: op een poene (straf) van 25 guldens, ende boven dien metterdaad geconstringert (genoodzaakt) te werden om het Riet af te nemen."

Verder lazen we „Alle de Eygenaars der Huysen, sullen binnen veertien dagen moeten maaken en stellen een bequame steene As-put, ter plaatse alwaar geen pericul (gevaar) van Brand kan komen, tot goedvinden van Schout, en Brand-Heemraden, en in cas (geval) deselve bevinden, dat uyt de Asputten eenig pericul soude kunnen ontstaan, sullen deselve die mogen afkeuren, ende Elgenaars ordonneren de soodanige binnen veertien dagen op een ander plaatse te stellen, 't welk sij sullen gehouden zijn te doen, op een poene van drie gulden. Ende soo yemand in gebreeke blijft binnen veertien dagen een As-put te stellen, ofte de afgekeurde binnen veertien dagen te verplaatsen, sal hij egter 't selve binnen veertien dagen daar na gehouden zijn, op

poene van dubbelde boeten, en nog veertien dagen in gebreke blijvende op vier dubbelde boeten; en sullen Schout en Brand-Heemraden als dan vermogen het stellen of verplaatsen van den As-put tot kosten van de nalatigen te besteden."

Zoo wisten de heeren den nalatige wel te dwingen.

Ten slotte „werd mede gekeurt, dat niemant van de Inwoonders binnen de Brand-schouwerije van Segwaart, en 3 vuyr in Potten, Testen of Ketels buyten haare huy-

sen inde open lugt mogen setten, op poene van drie gulden."

Reeds meldden we de eigenaardige wijze, waarop de boete geind werd. Uit het huis haalde de bode, vergezeld van twee Schepenen eenig huisraad, dat na uitklinken op staanden voet verkocht werd, totdat een bedrag ontvangen was, groot genoeg om de boete en de daarbij gekomen onkosten te betalen.

In 1665 was reeds bepaald, dat „den Schoudt ende Brandheemraden bij tijde van vorst alle 24 ofte twee maal 24 uijren naer de Gelegentheydt hem sal presenteren, sal Schouwen, alle de ijsbijten van een ygelijck soo verre de Brantschouwe is streckende, opte wijtte, ende lengte van vier roede voeten, mits de Luyden daer eenmaal kennis van doende. Bij clocke ofte Beckengeslach ses uyren van te voren, wanneer sulx zijn aanvangh sal nemen."

Slechts het voornaamste hebben we uit het reglement overgenomen. Het schein ons te droog toe, het in zijn geheel te laten drukken.

Dat het aanschaffen van de brandspuit een heele verbetering was, behoeven we niet te vermelden.

Gedurende een paar honderd jaar was de leeren brandemmer het eenige en eigenlijke blusmiddel. Zoodra er brand uitbrak, wierp hij, die enkele van deze in zijn huis te bewaren had, ze op straat en dan nam, wie maar grijpen kon, zémeê naar de plaats des onheils. Dit geschiedde ook met het andere brandgeweer. De ladders werden tegen de huizen gezet. Die hulp wilde verleen-

klom er, liefst van een stormhoed voorzien, waarmee men tegen neervallende stukken steen of hout beschut was, tegen op, om zoo het water uit de leeren emmers in de vlammen te werpen.

Zoover er tenminste nog water in die emmers was. Want hoe ging het aandragen? Van het brandende perceel naar den waterkant vormden zich twee rijen; langs de eene ging de volle emmer naar den brand, langs de andere ging hij terug. Vaak gebeurde het, dat door lekken en storten de emmer half leeg boven kwam en zijn inhoud het vuur vast meer voedsel gaf dan dat het doofde.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 25 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XII.

Den trouwen lezers van deze artikelen-recks is het bekend, dat we thans iets moeten schrijven over den bode van het ambacht. Hij werd ook wel bode van het Gerecht genoemd. We vonden de acte van aanstelling van Hugo Maaskant. Uit dat stuk blijkt, dat deze tevens kamerbewaarder van Palensteyn was. Later zullen we wel aangeven, wat daaronder verstaan werd.

De genoemde acte luidt:

„Wij, Cornelis Balduinus Osy, Heere van Palensteyn, ambachtsheer van Zegwaart, etc. etc. doen te weten, dat wij vermits de kennis, die wij hebben van den Persoon van Hugo Maaskant ende ons betrouwende op Zijne vroomheyt en naarstigheyt, denselven

Hugo Maaskant, gecommiteerd (aangesteld) hebben en committeren (aanstellen) bij desen tot het bedienen van het Gerechtsbode ampt van onse voornoemde Heerlijkheit en Jurisdictione van Zegwaart. Mitsgaders tot Kamerbewaarder van onsen Leenhove van Palensteyn, ende dat op alsulke Emolumenten (ambtsvoordeelen) en vervallen, als van ouds en tot heeden, volgens bij ons gemaakte Reductie (vaststelling) sijn staande, ende de Instructie (voorschrift) bevorens Gegeven, ofte die wij dienthelpe alsnog bij verandering souden mogen komen te geven, soude moogen medebrengen, mits sig in alles Gedragende en

doende sulks een Getrouwe en Eerlijke Boode Schuldig en Gehouden is te doen, en mits Jaarliks ingaande met dato deses, aan ons nyt de Eerste Emolumenten (voordeelen) die hij Boode van 't Ambagt komt te trekken, tot een Recognitie (erkenning) betalende de Somma van Een Hondert Guldens, ende dat alles bij Provisie (voorloopig) ende tot ons kennelijk wederseggen toe, ende het selve ampt ende bedieninge Eerlijk ende Getrouwelijck te bedienen en Waar te nemen en Weegens Saaken, die in de vergaderingen van Onse Regenten verhandelt worden ende tot Zijne kennisse mogte komen, secreet (geheim) en Kamerdigt te Sijn; daarop sal den voornoemden Hugo Maaskant den Solemnelen (plechtigen) Eed in Handen van onsen Schout bij onse absentie (afwezigheid) afleggen.

Lastende mitsdien bij desen onsen Schout, Geregten ende eenen Igelijken van onse Regenten en Ingesetenen die sulks aangaan mag, de voorn. Hugo Maaskant in de voorn. qualiteyten (bedieningen) te Erkennen ende des versogt sijnde alle behulp te doen.

Actum ende dese getekend en besgeld met onse gewoone Chacette, binnen Rotterdam, den 22. January 1792.

Osy van Zegwaardt."

Evenals de schout en de secretaris ontving de bode geen tractement. Zijn inkomsten kwamen uit verschillende zaken, die hij verrichten moest. Zoals uit zijn aanstelling blijkt, werd ook het bodenambt door den ambachtsheer voor 100 Gld. verpacht, d. w. z. dat de bode jaarlijks dat bedrag den heer moest opbrengen.

Op het Rijksarchief te 's Gravenhage vonden we ook nog de eedsformule van den bode, die we even willen overnemen. Overeenkomstig onze gewoonte, zetten we tusschen haakjes de beteekenis der „stadhuis woorden."

„Ik zweere ende belove alle Regtdagen, Schouwtdagen, ende alle andere Vergaderingen van Eenige Ambagts-Regenten, door den Schout Aengeleyt behoerlijck aan te zeggen en Waar te nemen; alle Citatien (dagvaardingen) en Relazen (verslagen) opregtelijck ende naar de waarheid te doen, niemant te Exactioneren (af te persen) ofte te veel aff te nemen, maer met het ordinaris (gewoon) Loon te vreden te wezen, geen bekeuringen te doen, dan strijdende tegens de placcaten, keuren en ordonnantien ende daer over niet

te compareren (voor het gerecht versamelen) dan met kennisse van den Schout; alle de ambagtsregenten en verdere Goede Ingezeten ten te Eeren, Respccieren (eerbiedigen) ende Dienen, zoo als een Eerlijk ende getrouw bode schuldig is en behoort te doen."

Uit zijn eed is ons tegelijkertijd gebleken, wat tot den werkring van den bode behoorde. Niet vergeten mag worden, dat hij tevens deurwaarder was.

Bij Cornelis Oudendorp, zilversmid te Leden, werd in 1766 voor 15 Gld. 12 stuivers een „silvere bodensbus" gekocht.

Heel gewichtig zien we hem daarmee door het dorp gaan, als hij belangrijke papieren te bezorgen heeft. En daar hij ook dienaar van het gerecht is, zou hij ons wat kunnen vertellen van de onveiligheid der streken. Was vóór den 80-jarigen oorlog door de rondtrekkende benden — we wezen er reelder op — het platteland zeer onveilig. Later werd het er niet beter op. Grooten overlast deden de „heydens", we zouden thans zeggen de Zigeuners, aan. Sprekende bewijzen daarvan vinden we in de oude rekeningen, waarin we meermalen aangeteekend vonden, „om de heydens te doen vertrecken, doen verteert

en gegeven aen verscheyde huyslyuden die ons assisteerde" (bijstonden). Een van hen, Jan Willems, in de wandeling „Zwarte Jan" genaamd, verklaarde, vóór hij ter dood werd gebracht, den drossaard van Zoom op Zand, dat hij tot de bende van „De witte Veer" behoorde. In de lange lijst van misdaden, door hem bekend, komt ook voor, dat hij te Zoetermeer aan den Voorweg bij den pastoor 700 Gld en 3 pond zilver gestolen had. (1725)

De wetten tegen landlooperij waren in die tijden streng.

Zoo werd den 26en Januari 1695 door de Staten van Holland een „Placact" afgekondigd tegen de „veele lantloopers, vagebonden en bedelaars, die voornamelijck ten platten lande passeeren ende de Huyslyuden allerhande overlast aen doen en haer dreygen te sullen brandstichten ende de selve op die wijzen geldt en andere saeken afdwingen", waarbij bepaald werd „die voor de eerste mael sullen werden geapprahendeert (gevat) sullen openbaerlijck werden gegeesselt, voor de tweedemael gegeesselt ende gebrandmerckt, ende voor de derdemael met de dood bestraff". De zware straffen die hen te wacht

ten stonden, die gevangen genomen worden, was oorzaak, dat het gespuis zijn best deed uit de handen van het gerecht te blijven, en als 't kon zijn vrijheid zoo duur mogelijk te verkoopen.

Toch moest, ondanks die zware straffen, in 1725 een nieuw plakkaat tegen hen worden uitgevaardigd, gevolgd door een in 1760 waarbij de ingezetenen verplicht werden om op het luide van de klok na de plaats van het alarm toe te schieten tot hulpe van makanderen, na zich voorzien te hebben „van behoorlijk geweer.”

Dan hadden we hier ook nog een burgerwacht; doch daarover een volgende keer. B.

Uyt d' oude Papiereu.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XIII

't Heeft ons heel wat moeite gekost, eenige gegevens betreffende de burgerwacht te verzamelen. We vonden aangeteekend, dat er een reglement van bestond, „hetwelk bij den Hove van Holland geapprobeerd (goedgekeurd) werd den laatsten february 1596”. Tot heden hebben we dat oude stuk hier niet kunnen vinden; daarom richtten we ons tot het Rijksarchief of daár het goedgekeurde reglement nog bewaard werd. Echter werden we teleurgesteld, aangezien de papieren van het Hof van Holland uit dien tijd te loor gegaan zijn. Ook de nadere ordonnantie van den 22en Januari 1650 en die van 20 Januari 1653 hebben we nog niet kunnen ontdekken.

Vast staat evenwel, dat reeds van den jare 1596, door een burgerwacht des nachts voor de veiligheid der ingezetenen dezer dorpen gezorgd werd. Bij brand moesten al de personen, die tot de „buyrwagt” behoorden, met hun piek gewapend, aantreden; hun hulp werd vereischt, ten einde ongeregelheden te voorkomen (zie art. XI).

Toch kwamen we enkele papieren uit den tijd der Bataafsche Vrijheid tegen. In 1798 wendden de Gemeentebesturen van Zegwaard en Zoetermeer zich tot den Agent van Oorlog en meldden hem, dat zij „in de tegenwoordige Conjectuure (tijdsomstandigheden) en meer en meer toenemende onveiligheid der publieque weegen, en geleerd door de overheden van elders en nabij gepleegde

aanrandingen van perzoonen, roverijen en moorderijen, bedagt zijn geweest, om ook onder haar ressort (gebied) de nodige behoedmiddelen daar te stellen ten einde voor de openbare veiligheid en zekerheid van perzoonen en Eigendommen te zorgen”. Hun verzoek om, evenals in vroeger jaren, een burgerwacht te mogen aanstellen, werd goedgekeurd. Deze bestond uit 65 man, verdeeld in 13 korporalschappen. Iederen nacht werd door „een Corporaal en vier wagtgezellen” gewaakt, zoodat zij wier namen op de „Wachtrolle” voorkwamen om de 13 dagen de wacht hadden waar te nemen. Des avonds vóór 10 uur kwam men bijeen in het wachthuis (thans wordt dit voor arrestantenlokaal gebruikt). De vijf wachters hadden er voor te zorgen, niet „met klompen, hosblokken of muylen te verschijnen”. Wie te laat kwam, werd beboet; de korporaal met 4, ieder wagtgezel met 2 stuivers. Wie den wachavond op een partijtje was, had zijn best te doen, op tijd aanwezig te zijn, want voor elk uur dat hij er niet was, moest de korporaal 12, een wacht- of „rotsgezel” 6 stuivers boete betalen. „Er zal ook niemand dronken op de wacht moogen koomen en zoo zulks mocht gebeuren, zal den zoodanigen direkt werden naar huis gezonden.” De boeten kwamen ten behoeve der overige wakers; een dronken korporaal was dus voor hen een aardig voordeeltje.

Als bij het slaan van de torenklok de klapwaker zijn: „Tien heit de klok, de klok heit tien” op de Steenen brug had uitgeroepen, begon de wacht zijn ronde, die tot den volgende morgen omstreeks 4 uur duurde. Twee wagtgezellen verlieten dan het wachthuis, om te zien of ergens eenig onraad was; bij den Broekweg keenden zij terug om naar

het Lage Einde van Zegwaard te gaan en ten slotte wendden zij zich weer naar het wachthuis. Nu werd de volgende ronde door de twee andere wagtgezellen gedaan, terwijl „de Corporaal ijder nacht ook in persoon ten minsten twee maal de ronde zal moeten doen, als eens in de voor- en eens in de nacht.”

ten einde zoo veel mogelijk verzekerd te zijn, dat de Rondes na behoren werden waargenomen, zal yder Corporaal aan elke wagtgezel bij het afgaan van ieder Ronde ter hand stellen, twee nummers, waar van zodanig wagtgezel gehouden zal zijn in iedere gesloten Bus, welke zoo bij of aan de Broekwegse Brug als aan het einde van den Dorpe Zegwaart zal werden gesteld, een nummer in te Stecken, welke Nummers door de volgende ronde met de Sleutels der Bussen voorzien, zullen teruggehaald en in handen van den Corporaal weder gebragt zullen werden, en zulks alzoo om de andere ronde met brengen en haalen der Nummers Continuieren (voortzetten).

Wel jammer voor de nachtwandelaars, dat niemant in de wagt zal mogen worden toegelaaten dan den Corporaal en Wagtgezellen die nagt de wagt doende alsmeede de Twee Klapwakers", want men zat in het wachthuis warin en droog, niet op zijn „droogje". Wel was „van sterkendrank eenig het minste gebruik; hetzij op de wagt of bij de rondes" ten strengste verboden, doch „den dienstdoenden zal yder nacht werden verschaft vuur en licht, mitsgaders ververssing van koffij." Daar zal ook wel eens een kaartje zijn gelegd, om den tijd te korten.

Laat ons ten slotte uit het reglement nog mogen overnemen, wat de korporaals te doen hadden. Zij „zullen gehouden zijn, een ieder voor zijn wagt 's avonds in persoon het vuur aan te leggen, het licht te ontsteeken ende bevoering der koffij te doen, voorts zorg te draagen voor het sluiten van het Turfhok, de berging van de olykruik ende inrekening van het vuur des ogtends in de kolk, mitsgaders voor de prompte Sluiting van het waghuis. Ieder Corporaal zal de Rol, (waar n.l. de namen opstonden van hen, die tot de burgerwacht behoorden), benevens de Sleutels van waghuis, Turfhok, en nummerbussen benevens de Nummers voor de wagtgezellen den ogtend nadat zijn wagt is afgelopen 's morgens voor negen uren bezorgen aan zijn opvolger, ten einde elke Corporaal in de gelegenheid zij in die zelve voormiddag voor 12 uren zijne wagtgezellen voor de aante staande wagt te waarschouwen."

Uyt d' oude Pampieren.
(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XIV.

Tot onze blijdschap hebben we een afschrift van de oude reglementen der burger-

wacht gevonden. Het bevond zich in het archief dezer gemeente, dat nog niet in zijn geheel door ons nagegaan is. Daarom willen we nog even op de burgerwacht terugkomen. Het bovengenoemde stuk vangt aan: „Alsoo deur bevindinge, niet jegenstaende den placate op den XVIen decembris Anno XVC vijftentnegentich, bij de Ridderchap, Edelen ende Steeden van Holland ende West-Vrieslandt, representerende (vertegenwoordigende) de Staten van den selven Landen, gearresteert (vastgesteld) op 't stuck vande Vagabonden ende dieven, genoeg blijktt dat noch daichlicxs binnen Soetermeer ende Segwaerdt wert gepoocht dieverije te plegen ende dat meest bij nachte, Soo est dat de Schouten van Soetermeer ende Segwaerdt, met de respective Brantschouwers, hebben goetgevonden huyrwacht te houden bij nachte, ten eynde des te beter dselve dieverijen mogen werden verhindert ende geweert."

De schout en de brandheemraden zouden daer toe soo veel persoonen gelasten, als de tijt sal vereijsschen, die welke ter wacht sulen comen met goet half geweer, tsij hellebaert, spies ofte lansse."

De wachters waren gehouden „henluijden op hare wacht stille te houden" en „Scharplick toe te sien, Lettende off daer geen onraet en sij van dieven, brandt off andersints. Tevens zullen zij „alle vreemde Luijden die sij niet en kennen ende haer gemoeten aanspreeken ende afyragen van waer zij comen ende waer hen reijss gelegen is, mitsdien Inquireerende (verhooren) doorsaecke van henluijden Nachtreijse. Ende soo wie de wacht geen goet suffisant (voldoende) antwoord en weelen off en begeeren te doen, als oock daer sij an twijffelen, de selve acntasten, ende ten

sints te minneren en te spreken, sonder regard te nemen (er op te letten) off de selve passanten (voorbijgaers) nuchteren off droncken sijn, die welke daer over bij den hoofd officier sal werden gestraft, ende soo sij feitelijk de wacht souden pogen te hinderen, sal de wacht vermenigen de selve te resisteren. (weerstaen) gevangen te nemen ende tot den Schout te brengen."

"Dit reglement werd door dat van 22 Januari 1650 vervangen. De aanleiding tot het vernieuwen der bepalingen was deze: Alsoo onlangs int dorp Segwaert bij machte soodanigen periculösen (gevaarlijken) brant is ontstaan geweest, dat alreede verscheyden gebouwer door den selven brant zijn gedestruuert (vernield) en na alle apparentien (waaarschijnlijkheden) tyvoorsz. dorp Segwaert ten deele, ende het naebuerige dorp Soetermeer int geheel soude hebben aangesteeken tot een grondich bederff van veele inwoonders der voorsz. respectie (wederzijdsche) dorpen, hadde niet Godt Almachtich, sich erbarmelick bewijzende, den voorsz. brant noch weer boven vermoeden tijdelick geblust, waer vooren sijne Goddelicken Majesteyt billick gedanckt, gelooft, ende gepresen moet sijn, dat meer de voorsz. dorpen haer noyt en konnen verseeckeren, dat de selve diergelijck gevaer op een andermael niet weder en soude overcomen. Ende boven dien te beduchten staet, mits den jegenwoordigen dieren liit, ende de placate van de Ed. Mo. Heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt, daer bij het bedelen ende vagebonderen nu nieuwelick strickteliick is verbooden, dat wel eenige persoonen, hem tot steelen ende dieverijen begevende, in de voorsz. dorpen van Soetermeer ende Segwaert, als sijnde opde passagen gelegen, ende derhalven het steelen des tegereeder soude mogen komen te plegen. Omme alle 't welke voor te komen, soo veel doenelick ende mogelick is. Soo hebben de respectie Schouten en Brantheemaden van Soetermeer en de Segwaert goetgevonden noodich geacht ende geresolveert (besloten) dat binnen de voorsz. dorpen van Soetermeer ende Segwaert bij provisie (uit voorzorg) ende tot naerder ordre, bij nacht een buyrwacht sal worden gehouden."

In dit reglement was o.m. bepaald, dat de twee wachtgezellen, die in het wachthuis bleven, ook dienst hadden, want telkens als sij niemant hooren off gewaer worden"

huijse van den Schout brengen, om hem aldaer te verantwoorden. Soo t' gebeurde dat de wacht eenich geboufte vername sullen d'selve aantasten, ende indien sij hen niet willen gevangen geven, de selve feitelijk ende met geweldiger hant aantasten, ende indien sij hulpe van doen hadden, sullen sij eenige buiren mogen roepen, ende oncloppen, die hen gehouden sullen sijn te assisteren (bijstaan), sulcx dat soo iemandt vant' selve gebouft gequest off oock int resisteeren (tegenstand bieden) doot bleeve de wacht ende hare assistenten (helpers) daer aen niet en sullen verbeuren."

Nog één artikel uit het reglement van den 18den Februari 1596 (goedgekeurd den laasten dier maand) willen we overnemen:

„Ende sullen alle bekende luijden ende inwoonders de gewachters ontmoeten, passerende (voorbij gaande) off gewaer werden, goet antwoord geven, sonder de wacht eenich hinderen of kwalick een te

moesten zij gewapend dit verlaten en onderzoek doen, wie in het nachtelijk uur zich nog op straat bevond.

„Ende soo iemandt van de buyren versocht op seecker uijr ongeklopt te worden, selve sullen de waeckers mede gehouden sijn, op 't versochte uijr te doen."

Elk hoofd van een gezin was verplicht, als het zijn beurt was, op wacht te gaan: de weduwen ende Jonge dochters moeten een ander in haer plaetse stellen, die achtien jaren out, ende volgens bij den Schout ter plaetse sulcx voet gekent wert. Gelijck ook niemant een ander in sijn plaets sal mogen stellen, tensij hij out, ende voor goet gekent is alsvooren."

Ook werd tegelijkertijd besloten, dat om kerckplein, een goet, ende bequaem wachthuis gemaect soude werden."

't Schijnt echter, dat de verschillende bepalingen niet stipt werden nagekomen en dat de Ampliatie (aanvulling) van 1653 hierin krachtte te voorzien, door op het overtreden der artikelen boeten te stellen. Zoo was het te ingezetenen verboeden in het wachthuis te omen op een boete van 42 stuivers. De wachters waren verplicht de Capiteyns Leuytent, off Corporaels die hen besoucken, de ure vant wachthuis te omen, telkens op een boete van ses stuivers."

36
balingen geeft wel wat te denken. Ook komt het ons voor dat de wacht haar taak niet altijd naar behooren verrichtte. Immers: Ende de Rotsgesellen, sullen in sedicheijf de wacht moeten houden, sonder iet aent wachthuis, off aen de Luiden haer goederen te beschadigen, ofte met haer geweere te sleecken, ofte breecken, telkens op een boete van ses stuivers tijder persoon." B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XV.

Wel waren onze vaders bezorgd voor hun leven en bezittingen!

Reeds een- en andermaal noemden we den klapwaker. Evenals zoovele personen uit den ouden tijd, was ook hij beëdigd; 't was dan ook de „geswooren clapperman."

Den 27sten November 1643 waren ten huize van Engel Janse Beurt, herbergier, „aen de Steenebrugge tot Zegwaerd" de schouten en brandheemraden dezer dorpen vergaderd en „in goedë eenigheijf ende vriendschappe sijn sij veraccordeert (overeengekomen) ende verdragen opt Stuk van klapwagt ende aenkleeven vandien Gesamenlijk zal aengenoomen worden een goed en bequaem persoon tot klapwaker, omde klapwagt in Zegwaerd ende Zoetermeer te bedienen, ende om een goed klapwaker te bekoomen, hebben die van Zegwaerd ende Zoetermeer malkanderen beoofd aen denselven ten maend te betalen de somma van dertien guldens 10 stuivers, te weten bij die van Zegwaerd 9 guldens, en bij die van Zoetermeer 4 guldens en 10 stuivers ten maend." Dit geld moest de klapwaker om de vier weken bij de ingezetenen ophalen; men sprak van manen of eischen. Hem werd een lijst verstrekt van de personen, waarop tevens leders aandeel was opgegeven.

We vonden nog een acte van aanstelling van den klapwaker, die we aan de vergetelheid ontrukken willen.

„Wij, Johan Osy, Heere van Palensteyn, ambagtsheer van Zegwaert, etc. etc. etc. hebben gecommitteert en aangesteldt, zoals wij committeren en aanstellen bij desen tot Kennelijk wederzeggen toe, Huijbert Haak, om de klapwagt in Zegwaert waar te nemen op een

Tractement van Agt Guldens (ofte soo veel min of meer als de Lijste door schout en brandheemraden aan hem over te geven sal bedragen): 's Maands. Elke maand gerekendt tot vier weken, ende bovendien nog vier en twintig Guldens en Eene stuyver. Eens in 't Jaar, mitsgaders om de twee Jaaren Een Nieuwe Rok ingang nemende met 1e April 1789.

des sal hij gehouden sijn sig Preciselijk te Reguleren (schikken) na de navolgende Stipulation (benalingen):

Eerstelijc sal hij clapwaker gehouden sijn alle avonden sijn wagt te beginnen te weten de Maanden February, Maart en April met het klokkegeslag van tien Uuren, de Maan-

den Mey, Juny, July en Augustus met het klokkegeslag van Elf uren, de Maanden September en October weder met het klokkegeslag van tien Uuren gelijk ook de Maanden November, December en January.

En sijn wagt wederom verlaten, te weten de Maanden February, Maart en April 's morgens ten vier uren, de Maanden Mey, Juny en Augustus 's morgens ten Drie Uuren, de Maanden September en October 's morgens weder ten vier Uuren en de Maanden November, December en January 's Morgens ten vijf Uuren.

Ende aangaande de ordre der Ronde bij hem telkens op Elk uur te doen en te houden, zal hij gehouden sijn, zoo dra de klok heel uur sal geslagen hebben, te beginnen met klappen en het nur uytte roppen op de Steenebrugge vant Dorp voorts gaande op de Leydse Wallen tot voor het hoofdenevndt van Cornelis van der Togt en aldaar stilstaande en Rontsom siende of er geen Brand of onraad is, zal hij wederom moeten klappen en het Uur uytroepen yoorts weder te Rug keeren en gaande op de Delfse Wallen tot voor bij het Hoofdeneinde van Abraham van der Hoof aldaar weder stilstaan, rontsom sien, klappen en roepen, Soo als hier boven aangaande de Leijdse Wallen gesegt is. Wijders weder te Ruggen keeren en het Dorp Passeren tot de Moleweg, en dan voorts de Moleweg op tot op de Pilatus Brugge, alwaar hij wederom als yooren wel scherpelijc sal hebben zints en weder agter de huysen heen te zien als boven of er brand of onraad soude moe-

gen zijn, en mede klappen en uitroepen het uur als vooren, en dan verders gaan tot aan de Koornmolen van Nicolaas de Heer en als dan weder toe te sien of er geen brand of onraad is, en als dan weder Clappen en uitroepen als boven (waar voor hij van denselven Nicolaas de Heer boven de bovengemelde bepaalde Agt Guldens maandelijks nog zal genieten vijf Stuyvers) en alsoo gedaan hebbende, weder te Rugge keeren en gaan ten Ende van het Derp tot voorbij het Koorn of Pakhuijs van de Brandheemraadt Pieter Huijge Visser, telkens in het gaan over het Dorp voor Elke vier a vijf huysen klappende en het Uur uitroepende en alsoo zijn Ronde gedaan hebbende, telkens met Een stille klap weder na sijn huis of des winters, als e stille wagt werd Gehouden in het waghuijs weder te keeren ofte wel op 't Einde van 't Dorp, in het aldaar gestelde Schilder of waghuijs het uur af te wagten en vandaar weder te beginnen.

En soo het gebeurde dat hem int gaan of keeren mogte voorkomen dat er hier of daar Brand was ontstaan, sal hij aanstonds met continueel (aanhoudend) roeren van sijn clap daar van aan de Ingesetenen kennis geeven, en den Schout en Brandheemraden spoedig opkloppen en daar van verwittigen.

En soo hem Persoonen inder nagt moogen ontmoeten die hem niet bekend waren, sal hij deselve aanspreken en afvragen waar van daan sij komen en waar na toegaan.

En soo hij bespeurde dat het gebelste was zal hij deselve, soo 't hem moogelijk is, aanhouden, en desnoods tot adssistentie (hulp) bueren moogen opkloppen of soo er stille wagt gehouden werdt sulks aan deselve aandienen en haare adssistentie begeeren gelijk ook wanneer soodanige Persoonen aangehouden heeft, aanstonds kennis sal moeten geven aan den Schout of Brandheemraden in der tiid en deselve int Regthuijs alhier of bil het Houden van Stille wagt in het Waghuijs alhier brengen en bewaren.

Zal voorts gehouden sijn, sijn voorsz. Maandgeld telkens op het Expireren (eindigen) van ijder Maandt of vier weeken volgens Een Lijste die aan hem door Schout en Brandheemraden sal werden overgegeven, in te gaaren en soo hij sulks versuynde en de Eene Maand over de andere liet loopen, zoo zal hij

het meer als om de Laaste Maand mogen manen of Eysschen): ten ware om de Restanten bij de voorige Maand gevraagt en niet ontfangen) en van de verlopen maand sal hij niet moogen manen of Eysschen.

Ende aangaande de voorsz. vier en twintigh guldens Ecne Stuijver van sijn Tractement, deselve sal door Schout en Brandheemraden telkens Jaarliks op den verschijntiijt aan hem in eender somma werden voldaan.

Zal voorts nog gehouden sijn om de Ingesetenen binnen de Brandschouwerije wanneer sy des begeren des morgens of 's nagts in de tiid van sijn wagt op te kloppen ende ook ten allen tijden Gereed moeten sijn, wanneer de Schout of sijn ordre hem bij dage hier of daar binnen of buyten's ambagts Eenige boodschappen of Bestellen van Brieven ordonneerde om sulks sonder tegenseggen te doen.

Lastende ende bevelende denselven onsen clapwaker Huijbert Haak hem na deese onse commissie ende hem te geven ordres van Schout en Brandheemraden in der Tjiid Punctelijk te gedragen.

J. OSY 1789."

Lager stond:

„En heeft den voornoemden Huybert Haak op de commissie en ordonnantie daar van

zijnde den Eedt in handen van den schout van Zegwaart ten bijwesen van Lambert de Wit en Bernardus van Alphen, Scheepenen van Zegwaart voorn. volgens het Formulier, daar van zijnde afgelegd heden den 12^{en} September 1789.

In kennisse van mij Secretaris.

CORNELIS MAASKANT.

't Zal niet noodig zijn veel aan dit stuk toe moeten voegen. In dien tiid hadden de beide gemcenten elk een nachtwaker. Die van Zegwaart had een jaarliksch inkomen van 123 Gl. 1 stuiver. Om de 2 jaar kreeg een nieuwen rok. In verband hiermee willen we nog even een kleermakersrekeningetje overnemen:

„1727. 19 augustij, rekening ten laste van de heere Schoute en branthiemrade van Segwaard en Soetermeer over het make van een rok voor de klapwaker en leverantij daar toe gedaan door leendert van Vliet.

een rok gemaakt, verdient	1-16
8 el ierse dij, de el 21 st.	8- 8
3½ el baaij, de el 17 st.	2-19- 8
¼ linde in de mouwe, de el 8 st.	0 1
28 ockesnote knope, dosijn 4 st.	0 9-4
aan naaikoort	0 4
aan regdraaf	0 3

Somma 14. 6. 12

Dit wil zeggen 14 gulden 6 stuivers en 12 penningen.

Op een rekening van 1786 komt voor :

5½ El blaau duffel 42 st. d'el	11. 11. 0
3 El blaau vries 30 st. d'el	3. 0. 0
1½ El bruin linde 9 st. d'el	0. 13. 8
1¼ El Regtdraad 4 st. d'el	0. 5. 0
Een el saaj 11 st.	0. 11. 0
3 dozijn knope 2½ st. 't dg.	0. 7. 8
Aan koord 3½ st.	0. 3. 12
Aan zij 2½ st.	0. 2. 13

16. 14. 8

Dit wil zeggen 16 gulden 14 stuivers en 8 penningen. Voor het maken van den rok bracht de kleermaker in 1784 2 Gld. 12 stuivers in rekening.

In den oudejaarsnacht van het jaar 1912 werden de klapperlui van Zegwaard en Zoetermeer van hun historische houten klap beroofd.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

ZVI.

We moeten niet denken, dat in den ouden tijd, toen de spoorreinen nog onbekend waren en de begaanbaarheid der wegen, vooral in den winter, wel wat te wenschen overliet, de bewoners dezer dorpen van alle verkeer met de buitenwereld afgesloten waren. Wel was dat niet zoo snel als tegenwoordig, maar men kwam er toch met... de trek-schuit. Gedurende eeuwen is deze het middel van vervoer geweest. Omdat op de marktdagen der billigende steden gevaren werd, sprak men hier van marktschuiten. Zoo vermeldt R. Bakker in zijn: „De Nederlandsche Stad- en Dorpsbeschrijver van het jaar 1799: „Van Zoetermeer vaart alle Maandagen een Markschuit op Den Haag; Woensdags en Zaterdag op Leyden en Donderdag op Delft en ook van alle deeze plaatsen terug.

Van Zoetermeer en Zegwaard zaamen vaart alle Zondagen nog een Markschuit op Rotterdam die Dinsdag wederom terug vaart.

Van Zegwaard vertrekt alle Maandagen meede een Markschuit op den Haag. Woensdags en Zaterdag op Leyden en zoo ook weeder terug.

De vrouwen hadden dus volop gelegenheid om in de steden haar inkoop te doen.

De marktschipper had zijn aanstelling aan den ambtsheer te danken. In het Rijksarchief te 's-Gravenhage vonden we de aanstelling van Ary Stigter in 1792. Deze was marktschipper op Delft en Rotterdam en betaalde den ambachtsheer jaarlijks een Recognitie (erkenning) van 25 gulden. Maar dan mocht ook niemand anders voor de ingezetenen op die steden varen. Zoo werd alle concurrentie geweerd.

Het reizen per trek- of marktschuit leverde soms eigenaardige moeilijkheden op. Stel voor, dat ge met haar in den ouden tijd een reisje naar Delft moest maken. De plaats van vertrek was de Wallen. We brengen even in herinnering dat de Leidsche en Delftsche Wallen niet zooals nu door een dam gescheiden waren; over het water, dat dus doorliep lag de meermalen door ons genoemde Steenen brug, die Zoetermeer en Zegwaard verbond. Ge naamt dan plaats in het roeffe. Op den bepaalden tijd — op een uur of vijf kwam 't natuurlijk niet aan — werd het paard aan de lijn gespannen; het jagertje pam plaats op het paard, blies op den hoorn, en voort ging het, langzaam voort, nu eens in draf, dan weer stapvoets. 't Duurde niet lang, (de spoorlijn 's-Gravenhage—Gouda strende de vaart nog niet) dat Reguliers- of Roijaardsdam (op oude kaarten staat Roylaertsdam), de tegenwoordige woning van den heer J. Kalisvaart bereikt was. Voorheen stonden daar nog enkele huizen, ook was er een herberg, waar even „aangelegd“ kon worden, want de passagiers moesten afstappen. Met uw 20-eeuwsche oogen zoudt ge vreemd hebben opgezien. Door middel van een windas werd de schuit uit het water over den dam heen gebracht, de reizigers konden weer aan boord komen en de reis werd voortzetzet. We gaan evenwel niet meer, doch willen de historie even het woord geven.

De Dorpschrijver weet ons te vertellen, dat hier aan den Reguliersdam een klooster der Reguliere Kanunniken gestaan heeft. We hebben een zeer grondig onderzoek naar de waarheid van dit bericht ingesteld. Een oud staatsstuk van het jaar 1514 de „Informacie up den staet faculteyt ende gelegentheynt van de steden ende dorpen van Holland ende Vrieslant om daerna te reguleren de nyewe schiltale” vermeldt van Zoetermeer: „Ende aldaer en sijn gheen geestelicke luyden die aldaer land hebben of gebruycken” en van Zegwaard: „Ende daer en sijn geen cloosters of poorters die aldaer lant selver gebruycken”

Een uitgebreid werk over de kloosters is de studie van Dr. R. C. H. Römer „Geschiedkundig Overzicht der kloosters en abdijen. (1854). Daarin komt voor: „Het voormalig bestaan van het klooster der Reguliere Kanunniken, dat, naar men wil, voorheen te Zoetermeer gevonden werd 's nog niet bezeten. Zijn aanwezen heeft men verondersteld, omdat men ter genoemde plaats den naam van „Billaren- of Reguliersdam” aantrof en aantreft. Inderdaad is deze grond voor de gemaakte veronderstelling zeer zwak. Immers zou de opgegeven naam even goed het gevolg kunnen zijn van een bezitting der Regulieren, aldaar gelegen, indien men noodzakelijk aan Regulieren denken moet, als van een klooster of iets dergelijks, door hen daár bewoond. Te meer waarschijnlijkheid bestaat hiervoor door het stilzwijgen van alle gedrukte en ongedrukte beschei-

den en door het gemis aan alle overblijfselen van een klooster, gesticht op de plaats zelve.”

Even ten Westen van Reguliersdam, werd in 1574 de Landscheiding, zoo heet de dijk, die den Zuidgrens van den Driemanspolder vormt, door de Watergeuzen doorgestoken. Jaardoor kon het Maas- en IJsselwater Rijnland binnenstromen. 't Is bekend, dat de pogingen om Leiden, dat door de Spanjaarden belegerd werd, te ontzetten met den gewenschten uitslag zijn bekroond. Later hopen we nog wel eens mede te deelen welk aandeel deze dorpen in den strijd om de beharde veste hebben gehad.

Reguliersdam 's thans het

Reguliersdam 's thans het punt waar de drie hoogheemraadschappen Rijnland, Delfland en Schieland bijeen komen. Tot aan de invoering der nieuwe reglementen van Rijnland en Schieland in 1857 en in 1851-52 lag het ontmoetingspunt bij de zuidelijke punt van den Binnenwegschen polder bij den zoogenaamden „Driesprong.”

Doch... waarom lag hier bij den Reguliersdam zoo'n voor het verkeer vervelende dam?

In ons volgend artikel hopen we op die vraag een voldoende antwoord te geven. 't Zou thans mogelijk te veel ruimte vergen, daar verder op in te gaan.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.) XVII.

Den opmerkzamen wandelaar is het voorzeker wel opgevallen, dat men, den Molenweg afgaande, op een dijk stuit, die dezen bij den zoogenaamden Hoog doorsnijdt. Hij doet dit ook den Wilsveenschen en den Bleiswijkschen weg. In den volksmond heet deze dijk de Scheid-dijk of de Lensing; in de archiefstukken vinden we hem de Landscheiding, doch ook en meestal de Zijdwinde geheeten. Zijdwinde is een woord dat algemeen voorkomt en ringdijk of zijde heet. De Landscheiding nam bij de duinen benoorden het Haagsche Bosch haar aanvang en liep vervolgens naar den Vliet, dien zij 'er plaatse waar nog de Leidsche dam ligt, doorsneed en verder langs de Zuidgrens van Zoetermeer over Zegwaard, Benthuizen, Hazerswoude en Waddingsveen naar de Gouwe. In stukken van vroeger en later tijd wordt het westelijk deel tusschen het Haagsche bosch en den Reguliersdam de Ovenzij-dwinde geheeten, een naam, waarmee hij ook wel in zijn geheel aangeduid werd.

Reeds vele eeuwen ligt hier deze dijk. Echter blijkt nergens, wanneer en op wiens kosten hij gelegd mag zijn. Geen enkele oorkonde gewaagt er van. Prof. Fruin in zijn „Over de Opkomst van het Hoogheemraadschap van Rijnland” doet ons voor dit artikel enkele gegevens verschaffen, deelt mede, dat er reden bestaat om aan te nemen, dat hij van vóór 1246 dagteekent. We weten evenwel, dat hij meer ten voordeele der zuidelijke streken strekte dan ten voordeele der noordelijke, want de grond liep noordwaarts op.

J
C
w.
en
Be
He
W

Niet Rijnland, maar Deilstand en Schieland waren dan ook met het onderhoud belast. In dien zin werd namelijk in 1324 door den graaf beslist, hoewel ook Rijnland en dus ook deze dorpen bij de Landscheiding belang hadden, immers „mer sy sal leggen te beyder oorbaer, waert dat an die Maze inbraecke, soo soude die van Rijnlant te beschudden commen ende t haeren behouffe staen, waert oock dat saecke dat Inbraecke te Sparendam wair, soo soudese tot dier behouff van Delfflant te beschutten staen.” Echter scheen men in 1324 niet meer geweten te hebben, wie den aanleg van het werk bekostigd had. Dit wijst op den hoogen ouderdom der Landscheiding. Uitsluitend ter liefde van den landbouw en de veeteelt was zij gelegd. Meer op de belangen van dezen, dan op die van den handel werd in dien tijd gelet. Zij waren dan ook meermalen met elkaar in strijd. Zoo yereischte de scheepvaart open wateren en de landbouw aaneengesloten waterkeringen. En nu ging men ter wille van den landbouw dijken leggen, zooals de Zuidwinde, waart-

door de vaarten en wateringen gestremd werden. Daardoor ontstond de eigenaardige voor het verkeer zeer hinderlijke toestand aan den Reguliersdam, zooals die in ons vorig artikel beschreven is.

De Landscheiding vinden we ook ten Oosten van den Binnenwegschen polder. Voor de droogmaking liep de Rotte onder den naam van het Nieuwe Diep tot aan de Zijdwinde, tot aan den Hildam (zie art. V), het noordoostelijk punt van den polder. Niet alleen konden de schepen van Rotterdam tot aan den Hildam komen, maar ook verder, want van hier liep de, bij de droogmaking van den Noordplas verdwenen Hoogeveensche vaart Noordwaarts naar den Rijn.

In 1491 had de heer van Zegwaard octrooi verkregen om in den Hildam een verlaat te leggen; t zou alleen dienen tot gemak van de landluiden. Alras bleek, dat dit gepractiseerd was door Rotterdam „omme alsoo bedecktelick en met sinistre (verkeerde) practijcke deur dese verlaten met hare schuyten, gheladen met koopmanschappen te varen op Amsterdam”, en zoodoende de tolln te Gouda en Haarlem te ontduiken. Ingevolge een vonnis van den Hove van Holland van 18 Januari 1503 moest dan ook het verlaat in den Hildam weer gedicht worden; er mocht wel een windas gemaakt worden, doch schepen met koopmansgoederen mochten er niet over gewonden worden.

In den loop der jaren zijn er heel wat bepalingen gemaakt ten einde de Landscheiding zoo goed mogelijk te doen zijn. Volgens het besluit van 1336 moest zij een breedte hebben van 24 roeden. In 1530 werd geordonneerd, dat niemand er op mocht laten weiden, en dat zij wier huizen op den dijk stonden, geen varkens mochten houden „op verbeurte van deselve”. Ook was het verboden er turf te steken.

Den 17den Maart 1607 brak de Landscheiding door; het water van de Rotte stroomde den Binnenwegschen polder in. t Schijnt, dat het heel wat moeite gekost heeft, het gat te dichtten. Den Staten van Holland en Westvriesland werd om bijstand gevraagd. Zij stonden 900 gulden toe. En Zegwaard's gemeentebestuur kon dat heel best gebruiken, want gedurende 6 jaar werd er onophoudelijk aan de Landscheiding gewerkt, ten einde haar te versterken. In 1571 en 1580 was zij ook ingebroken, doch toen de Lekdijk in 1638 bezweek, werd het water door de Zijdwinde die zoo spoedig mogelijk versterkt was, tegengehouden.

Voor het algemeen belang heeft de dijk thans weinig nut.

Overal ligt hij lager dan A. P. Op vele plaatsen dient hij dan ook niet meer om water uit Rijnland te keeren, maar om te beletten dat Rijnlands water op Schieland en Delfland afloope. De Landscheiding was in deze veenrijke streek uit veen samengesteld en rustte op een veenbedding; naarmate aan weerszijden polders ontstonden en plasverveeningen, welke weder in droogmakerijen werden herschapen, kromp de veenbedding onder de Landscheiding van het wederzijdsche water ontbloot, door uitdrooging allengs ineen, en de Landscheiding verzakte. Als dan ook de buitendijk van een polder langs de Zijdwinde doorbreekt, zal deze overloopen en geenszins de overstrooming van den aangrenzenden polder kunnen beletten.

We moeten niet denken, dat we achter de Landscheiding hier veilig zitten. Bij doorbraak bijv. van den Maas- of IJseldijk zal de thans lage dijk, het overblijfsel van vroegere noeste vlijt, het water niet kunnen tegenhouden.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XVIII.

Tot de personen, die door den ambachtsheer van Zegwaard benoemd werden, behoorde ook de vroedvrouw (zie art. 2). Vroed is een oud woord, dat wijs beteekent; vroedvrouw wil dus zeggen „wijze vrouw”. Zij werd ook wel „vroetmoer” of kortweg „het wijf” genoemd. Meestal was haar woning kenbaar door een uithangbord, waarop een kruis was afgebeeld, in welks midden een kindje, waaronder een spreuk stond, bijv.: God is mijn Hulp. De vroedvrouw was een persoon van veel gewicht; de ambachtsheer benoemde haar; zij genoot een jaarwedde en moest in handen van den schout den eed afleggen. Dokters behandelden haar met onderscheiding en bij ziekten of wonden was zij niet zelden de vraagbaak harer begunstigers; want „zij had Beverwijk en Loyse Bourgoise, der koninginne vroedmoer, wel bestudeerd”; ook had zij vele recepten voor allerlei kwalen en ziekten. Dr. Schotel in zijn „Het oud-Hollandsche huisgezin der zeventiende eeuw” vermeldt dat zij in de oude kluchtspelen doorgaans niet-gurstig geteekend wordt. Velen toch waren „snapachtigh, lebbigh, geneeyt tot achterklap, zaten gedurigh te dommelen en te seemen, verveachten anderen en roemden op eigen arbeid.”

Na achttienjarigen dienst overleed hier in 1796 de vroedvrouw Catharina van der Palm, huisvrouw van Matthijs Croonenburg. Dokter Brans Schippers vreesde zeker dat in haar plaats geen andere zou worden aangesteld. Er was, (we moeten niet vergeten dat toen het „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap” gold) zoo veel afgeschaf, mogelijk zou dit ook het geval met de bediening van vroedvrouw zijn. Hij diende dan een verzoekschrift in bij de Municipaliteit, (den nieuwen naam voor gemeentebe-

een kostwinning gezet of beroepe wordt, eene haatster van heur vaderland of plaats, zijn kan, nog zal zijn — beooge man de tweederleije jegenwoordige denkwijze, die uiting komt bij eene vroedvrouw niet te pas, dezelve is verpligt zig daar in stil en rustig, en als eene vreedzaame burgeresse te gedraagen: dezelve is immers verpligt met waare woorden de jegenwoordige hooge en hooge Regeeringe hulde te doen, en te erkennen, want zonder die erkenning is zij niet beroepelijk. Vergeev deze waare uitstap.

Deugdzaamheid is het tweede waar op agt te geeven is, want eene vroedvrouw van een slecht gedrag is een zeer gevaarlijk mensch in de maatschappij: door geld is zóó eene tot veele euveldaaden te brengen. Arniceus zegt er van eene ondeugende vroedvrouw kan zeer gemakkelijk een kind om het leven brengen in de geboorte zonder dat er iemand van weet — de aarde bedekt haare misdaden.

De Handigheid is het derde vereischte van eene vroedvrouw; want aan wanstallige gebreeken nog een of ander onherstelbare ziekte moet zij niet onderworpen zijn, als kortborstigheid enz. enz. maar (omme mij dus, eens uit te drukken) zij moet oog en hand als een valk, handen als een juffer, en een hart als een leeuw hebben, telfens ook meedeleidend, behulpzaam en in de grootste nood niet vervaard, maar present van geest zijn en blijven.” Door weder een vroedvrouw te benoemen „zullen geen bedroefde Rachels ontroostbaar hunne kinderen beweenen... ja ons Zegwaard 's-jaarlijks met een aantal kinderen blijven pronken. Wel aan dus Burgers! Municipaliteitsleden! — de tijd is daar, zorg — zorg met nadruk voor het welzijn van het barend Zelfwaards geslagt! Kies eene bekwaame, deugdzaame en handige vroedvrouw uit velen uwer sollicitanten. 's Lands schatkisten zult u door zóó eene op prijs zetten! want hoe meerder menschen, door eene kundige hand bewaard en behouden worden, hoe voordeeliger voor ons dorp, ja zelfs voor den staat.” Tot zoo ver het verzoekschrift van den dokter. Het volgende is wel wat te bar om het over te nemen. 't Gevolg was, dat naar een bekwaame, deugdzaame en handige vroedvrouw werd omgezien en tot geruststelling van velen gelukkig ook gevonden.

Uit haar aanstelling van het jaar 1787 willen we nog overnemen de bepalingen, waarnaar zij zich te gedragen had:

stuur). De kiescheid verbiedt ons het stuk in zijn geheel over te nemen. Na het doel van zijn schrijven te hebben medegedeeld, gaat de dokter verder voort: „Bij het verkiezen van eene Vroedvrouwe worden allernoodzakelijkst volgende drie hoofdstukken vereischt. Bekwaamheid is het eerste en eigenlijk de hoofdzaak van alles, en oet ook verre boven de vaderlandschlievenheid gestelt worden: want ik bezellen niet, een vroedvrouw, welke in

„Eerstelijk dat sij verbonden sal sijn niet buiten het ambagt van Zegwaart te gaan ofte reysen om iemandt te dienen ten sij met voorgaande Consent (toestemming) van de vrouwen, die sij weet op 't uitterste te gaan, doch in allen gevallen niet langer als een nagt van Huis te mogen weezen of blijven ende als 't gebeurd, dat sij bij Iemand buiten 't Ambagt is, ende Iemand van de Ingesetenen van het Ambagt van Zegwaart middelertijd kwaame, om aan haar gedient en geholpen te worden, zoo sal sij gehouden zijn dadelijk op te staan en dezelve Persoon of Persoonen binnen Ambagts te helpen. Zal ook gehouden sijn bij heete Ziekten (dat God verhoede) of andere Ziekten voorvallende haaren dienst van nooden sijnde in te treden en behulp te doen in alle getrouwigheyt soo als sij zal kunnen en mogen doen. En voorts mede te helpen alle Arme en onvermogende van de Armemiddelen levende en die om Gods willen begeeren gedient te worden, zoo wel als de Rijken en die 't vermogen hebben haar te beloonen, zonder aanschouw van Persoonen te neemen, zelf met deze Expreste Conditie, dat ingevalle zij eerst werd ontbooden bij een Arme Vrouw en kort daarna bij een rijke of die haar dienst kan betaalen dat sij gehouden sal sijn eerst te gaan en te helpen de Arme Vrouw van wiens weegen zij eerst ontbooden is geweest.”

We vonden aangetekend, dat in 1672 hier twee vroedvrouwen haar dienst verrichtten. Aan de een werd f 30, aan de andere f 35 uitgekeerd per jaar.

Catharina van der Palm verdiende jaarlijks f 130 en kreeg bovendien f 20 als een vergoeding voor huishuur.

Ons bleek dat hier in 1852 nog een vroedvrouw was.

B.

den ouden tijd de landerijen niet in het bezit van enkelen, maar van velen waren. We staan dan ook verbaasd van het groot getal personen, die hier land in eigendom hadden, dat voor „weij- of te hoelijland”, doch ook voor veen- of „slachtland” gebruikt werd. Te begrijpen is het, dat de eigendommen dus kleine stukken land waren, van enkele morgens groot. Vooral bij het turfsteken bestond gevaar dat de grenzen jaartusschen verdwenen. En zoo kwamen wij op de gedachte, dat de rooijmeesters de erfscheiders waren. Ook in de steden trof men rooijmeesters aan. 't Waren daar ambtenaren, die met het toezicht op den bouw van nieuwe en den toestand van oude huizen belast waren.

In ons eerste artikel hebben we beloofd op het recht van keur nog wel eens terug te komen. In de ambachtsheerlijkheden bezat de heer dat recht niet. Een- en andermaal hadden we gelegenheid daar op te wijzen. De keur betreffende het bestraten der dorpsstraat verkreeg pas beteekenis, toen zij door het Hof van Holland was goedgekeurd en bekrachtigd. Dit kon ook door den Baljuw van Rijnland geschieden, zooals uit onderstaande keur blijkt. De werkzaamheden van het Hof van Holland en de Vierschaar van Rijnland komen op dit punt vrijwel met die van Gedeputeerde Staten overeen, lie de besluiten van den Gemeenteraad, voor zij uitgevoerd mogen worden, aan goedkeuring moeten onderwerpen.

„Alsoo tot kennisse van Baljuw ende Gezwoeren Welgeboren Mannen van Rijnland gekomen is, de groote onregelgheyt die op Sonnendagen, ende andre ijden, ook onder de Praedicatie, bij veelen in de bedrijve van Soetermeer ende Segwaart, met werpen, smakken, Kaatsen, Kolven, Klootschieten, ende anders gepleegt werden, Soo dat de wegen aldaar seer qualijken sijn te gebryken, ende de goede luyden daar door dikmaals gequetst, hunne glazen gebroken, ende andersins mishandeld werden, tot groote schade en ergernisse der voorsz. Ingesetenen, Soo ist, dat Baljuw ende Mannen voorsz. willende als naar behooren daarinne voorsien, goetgevonden, geordonneert (bevolen) ende gekeurt hebben, keuren ende ordonneren (bevelen) mitsdesen, dat van nu voortsaan hem niemand, 't sijn jonk of oud in den bedrijven van Soetermeer ende Segwaart, te weten van voorbij Pleun Cornelisz. Dekkers huys af totte Steene brugge toe, en zoo voorts voor de Kerk, Kerkhof, ende Kerkenpleyn tot aan de huysinge van Samael Cornelisz. de Kok Timmerman, toe, tot geeneer Steenen Kluyt.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XIX.

Zoo hebben we dan het lijstje der personen, die door den ambachtsheer van Zegwaard benoemd werden en dat we in ons tweede artikel opnamen, afgewerkt. Later ontdekten we, dat het niet volledig was, en dat daaraan de rooijmeesteren ontraken. 't Komt ons voor, dat zij op het turfsteken toezicht moesten uitoefenen, ten einde er voor te zorgen, dat ieder op zijn erf bleef venen. 't Bleek ons, dat hier in

tijden en sal vorderen met
Slik of ijet anders te werpen, nog te Koilven,
Kuatsen, Kloot, Bal ofte Vuy te schieten, op de
verbeurte van twee en veertig stuyvers, soo
dikwijls bevonden sal werden bij iemand sulx
ter voorz. plaatsen gedaan te sijn, daar van de
bekeuringen sullen gedaan werden bij de Boden
van Rijnland, ende de respective (wederzijdsche)
Schouten van Soetermeer, ende Segwaart, in
wiens jurisdictie (rechtsgebied) sulx valt, ende
dat de Ouders ofte Voogden, wiens kinderen
bevonden mogten werden sulx gedaan te
hebben, voor deselve Kinderen nopende de be-
telinge derselver boeten gehouden sullen sijn
inne te staan, ende daarvoor te verantwoor-
den, ende ten eynde hier van geen ignorantie
en wert te pretenderen. (geen onwetendheid
voorgegeven kon worden). Soo hebben Baljuw
ende Mannen voorsz. geordonneert dat des-
bekeuringe ende ordonnantie alomme ter be-
hoorlijker plaatsen inde bedrijve van Soeter-
meer ende Segwaart sal werden gepubliceert
(bekend gemaakt) ende de dubbelden van dien
als naar gewoonte geaffigeert.

Aldus gedaan in de Vierschare van Rijnland
binnen Leyden opten XXV January XVIC agt
en twintig."

De baldadigheid van de straatjeugd was toen
ook al een stoffe tot ergernis. En daar de tucht
veel strenger was dan tegenwoordig hebben we
reden om te gelooven, dat de veelbelovende
jeugd van thans gerust eene vergelijking met
die van vorige eeuwen kan doorstaan. In de
volgende artikelen hopen we gelegenheid te
hebben om van vroegere tijden nog meer te
vertellen. Tot heden hebben we om het oude
Raadhuis een rij van personen gegroepeerd,
waarvan door ons het een en ander is medege-
deeld. Thans ligt het in ons bedoelen het huis-
elijk en maatschappelijk leven onzer voorva-
deren na te gaan. Daarbij willen we ook aan
hunne openbare genoegens meedoen, om hunne
zeden en gewoonten nader te leeren kennen.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig
de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXI.

Huiselijkheid is een karaktertrek van ons Ne-
derlandsche volk. In de 17e eeuw, den gulden
tijd van ons volksbestaan, stak zij bij die der
omliggende landen zeer gunstig af. De gelegen-
heid om buitenshuis zijn vermaak te zoeken,
was toen zoo groot niet. Onze vaders tracht-

ten het huiselijk leven zoo aangenaam mogelijk
te maken en daar zij van een goeden maaltijd
en een frisschen dronk niet afkeerig waren, kon
er geen gebeurtenis van betekenissen plaats grij-
pen, of na het gemeste kalf geslacht te hebben,
werden de vrienden en bureu genoodigd en het
lieve leventje nam een aanvang. De kroon van
alle festiviteiten waren het doop- en trouweest
der kinderen. Vooral bij het laatste kon het soms
vreemd toegaan. Wel een boekdeel zou over het
„van vrijen en trouwen" te vullen zijn. Iets zul-
len we er van mededeelen. Het was een terrein
waarop „de Hollander van dien tijd niet minder
bekend was dan op de zee." Daar zorgden onze
dichters en de gelegenhedsversjesmakers wel
voor. Aan „het soet gevrij" wijdden o.a. Hooft,
Huygens, Heemskerck, Westerbaen en „Vader
Cats" hun zangen. En niemand van hen, hoe
hoog verheven of als geleerde beroemd, achtte
het beneden zijn waardigheid sijn lier voor het
genoegen der jufferschap te spannen. We staan
verwonderd over het groot aantal boekjes, die
uitgegeven zijn, waarin de liefde het onderwerp
is. Wie kan die zangen tellen ter harer eer aan-
geheven „die amoureuse gesprekken tusschen
geliefden gehouden, die amoureuse zendbrieven
tusschen hen gewisseld en de raadsels aan hen
opgegeven, die minnedeuntjes, minne- en maag-
denklachten, minnezangen, minnezuchten, min-
newijzen, minnaarstranen, minnaarsvreugde, eer-
lijke en ongelukkige, vroolijke en droeve
vrijagen!"

De gedichten van Cats „de Bijbel der jeugd",
zijn „Sinne- en Minnebeelden, Maechdenklach-
ten, Houwelijck, Trouwingh met den proefsteen"
stonden bij onze vaders hoog aangeschreven
en vonden hun plaats naast den grooten Staten-
bijbel.

„De wijze en voorzichtige moeders, die de les-
sen van Cats meerendeels van buiten kenden
en zijne puntige en geestige gezegden immer
op de lippen hadden, gaven ze, zonder eenig
voorbehoud, onvoorwaardelijk haar dochters in
handen en prezen ze haar ter lezing, overden-
king en betrachtning aan. Wilje (hooren we een
moeder tot haar dochter zeggen):

„Wilje ware wijsheyt leeren,
Wilje deugt en kennis meeren,
Klimmen daeglick in belett,
Vader Cats geeft u bescheit,
Wat gij weten kunt uit boecken,
Is bij Vader Cats te soecken."

44
Ons dunkt, dat de jongelui van vroeger even-
min als die van tegenwoordig aangemoedigd be-
hoelden te worden:

„Hetgeen van selve wast,
Behoeft men niet te zaaien.”

Er waren in dien ouden tijd symbolische han-
delingen, die even poëtisch waren als het
schoonste gedicht en die aan duidelijkheid niets
te wenschen overlieten. We bedoelen het beste-
ken van het meisje. De jongeling die gaarne
zag, dat iemand van het schoone geslacht haar
aandacht aan hem wilde schenken versierde den
klopper of ring van de voordeur met een bloem.
't Is te begrijpen, dat voor dit werkje de avond
uitgekozen werd.

„Zeker zijn de avondstonden
Altijd zoeter dan het licht;
Altijd handiger bevonden
Tot de lieve vrijersplicht.”

Werd de bloem den volgenden morgen niet
op straat geworpen, dan was dit een gunstig
teeken en kon men er gerust op rekenen, dat
dit spelletje nog enkele malen herhaald werd.
Spoedig zou er een lintje met liefdesstrikjes
aan toegevoegd worden, vergezeld van enkele
letters of een paar versregels, die wel te ken-
nen zouden geven, wie de dichter was. Weldra
volgde de eerste kennismaking en als „het
murwe hartje van het maagdeke door minne-
warmte gestoofd” het ja-woord gegeven had,
en de ouders hunne toestemming gaven, volg-
den de avondbezoeken na negen uur. Op deugd
en eerbaarheid stelde men eertijds, toen de
zedes nog niet verasterd waren, groot ver-
trouwen en hoe eenvoudiger de zeden waren,
zooveel te grooter was de gerustheid, die wel
eens tot het uiterste klom. De groote zeden-
dichter Cats waarschuwde meermalen: „De
nacht maakt verdacht”. „Vier bij stroo dient
niet alsoo”:

„Ik wenschte dat men in dit land,
Soo groote vrijheid niet en vandt;
Ick sie men laet de jonckheid toe
Te mallen ick en weet niet hoe:
Oock dickmael in den stillen nacht,
En, dat alleen en sonder wacht.
Let, ouders! let op dit bejagh
En bindt het vrijen aan den dagh.”

Scheltema, die in 1832 zijn „Volksgebruiken
bij het vrijen en trouwen” uitgaf, vermeldt dat
de oogst die Zuid-Holland hem opgeleverd had,
zeer gering was. „De voorvaderlijke zeden en
gewoonten waren daar sedert lang verdwenen,
ja, de herinnering er van verloren geraakt.
s Gravenhage, dat zich geheel naar de Fran-
sche zeden en gewoonten schikte, had het voor-
beeld gegeven, dat in alle steden nagevolgd
werd en zijn invloed min of meer op de dorpen
uitoefende. Ook onze dichters hebben geen toe-
spelingen gemaakt op oude gebruiken dezer
streken.

B.

Uyt d' oude Pampieren.
(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig
de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)
XXII.

Thans willen we de gebruiken, die bij het hu-
welijk bestonden, kort nagaan.
Reeds lang voor het huwelijk was het uitzet
gereed gemaakt. Als we de oude inventarislijst-
ten, zooals die in de bescheiden van Zegwaards
Weeskamer voorkomen, nagaan, blijkt het, dat
er een groote eenvoud en spaarzaamheid
heerschte bij het aanschaffen van linnengoed.
Het linnen was gansch niet goedkoop, daarom
stond het spinnewiel bij de huismoeders niet
vaak stil. Geen uitzet zou echter het ouderlijk
huis verlaten, of er was een lijkwade met zwarte
bandjes toegeknoopt, bij. Daaruit sprak de
hooge ernst van ons volkskarakter. Zoo werd
de jeugd zelfs op den blijdsten dag haars levens,
op het oogenblik, dat zij slechts van haar ge-
luk droomde, herinnerd aan het „Gedenk te ster-
ven”. Het huwelijk begon met de plechtige on-
dertrouw, waarbij het bruidspaar ter aanteekou-
ning des huwelijks zijn schreden richtte naar
het Rechthuis. Dit is pas een driehonderd jaar
in gebruik. Vroeger kon men dit veel eenvou-
diger afdoen. Men gaf zich even bij den pas-
toor op, die de gebruikelijke afkondigingen in
de kerk deed en na 2 of 3 weken kon dan het
huwelijk voltrokken worden. Vóór de Hervor-
ming ging dit alles goed, doch daarna waren er
verschillende paartjes, die van den pastoor niet
wildes weten. De afkondiging geschiedde op
dat ieder die tegen het voorgenomen huwelijk
bezwaren had, die zou kunnen inbrengen. En
deze miste nu haar doel. Dit gaf aanleiding tot
allerlei klachten, totdat de Staat zich deze za-
king aantrekken en het huwelijk ten slotte ver-
keerblijk „politiek” werd, naar men zeide.

geschiedde in 1571. Doch, ongeveer tien jaar later, wees Zegwaards eerste predikant, dominé Wynendus Gerritszoon van Beek er op, dat de onregelmatige huwelijksluiting buiten de Kerk om, dringend voorziening eischte, want wat de Heeren Staten bepaald hadden, werd niet nagekomen, zoodat het hier wel wet vreemd toeging. Op de verboden graden werd zelfs niet gelet. Daarom wendde hij, (die van zichzelf schreef: „Ik moet wel met rechte spreken met Petrum (als hie van Loth getuyget) dat der vroemen siele van d'gh tot d'gh gequelt wort, hoorende en siende sulcke ongodlicke werken“)

zich tot zijn vriend en Deltischen collega dominé Arent Cornelisz. Hem klaagde hij in enkele brieven, die door Dr. L. Knappert in het Nederl. Archief voor Kerkgeschiedenis (1910) afgedrukt zijn, zijn nood. Zij geven ons een droef kijkje op het leven onzer vaderen hier. „Door Gods toorn zal dit dorp“ zoo schrijft Ds. Van Béeck, versinken als er geen verbetering komt.”

Die verbetering omvatte ook dat „op 't stuck van den houwelick ende verwerpinge vandien anders voorsien worden.“ Mogelijk, dat de Prins van Oranje wel kon ingrijpen, ten einde den toestand te verbeteren. „Soo niet, soe sal gewisse den toorn Gods over dese landen rechtveerdelick ontsteken worden, door welcken toorn ik besorge, dat dit dorp versinken sal, want het wort in vele handelingen hoe langer hoe quader.“

Treurige toestanden worden ons dan verder medegedeeld, die den predikant zelfs doen schrijven: „Ick hadde liever te sterven ofte met advys des classis den dienst hier te verlaten.“

Doch — keeren we tot het bruidspaar terug. De jongelui hadden zich laten aantekenen en stonden nu onder de geboden. Deze uitdrukking is ontleend aan het oude recht van executiorialen verkoop, waarbij de goederen door den schuldeischer in handen van het schepengerecht gesteld, na 3 of 4 Zondaagsche uitroepingen aan den meestbiedende werden toegewezen. Deze uitroepingen heette „geboden“. De naam ging nu ook op de huwelijksbekendmakingen over, omdat deze evenzeer des Zondags werden aigelezen.

Gold het een huwelijck tusschen leden der Staatskerk, dan werd de afkondiging in de kerk door den predikant gedaan. voor andere gevallen deed het de bode „op het Kerckplein met het uytgaan van de Kercke.“

Van oudsher gaven de bruidegom en bruid elkaar bij den ondertrouw een ring. Deze werd aan den vierden vinger van de linkerhand. als de naaste aan het hart, gedragen. Door dien vinger, zoo zeide men, liep een adertje, dat in onmiddellijk verband met het hart stond. Door het dragen van den ring zouden de herten dan vereenigd worden. Vermoedelijk hebben we het aan den zededichter Cats te danken, dat de ring thans geen zinnebeeldige versiering meer heeft, maar glad en effen is.

Het bruidspaar stond drie weken onder de geboden; door de invoering der Codes in den Franschen tijd moeten we ons thans met een veertiendaagsche vreugde vergenoegen. Een bruiloft in den ouden tijd bracht dan ook verbazend veel onkosten mee. De jongelui hadden het huis van de bruid versierd met kransen en groene kronen, die met rinkelende belletjes opgetooid waren. Maagdepalm was om de deurposten gevlochten, bloemen waren voor de deur gestrooid. Daarvoor hadden zij van het bruidspaar geld gevraagd en nu was genoeg geschonken om zich tevens in de herberg op een frisschen dronk te onthalen.

Aan den avond van den eersten dag namen de feestelijkheden met de „voor-bruifloft“ een aanvang. Dan vergastte men zich aan de bruidstranen van brandewijn met suiker en rozijnen, die in een schotel op de tafel stonden. Ieder schepte er een mondjevol uit. Ook dronk men wel gesuikerd bier.

Evenals thans nog onder den boerenstand geschiedt werden de bruidsweken gebruikt om de familie en kennissen te bezoeken, „hier het middagmaal te nuttigen, ginds een hartversterking te gebruiken, elders ten avondeten te blijven.“ Of men ontving van magen, vrienden en bureu zijn gelukwenschen. Niemand, die de bruid zijn hulde kwam brengen, zou nalaten het bruidsbed met zijn hooggestapelde hoofdkussens te bewonderen. Ook zou hij iets medeneemen, wat in het nieuwe huisgezin gebruikt kon worden. In deze streken werd bij de geschenken een kom room en een kluit boter gevoegd, om daardoor den wensch te kennen te geven dat het nummer het jonge paar aan het vette der aarde mocht ontbreken.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 303.)

XXIII.

Ook aan de drie weken van feestvreugde kwamen ten slotte het lang begeerde einde, de dag, waarop het huwelijk voortrokken zou worden. In 't begin der 17de eeuw trouwde men op Zondag of Dinsdag; later was elke dag toegestaan. De maand Mei lag, gelijk reeds bij de Romeinen, in slechten reuk; hij was voor een huwelijk zeer ongunstig; wel was dat bijgeloof op 't einde dier eeuw verdwenen, maar Maandag en Dinsdag bleven ongeluksdagen. In deze dorpen was de Zondag gebruikelijk en dan na de middag-predikatie, omdat anders de feesten de middag-godsdiensstoefening schade zouden doen. Op den trouwdag tooide de bruid zich in feestgewaad met het bruidskroontje op het gevlochten haar. Onder invloed van den ernst van het Calvinisme kwam een stemmige kleeding in gebruik, waarover de bruid een donkerkleurige huik, een van het hoofd tot de voeten ahangenden gesloten mantel, hing. Het werd in dien tijd een eigenaardige gewoonte om de bruidskleeding aan te trekken, die reeds de moeder of de grootmoeder gedragen had en die zorgvuldig bewaard werd. De kleeding van den bruidegom nad weinig opmerkelijks; met een Zondagsch pak, door den snijder voor die plechtige gelegenheid vervaardigd kon hij vostaan.

De overdaad moet wel bij de bruiloften groot geweest zijn, als de wetten des lands die zochten te matigen. Het is bekend genoeg, dat de Hollanders van toen, die elkander gaarne „met wuister van de bank“ of „den buik uit de kreuken“ dronken ook bij hun feesten zich niet onbetuigd lieten. Daarom bepaalden de Mannen van Rijnland, 12 Juli 1573 „Dat niemant vermogt eenige vergadering of samenkomst binnen zinnen huise te maken, of houden, 't zij onder den naam van Kindermaaltijden, Bruiloften, Doodmaaltijden, Kermissen, of eenige diergelijke reesten, of Maaltijden, om eenige vrienden of vreemden chier aan te doen, daar op eenen tijd meer als 12 personen bij den anderen zouden zijn, behalven het huisgezin, ten zij met voorgaande consent (toestemming) van den Officier van de plaats.“

We vonden vermeld, dat het in vroegere eeuwen in deze streken gewoonte was, dat de bruid des nachts door een rij van jongelingen en jongedochters naar de kerk werd geleid, terwijl de weg langs welken zij ging door fakkels en stroovuur werd verlicht. Na afloop der huwelijksinzegening werd zij naar het huis van den bruidegom gebracht, waar iemand zijner naaste bloedverwanten stond, die dwars voor de deur een balk of een bezemsteel plaatste, waarover de bruid moest stappen. Daardoor achtte men alle kwade voor teekenen bezworen en afgeweerd. Dat beletsel herinnert ons aan het bruidszwaar der Germanen, waarmee volgens het oud recht de man de macht had zijn vrouw, in geval van ontrouw te dooden. Later werd de bruid „geschut“. „Hier werd het jonge paartje den weg versperd door versierde boomen of lijnen, die paard en wagen den doortocht onmogelijk maakten, en het kostte den bruidegom altijd een drinkgeld eer het beletsel weggeruimd werd. Daar hield men de bruid vast of trachtte men haar het bruidskroontje te ontveldigen, waarvan niet zelden heilige tooneelen het gevolg waren en vechtpartijtjes, waar wonden en blaauwe oogen werden beloopen, die bij feestelikheden allerminst gepast konden worden geacht. Elders werd bruid en bruidegom wijn of geestrijker vocht bij wijze van eerbetuyging aangeboden, te vergoeden met een ruim drinkgeld“. Zoo werd het noodig, dat de wetgever weel tusschenbeide trad en de Mannen van Rijnland bepaalden daarom (1604 en 1620) „dat hem niemand zal vervorderen, eenige bruidegoms of bruids te schutten of beschutten of anders eenig drinkgeld af te vorderen.“ Dat dit gebod moest worden herhaald, wijst er op, dat het moeite kostte dit oude volksgebruik, waarin het volk een recht of althans een buitenkansje meende te zien, uit te roeien. En ook de bevelen om op de bruiloft ongewapend te verschijnen, de bepalingen tot wering van gevechten en gekijf, of tegen het ongenoodigd komen ter feest, geven ons wel wat te denken. Vrij algemeen kwam oudtijds de gewoonte voor, die thans nog onder den boerenstand bestaat, staart en manen van het paard, alsook de zweep met linten en groen te versieren; zoo werden ook bruidsuikers gestrooid, waardoor de bruid te kennen gaf, dat zij van de kinderlijke spelen afscheid nam. De Rederijkerskamers (Zegwaart en Zoetermeer hadden er elk eene) zullen wel het hare er toe hebben bijgedragen om de feestvreugde, waarover we verder willen zwijgen, te doen vergrooten.

Ons doel was slechts de gewoonten bij het huwelijk na te gaan, en voornamelijk zooals die in deze streken voorkwamen. Nu rest ons nog op de napretjes te wijzen, want oudtijds was de bruiloft met den dag der huwelijksvoltrekking nog niet ten einde.

Aan den morgen van den dag er na begon het met een rechtshandeling van groote beteekenis, de morgengave, die het bewijs zou leveren van den nu voltrokken echt. Nadat ouder gewoonte de jonggehuwden dikwijls nog te bed het eerste gezamenlijke ontbijt hadden genut-

tigd, gewoonlijk bestaande in een op één schotel toegediend bruiloftshoer in twee gelijke deelen verdeeld, verschenen de verwanten van de bruid, om voor haar de morgengave te eischen, meestal in een kleedingstuk bestaande.

Ook de ouders en naaste betrekkingen schon-

ken hunne morgengaven, indien zij die niet reeds eerder hadden gegeven. De meid werd het toe-reiken van het waschwater, met een bruidsstuk beloond, terwijl de bruiloftsgasten in den loop van den dag nog eens kwamen om de jonggehuwden te bezoeken en met hunne geschenken te vereeren. Ook kwam het voor, dat de buurvrouwen de jonge vrouw gingen begroeten. De twee naaste gingen voorop, met een groot glas vol wijn of brandewijn met suiker, waarin een gestrikte kaneelstok stond. Het glas werd haar met een teug toegebracht met verzoek dat zij den kaneelstok tot het eerstkomende kindermaal zou bewaren.

Doch — aan alles kwam een eind. Ook aan de navetjes; dan bezochten de jongelui de vrienden en familie terug — de wittebroodswenken waren uit — de speelman was van het dak.
B.

Uyt d' oude Pampleren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXIV.

Verschillende schrijvers vermeldden als een groote bijzonderheid de tabrijke nakomelingschap van een paar menschen die hier in Zoetermeer gewoond hebben.

Dirck Jonge Jansz. tot Soetermeer geboren, Heeft tot zijn Huysvrouw verkooren
Commertje Jans, verciert met Deugt en Eer,
Dogter van Jan Cock, Schout tot Soetermeer.

Veel kan de geschiedvorschcr niet van dit echtpaar melden. Dirck Jonge Jansz. overleed in 1574, zijn vrouw volgde hem 28 jaar later en genoot het voorrecht grootmoeder te worden van 69 kleinkinderen en overgrootmoeder van 99 achterkleinkinderen. Een groote familie! Stel u voor, dat zij allen eens een dagje bij moeder de vrouw ten eten kwamen! Er zouden te kort schieten, om te zorgen, dat de monden en magen gevuld werden. Als we de aangetroowden niet meerekenen, dan komen we tot een getal van 181, nl. 7 eigen zoons en 6 eigen dochters, 32 kleinzoons en 37 kleindochters, 52 achterkleinzoons en 47 achterkleindochters.

De merkwaardigheid van het geval bewoog Pieter Louisz. van Hoorn en zijn echtgenoot Annetje Klaas Knijnenburg op hun kosten al die afstammelingen te doen schilderen. De fotografie was toen onbekend, vandaar dat het heel wat meer kosten en moeiten eischte, de familiegroep voor het nageslacht te bewaren. Den beroemden portretschilder Job Berkheijde werd dit werk opgedragen; Le Franc van Berckhey vermeldt in zijn „Natuurlijke Historie van Rhoiland“, dat hij in Zoetermeer de schilderij nog zou gezien hebben „de tronietjes waren door mishandeling een weinig gesleeten, niet so zeer, nothans of de meesterrijke hand de kunstenaars was nog zeer duidelijk te onderkennen.“

Onder de schilderij las men de volgende rijmregels:

„Dit Geslagt van Dirk Jonge Jansz. was groot,
Voor Commertje Jans Cocken zijn Huysvrouw
dood.

181 Menschen en waeren dien tijd all in
levende lijven,

Uitgezonderd drie, die mochten hier soo lang
niet blijven,

En Commertje Jans is van al die men hier siet
of leest,

Moeder, Bestemoeder, ende over-Bestemoede
geweest.

Sulx dat op den dach, als Commertje van haer
pijn genas.

't Getal van dees haer Kinderen hondert
tegtig Menschen was.

In 't jaer 1574 is overleden en ter aerde gebracht
Dirck Jonge Jansz. die de Eerste Vader was van dit geslacht,
En op den 9 Junij als men 1602 heeft geschreven
Soo benam de dood Commertje Jan Cocken 't leven,
Als sij out geworden was seven en 't negentig jaeren:
Op welkers begraeffnisse dat men nog sag vergaeren
Elf van haer eijgen kinderen, die van haar Moeder moste scheidyden
Als sy met meest al dit haer geslacht haer ter aerde geleyden."

T'er weerszijden hiervan stonden nog enkele afbeeldingen met rijmpjes. Met de wassende, vollé en ainemende maan heeft men de opkomst en het versterven van Commertjes geslacht willen vergelijken, het vergankelijk menschelijke, tegenover het Goddelijk Onvergankelijke willen stellen, terwijl de afbeeldingen van een horloge en een weversspoel dienden „als verbeeldende de verzwinding van den Tijd."

We laten de rijmpjes nog even volgen:

Aensiet de Maen
Nu vangt ze aen.
Dus Menschen gaen
Op 's waerelds baen.

Nu schijnt se plaen (vol).
Daer blijft niet staen.

Nu is 't gedaen dat se schein
Dan 't Godlyck graen alleen.

Aensiet dit vrij al die hier staen.
Also moet gij al wassende vergaen.

's Menschen Leven is niet dan arbeid en woel
Gy vliegt haest daer heen als een Weversspoel.

Simon van Leeuwen stelt in zijn „Roomsche Hollands Regt" het getal der nakomelingen op 183. Ook hij moest in dichterlijke ontboezeming zijn gemoed lucht geven:

„Dit geslagt van Dirk Jonge Jan Kok was groot
Voor Commertje Jans, zijn huisvrouwen dood,

48
Bij haar levend lijf honderd drie en tagtig Personen,
Waaronder waren even juist so veel Dogters als Sonen.
Uitbesonderd een van al, die men daer in leest,
Daar van Commertje Moeder, Groot Moeder en Over-Grootmoeder is geweest.
Dus waren op Commertjes sterfdag nog al in levende lijven
Behalve drie, die hier so lang niet en mogten blijven
Soodat op den dag, dat Commertje van haar pijn genas,
Het getal van haren bloede nog hondert en tagtig was.
Die alle haer Moeders, Groot-Moeders, en Over-Groot-Moeder dood verheyden.
Totdat sy haar in haar agt- en 't negentigste jaer ten grave geleyden."

't Komt ons voor, dat hier nog nakomelingen van Commertje wonen. Mogelijk, dat we wel gelegenheid krijgen, om dat eens na te speuren. Als we dan gaan vertellen, welke geslachten hier het langste gewoond hebben, komen we hier nog wel eens op terug.

B.

Uyt d' oude Pampleren. (Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXV.

Voor ditmaal zullen we iets van de oude rechtspraak gaan vertellen. De stof er voor werd door ons aan de Sententiën (uitspraken) van het Hof van Holland ontleend. Het Hof van Holland was een rechtbank, die Graaf Filips van Bourgondië in 1428 voor deze landen oprichtte. Dit ter inleiding.

Men schreef 1514.

Ten huize van zijn vader had „Dirick Corneliszoon. out wesende omtrent 18 of 19 jaeren, weenende te Zoetermeer, sekere woerden of geschil gecregen" met Cornelis Foppen, smid te Zegwaard. 't Had tusschen hen hoog geloopen; zóó hoog dat kort daarna de jonge Dirk, geheel overeenkomstig den geest dier tijden, die het ruwe gewelf zoo menigmaal over het recht deed zegevieren, besloot geducht wraak te nemen. Bloed moest er vloeien, sterven zou de smid; dan zou zijn mond voor goed gesnoerd worden. Zoo waren voorzeker zijn gedachten, toen Dirk

gewapend met een „gespannen voetboech ende een pijl daer op“ Zegwaards dorpsstraat inkwam. Of 't kwam dat Cornelis zich schuil hield of dat hij toevalligerwijze zich niet in de smerdij bevond, de naar wraak dorstende „niet konnende zyn quade wille volbrengen“ schoot om zijn haat eenigszins te koelen een haan van Poppen dood. „Ende dat niet genouch zynde, spande hy weder de boech, ende mit eenen pyl Dair op geleyt ghink aldair In den dorpe sitten drinken.“ Daar vond Jan Florijszoon, schout van Zoetermeer hem, die wel een woord van vermaan gesproken zal hebben en „om quaet te beleiten den boech ontspande.“ Hoopte deze daardoor onheil te voorkomen, hij kon niet vermoeden, dat spoedig daarna Dirck de moordeenaar van zijn kind zou worden. Doch hierover straks.

Met den schout van Zoetermeer wordt in het rechtsgeding een derde persoon ingevoerd. Van hem lezen we „Jan Floryszoon mit Immeken Ghysbrechtsdochter zyn huysvrouwe waeren eerlicke deuchdelike personen, maetlicken Ryck gestelt van goeden (goederen) en de geacht voer goede trefelicke Luyden ende geslechten, ende hadden te same gecregen een zoen genoemt florys die out geworden was tusschen de 7 of 8 jaeren, zulcs gequellificeert, gemorigneert (men kende het knaapje goede hoedanigheden toe, hij was in goede zeden opgevoed) ende verstandich nae syn jaeren, hebbende singule Industrie (bijzondere bekwaamheid) (zoo) dat Jan Florijsz. hun daer mede mochte behelpen In syn afferen (werk) ende was hun ende de moeder zoe lief ende waert, zoe veel te meer nuts dat Jan Florysz. was tot zyn ouden dagen gecommen, hopende dat florys zoude hun ten onthoudt ende Rust wesen. In syn „outheyt“ (Floris zou n.l. zijn ouders later kunnen onder-

houden).

Doch, keeren wij tot Dirk terug. Het woord van vermaan had hem niet van zijn booze voornemens kunnen afbrengen en nadat de schout zich huiswaarts had begeven, spande hij wederom den boog en legde er een pijl op, „ende gaende hebbende den boech op zynen hals naderde hij het huis van Jan Florysz.“ schout van Zoetermeer. Van geen gevaar bewust, speelde daar de kleine Floris. Bij ongeluk raakte de pijl los, die plotseling van den boog snorde en het hoofd van het argelooze knaapje trof „soe dat hun de cop ende alle die pelliculen (vliezen) gescuert ende getroffen was, dat de hersenen ofte breyn In groote abundantie (overvloedigheid) daer vuyt liep.“ De ouders hadden „met grooten drucke ende Rouwe haere kint in haren

gebracht ende doen halen die besten cirurgyn die zij wisten te vinden.“ Deze gaf weinig hoop en verklaarde, „van 't beginsel totten lesten dat-tet was Incurabel (ongeneeslijk) despererende (hopeloos) geheel en al“. Niettemin deed hij, „wat hem mogelyck was“ maar die 't kind bezochten „sagen sulck jammer ende miserie (elende) dat zy van gelycken niet en souden willen meer zien omme geen goet ter werelt. In groite allendicheyt lach 't kint eer hy overleedt ontrent vier dagen.“

Niet lang daarna werd de vierschaar gespannen en moesten beide partijen voorkomen. Er was immers een doodslag geschied en het recht moest zijn loop hebben. „Eytelicken by tuschenspreken van goeden mannen was een zoene gemaict ende vuytgesproken ende Dirck opgeseyt zekere hondert zoenigulden tot x x grootstuk, vyf gulden tot zienmissen ende twee paer toertsen“ (waskaarsen). Honderd gulden boete was voor dien tijd een zeer groot bedrag. Zij moest door „Dirks vader, moeder, vrienden ende magen“ worden betaald. 't Was wel te begripen, dat de bedroefde familie hem niet gaarne zag, die de oorzaak van het ongeval geweest was. De zegsluiden (rechters) maakten er ook bezwaar tegen dat de schuldige bleef overvseren (wonen) bynne Zoetermeer ende Zegwaerd.“ 't Zou mogelijk nieuwe moeilijkheden veroorzaken. Daarom werd Dirk bevolen deze dorpen te verlaten om er nimmer terug te mogen keeren. De straf was streng, vergeleken met onze tegenwoordige rechterlijke uitspraken, maar onschuldig was de beklagde toch niet, „gemerct dat hy dragende een gespannen boech die pyl daer op leggende op zyn scouderen omme cornelis smit te grienen (verwonden) een quaet werck voerhanden hadde.“ De beschuldigde was dan ook „van quaet Regiment (inborst) genegen tot vechten ende een andere on-gelyck te doen“. De omgang met zijn vrienden zou ook zoo erg goed niet wezen voor het jonge mensch, immers, 't was nog niet zoo lang geleden, „dat eenige van zyn vrienden ende magen eenige overdade gepleecht hadde, zoe dat periculoes (gevaarlijk) soude wezen“, dat de schout en zijn familie den schuldige „hebbende sulcke vrunden ende magen dagelicxs voer zyn ooggen te zien.“

50
Tien jaar later teekende Dirk Cornelisz. hooger beroep aan bij het Hof van Holland. „Hij bevoelde grootelicken bezwaert bysonder van te moeten blyven teeuwigen dage vuyt Zoetermeer ende Zegwaardt daer hy gewonnen ende geboeren was ende zyn vader, moeder vrunden ende magen woenachtich weeren." En 't mocht hem gelukken, het vonnis van eeuwige verbanning gewijzigd te zien. Nog tien jaar zou hij binnen deze dorpen niet mogen komen „op arbitrale correctie (lichamelijke kastijding) van den hove elcke Reyse dat hy daer comen sal.”
t Bleef dus nog een strenge straf !

B.

Uyt d' oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXVI.

Het einde der zeventiende eeuw was voor Zegwaard's bewoners een droeve tijd. De dijk van den binnenwegschen polder was doorgebroken; het gemeentebestuur had geen geld in kas om het gat te laten stoppen, zoodat de polder twee jaar onder water bleef staan. Met dat geldgebrek bleef dit dorp worstelen tot zelfs na den Franschen tijd. 't Was oorzaak dat het dorpsbestuur de oormaking van genoemden polder niet voor zijn rekening durfde nemen en die aan de stad Rotterdam overdroeg. 't Was mede oorzaak, dat wegens het niet kunnen overdragen der belasting, waarvoor deze plaats geboekt stond, „schout en geregte" van Zegwaard meermalen in gijzeling werden gezet, totdat de belasting betaald of uitstel daarvan was verkregen. Stel u voor, dat zoo iets tegenwoordig nog plaats kon hebben. Burgemeester en Wethouders in gijzeling! Menigeen zou voor de eer, raadsiid te zijn, bedanken.

Zooals we meldden, was het voor Zegwaard een droeve tijd.

Het had een belastingschuld van niet minder dan 4782 gulden, 2 stuivers en 10 penningen. Hoe dat mogelijk was? In het kohier van een belasting n.l. die van het zout en zeep waren in het jaar 1682 „abusyfl (verkeerd) opgegeven menschen, die van den armen leefde en waer van niet een stuyver heeit konnen ontfangen werden, sulcx dat van jaer tot jaer telkens minder is ontfangen geworden als tslot vant quohier was bedragende." Daarbij kwam „dat bo-

ven dien de ingesetenen van tijt tot tijt sijn verarmt, overmits het ambagt van Zegwaert genoegsaem 't enemael tot water is geraeckt en deseive ingesetenen voor een groot deel onvermogen sijn geworden, en oock eenige van deseive hebben gedolleert (huanne bezwaren ingebracht over te hoogen aanslag) sonder dat het quohier is vermindert." De vele gijzelkosten hadden ten gevolge gehad, dat ook andere belastingen het „Heer- en Redemptiegeld" over de jaren 1684, 1685 en 1686 den „ontlanger van de Gemeen-Lands Middelen over Leyden ende Kijnlandt, den heer Johan van der Meer" niet betaald konden worden. Menigmaal had Zegwaard's gemeentebestuur „aen de Ed. Mog. heeren gecommiteerde Raden" geklaagd en uitstel van betaling gevraagd, als de heer Ontvanger het wilde oen vervolgen en gijzelen. Jaren waren voorbijgegaan. Johan van der Meer was al ten grave gedaald. „Gantsch goetgunstelijk" was telkens uitstel van betaling verleid. Men schreef 1704. En nog was de belastingschuld niet voldaan. Daarom bleef Mr. Pieter van den Bergh, „getrouet met de eenige nagelatene dochter van wijlen" Van der Meer zijn eisch handhaven.

Zegwaards vroede vaders hadden nog den 21 Mei 1704 van de Gecommitteerde Raden voor de laatste maal uitstel van betaling gekregen voor den tijt van 6 maanden. In dat half jaar zouden zij er voor te zorgen hebben, dat het restant „middelerwijl volcomen abetaelt sal moeten werden." Haast maekten zij er echter niet mee. Zij lieten het zoo ver komen, dat hun 25 ov. 1704 uit Leiden door den deurwaarder geschreven moest worden, dat „Schout en Gerechte" van Zegwaard bevolen werden van wegen de Hoge Overicheydt binnen 24 uyren naer date deser te gaen in gijzeling binnen de Stad Leyden ten huysse en herberge van Pieter Verdigael, in den hoorn op de Bredestraat, en aldaer gyseling te houden, ter tijt en wijlen (zij) de voorscheven somme met te kosten sult hebben voldaan."

De laatste maanden had Zegwaards gemeentebestuur niet stil gezeten. De heeren hadden zich tot 's lands regeering gewend om octrooi te verkrijgen voor een loterij, „waar uijt de somme soude kunne werde gevonde."

Daar had men in Den Haag wel ooren naar. Toch moest het verzoek nog overwogen worden, waarom de Gecommitteerde Raden van de

Staten van Holland en Westvriesland „ten aenzien van de restanten die het ambagt, wegens de Impooten op 't Sout, zeep, Heere- en redemptie-gelden over de jaaren van 1684, 1685 en 1686 te

samen van vier duysent, seven hondert twee en tagtig gulden, twee stuyvers, tien penningen, als nogh verschuldigt is, continuatie van surhrucheantie van Executie (voortzetting van uitsstel van betalen) voor den tyt van een Jaer". Het stuk is den 24 November geschreven en voorkwam de gijzeling, die we hierboven vermeldden.

Van de loterij hopen we een volgenden haer nog wel wat meer mede te deelen.

B.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXVII.

Op zijn verzoek verkreeg Zegwaards gemeentebestuur van de Staten van Holland en Westvriesland octrooi of toestemming tot het houden van een loterij. Van dit octrooi kwam ons een afschrift in handen, dat we volledigheidshalve zullen overnemen:

„De Staten van Holland ende Westvriesland, doen te weten: Alsoo ons vertoond is bij Schout en Ambagsbewaerders van Zegwaard, dat zij Supplen (verkorting van supplianten, dat indieners van een verzoekschrift beteekent) alz sedert den jare 1686 waren geexecuteert (gerechtelijk vervolgd) tot voldoeninge van een somma van 47.82:2:10 wegens een restant teene haer ambagt ter sake van zout, zeep, heere- en redemptiegeld aent comptoir (kantoor) des gemeene lands middelen tot Leiden soude zijn verschuld, ter oorsake dat de quohieren van het voorz. zout en zeep in den jare 1680 geformaeert (gemaakt) abusief (verkeerd) waren opgegeeven onvermogende menssen, ja selfs die van de armen leefden, en waer van mitsdien niet eene stuiver hadde kunnen ontvangen worden, sulks dat van jaar tot jaar telkens minder hadde moeten ontvangen werden, als 't slot vant voorz. quohier was bedragende, en waer uit vervolgens soo als de Supplen niet anders konden zien, dat het voorsz. restant was veroorzaekt, dat bovendien de ingesetenen van tijd tot tijd verarmd, doordien haer voorz. ambagt gencersaam teenemael tot water was ge-

bragt, vervolgens het meerder gedeelte geleert (geklaagd) hadde, zonder dat der Supplen quohier was verminderd, dat de Supplen menigmaalen aen onse gecommiteerde raden daer over hebben geklaagd, en daer op veelvuldige surcheantien (uitsstel) tegen d' executie van den ontfanger moeten versoecken, waren daer over voor haer, en derselver ingesetenen ondragelijke kosten veroorzaekt, niet tegenstaande aen-

mand van de jegenwoordige ingesetenen ietwes aent gemelde restant schuldig was, dewijl d'ingesetenen in den jare 1684, 1685 en 1686 binnen Zegwaard hadden gewoond, en nog eenigsints van vermogen sijnde hare quoten (aandeelen) hadden voldaan, en andere die naderhand metterwoon haer aldaer hadden neergeset, waren nopit aent voorz. restant schuldig geweest, ende geconsidereert (in aanmerking nemende) aen d'eene zyde egten het voorz. restant diende te werden voldaan, en dat zy Supplen aen d'andere zyde geen fons hadden kunnen uitvinden, waer uit int vervolg de onkosten, veel min t'voorz. restant soude kunnen werden gevonden, en dat zy Supplen niet gaarne verder de voorz. executie souden ondergaan, hadden zy Supplen op andere middelen gedagt om eenmaal vant voorz. restant en ruineuse (verderfelijke) kosten ontslagen te weesen, dog geen kunnen uitvinden als om van ons te versoecken octroij tot het opregten van een favorable (voordeelige) loterije binnen den ambagte van Zegwaard om uit het overschot van de penningen daer uit te collecteren (verzamelen) het voorz. restant aent gemeene land, in gevalle onkosten te voldoen, waer omme zy Supplen haer dan keerden tot ons versoeckende, dat wij om redenen voorz. aen haer Supplen goedertierentlijk geliefden te verleenen octroij tot het opregten van een loterije, die bestaen soude in 50.000 loten, ieder lot tot 3 gulden, waer van de Supplen tot vindinge van de nodige onkosten, int betalien van het voorz. restant en eenige geleden kosten van dien souden trekken agt per cento.

Soo ist, dat wij de saak ende tvoorz. verzoek overgemerkt hebbende, en genegen weesende ter beede van de Supplen naer ingenomen consideration (overwegingen) ende advies (raad) van onse gecommiteerde raden uit onse regte wetschap, souveraine magt ende autoriteit aende voorz. Supplen hebben verleend, aen de selve bij deesen octroij tot het opregten van een loterije van vijftig dusend loten, ider lot tot drie guldens, daer van de Supplen tot vindinge van de nodige onkosten, ent betalen van het

voorz. restant sullen trekken agt percento, mis ende onder deese speciale conditie (bijzondere voorwaarde) nogtans dat gemelte Supplen van geene penningen uit dit octroy ende loterije sullen komen te provinieren (op te leveren) buiten kennisse ende toestemming van onse voorz. gecommiteerde raden sullen vermogen te disponeeren (beschikken), ende dat zij ook gehouden sullen syn, als wanneer het voorz. restant, en de verdere schulden, uit het selve restant resulterende (voortvloeiende), sullen wesen betaald, van den geheelen ontfang ende uitgeeff van de boven gemelte penningen aen meergemelte onse gecommiteerde Raden te doen behoorlyke rekeninge.

Lastende een igelyk die het aengaen mag, sig daer na te regulieren (schikken); gedaen in den dage, onder onsen grooten zegele hier aen doen hangen, den vier en twintigsten december int Jaer ons Heeren Zaligmakers Seeventien honderd vier. Is getekend A. Heinsius.

Op den omslag staet: Ter ordonnantie van Staten en is getekend Simon van Beaumont, hebbende aen een francyne (perkamenten) staarte uithangen het groot zegel van Holland in rode wasse, overdekt met een papire ruite. B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXVIII.

Als we nagaan, dat volgens de volkstelling van 1795, die op last van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek plaats had, Zegwaard 946 en Zietmeer 749 zielen telde, begripen we, dat die 50.000 loten niet in deze dorpen alleen geplaatst konden worden. In de gansche provincie, ja ook daar buiten moest bekend gemaakt, dat hier een favorabele loterij gehouden zou worden. Daarom werden 3750 kleine biljetten gedrukt, om ze te distribueeren (verspreiden), terwijl 425 groote in verschillende koffiehuisen werden opgehouden. Ook werden advertenties geplaatst in de Haarlemsche, Leidsche en Amsterdamsche Courant; we vonden zelfs van een notificatie (bekendmaking), die in de Fransche couranten gedrukt moest worden. Een 20-tal collecteurs (verkoopers van loten) te Zegwaard, Zoetermeer, Leidschendam, Hazerswoude, 's Gravenhage, Leiden, Delft, Gouda, Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht, Haarlem,

52

Utrecht en Den Briel werden aangesteld. Voor hun moeite zouden zij 1 percent genieten. Zij hielden den directeur der loterij, Johan Storm van Sgravesande, schout van Zegwaard, voortdurend op de hoogte, door hem wekelijks het aantal verkochte loten te melden. In dien tijd en nog lang daarna was het brievenvervoer en naar deze plaatsen niet zoo goed geregeld als tegenwoordig. De Statenpost liep niet langs deze dorpen, (de meening, dat het oude huis aan den Horn No. 140 met dien vierkanten ge-

veesteen, oudtijds de pleisterplaats van den postiljon was, is dus onjuist), zoodat de brieven van het postkantoor te Leiden moesten worden afgehaald. Mogelijk dat dit wel het werk van den marktschipper was. Later was de gemeentebode tevens brievenbesteller. Zoo was in 1811 Cornelis Soeterbroek, veldwachter, bode en brievenbesteller. In 1817 werd hem f 41.35 toegelegd „voor het dagelijksch afhalen en overbrengen en bestellen der brieven en Staatscouranten uit Leiden.” In dat jaar zag hij zijn inkom, door de zuinigheid van Zegwaard's vroede vaderen met f 150 verminderd, omdat de Gemeenteraad van oordeel was, (wij citeeren) „dat de veldwachter een overtollige beampte is in de gemeente.”

Schout Storm drong er herhaaldelijk op aan, dat de brieven niet over Leidschendam bezorgd zouden worden; dat kostte hem voor elken brief 6 stuivers meer.

Het verkoopen der loten vlotte goed. Elk koper moest behalve zijn naam, ook een zinspreuk opgeven. Onder die zinspreuken, een rijke verzameling voor een fabrikant van unctionen zijn er, die de kiesheid ons verbiedt mede te deelen.

Enkele willen we even afschrijven. Er zijn er ook in het Latijn en Fransch.

„'t is vreemd, naar ijdere oordeel
Door verlies te zoeken voordeel”

„Een aas geluk is meer als tien pond
Wijsheyt.”

„Of de Weerelt eens omwende,
En ijder zijn zelve kende,
En sag syn eyge gebreeken,
Hy sou noit van een ander spreeken.”

„Geld, geld, die Koningin van sonderlinge
kragt,
Maakt vrienden, maakt geloof, maakt schoon-
heyt, maakt geslagt.”

„Geen gelt en ongetrouwt,
Dat begint my te verveelen,
Het hoogste Lot of een goed man,
't Kan my niet verscheelen.”

„'t Zijn doorgaans dé grootste gekken
Die de beste Prijzen trekken.”

„Dit lot is lommers gelt.
Krijg ik een prijs, ik ben hersteld.”

Er waren 4 prijzen van f 3000, 4 van f 1500, 24 van f 1000, 30 van f 500, 60 van f 100, 100 van f 50, 162 van f 30, 200 van f 20, 6854 van 10, terwijl er nog 72 premien waren, die een gezamenlijke waarde van f 4600 hadden. Alzoo 5 nieten tegen één prijs.

Het trekken der loten (van 1 Juli 1705 tot 21 Aug. en van 14 October tot 5 November) geschiedde in het Rechthuis van Zegwaard, waar Schout en ambachtsbewaarders, bijgestaan werden door den secretaris, en gedirigeerd (bestuurd) met behulp van Twee of drie van de voornaamste Inleggers ofte hare ordre die present willen zijn”, terwijl „dagelijcx de Prijzen met de Namen en Nieten sonder Naam, met den Druk gemeen gemaakt sullen werden.”

't Was

„Hier siet men 't avontuurlijk rat,
Van onderen naar boven draijen,
De hoogste prijs, dus laat fortuyn
Sijn goud en sijde wimpels swaijen.

Elke prijswinner moest 8 % van zijn prijs aan het Gemeentebestuur afdragen, zoodat de loterij een voordeel bracht van f 12000. Daaruit kon gemakkelijk het restant der belastingen f 4782:2:10, worden voldaan. Dit geschiedde 12 October 1705.

't Was maar goed, dat Zegwaard's vroede vaders niet het vrije beheer over die f 12000 hadden. De verschillende rekeningen werden ingediend, doch overeenkomstig het octrooi zou zonder goedkeuring van de Staten geen cent mogen worden uitgegeven. De heeren Van Bleyswyck, en Groeninx, die hun gecommiteerden waren, brachten rapport uit en bij resolutie van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westvriesland van 18 Juni 1700, werden verschillende posten aanmerkelijk verminderd.

De rekening, die de schout indiende, luidde „Staet te betalen aen Mr. Johan Storm van Sgravesande, Schout van Segwaard, als directeur der Loterije aldaer, voor syn vacatiën, (tijd er aan besteed) diensten en moeyten in den tyt van ontrent twee jaren gehad en gedaen, int besolliciteren (verzoeken) vant octroy der Loterije, reysen en aenstellen van de Collecteurs, en de respectieve (verschillende) Steden en plaetsen door holland en Utrecht, 't distribueeren (verspreiden) der Loten en daer van aenteeckeninge te houden, ontfangen en resumeren (uittrekfels maken) der brieven, andre te schrijven en copye van de selve te houden, visiteren (bezoeken) van de Collecteurs, haer boecken, hoe verre de Loterye telkens was avancerende (voortgang makende) 't dirigeren (in orde brengen), der Loterye boecken, Collationeren (vergelijken) der selve met de nummers, namen en

devisen tegens de Collecteurs haer overgesondene Copyen, item prysen en nieten, assistentie op 66 dagen treckens en afroepen van prysen en nieten, mitsgaders 't collationeren (vergeijken) der proellijsten, tegens de getrockene Looten, 't formeren (maken) der Reeckeningen van prysen bij yder Collecteur op syn Collecte getrocken om in gevolge van dien met haer te Liquidieren (vereffenen), reysen door Holland en Utrecht na die Collecteurs en met deselve soo wegens de eerste als tweede verdeelingte op diverse (verschillende) tijden te verreekenen en sluyten, gelde ontfangen en ter ambachtskasse te bestellen, met alle verdre moeyten der correctien abuysen (verbeteren van fouten) der boecken, formeren (maken) der Reeckeningen, en van haer Ed. Mog. die over te brengen met alle andre veelvuldige moeyten en 't geent niet verspecifice (stuk voor stuk) kan werden gebragt; in desen als directeur gehadt en tgene nogh ten desen opsigte soude kunnen ofte mogen voortvallen ten uyteynde der saken eens een percento bedragende over 15.000guldens.... 1500 guldens.

Komt den selven over verschot ten diensten van de Loterye gedaen volgens specificatie (opgaaf) de somme van 484 gulden 13 stuivers.

Komt den selven over verschot by desselvs huysvrouwe gedaen soo wegens porten van brieven als t rollen der Lootbriefres, soo van de eerste als tweede verdelinge der Loterije volgens specificatie de somme van 92 gulden 9 stuivers 14 penningen.

54
Komt de voorsz. huysvrouw van den schout dat haer by ambagtsbewaerders is toegeleyt voor de onvryheyt in haer huys op het collationeren (vergelijken) en rollen der Looten, schrijven der boecken, mitsgaeders voor het geent sy aldaer heeft moeten depenseren (verteren), soo aen Collecteurs als particuliere geintresseerdens die wegens de Lotery soo voor op, als na de treckinge aen haer huys quamen eens . . . 31 gulden 10 stuivers.

Het totaal der vorderingen van den directeur der loterij beliep dus 2108 gulden, 12 stuivers 4 penningen. Best mogelijk dat de schout met dubbel krijt geschreven heeft. Enkele jaren later maakte hij zich zelis schuldig aan verduistering van hem toebetrouwde gelden. Hij zal echter wel vreemd hebben opgekeken, dat de heeren, die de zaak der rekeningen in orde moest brengen, besloten zijn vordering te verminderen en er slechts 800 gulden van te maken. Was dus zoo iets van: wie het onderste uit de kan wil hebben. Op gelijke wijs werd met de rekeningen gedaan: de secretaris, die meer dan f 1000 dacht te ontvangen, kreeg er maar 450, zoodat van de f 12000 winst die de loterij had opgebracht, slechts 9840 gulden, 3 stuivers, 2 penningen werd uitgegeven. Er schoot dus nog 2160 gulden over. Doch de heeren der Geconmitteerde Raden herinnerden zich, dat Zegwaard aan een andere belasting, de verponding nog 2000 gulden ten achteren was, en zij meenden dat het beter was die belastingschuld te voldoen, dan dat het gemeentebestuur met de penningen ging strijken.

Ten slotte werd besloten, dat de overblijvende 160 gulden gebruikt zouden worden „tot betaling van een brandspeuyt ten behoeve van het ambagt“, die in 1703 op afbetaling gekocht was.

Wat zullen Zegwards vroede vaders en op hun neus gekeken hebben!

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXIX.

Een belangstellend lezer deed ons de vraag of de ambachtsheer van Zegwaard zijn heerlijkheid in haar geldelijken nood nu geheel aan haar lot overliet, of dat hij haar op de eene of andere wijze bijstond.

Daarop kunnen we geen volledig antwoord geven. De Europeesche oorlogshand is mede oorzaak, dat we het archief van Zegwards ambachtsheer, die evenals zoovele welgestelde Belgen de wijk naar Engeland nam, niet kunnen raadplegen. Met Zoetermeer zouden we voor een ander geval staan. De tegenwoordige ambachtsheer, de Edelachtb. Heer C. L. J. Bos heeft ons reeds toegestaan van zijn archief kennis te nemen.

Doch, keeren we tot de gestelde vraag terug. We vonden aangeteekend, dat schout, ambachtsbewaarders, kroosheemraden, verkervers, molenmeesters „op huden, den 8 October 1694, in consideratie (overweging) genoomen hebbende de zwaare schulden en dringende lasten, daer in 't voorsz. ambagt doort verlaten der uitgedolve wateren, armoede der ingesetenen, als anders door verloop van veele jaren en sware tijden is ingewikkeld geworden, en geen middelen hebbende kunnen beramen om sig ofte wel 't voorsz. ambagt te redden en voor excessive (buitensporige) kosten, en dreigende executien (terechstellingen) ja t' uiterste ruine te bevrijden, hebben met communicatie (mededeeling) en toestaen van de heer van Zegwaard, eenparige stemmen goed gevonden ten laste van 't ambagt te ligte ofte te negotieren een 5000 gulden tegen 4 %, jaarlijks af te leggen nevens den intrest 300 gulden capitaal, wel meer, maer niet minder.”

't Eenige wat de ambachtsheer dus gedaan zou kunnen hebben is, dat hij het geld aan de gemeente leende. Het aangehaalde bewijst dit echter niet. Wel spreekt daaruit de goede zorg van het gemeentebestuur, om in Zegwards geldelijken nood te voorzien. De heeren waren dan ook al zoo vaak in gijzeling geweest!

We vonden, dat het wel meer is voorgekomen, dat de gemeente van den heer van Zegwaard geld in leen had. De asschuur stond vroeger op den dijk langs den Schinkelweg tusschen het dorp en den Horn. Voor staangeld werd jaarlijks 14 gulden aan de stad Rotterdam betaald. Rotterdam had n.l. het octrooi van de droogmaking van den Binnenwegschen en een gedeelte van den Buitenwegschen polder van Zegwards gemeentebestuur, dat geen kans zag den polder droog te leggen, overgenomen.

In 1791 zou een nieuwe asschuur gebouwd worden. Doch waar? De keuze viel op een stuk grond, dat „Leenroerig aan den Huyse en holtel B. . . .“ was, d. w. z. het werd door

den ambachtsheer weer aan derden in leen gegeven. De leenman van Palensteyn betaalde daarvoor den leenheer een geldelijke vergoeding.

Cornelis Balduinus Osy was te bewegen van zijn bezittingen dat leen aan de gemeente voor 1500 gulden te verkoopen. Het huis, dat er op stond en later „bij twee gedeelten” bewoond werd, kon dan door de gemeente verhuurd worden, terwijl op het erf voldoende ruimte was, om er een nieuwe asschuur te bouwen. Deze, geheel naar de eischen des tijds ingericht, werd o.a. van ijzeren dwarsleggers voorzien en is thans nog in gebruik.

Geld had de gemeente zeker niet in kas, want zij leende de 1500 gulden tegen 5 % van den ambachtsheer. Menigeen zal zich het oude huis nog wel herinneren. Op de plaats werd in 1908 een nieuw gebouw neergezet, waarvan de eene helft dient voor woning van den veldwachter, de andere heeft de pensionhouder de heer Horst van de gemeente in huur.

Een oud Recht.

Onder de 41 dorpen, die in het jaar 1532 in de kosten van het vernieuwen van de Vischbrug te Leiden bijgedragen hebben, behoorden Zegwaard, Zoetermeer en Benhuizen. Van oud

was de Vischbrug „het uypfad ende overgang” van die dorpen over den Rijn, de eenige groote verbinding, de verkeersweg tusschen het Noorden en Zuiden van Holland. Wel hadden die dorpen er dus belang bij, dat de brug goed onderhouden werd. Daarom moesten zij de lasten helpen dragen. Doch, voor wat — hoort wat!

Zij kregen het voorrecht, dat hun ingezetenen, zoo die te Leiden om schulden bemoeilijkt of gearresteerd werden, niet voor de rechtbank dier stad behoelden te staan, maar op aanschrijven van hun eigen gerecht voor hun dagelijkschen rechter, mits dat ook de burgers van Leiden een gelijk voorrecht in die dorpen zouden mogen genieten.

B,

Uyt d' oude Papiereu.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXX.

Als in vroeger tijd iemand naar een andere plaats verhuisde, zocht hij van den schout zijner woonplaats een z.g. acte van Indemniteyt te verkrijgen. Hij wist, dat hij in de nieuwe gemeente niet zou mogen wonen, zoo die acte de plaatselijke overheid aldaar niet was ter hand gesteld.

Oppervlakkig beoordeeld, zouden we geneigd zijn, dat stuk met ons tegenwoordig verhuisbiljet gelijk te stellen. Toch leek het daar in de eerste verte niet op. Het bevatte de verklaring, dat wanneer de vertrekkenden weer naar hun oude woonplaats wilden terug keeren, het gemeentebestuur hen weer als burgers zou aannemen en erkennen „en wanneer zij tot soodanige armoede mogte komen te geraken, dat deseive van den armen soude moeten werden gesusteneert of onderhouden”, dan zou die armverzorging voor rekening van het armbestuur komen der gemeente, die men verlaten had.

Een enkel voorbeeld mogen we wel aanhalen om dit oenigszins toe te lichten.

Een jonge weduwe Neeltje Dirksdr. Agthoven met haar jongste Leendert Gouweleeuw, oud „ontrent vijf vierendeel Jaars”, verlieten in 1762 Zegwaard, om zich naar Pijnacker te begeven. Acht jaren later vinden we haar in Rotterdam terug. In dien tijd zijn de moeiten des levens haar niet bespaard gebleven. Zij is immers weer hertrouwd, doch heeft ook haar tweeden man naar het kerkhof moeten zien wegdragen. Voor de tweede maal is zij dus weduwe geworden; nu met 4 jonge kinderen. In haar behoeftige omstandigheden wendde zij zich tot de diaconie van Rotterdam om onderstand en legde daarbij de acte van Indemniteyt over, waarmee zij in 1762 Zegwaard verlaten had. Nu kwam het uit, dat het armbestuur van Zegwaard haar en haar zoonkje Leendert moesten onderhouden. Daarom kregen de armeesters hier van de Rotterdamsche diaconie een schrijven, waarbij zij in kennis gesteld werden van de armoede dier weduwe, terwijl zij tevens gewezen werden op hun belofte. Zegwaard's armbestuur bleef dus zorgen voor de weduwe en haar oudste zoonkje, hoewel zij reeds een 8-tal jaren deze plaats verlaten hadden.

Het eind van de zaak was, dat de familie in

Rotterdam wonen bleef, en dat de vrouw onderstand genoot van de Rotterdamsche diaconie, Zegwaard betaalde zijn aandeel, voor zoover dit moeder en Leendert betrof.

Door het weigeren van de acte van Indemniteyt kon het gemeentebestuur de verkeerde elementen, die nadeelig voor de samenleving of voor de armenkas waren, buiten de grenzen van haar gebied houden. In dien tijd waren de eigenaars dan ook niet geheel vrij in het verhuuren van hun huizen. We vonden een „Waarschuwing” van Schout en Gerechte van

Zegwaard. Op een boete van 10 gulden was het verboden „aan eenige vreemde of uitheemsche Persoonen, of die van een andere Plaatzte in dezen Ambagte met'erwoon koomen te begeeven, haare Huizen, Kamers of andere Woonplaatzte te verhuuren, of in haare Huizen te logeeren, voor en aler zij aan het Gemeentebestuur hun acte van Indemnityt hadden ter hand gesteld. De beboete kon er nog eens voor 25 gulden tegen aan loopen, zoo „de voorsz. Persoonen tot armoede mogte komen te vervallen.” In dat geval kon de eigenaar een strop hebben, want hij moest ze uit zijn eigen beurs onderhouden. Een jaar later konden dan de vreemdelingen door „Schout en Geregten” uit het dorp worden gezet.

De vroegere tijden hadden vreemde eeden. Zoo vonden we nog een besluit van Zegwaards vroede vaderen, dat op de armenverzorging betrekking heeft. We lezen dan: „En alsoo buyten gebruik is geraekt de resolutie (besluit) van schout en armmeesteren, genomen op den 12 July 1743 waarbij geresolveert (besloten) is, om yder persoon bij den voorn. armen gealimenteert (onderhouden) werdende Een Teeken op den arm te doen zetten,

Zoo ist, dat Schoutten, ambagtbewaarders en armmeesters voorn. deselve resolutie (besluit) als nog zijn inheerende (als nog aanhangend zijnde) en by desen hernieuwende, geresolveert (besloten) hebben, gelyk sy resolveere by desen, dat alle persoonen, niemant daer van uytgezonderd sey buyten off binnen desen ambagten wonende en by den armen gealimenteert (onderhouden) werdende, op den arm zullen hebben te dragen. Een Teeken, door armmeesteren daer op te doen naeyen van rood vries off baey, voor soo veel die van Segwaard aengaet de Letters van Z. W. en die van Soetermeer de Letters van S. M. op pene (op straffe) dat die gene die sulcx zullen komen te weygeren te willen dragen van de alimentatie van de arme middelen verstoken sullen syn, dat de selve arme personen gehouden sullen syn deselve daegelijcx te dragen en van hunne kleederen niet mogen afdoen off laten afdoen, off dat sij insgelijcx van de alimentatie der armemiddelen verstoken sullen syn; dat ook geen winkeliers in Zegwaard off Soetermeer eenige winkelwaaren sullen mogen geeven voor reekening van den armen op wiens arm de voorn. teekenen niet mogte bevonden werden, maar gehouden syn sullen daer van aende armmeesters kennisse te geven by wien altoos een Partij van de selve Letters in voorraad sullen moeten syn.”

Zoo zorgden de armmeesters er voor, dat van de alimentatie geen misbruik gemaakt werd. 't Vervult ons met weerzin, als we bedenken dat de bedeeden aan hun kleeding waren te herkennen. B.

Uyt d' oude Pampieren.
(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St. Bl. No. 308.)

XXXI.

Naar aanleiding van het besluit van den Zoetermerschcn Gemeenteraad, den schoolbouw betreffende, kwam van verschillende zijden tot ons het verzoek, of we niet konden mededeelen op welke voorwaarden deze gemeenten dan wel „broederlijk” samengingen op het gebied van het onderwijs.

Aan dat verzoek kunnen we nog niet voldoen. Als de kwestie opgelost is en we de noodige gegevens hebben, hopen we de historie wel eens te laten spreken.

We kunnen echter al vast constateeren, dat het niet gaat, om te spreken van een „toestand, die al eeuwen zoo heeft bestaan” en van een „altijd broederlijk met Zegwaard samengaan” is evenwel in sprake geweest in de eeuwen, die achter ons liggen. Heftige geschillen tusschen deze dorpen moesten door de hoogste rechtbank der Republiek beslecht worden en 't was voor den doogen Raad, dat Zoetermeer zijn recht zocht te handhaven, dat de school alleen aan die gemeente en niet aan Zegwaard toekwam, ja, dat Zegwaard in de schoolzaken niets had te zeggen.

Doch ter zake. Thans schrijven we niet over de kwestie, doch willen den blik wenden naar het gebouw naast ons nieuwe Raadhuis, de tegenwoordige Christelijke Bewaar- Naai- en Breischool. In vorige eeuwen, ouden van dagen zullen het zich nog wel kunnen herinneren, was

dit de kerk der Remonstranten. Over hen slechts een enkel woord.

We wezen er reeds eerder op, dat in den tijd onzer Republiek de Calvinistische Kerk de Staatskerk was. Mogelijk was het wel daarom, dat in den loop der tijden zich velen bij de Gereformeerde Kerk hadden gevoegd, wier denkwijze slechts gedeeltelijk met haar belijdenis overeensteende. We mogen veronderstellen, dat ieder de geschiedenis kent, weet van menschen als Arminius en Gomarus en van de Nationale Synode van 1618 en 1619.

In het begin van het jaar 1615, treffen we als predikant van de kerk van Zoetermeer en Zegwaard dominé Henricus Georgij Blyvenburg aan. Beroepen van Harwey in Engeland, deed hij zich al spoedig kennen als een, die van de belijdenis der Kerk, waarvoor de vaderen goed en bloed hadden opgeofferd, afweek. Het is wel opmerkelijk dat op bijna alle dorpen in deze omstreken. Benthuizen, Hazerswoude, Bleiswijk, Zevenhuizen, Waddingsveen, Berkel, Nootdorp en Wilsveen) Arminiaansche predikanten stonden. Als de Remonstranten, zooals hier, meester van het terrein waren, bleef er voor hen, die aan de belijdenis der Kerk getrouw bleven, de Contra-Remonstranten, niets anders over, dan in huizen en schuren godsdienstoefening te houden, wat hun evenwel in Schieland verboden word. Zij kerkten in de nabijzijnde plaatsen Zoeterwoude en Pijnacker en daar zij daarbij dikwijls door het slijk moesten loopen, werd hun de naam Slijkgeuzen gegeven.

Al spoedig zonderden zij zich hier van de Remonstranten af en vergaderden afzonderlijk. Zij vormden een „doleerende“ d. w. z. klagende of rechtzoekende kerk. Zoo wendden de ouderlingen en opzieners der doleerende kerken van Hazerswoude, Zoetermeer en Zevenhuizen en verschillende lidmaten van Benthuizen, Boskoop Bleiswijk, Leiderdorp en Moordrecht zich met een verzoekschrift tot de Staten van Holland en Westvriesland, met alle ootmoet en Reverentie (eerbied) dat hun Ed. Mog. believen sodanige Oorders te stellen, dat de selve in hare publicque Kercken wederom mochten bedient werden, en dat van zoodanige Leeraers die blyven by teendrachtich gevoelen der Gereformeerde Kercken, hoedanige hare vorige geweest syn.“ t Stuk werd door ons op het Leidsche gemeentearchief gevonden. Er was geen datum in vermeld. Vermoedelijk was het van 1615, althans na 1614. In den toestand kwam echter geen verandering! Hij bleef tot aan 1619 voortduren.

Op een vergadering van afgevaardigden der Contra-Remonstranten in 1615 te Amsterdam gehouden, met t doel, om de oude gereformeerde leer, zooals die conform (overeenkomstig) den Woorde Gods is uitgedrukt in de formulieren van Eenigheid (Catechismus en Confessie) te handhaven tegenover de gevoelens der Remonstranten en om de belangen der bedreigde kerken met onderling overleg en goede samenwerking tegen de wederpartij te verde-

en
uk,
p
-
?
en
a
a
de

gen“, komt als gedeputeerde van de doleerende Kerken van Hazerswoude, Zoetermeer en Benthuizen Pieter Buijk voor. In 1617 beriep de „doleerende“ Kerk van Zoetermeer Johannes Geogij tot haar eigen predikant, die tevens de zorg voor die gemeenten van Hazerswoude, Benthuizen, Zevenhuizen en Bleiswijk op zich zou nemen. En hoewel deze kerken in druk voortleefden, zocht ge er de offervaardigheid

voor armere kerken niet tevergeefs, want toen op een vergadering der Contra-Remonstranten te Delft in 1618 „overmits den noot der doleerende kercken int generael soo groot is“ bevonden werd „dat men voor dit jaer hebben moet inde seven ende twintich hondert guldens“ nam Zoetermeer op zich, te zorgen voor 100, Hazerswoude voor 200, Bleiswijk en Zevenhuizen voor 100 gulden.

g
m
s
z
g
k
v
m
g
aa
ke

Het is bekend, dat de Arminiaansche predikers en dus ook de genoemde Blyvenburg zijn afwijking van de leerstellingen der kerk met schorsing en later met ontzetting uit den predikdienst moesten boeten. Het is waarschijnlijk dat hij of zijn aanhang zich meeser gemaakt heeft van de onder hem berustende kerkelijke archieven, om den beteren tijd af te wachten. Zoo althans kan verklaard worden het verschijnsel, dat er geen kerkelijke actenboeken uit dien tijd in het archief der Hervormde Kerk thier aanwezig zijn. Met veel moeite is dan ook de stof van het bovenstaande door ons uit andere bronnen verzameld.

B.

Uyt d' oude Pamplaren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912. St.-Bl. no. 308).

XXVII.

Te Dordrecht kwam in 1618 de Nationale Synode bijeen om over de geloofsgeschillen te oordeelen. Zij hield 30 zittingen en bestond uit 64 Nederlanders, al. 5 hoogleraren, 38 predikanten en 21 ouderlingen en 28 afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken in het buitenland. De gevoelens der Remonstranten werden door haar onderzocht, in strijd bevonden met Gods Woord en de belijdenis der Kerk en derhalve verworpen. In de Leerregels van Dordrecht, ook wel genoemd de Vijf artikelen tegen de Remonstranten, een nauwkeurige fiine

en juist omschreven formuleering der waarheid tegenover hen, die haar op listige wijze wilden ontdruken, sprak de Synode haar oordeel uit. Dominé Blijvenburch werd om zijn Remonstrantsche gevoelens geschorst. Hij zou voor de provinciale Synode te Leiden moeten verschijnen. Vooraf werd hem den 24en Juli 1619 met twee expresse boden een exemplaar van de Leerregels toegezonden. Met een vreemd woord werden die met „Canones Synodi nationaelis” aangeduid. Dan zou hij „nae het leesen derselven ter beter geprepareert (voorbereid) tot de antwoord” wezen.

Zoo Blijvenburch zich in een stil en ambteloos leven wilde schikken, zouden de Algemeene Staten in zijn levensonderhoud voorzien; toonde hij zich echter onwillig, dan zou hij het land moeten verlaten.

In de Acta der Leidsche Synode vonden we van hem: „Henricus Georgii Blijvenburch, predikant tot: Soetermeer in de classe van Delft, heeft verklaart, dat hij de Canones synodi nationaelis geexamineert (onderzocht) hadde na den tijd, die hem daertoe vergunt was, maer dat hij tselve niet scherp geboech hadde connen doen ende dat hij, ten ware hij beter onderricht wijert, voor dese tijd deselve niet en conde onderschrijven, dat hij tenwoordich noch was in het gheveeten der Remonstranten. De synodus heeft oock met droeffheijt verstaen, dat Henricus voornoemt een besonder belijdenisse des gheloffs, die een recht chaos (warwinkel) was, utgegeven hadde ende oproerich gepredickt op den biddach, dat hij geseijt hadde, dat wij onse toeoorders de leer van de predestinatie geuickert ingaven, gelijk men de kinderen het wormcruijt ingeeft, dat wij waren sectarissen (volgelingen eener secte), ende dat hij den doeleant en gaff te bedencken, off sij niet en waren lantverraders. Zijn vader heeft gebeden, dat men doen soude tot beste van sijn soon, alle gene ghevoechlijcker wijse gheschieden conde. Het synodus heeft sulcx beloofd ende heeft Henryco Gregorii tijt gegeven om hem te bedencken. Maer is daermede wederom verschenen, zeggende, dat hij alsnoch persisteerde (volhardde) bij de weygeringhe van de verclaringhe des synodi nationalis te teyckenen, daerbij doerde, als hij conde verstaen, dat de Canones in redenen ghefondeert (gegrondvest) waren, we wilde de rede plaetsche geven. De synodus, alles lettende, heeft hem volgens de gemeijn forme (algemeen formulier) van zijnen diens ontset. Daerna is hem de acte van hare Ho. M. (Hoog Mogenden, n.l. de Algemeene Staten) voorgelesen, waerop hij sijn beraet begeert heeft twelck hem vergunt is. Heeft daerna verclaert

dat hij hem over dese saecke met Godt ende zijn conscientie ende eerste vrienden hadde te beraden ende wat gestelt in gheschripte tot verclaringe van sijn gevoelen over dese acte, dewijl hij vele dingen in die acte niet en verstont. De somme was, dat hij beloofde van de bedieninghe, die tpredijkampft eygen sijn, sich te onthouden, maer van de broederen beter onderricht zijnde, heeft hij ten laetsten de acte ghe-teyckent.”

Hij onderteekende n.l. deze acte:

„Ick ondergheschreven belove ende verclare mitsdesen in goeder conscientie ende oprechtelick, dat ick mij van nu aff ende voortaan onthouden van alle kerckelicke diensten ende bedieningen ende wat daeraff dependeren mach (wat daarvan afhangt) int heijmelick ofte int openbaer, directelick ofte indirectelick, soewel in als buyten de steden, dorpen ende plaetschen van de Geunieerde Provincien ende het resort (gebied) van dien, maer dat ick mij burgerlick in alle modestie (ingetogenheid) ende stilheydt als een particuliger ingesete sal comporteren ende dragen ende mijn nae de bevelen van de overheyt sal regulieren (regelen) ende deselve ghehoorsamen.”

Zoo werd Ds. Blijvenburch uit zijn ambt ontzet; de Staten-Generaal zouden voor zijn onderhoud zorgen. Streng trad de regeering tegen de Remonstranten op; hun vergaderingen, zoowel in de huizen, als in het open veld werden verboden. De partij, die weleer over achteruitzetting te klagen had, kreg nu weer de teugels in handen en zag heel gaarne hier Ds. Johannes Georgij tot predikant beroepen. Daarover had de gemeente echter niets te zeggen. De heer van Zoetermeer, die het collatie-recht over de kerk had, bezat het recht den predikant aan te stellen. En voor den wensch der gemeente was de heer, Jacob van Wijngaerden niet te vinden. 't Werd een kwestie die zóó hoog liep, dat ze door de Gecomitteerde Raden van de Staten van Holland en Westvriesland bijgelegd moest worden. En hoewel die overtuigd waren, dat „de gifte van de Kercke” den heer van Zoetermeer toekwam, achtten zij het beter, dat voor ditmaal de heer geen gebruik van zijn recht maakte, en het beroep toegestaan werd. De

kerkenraad zag dus haar wensch in vervulling aan en Ds. Johannes Georgij, de predikant, die oor de doleerende kerken voorgegaan was, werd nu predikant van de kerk van Zoetermeer en Zegwaard. (1619). Hij overleed hier in 1643 en werd opgevolgd door den welbekenden Jodocus van Lodenstein, wiens werken tegenwoordig nog veel gezocht en gelezen worden.

Zijn vijanden zongen van hem ten onrechte:

„Den lievenloosen Lodenstein

Soo koud van liefd', als lood en stein.”

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXIII.

Hoewel de leer der Remonstranten op de Synode van Dordrecht in 1618 en '19 veroordeeld, hun vergaderingen verboden en bij plakkaat van 1 Febr. 1620 f 500 uitgelooft werd aan hem, die een Remonstrantsch leeraar aanwees, welke met prediken voortging, kwamen zij in stilte bijeen, om door hun predikanten, die heimelijk in ons land achtergebleven of teruggekeerd waren geleerd en getroost te worden.

Nu lag deze plaats uitermate geschikt, om zich in den ouden tijd aan de armen der justitie te onttrekken. Herhaaldelijk werden hier dan ook in de aan den Reguliersdam (zie art. XVI) staande huizen verboden bijeenkomsten der Remonstranten gehouden. Kwam Rijnlants haljw met zijn rakkers, of de schout van Zoetermeer er op af, dan kostte het den predikant en zijn hoorders niet veel moeite te ontsnappen, want aan de andere

zijde van de Landscheiding was men veilig, althans voor het oogenblik aan het gevaar van gevangenneming ontsnap, want daar, in Delftland, had de haljw van Rijmland, noch de schout van Zoetermeer iets te zeggen.

Menig leuk tooneeltje zal zich daar afgespeeld hebben!

En dan waren de „heeren van den Geregte” toch meer op de hand der Remonstranten. Dat was wel een beetje poliek van hen. Immers de leer der Remonstranten was, dat de Kerk in den Staat was en dat de bestuurders der Kerk geheel van de onbe-

paalde macht der Overheid afhankelijk waren. En dat was juist een kolfje naar hun hand: de Overheid baas in de Kerk. Daartegen stond het gevoelen der Gereformeerden, dat de Kerk onafhankelijk van den Staat moest zijn en de kerkelijke zaken dus ook kerkelijk behandeld moesten worden.

Daarom hadden de Remonstranten wat bij de schouten van Zegwaard en Zoetermeer voor. Wel was hun plicht er voor te zorgen „dat het woort Gods in aller stillicheyd ende modestie (zedigheid) soude mogen werden gepredikt, ende d'onheylen daer tegens geweert” doch niet altijd deden zij, wat ze bebaorden te doen. De fouten der Remonstranten werden wel eens door de vingers gezien.

Een tweetal staaltjes daarvan vonden we in een portefeulle der Crimineele Papiere van het Hof van Holland, berustend op het Rijksarchief. We troffen daar aan een „Informatie beroerende seeckere insolenties (ongepastheden) tot Soetermeer gepleecht.”

Ongepastheden waren hier gepleegd en het beklag daarover bij de plaatselijke Overheid van deze dorpen was voor kennisgeving aangenomen. Een onderzoek werd door haar niet ingesteld. Daarom werd dit door het Hof van Holland gedaan. Daaruit bleek, dat op Woensdagmorgen den 21sten November van het jaar 1618 de predikant Johannes Georgij den predikstoel beklim om het woort te bedienen. Daar vond hij, tot zijn schrik en ontsteltnis „een been van een doot mensche met een steen daer op”. Men scheen het er op gezet te hebben den Dienst te verstoren, want „Is voorder onder de predicatie ende Godtsdienst alsdoen in de kerck bij de Toorndeur bij eenige personen een groot rumoer met een swaar ijseren ketting gemaectt, rinckelende ende smytende deselve verscheyden mael wel harde tegens een wintschut, dat aldaer in de kerck stonde, 't welk een groot geluyt maecte; klappende oock op een kanne, ende roepende een van de personen hey tap”. En hoewel de schouten verplicht waren te zorgen „dat het woort Gods in aller stillicheyd soude mogen worden gepredicht” had niemand van hen „daerna uytgesien”. 't Werd een der toehoorders toch te bar, hij meende geroepen te zijn, de rumoermakers te bestraffen en tot bedaren te brengen. 't Mocht echter niet baten, het lawaai werd slechts erger, „zoo dat den Godtsdienst met vrucht niet en mocht haren voortgang hebben”.

60
De namen der rustverstoorders waren echter bekend; de Overheid zou ze voorzeker wel bestraffen, doch zij bekommerde er zich niet om en een onderzoek werd niet ingesteld, ofschoon den schout van Zegwaard „alleselve naderhand is kennelyck gemaakt ende aen hem verzocht daer op te willen letten.”

De baldadigheid bleef ongestraft: dus kon men er gerust mee voortgaan; gevaar dreigde er niet.

's Woensdags voor Paschen wachtte den predikant een nieuwe verrassing. „Gaende op den stoel om syn sermoen te doen” ontdekte hij, „dat in deselve stoel liggende was een groote quantiteyt (hoeveelheid) vuylicheyt van een uytspoungsel bij eenen dronckaert uytgeworpen.” De predikant was dadelijk overtuigd dat geen dronkaard hier zijn roes uitgeslapen had, want dat die vulligheid „aldaer soude mogen syn gebracht met een pot ofte emmer, overmits tselve in een ronden hoop was leggende, sonder een uytbreytsel van spatsel hebbende” en „van hem gevende eenen grooten ende lelicken stanck”. Om geen aanleiding te geven tot rumoer en opschudding in de kerk liet hij zich niet uit het veld slaan en „heeft met groote gedult in de stanck syn sermoen volbracht, gestaan hebbende 't geheel sermoen schriende (wijdbeens) omme deselve vuylichheydt te myden”. De kerkeraadsliden, na den dienst „met verwondering tselve oock alsoo bevonden ende besichticht hebbende, hebben uyten haere” enkele afgevaardigd, om Christoffel de Neckere, schout van Zegwaard en Gerrit Outshoorn, schout van Zoetermeer hiermee in kennis te stellen. Dominé Georgij moest echter den commissaris Baersdorp mededeelen, dat „tot syn kennisse tot noch toe nyet te syn gecommen”, dat de heeren „daer inne eenich devoir (plicht) gedaen of daerop eenige Informatie genomen hebben gehadt.”

En welke straf de onruststokers opgelegd werd?

De historieonderzoeker kan daar geen antwoord op geven; de „Crimineele Sententies van het Hof van Holland” vangen aan met het

jaar 1623; de strafzaken voor dien tijd zijn in den loop der eenwen teloor geraakt.

Door het afzetten van ds. Blijvenburch, stonden de partijen scherper dan ooit te voren tegen elkander.

Wel jammer, dat er uit dien tijd zoo weinig r ons is overgebleven.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXIV.

Na de afzetting van Ds. Blijenburgh werd de Remonstrantsche gemeente door de Directeuren harer Societeit voor de bediening steeds met andere gemeenten vereenigd. Zoo was in het laatst van 1620 Paschier de Fijne haar predikant, die ook voor die van Bleiswijk en Zevenhuizen had te zorgen. Paschier de Fijne was door de Synode oveneens afgezet. Hij had o.m. beweerd, dat „de leer van de Praedestinatie noch God, noch den Duyvel behaagde, want dat sij voor God te oneerlyk en voor den Duyvel te goed was.” Na hem werd in 1624 de gemeente van Zegwaard vereenigd met Delft, in 1627 met Leiden, waarschijnlijk in 1629, doch zeker in 1630 met Bleiswijk.

We wezen er reeds eerder op, dat beide partijen scherp tegenover elkander stonden. Op de synode van Delft, in 1628 gehouden, werd besloten een verzoekschrift tot de Staten 's Lands te richten, waarin o.a. voorkomt, dat die van de Gereformeerde Kerken in Zoetermeer en Zegwaard moeten „duycken en de haer als onder 't cruyts erneeren (onderhouden, in druk voortleven,) dagelijx gedreyght wesende, dat men haer uit de publicque kercken wil met geweld stooten; ende bovendien noch schrickelijcke dreyygementen van de oproertige Remonstranten moeten hooren, namelick als sy 't hooft sullen boven gecregen hebben, dat sij de Gereformeerde predicanten niet en sullen setten gevangen op Lopvesteyn, maer het hooft afhouden.” Als dus de Remonstranten weer eens de teugels in handen kregen, zou het er voor de Gereformeerden niet rooskleunig uitgezien hebben.

Dank zij de welwillende medewerking van den Weleerw. Heer Ds. J. Bootsma, die ons gelegenheid gaf de kerkelijke actaboeken na te gaan, kunnen we nog een staaltje der Remonstranten mededeelen. 't Mag van bekendheid zijn, dat het begraven der lijken oudtijds in de kerk placht te geschieden. De Remonstranten gaven er de voorkeur aan, op Zondag te begraven, „om te grooten sleep te hebben.” Dan moesten „de graeven op den Rustdach in de Kerck geopend werden en deselve somtijds oock onder de predicatie open staen, soo dat deselve een groote stanck veroorsaecten voor

een ijgelyk in de Kerck." Op een kerkerads-
vergadering (24 Apr. 1651) werd dit bespro-
ken en de predikant Leijendecker belast, hier-
over den ambachtsheer van Zoetermeer aan te
spreken, opdat dan hetselven verhindert mogte
worden, door de gewoonlycke dootsmaaltijden,
mochte de toehoorders in de Kercke beswaert,
alsoo oock dat het luijen somtydts onder, som-
tydts voor de oefeningen in de Kercke, mogte
weggenomen werde."

"Opgaan, blinken en verzinken" was het lot
van de Remonstrantsche gemeente. Het hoogte-
punt van haar bloei was omstreeks 1670. Zij
had vermogende leden, een van dezen had haar
een gift van f. 600. voor dien tijd een zeer groot
bedrag) geschonken. Haar collecte voor de
Broederschap was in 1675 de grootste van alle
plattelandsgemeenten; in 1695 echter al veel
minder en in 1698 bedroeg deze slechts f. 20.
Haar eigen collectie beliepen in 1654 f. 1428
in 1659 f. 1180, in 1715 f. 841, in 1787 maar
f. 168, en in 1827 niet meer dan f. 91.

Op de Grootte Vergadering in 1756 werd het
diepe verval der gemeente ter tafel gebracht.
Een commissie van inspectie zou naar den toe-
stand een onderzoek instellen. Deze wist het
volgend jaar den predikant Matthias van der
Stolk, die hier reeds van 1731 stond — hij was
als proponent beroepen — te bewegen zijn eme-
ritaat aan te vragen. Zes maanden later over-
leed hij. Men had hem dus de vernedering wel
kunnen besparen!

Een kleine opleving valt in de jaren 1771 en
72 te bespeuren, doch 't was een laatste op-
flikkering; de sichteruitgang was niet meer te-
gen te houden. In 1785 moest de gemeente zich
verbinden een lijst harer effecten aan de Broe-
derschap over te leggen, en beloven, zonder
haar toestemming geen enkel er van uit te
geven. Dan mocht de Broederschap ook wel
die effecten in bewaring houden, dacht men
hien. Daartoe werd in 1788 besloten. Het vol-
gend jaar werd er voor f. 800 van verkocht, ten
einde in een kostbare armbedeeling te kunnen
voorzien. In 1816 kreeg zij zelfs een voorschot
van f. 300 à 2% en in 1846 werd zij van de
betaling der rente vrijgesteld. De gemeente tel-
de in 1810 40 zielen, waarvan 27 leden. Daar-
om werd zij in 1815 met die van Zevenhuizen,
en in 1846 met die van Berkel vereenigd. Toen
telde zij 37 zielen, waarvan 26 leden.

Evenals de Hervormden zorgden ook de Re-
monstranten in dien tijd voor hun eigen armen.
Daarvoor werd den laatsten tijd dan een jaar-
lijksche subsidie van f. 25 uit de gemeentekas
toegelegd. De Roomsche-Katholieken kregen die
subsidie niet, omdat zij zich niet wenschten te
onderwerpen aan de voorwaarden, dat het ge-
meentebestuur inzage van de boeken moest
hebben.

Ons werd medegedeeld, dat na den dood van
den gemeenteontvanger Molenaar in 1866, die
hier de eenige Remonstrant was, de gemeente
werd opgeheven.

't Was dan ook wel eens voorgekomen, dat
de predikant Jan van Leeuwen, een man van
buitengewone gaven, zoo hij werkelijk voor
stoelen en banken geprekeet zou hebben, geen
ander gehoor had gehad dan zijn altijd, trou-
wen voorzanger. B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet
van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXV.

Thans willen we iets laten volgen van het
kerkgebouw der Remonstranten. In weerwil van
de maatregelen tegen hen genomen, die niet
zonder redenen eerst streng waren, werd de
regering langzamerhand vrijzinniger en dwong
de Kerk, haar te volgen. Er kwam weldra meer
toegeefelijkheid, waaraan zoowel voor den
Staat als voor de Kerk dringende behoefte was,
toen na het Iwaalfjarig Bestand de oorlog met

Spanje weer voortgezet moest worden.

Het eerste kerkgebouw der Remonstranten
werd in 1634 gesticht. Omdat het moeilijk te be-
spreken was, werd het in 1652 vertimmerd en
van binnen aan 3 zijden met gaanderijen voor-
zien. In de Handelingen van 1688 komt deze kerk
onder de groote Rem. kerken van ons land
voor, naast die van Utrecht, Gouda, Leiden,
Hoorn, Alkmaar, Delft en Nieuwkoop. In 1836
was zij evenwel zoo bouwvallig geworden, dat
een reparatie te kostbaar geacht werd. Toen
werd overwogen om of den Predikant Gerard
Lindenberg met zijn toestemming naar Zeven-
huizen te verplaatsen, de kerk te sloopen en
de pastorie in te richten voor de vergaderingen
der gemeente, die 49 zielen groot was, of een
nieuwe kerk te bouwen. Men besloot tot het
laatste, zoo maar enigszins mogelijk geheel

62
niten kosten der Broederschap. Aan deze be-
ling kon voldaan worden. Uit onderschei-
gemeenten werd over de f 3000 hiervoor
bijeengebracht en dit met een subsidie uit de
Provinciale kas vermeerderd. In 1840 werd met
het bouwen een aanvang gemaakt en de kerk
den 10den October 1841 ingewijd. Wel stond
zij op den grond der oude kerk, doch zij was
veel kleiner. Gedurende den bouw mochten de
Remonstranten voor hun godsdienst oefeningen
des Zondags gebruik maken van de kerk der
Hervormden. Dit was geheel kosteloos toeges-
staan. Onder het luiden der kerkklok trokken
de Remonstranten naar dat gebouw op, waar
zij hun zang door het orgel hoorden begelei-
den. Het gelukte echter niet de gemeente weer
tot bloei te brengen. Ze bleef achteruitgaan.
Haar opheffing meldden we reeds in het voor-
gaande artikel. Ds. Jan van Loeuwen, die te-
vens predikant van de gemeente van Berkel
was, vertrok den 15. Maart 1865 van hier naar
Amsterdam en werd secretaris van het Neder-
landsche Zending-Genootschap. Een van zijn
twee, hier geboren zoons is de welbekende
Professor Van Loeuwen.

Bij publieke veiling werden 20 Maart 1867 het
kerkgebouw en de woning van den predikant
verkocht. Kooper van de pastorie, die in 1856
gebouwd is, werd voor f 2300 Leendert Bol.
Later kwam zij voor f 3400 in handen van den
gemeente-geneesheer Sleurs. Zijn weduwe ver-
kocht het huis 2 Mei 1893 aan de gemeente
Zegwaard voor f 4000. Voorloopig zou deze
het blijven gebruiken voor een woning voor
den gemeente-geneesheer. Zij oordeelde dat het
gemakkelijker zou wezen hier een dokter
te krijgen, als de gemeente steeds voor hem
een woning beschikbaar had. Voor de vacature
Sleurs had zich n.l. slechts één sollicitant, de
heer Reidt aangeboden. Toch bestond bij den
koop reeds het plan het huis in den loop der
tijden voor Gemeentehuis in te richten. Dit
werd verwezenlijkt (1915) toen de tegenwoor-
dige geneesheer zijn voornemen kenbaar maak-
te, een sierlijker woning aan den Molenweg te
betrekken. Het kerkgebouw werd voor f 1400
het eigendom van Marinus Bos en Isaac Bos.
Menig bewoner dezer dorpen zal die beide man-
nen nog wel gekend hebben. Zij behoorden tot
het geslacht der oude voortrekkers, die op ker-
kelijk gebied de prediking van het Evangelie
van Gods vrije genade zochten. Deze was in
de Hervormde Kerk bijna niet te vinden.

In dien tijd was Ds. J. J. van Sittert J.Jzn.
hier predikant (beroepen 1840, emeritus 1888
en overleden in 1905. Hij was zijn vader opg-
volgd, die van 1806—1838 deze gemeente-be-
diende).

In het door hen gekochte huis werd door die
mannen een evangelisatie georganiseerd. Veel-
al gingen daar de evangelisten der „Vrienden
der Waarheid” voor. Zij traden alleen dan op,
als er in de Hervormde Kerk geen godsdienst-
oefening werd gehouden. De komst van Ds. J.
Bootsma in 1887 was oorzaak, dat die evange-
listie opgeheven werd. De laatste bijeenkomst
werd er 4 Dec. 1887 gehouden. Een week later
11 Dec. deed de beroepen predikant zijn intre-
de.

Het gebouw, de zogenaamde „Bosjeskerk”
werd dus gesloten, totdat het in gebruik was
genomen voor „Christelijke Bewaar-, Naai-
Breischool”, welke bestemming het nog heeft.
Welwillend werd het door de eigenaars daar-
voor afgestaan. Aan de Roomsche-Katholieken
komt de eer toe, zich het eerst de zorg voor de
nog niet schoolgaande kinderen te hebben aan-
getrokken. Op hun Zusterschool gingen echter
ook Protestantsche kinderen. Dit zou thans niet
meer noodig zijn. De Christelijke Bewaarschool
werd 26 Sept. 1889 in gebruik genomen. Daarbij
waren de Burgemeester van Zegwaard en
Zoetermeer, alsook het bestuur der Chr. School
tegenwoordig. Ds. J. Bootsma sprak een open-
ningswoord naar aanleiding van Spr. 23 vs. 23a.
„Koopt de waarheid en verkoopt ze niet.”

Een steen in den achtergevel van het gebouw
herinnert ons nog aan de oude kerk der Re-
monstranten. Daarop staat:

„De Eerste steen aan dit Kerkgebouw
is gelegd door den Heer
Antonie Nicolaas Molenaar
op den 13en van April 1841”

terwijl de Remonstrantsche Kerk te Gouda nog
een gegraveerden beker bezit, uit de tweede
helft der zeventiende eeuw afkomstig, die aan
de voormalige Kerk der Remonstranten te Zeg-
waard toebehoorde.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXVI.

Volledigheidshalve zouden we thans, na wat door ons over de Remonstranten geschreeven is, moeten laten volgen een opgave van de predikanten, die deze gemeente bediend hebben. Kwam ons echter voor, dat een groot gedeelte onzer lezers, daar niet veel belang in stelde. Daarom laten wij die lijst achterwege. Slechts willen wij het grafschrift van een hummer en het droeve uiteinde van Ds. Pieter van den Bosch mededeelen.

Ds. Walig Maertensz. overleed hier 25 Juni 1641 en werd in de oude kerk der Gerefor-

meerden (zie art. IX) begraven, waar zijn grafsteen het opschrift gedragen heeft:

„Hier rust de schrale romp,
Van hem, die als een Licht,
Met leven en met leer
Een ieder heeft gesticht.”

Met Ds. v. d. Bosch zullen we niet zoo spoedig Haer zijn. We zullen eerst kortelijks den tijd dienen te beschrijven, waarin hij leefde. Eenige historische kennis achten we, om het vervolg beter te begrijpen, beslist noodig. Het kon tevens dienen als voorbereiding voor onze artikelen over den tijd der Franschen.

Geëucende de achttiende eeuw zijn, vooral door Fransche schrijvers, in ons land nieuwe denkbeelden verspreid, welke ondernemden, wat tot dusverre voor heilig en onomstootelijk had gegolden, en wier toepassing Kerk, Staat en Maatschappij ten vel zou brengen. De geschriften dier schrijvers kwamen in één punt met elkander overeen: zij ademen een antigodsdienstig karakter; geopenbaarde Waarheid was priesterbedrog. Met het geloof aan God viel de gehoorzaamheid weg aan de Machten, die Hij ingesteld heeft. Godsdienst was bijgeloof; gezag, dwingelandij. Men begon de groeven en hertogen en ook de prinsen van Oranje, de redders van het land! als een reeks geweldenaren te beschouwen. En toen onze Republiek, na hare positie als hoofdmogendheid van Europa verloren te hebben, speelbal en slachtoffer werd van rijken, als Engeland en

Oostenrijk, ons boven het hoofdgegroeid, kwamen de onheilen van den Staat, och ja! op rekening van den Stadhouder Willem V.

Hij, die jaren achtereen tevergeefs op den aanbouw van oorlogsschepen had aangedrongen, had, zeide men, het zeeweezen opzettelijk verwaarloosd, de Republiek verraden, tirannie beoogd. Nog meer! de bij uitnemendheid zachtzinnige en goedhartige vorst was een dwingeland, een Alva, een Nero, tegen wien men, uit liefde voor het vaderland, zich te weer stelden, burgerwapening bevelen en vrijkorpsen oprichten moest.

Ook deze donpen hadden een genootschap, dat zich in den wapenhandel oefende. Als 't noodig mocht wezen, konden de Oranjemannen desnoods met wapengeweld er onder worden gehouden. Daarom bestond dit dan ook uit niet-Oranje-gezinden, uit „patriotten”. Die waren hier wel niet in de meerderheid, doch met geweld zou de minderheid wel kunnen zorgen baas te blijven.

De smadelijke bejegeningen, die de Stadhouder ondergaan moest, (hij werd in zijn waardigheden geschorst en heek uit naar Het Loo), prikkelde de Oranjevrienden, die op allerlei wijze van hun gezindheid blijk gaven.

Heel wat verzoekschriften werden ter Statenvergadering gebracht, waarbij de onderteekenaars hun liefde voor het Stadhouderlijk Huis betuigden, en verzochten dat de Eerststadhouder weer in de uitoefening Zijner waardigheden mocht worden hersteld. Zoo kwamen 6 Juni die van Zoetermeer en Zegwaard met 149, van Pijnacker met 160, van Benthuizen met 39 en van Moerkapelle met 56 handteekeningen. We vonden enkele „afkondigingen” uit dien tijd in het oud-archief van Zegwaard, waaruit de klein-geestigheid der patriotten duidelijk blijkt. Alle afkondigingen werden „door den bode den volke kond gedaan” en op het aanplakbord bevestigd. De Staten van Holland hadden 28 Febr. '87 verboden „het uytzetten van vlaggen, het te koop stellen, openlyk ten toon plaatzen van eenigerhande Teekenen of Leuzen van Partij-schap of Cproer, van wet couleur (kleur) die ook zouden mogen wezen, in het bijzonder het te koop stellen, openlyk ten toon plaatzen, verkoopen, distribueeren (verspreiden) en draagen van Oranje Cocarden, Strikken, Linten, Papieren, Oranje gecouleurde Doeken, Dassen, Hals-en Borst-Cieraden, Horologie- en Rottingbandjes, Kwasten, Bloemen, en andere Versierselen van Oranje-Couleur, hoe ook genaamd, onder welk praetext (voorwendsel) het zijn moge.”

woonplaats. In rust bracht hij zijn dagen hier niet door; hij deed zich kennen als een ijverig patriot, zoodat zijn naam voorkomt op de „lijst van veertig vaderlandsche medeburgereu om daaruit te benoemen een getal van 25 personen als nationale geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs.”

Hij was dus een der vooraanstaande patriotten: de leider van alle plaatselijke anti-oranje actie; men zag in hem de verpersoonlijking van de partij, die den stadhouder vijandig gezind was.

t Was 18 September 1787.

Ook hier weerklonk het geroep van „Oranje-Boven!” en tooiden de zegevierenden zich met de oranje cocarde. De feestvreugde ontlaarde echter in baldadigheid; men smeede de deur bij Van den Bosch open en de vraag „Mijnheer, verkoopt gij ook oranje?” voorspelde weinig goeds. Kort daarop kwam uit Bleiswijk „een hoop gemeen Volks deels te voet, deels te paard. Voor het huis van den Eerwaarde werd halt gehouden en de aanvoerder van de bende schreeuwde, terwijl hij zijn sabel zwaaide. „Oranje Boven! Hier moeten we wezen!” De vijandschap tegen Van den Bosch kwam dus niet alleen van deze dorpen. t Duurde niet lang of er was heel wat volk op de been. Hierbij waren ook de „Heeren van den Geregte”, die echter meerendeels hun best deden de menschen wat tot bedaren te brengen. Zij beloofden al de papieren van v. d. Bosch, die op de zaak der Patriotten betrekking hadden, af te geven. Doch die berustten bij Schout Vonk, en deze was niet op het dorp en bij Helmont zijn zaakwaarnemer, kon men geen onderzoek doen, omdat hij niet thuis was. Wat v. d. B. echter had, stelde hij het dorpsbestuur ter hand. Doch het volk, dat buiten stond, was daarmede niet tevreden en eischte, dat v. d. B. zich met oranje versierd, aan hen zou vertoonen. Hij deed dit, terwijl uit de schare een kreet opging, dat hij van kant moest; hij was het, die al het kwaad gebrouwen had. Dit drong den oud-leeraar de betuiging af „dat het hem in de ziel leed deedt, dat men zo sterk tegen hem was vooringenomen, vermids hij zich bewust was esne rechtwaardige zaak voorgestaan en niets gedaan te hebben, dan t geen een braaf Man pastie.”

De saamgeschoolde bende ging, na de ernstige verzekering, dat al de papieren overgeleverd waren, die op de zaak der Patriotten betrekking hadden, uiteen. Het rumoer ving s mid-dags weer aan. Men zou en moest meerdere papieren hebben. Niets scheen in staat te zijn,

de woede van het volk tot bedaren te brengen. Zelfs bij het vallen van den avond viel er niet aan te denken, dat v. d. Bosch, die recht tegenover het nieuwe Raadhuis woonde, de straat kon oversteken, om tot meerdere veiligheid, zich te begeven naar Palensteyn, toen een boerderij met een rieten dak, die door Schout Vonk bewoond werd. De menigte des Volks maakte dien kleinen overstap ongevaarlijk.

Den volgenden morgen na zes uur zou men er reeds met paarden in rijden! Dit had een buurman „achter aan het huis geklopt heb-bende” den bedreigde medegedeeld en hem aan-geraden, ter wille van zijn leven, een veilig toevluchtsoord te zoeken. Van den Bosch „meest op het hartlijk verzoek zijner Huisgenooten, dan uit eigene verkiezing zijn huis achter uitver-latende, werd door behulp zijner Nigte Petronella Doornhaag en Ds. De Roy”, die zich hier bij zijn schoonvader, Abraham Maas, den predikant der Remonstranten, bevond „over de lingsloot acter zijne woning, door middel van een ladder geholpen zijne Echtgenootte volgde hem, en hij bracht dien zorgvollen nagt in het huis zijner zusters door. Een zijner Zusters die den zeer beangst waren, vondt s anderen s morgens goed om den Tuinman van v. Bosch, die drie huizen van daar woonde, te O vraagen of deze Man een veilig verblijf voor haar Broeder en Zuster hadt! Dit gereedlijk met ja beantwoord zijnde, begaf hij zich met zijne Vrouw derwaarts, en bleeven op een zolders tje, dien dag en den volgenden.”

t Scheen wel, dat de storm ging bedaren. Een publicatie van 18 Sept. der Staten van Holland zal daartoe wel het hare hebben bijgedragen. t Was een vermaan „om zich als stille en vreedzame In- en Opgezetenen te gedragen, en zich in het bijzonder te wagten van alle oproerige gesprekken, bewegingen en zaamenrottingen.” Het stuk werd bekendgemaakt „den 20 September s avonds met kaarsligt overmits het laat ontvangen”, teekende de gerechtsbode Cornelis Maaskant er op aan.

Den tienden had Rijnlands baljuw geschreven, dat hij een „Corporaal met vier man” naar Zegwaard zou zenden, „ten einde zorge te draegen dat aldaer en in de nabuurige Districten der Ballinage de goede rust en veiligheid der Ingezetenen bewaerd bliue.”

Van hun bijstand is ons niets bekend. Ver-
moedelijk waren zij al weer vertrokken. Zij wa-
ren immers gezonden, toen de partij der pa-
trifotten nog heerschte om elke beweging tegen
Oranje den kop in te drukken?

Mogelijk hadden ze hier nog goeden dienst
kunnen doen. Het gevaar voor v. d. B. was nog
niet voorbij. B.

Uyt d' oude Pampieren.

Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet
van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXVII

Twee dagen en twee nachten had de zolder
van zijn tuinman aan Pieter van den Bosch een
veilige schuilplaats geboden. De rust hier ge-

teek op die van een vulkaan. Een uitbarsting
ou weldra volgen. Oorzaak er van was het
berucht, dat de Rijngraaf van Salm, de Utrecht-
sche bevelhebber van het leger der Patricien,
aan aantocht was, wat evenwel valsch bleek te
zijn. „De woede begon met verdubbelde pogin-
gen los te barsten.” Men sprak af, alle huizen
te onderzoeken, ten einde v. d. B. te vinden en
te vermoorden. 's Tuinmans vrouw, des verwt-
igd, kwam bij de verschoonen met berigt, dat
zij hun niet langer veilig in huis kon bergen,
doch zij wees hun achter op de werf een kleine
schuur, met aanmaning om zich daar in te ver-
steeken. Beevend begaaven zij zich derwaards;
doch ter oorzaake van de benauwdheid der ver-
steekplaats en van de yrees, dat zij ook daar
niet veilig zouden weezen, vertoefden zij er niet
lang. Zij keerden weder na de zusters op de
werf; doch beiden verklaarden dat zij hun niet
in huis konden neemen; dat zij ook daar niet
veilig zouden weezen.

Hier op begaf zich v. d. B. met zijne Vrouwe
na de Snijding tusschen het huis van de zus-
ters en het naast daar bij staande. Nauwelijks
waren de Zusters in huis, of er verwoegde zich
zij deeze zeer bekommerde, een Dorps Sche-
pen, vergezeld van den Bleiswijkschen Klapper-
man, een slegt berugten Kaerel, met verzeke-
ring, dat v. d. B. zich in haar huis, of op haar
werf moest bevinden, en dat zij hem over te
leveren hadden, zonder dat zij egter eenige
bescherming beloofden, noch ook eenige kwaade
behandeling dreigden. De Zusters verklaar-
den dat de gezegte niet in haar huis be-

vondt, er bij voegende, dat zij die verzekering
met een eed konden staaven. Zij vertrokken.
In gemeelde snijding vonden zich de gezogten
en beklagden bloot gesteld aan een zwaaren
regen, met donder vergezeld. Zij zagen van
daar over een plank eenig Pruisisch krijgsvolk
voorbij trekken. Dit weer en dit ontzettende ver-
toon drongen de beangsten, na bijkans twee
uren op die ongeschikte plaatze zich onthou-
den te hebben, zich van daar en op de werf in
de schuur te begeeven.

De ongelukkigen baden en smeekten de Zus-
ters om in huis te mogen opgenomen worden,
doch deeze verklaarden zulks niet te kunnen
toestaan. In de prangende angst uit die weige-
ring geboren, en gevoegd bij het reeds gele-
dene, keert v. d. B. zich om, begeeft zich uit de
schuur op de werf en voorts na het pad, 't welk
op de Ringsloot liep. Meergemeelde Nigt en een
Schoonmaakster zagen hem het pad opgaan,
(terwijl zijne Vrouw geheel vol schrik in de
schuur bleef) en voorts in 't water springen.
Hierop vloog de Nigt ten huize uit om haaren
oom, ware het mogelijk, te redden, doch op de
werf komende en van alle zijden veel Volks be-
merkende, dat allerijselijkt schreeuwde, ging
zij, door schrik niet wetende wat zij deedt,
weder in huis. Eenigen van het Volk schooten
toe, trokken hem uit het water; doch hij werd,
schoon hij er slechts weinig oogenvlikken in ge-
legen hadt, en adergelaten werd, dood bevon-
den.

Het lijk van deezen Man werd op de Stoep
achter aan den Ringsloot gelegd. De zusters
onderzogten bij de Regenten of het geoorloofd
was, den gestorvenen in huis te neemen; doch
kregen tot bescheid, dat zij Zusters noch mog-
ten, noch zij Regenten iets aan het lijk konden
doen, vóór dat de zaak aan den Baljuw was aan-
gegeven. Zodat het Lijk, dewijl men geen ge-
volg van het aangeeven des gevalts aan den
Baljuw vernam, op dezelve plaats bleef liggen,
en niet ongemoeid: want de kwaadaardigheid
met spotzucht zich bij eenen ongelukkig omge-
komenen vereenigende, stak neus en ooren met
Oranjobloemen, vulde daarmede de handen; in
den gaaspanden mond stopte de baldaardigheid
schulpen. In dezen bespotten stant bleef het
Lijk vijf dagen lang liggen, tot er twee Rhijn-
landsche Dienders kwamen, die een touw om
het Lijk sloegen, 't zelve vervolgens in 't water
wierpen en achter een schuit door een Ring-
sloot als een Kreng, naar het Kerkhof sleepten,
en zonder kist in een kuil dolven."

66

n-
ft

van
H.

ons medegedeeld door Wagenaar in zijn „Vaderlandsche Historie” DL XV. De schrijver vermeldt nog, dat hij het opgeteekend heeft „grootendeels woordelijk overgenomen uit het Verhaal, wéinige dégen naa het voorval uit den mond van een der ooc- en ooggetuigen opgeteekend.”

We willen er nog aan toevoegen, dat drenkelingen of verongelukte personen niet begraven mochten worden, voor de baljuw van Rijnland het lijk geschouwd had. Bij hem berustte immers de crimineele rechtspraak. Menschen, die in het water waren omgekomen, werden dan ook, tot zijn komst, aan den kant, met de voeten in het water neergelegd.

We wezen er vroeger eens op, dat in die

oude tijden een gewetenloos rechter de inkomsten van zijn ambt ten koste van zijn onderhoorigen kon opdrijven. De baljuw van Rijnland meende dat hij uit deze gebeurtenis nog wel een duitje kon slaan en legde de weduwe v. d. Bosch een geldboete van 50 Ducaten op.

Nog willen we er op wijzen, dat v. d. Bosch niet om het leven gebracht is, zooals wel eens verteld wordt. In een overlijdensregister staat dan ook duidelijk dat hij den 22sten September 1787 „in het water verongelukt” is.

Den 27sten September moesten de wapenen van het Exerctie-Genootschap op het Raadhuis worden afgegeven. Zegwaards vroede vaderen gingen tot dien maatregel over, voordat het Landsbestuur daartoe bevel had gegeven. Dit deed een aanschrijving van 3 Oct. verspreiden, waarbij bekend gemaakt werd, dat de geweeren van het genootschap van wapenoefening, snaphanen, patroontassen of zijdgeweerén of wat daar aan behoort, moesten worden overgegeven.

Maandagavond 1 October werden de huizen in het dorp geillumineerd. Niemand mocht daar toe gedwongen worden. Die zijn woning verlicht had, werd „versogt an desnoods gelast” zijn huis „gedurende de illuminatie, niet alleen te moogen laten, ten eynde allen ongelukken, welken daardoor zouden kunnen ontstaan, voor te koomen; op poene, dat bij alden Contrátrie (het tegendeel) deser mogt bevonden worden, van weegen schout en ambachtsbewaarders deselve, zullen gelast worden dedelijk hunnen ligten uyt te doen.” B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.-Bl. no. 308).

XXXIX.

Zoo was de opstand van 1787 bedwongen en hoewel verbitterd, moedeloo's was de ten onder gebrachte partij niet. De uitgeweekenen, ongeveer 40.000, grofoendeels naar Frankrijk gevlucht, hadden velerlei verstandhouding met de vijanden van den Prins. Het was nu niet enkel tegen hem alleen, maar tegen de gansche staatsregeling gemunt. Het uitzicht voor de Revolutionairen werd veelbelovend, toen in Frankrijk het ongeloof zegevierde (1789). De Staat werd ten onderste boven gekeerd; vele duizenden, waaronder de Koning en de Koningin, onthoofd vrouwen, grijsaards en kinderen bij menigte vermoord; een Schrikbewind ingesteld, dat den binnenlandschen tegenstand, door valbij (guillotine), schrootvuur, brandstichting en verdelging overwon, en dat oorlog verklaarde aan elk wettig bewind, en belofte van ondersteuning aan alle opstandelingen deed. De Fransche Republiek riep alle volken op, om hen als bevrijders te ontvangen; zij zouden hun „de rechten van den mensch” doen verkrijgen en hen zegenen met „vrijheid, gelijkheid en broederschap”. De Franschen rukten in triomf naar ons land op en de Stadhouder moest de wijk nemen naar Engeland, omdat de Fransche Republiek met hem niet wilde onderhandelen.

Nu zou een nieuwe Staat, met toepassing der geliefkoosde beginselen, een Republiek, verrijzen die door den wil van het geheele volk bestuurd zou worden.

Hier had zich evenals in de andere „plaatsen een „Comité Revolutionair” gevormd. Dit riep op Donderdag 5 Maart 1795, „het eerste jaar der Bataafsche Vrijheid” de burgerij van Zegwaard op, om over belangrijke aangelegenheden te onderhandelen. Uit „naam van het volk” werden van de dorpsregenten, schout, schepenen, secretaris, ambachtsbewaarders, krooshéemraden, schotkervers, „gaarders, turfmeesters, rooimeesters, weesmannen, brandhéemraden, benevens de bode van het ambacht uit hun diensten ontslagen. Dit lot trof niet de molen-, kerk- en armmeesters. Om echter alle verarring te voorkomen, die noodwendig uit regeeringloosheid moest voortvloeien, zou voo den tijd van twee maanden een nieuw dorps-

bestuur aan de aanwezigen worden voorgesteld. Tegen die personen, wier namen voorgelezen werden, konden dadelijk bezwaren worden ingebracht. „Door eene stilswijgende beantwoordinge” werden tot leden der Municipaliteit (de nieuwe naam voor gemeentebestuur) aangesteld: de „burgers” Jacobus Overvliet, Cornelis van der Toegt, Leendert Rutten, Krijn Vijverberg, Klaas van Hijselfdoorn, Jan Vork, Cornelis Post en Bernardus van Alphen; tot leden van het „College van Justitie”; de schout Cornelis Maaskant, die bij de rechtspraak bijgestaan werd door de schepenen Pieter van 't Hart, Job van Smeerdijk, Simon van Oringen, Pieter Buijs, Ary de Groot, Ary Lugtigheid, Pieter Pietersz. Overvliet. Als secretaris zou dienst doen Cornelis Maaskant en als bode Hugo Maaskant.

De „vercore Burgers” legden in handen van den Burgier Lourens Kuyper, Leraar der Remonstranten den volgenden eed af: „dat sweere of belove ik den Post mij heeden door het Volk opgedragen, getrouw en na mijn beste vermoogen te sullen waarnemen en steeds bereyd te syn deselve op begeerte der Burgerije alhier neder te leggen.”

Onder de namen, die zoo straks door ons genoemd werden, komen er voor, die thans hier nog bestaan. Inderdaad behooren zij tot de geslachten, die hier al meer dan een eeuw hebben gewoond, en waarvan we binnen kort een lijstje zullen publiceeren.

De Oranjegezinden gingen nu een tijd van vernedering tegemoet. In de „dingboeken” komen enkele rechtzaken voor, waaruit blijkt, dat

men de geschiedenis van 1787 nog niet vergeten was. Zoo werd geprocedeerd tegen een inwoner van Zegwaard „om betaling te hebben van 1 Gl. 16 st. voor een zwarte kokarde, die in 1787 afgevoert was”, tegen een ander om een geweer, dat in dat jaar afgenomen was, terwijl de „Volkssocijty van den banne Stompwijk”, van een onzer ingezetenen den houten trommel terug eischte, die in 1787 uit de passerie aldaar was weggehald. Kon daaraan niet worden voldaan, dan zou een schadeloosstelling van 3 gouden dukaten (f 15.75) te betalen staan.

10
In een rechtboek van den baljuw van Rijnland vonden we nog iets uit den Franschen tijd, dat we nog even willen mededeelen. Een Zegwaardsch persoon, zijn naam mogen we niet noemen, had zich schuldig gemaakt van „in het openbaar Oranje Lint te hebben gedragen.” Hij werd voor de Hooge Vierschaar gedaagd, doch verscheen niet „vreezende voor de gevolgen van zodanige” beschuldiging en vluchtte naar een andere plaats, waar de macht van Rijnlands baljuw niet reikte. Doch voor de tweede maal gedagvaard, kon hij niet beteroeden dan zich met een verzoekschrift tot het Gedeente wenden „ter verminderinge van de allerongenaamste gevolgen van zodanige Crimineele procedures en voorkooming van zijn totaale ruïne, die langere retraits (terugtocht) en absentie (afwezigheid) onvermijdelijk zoude veroorzaaken.” Hij verklaarde dat „indien 't zelve door hem mogte geschied zijn, 't welk hij echter in gemoede kan betuigen zig niet te kunnen herinneren, hetwelk door hem niet is geschied animo delinquendi en met opzet, om daardoor eenige seditie of oproer te verwekken, maar dan waarschijnlijk moet geschied zijn in een omstandigheid, dat hij het volkomen gebruik van zijn verstand en vermogens niet zal hebben gehad, als zodanige behandeling ten uiterste verfoeiende en zig ook gerust benoepende op zijn gedrag sedert en in den jaere 1787 gehouden, waar omtrent hij vertrouwd, dat geen de minste nadeelige bewijzen ten zijnen opzichte zullen kunnen worden geproduceert (voortgebracht) maar veel eer, dat hij en zijne oude vader, ten hunne eigene periculen (gevaren) aan-angelukkige lieden tot derzelver redding en hulp allen bijstand hebben toegebracht.”

Op zijn verzoekschrift werd hij zeer genadig behandeld. Een bloedige geeseling zal hij wel verwacht hebben, doch het liep goed met hem af. Hij werd veroordeeld op zijn knieën „in de openbaere Vierschaere, God en de Justitie de vergiffenis wegens zijn misdrijf te bidden” en hem bevolen „zich voortaan als een gehoorzaam Ingezetenen aan de bevelen van zijne wetlige overheid te gedraegen, op poene van zwaerer correctie”.

Het bevel tot inhechtenisneming werd opgeheven, doch de „kosten van justitie” moesten door hem betaald worden.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XL.

Den 5den Maart 1795 werden de dorpsregerenten uit hun bedieningen ontslagen. Zij waren dien morgen voor het laatst in het oude Raadhuis saamgekomen. Daar was ook het „committé Revolutionair“, bijgestaan door 16 leden van de gewapende Burgerwacht. De secretaris van het gemelde comité hield de volgende toespraak: „Burgers! Tans is het gese-gende oogenblik daar, dat wij uijt den Staat der Slavernij tot die van Vrijheijd zijn terug ge-keerd en alsoo vercregen een Recht, het welk aan vrije Menschen niet dan door dwingelan-den kan ontnomen werde, namentlijk het recht ter verkiesing onser vertegenwoordigers; het is hierom Burgers, dat wij Ul. die tot hier toe het bestier in handen gehad hebben, en ons door dwang zijn opgedrongen, aanseggen, dat Gij Ul. van dit oogenblik af aan, zult hebben te onthouden van alle Regering en bestier tot hier toe door Ul. gehouden: wij eijsschen van Ul. dat Gij onverwijld dit Raadhuis zult verlaten en naar uwe woningen als Burgers te rug kee-ren, in welke betrekking Gijlieden die volkome vejiligheijd voor uwe Personen en besittingen genieten zult, waar op ijder burger aanspraak heeft.”

Nadat aan dit bevel voldaan was (begaf het Comité zich in optocht naar het kerkgebouw der Hervormden. Met „klokkengeklep“ was twee dagen te voren bekend gemaakt, dat de burgerij door het Comité revolutionair opge-roepen werd, om de „tegenwoordige Regeering dezer plaats te vervangen en de voorgestelde Personen algemeen bij meerderheijt te zien goed of afkeuren.”

Wie niet verscheen, werd gehouden „met de besluiten der meerderheijt volkomen genoegen te nemen en in te stemmen.“ „Dienstbouden en die door eenige armenkassen werden bedeed“ waren van de oproeping buitengesloten, eveneens „allen soodanigen die sig mogten hebben schuldig gemaakt aan misdaden van plundering, geweld, onderdrukking of voorige ontwapening hunner medeburgers, als welken volstrekt niet kunnen werden beschouwd tot den kring der weldenkende Burgerije te behooren.”

Wel was aan den oproep gehoor gegeven: „een menigte burgers van beyde de Ambagten“ bevond zich in de kerk.

De heer J. van Trignt nam hier weer in hoogdravenden stijl het woord. „Burgers! Was het onder den besturenden wil der Godlijke Almacht voor de edelmoedige en dappere Franschen be-waard, om trotseerende alle gevaren en verwinnende alle natuurlijke en door konst bewerkte beletselen, de eeuwige en nimmer verjaarde rechten der te lang beleedigde en vertrapte menschheid, ook zegepralend in ons gefolterd

vaderland te herstellen, — was het voor de nimmer vermoede zonen der vrijheid bewaard, om den schoonsten triumf, die immer door deugd en gerechtigheid werd verkregen, voor stroomen heldenbloed te koopen, — en Nederlands jammerlijk gedrukte volk uit de ijze-ren boei der snoode dwinglandij geslaakt, te voeren tot die eedle en hooge waarde, die ieder mensch zijn wezenlijke bestemming herin-tert — wel Burgers, dan is het ook onze dure plicht om onder het aandenken aan het heden op te richten teeken onzer herstelde vrijheid, de groote bestemming volijverig te vervullen tot welke elk mensch, als burger, aan de Maatschappij en het Vaderland nuttig kan en behoort te zijn.

Hebben wij grooter en heiliger verbond met elkander te sluiten, dan dat, hetwelk op het algemeen belang gegrond, ons elk oogenblik moet indachtig maken, wat wij aan het vader-land, wat wij aan onze medeburgers verschul-digd zijn? — en wat vordert des onzen plicht anders van ons, dan onze herstelde vrijheid te beschermen en onderlinge broederlijke een-dracht aan te kweeken, en door sprekende da-den te bevestigen? Hebben wij meer dan zeven lange en bange jaren van willekeurige onder-drukking moeten door leven, om het zoo lang verbeide als gelukkig en verbazend tijdstip te-gemoet te snellen, waarin het der Voorzienig-heid behaagde, om zoo zichtbaar als treffend te verlossen, een tijdstip waarnaar elke ware vriend der vrijheid, elke zuivere voorstander van recht en gelijkheid, elke beminaar van Bataafsche trouw en blanke deugd zoo lange gereikhalsd heeft — maar ook tevens een tijdstip, waar-voor de misdaad beefde, en dat iedere despoot, eder eigenbelang en grootheid zoekende aristocraat als een treurig eindperk van zijn onwettig gezag, of vurig eigenbelang, zoo gaarne van zich verwijderde, en tegelijk met angst tege-moet zag — dan is het nu meer dan ooit onze zaak, Burgers! om met een zuiver geweten en

dankbaar hart, onze oprechte dankoffers voor zoo blijkbare zegeningen, van het Alvermogen, juichend ten hemel zendende, ons allen te vereenigen en met saamverbonden krachten tot het algemeen geluk van het vaderland te arbeiden, opdat wij voor onszelven voldoening hebben en van onze medeburgers een onpartijdig getuigenis mogen wegdragen, opdat het volgend geslacht, met een streng en onzijdig oordeel moge beslissen, of wij aan onze groote plichten voldaan hebben met den zuiveren ijver en ware belangelooze liefde voor de vrijheid als met zoo veel recht van ons kan gevorderd worden.

Dat dan op dezen plechtigen dag, aan vrijheid en gelijkheid toegeheiligd, zich deze Burgerije ook als een Broederkring vereenigel Dat brave burgers, zonder onderscheid, elkander de ongevinsde hand van Broederschap, gulhartig toereikens! En dat met den sluier van vergetenheid bedekt worde, alle de onzalige tooneelen, die weleer ook op deze plaatse zoo jammerlijk door blinde drift en hatelijke partijzucht zijn uitgevoerd, aan den wrekkenden arm der Gerechtigheid overlatend te straffen diegenen, welke zich aan gepleegde wandaden zal schuldig vinden, ten einde ook van deze Burgerije blijken gezien moge worden, dat ware vaderlandsliefde, ook haar aller harten vereenigd heeft, opdat het op te richten teeken onzer herstelde vrijheid, groeien, bloeien en de gewenschte vruchten van Broedermijn en Eendracht dragen mag!

En gijlieden, die op dezen dag met het bestuur uwer vrijgeworden medeburgers, ~~uwer~~ stem en wil, zullen worden vereerd, — gewis! de posten, die gij staat te aanvaarden en die gij alleen aan het vertrouwen dezer burgerijen zult schuldig zijn, verdienen alle uw ijver en werkzaamheid, opdat gij, getrouw aan den heiligen eed, die gij in handen van het volk behoort te zweren, van uw bewind moogt kunnen verantwoord worden, dat niets dan het algemeen belang uw daden heeft bestuurd, en dat al uw handelingen op de onvervreemdbare rechten van den mensch en den burger gegrond, niets anders ten doel hebben gehad, dan het waarachtig heil uwer medeburgers op onwrikbare zuilen te vestigen.

En gij vrijheid en vaderland minnende burgers, die weleer getoond hebt, dat het vrije staal in uw hand, onder een welbestuurd bewind, een onverwinnlijk bolwerk tegen de heerschzucht zoude hebben gestrekt, vereenig u toch vooral wederom met elkander en met die uwer medeburgers, wien de daadlike be-

scherming onzer waardste panden ter harte gaat en laat andermaal den vrijen burgeraren door het altoos gevreesd geweer gesterkt, een onoverkomeelijken slagboom voor de dwinglandij en onderdrukking een zeker middel tot duurzame bevestiging onzer herstelde vrijheid uitmaken.

De Almachtige die der Vrijheid door wonderen aan ons weder geschonken heeft, bevestige dit groote werk zijner handen en stelle ons vaderland tot een treffend voorbeeld, hoe zijn weldadigen wil, der volken vrijheid be-

geert en daarstelt en dat zijn onbegrensde almacht en goedheid, die kan en ook wil bevestigen tot het einde der eeuwen."

Gelukkig dat Van Trigt's „vrome" wenschen on vervuld gebleven zijn!

B.

Verzamelde Verzekering, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLI.

Zegwaard-Zoetermeer op Maart 1795. De revolutie-dag!

In het Rechthuis was alles geloopt als van een leien dakje. Aan verzet tegen de indringers werd niet gedacht. Zonder dat ze met z'n allen ook maar één kik hadden gegeven, was het gezag in handen van het „Comité Revolutionair" gelegd. Zijn secretaris Van Trigt hoorden we, onder bescherming der gewapende Burgerwacht 's morgens te negen uren verklaren, dat de regenten tot den kring van ambtelooze burgers waren wedergekeerd „zijnde vervolgers door alle de Officanten en Regenten de Regtkamer verlaten." Toen werden in het koor der Hervormde Kerk voor de verzamelde menigte de namen van zeventien burgers afgelezen, die als „provisioneele vertegenwoordigers des volks van Zegwaard" werden voorgesteld. (Zie art. 49)

Vooraf had Van Trigt weer een redevoering afgestoken, waaruit we overnemen, dat „hi die zijne waarde als mensch, zijne betrekking als burger immer ontluysterd mogt hebben door misdaden van plundering, geweld oft onderdrukking zijner medeburgers, of die daartoe door lagen raad, onderstand of aanhitsing, de aanvoerende oorszaak mogt geweest zijn, kan geen deelgenoot zijn van die werkzaamheden, die alleen door burgers van eerlijke en onbaatzuchtige gevoelens, oogmerken en daden kunnen uitgeoefend worden, en

die sig aan een of ander deser andaaden mog-
hebben schuldig gemaakt, verwijdere zig uij-
eene plaats, waar het medelijden van elk ver-
gevend burgerhart hem sal volgen. Wij sullen
u de namen der door ons voor den tijd van
twee maanden benoemde burgers voorlesen
en inzien er eenige onder mogten zijn, welke
uwe goedkeuring niet wegdragen, versoecken
wij u, dat gij u dan laat hooren, terwijl wij
uw stilswijgen sullen houden voor uwe toe-
stemming." Doch „geen de minste inspraak is
gewees en dus alle als wettig verkosene bur-
gers provisioneel aangesteld gehouden." Nu
volgde de gelukwensch, waarbij Van Trigt de
burgerij opriep, om door haar bedaard ge-
drag „aan geheel Europa te toonen, hoeveel
eene omwenteling, door vrije menschen, belang-
loose burgers bewerkt, verschilt van die, welke
door vuige slaaven, ten believe van volks-
onderdrukkers is daar gesteld geweest".
„Sijnde vervolgens de twee overgebleevene
leden van het Committé Revolutieonair
Dominé Kuyper en Pastoor de Haan nevens
de Municipaliteijen en Leden der Justitie
met hare secretarissen en boodes eerst
gegaan naar 't Regthujs van Zegwaard
en na eenigen tijd vertoevens gesamentlijk na
't Regthujs van Soetermeer, alwaar gereed
was eene maaltijd zijnde de koude keuken en
welke wierd gehouden seer vriendelijk met
de commandant van 't gantse Battaillon Fran-
sche en de commandant der twee compagnien
alhier gecantonneert met zijn secretaris en
eenige officieren." En nu was de omwen-
teling hier voltrokken.
„Een revolutie van fluweel" werd onze
„omwenteling" wel gescholden. In ons water-

land werd de schuimende Fransche wijn al
spoedig naar der luiden gehemelte en smaak
verdund. De mannen, die den stuurstang ge-
grepen hadden, bevroeden van meet af, dat
voorzichtigheid hier in Holland nog altijd de
moeder van de porceleinkast was, en dat wie
een ander in woeste vaart overreed, straks
zelf het gelag moest betaken. En toen het revo-
lutieliel, hier op „psalm" melodie gezongen —
in letterlijken zin ook — en aangepraat in
„vrome" toespraken en predikatie's door def-
tige predikanten, zeiden de menschen, als ze
wat zeiden, dat het zóó ook goed was. Ook
zij men billijk en vergete niet, dat de burgerij,
de goeode en gezeten burgers nooit ofte nim-
mer tot een eigen zelfstandig politie-

waren opgevoed. „Het Regenten-dom had alles
bedorvan. Wat de heeren „wezen" was van
oudsher door de „gekken" „geprezen." En met
de „kleyne luyden" en de thans zoo beroemde
„werkman" maakte men zich destijds nog niet
druk. Hielden de Meden zich stil en rustig, dan
waren de foaien niet schraal. Zelf vroegen ze
dan ook niet veel meer. 5 Maart 1795 was voor
hen en feestdag! 's Middags 3 uur begon de
optocht met den Vrijheidsboom, gaande van
het hujs of werf van Jacob Raaphorst in Soe-
termeer, vooraf een Detachement Franschen
met haare trommels, vervolgens 9 musikanten
expres totdat eijnde uijt den Haag ontbooden
als doe vier kleijne jonge dogters met het
mandje waar in twee witte duifven, een jonge
dochter met de vrijheidswimpel, een dito met
de muts van vrijheid, vervolgens de vrijheids-
boom sijnde een groene mastboom, gedrage
door 6 Burgers en naast deselve begeleijde
door ... jonge dogters alle in 't wit gekleed.
Vervolgens eene met de drie kleuren gevlamde
steng, eerst geschikt geweest tot de vrijheids-
boom, dog nu sullende gebruikt werden om er
nevens te stellen. Vervolgens een tamboer
waar agter Dom's Kuyper en Pastoor de Haan
gevolgt door de leden der Municipaliteijt der
beijde Dorpen, de leden van 'de Collegiën van
Justitie, de respectieve secretarissen en bood-
dens, twee aan twee en om verschil van voor-
rang voor te komen, één uit Zegwaard en Soe-
termeer telkens samen. En sijnde opgeslooten
door de gewapende Burgers alhier met haar
commandant aan 't hoofd, en eenige leden van
't Genootschap van den Leijdsendam en sul-
tot aan het eijnde van het dorp Zegwaard,
vervolgens terug tot op het pleijn voor
kerkmuur tusschen het waghuis en 't ijse-
hek werden de deselve onder 't gestadig luj-
den der klokken en geduurige musiek, getrom-
mel en vreugdeschooten van 't Fransche
Detachement en gewapende Burgers met veel
plegtigheijt opgeregt, wordende onder 't op-
rigten der Vrijheidsboom door de kleijne
jonge dochters 't kooijtje ontslooten, de duif-
ven in vrijheid gesteld, en vervolgens onder
't gestadig speelen van musiek en zingen van
vrijheijt-liederen, zoo in 't Frans als in 't
Nederduijts nog eenige tijd doorgebracht." De
verschillende toespraken gaan we voor het
oogenblik stilzwijgend voorbij.

De secretaris teekende in zijn notulenboek verder aan: „Sijnde vervolgens de treijn in de selve orde als waren opgetrokken, weder na 't Regthujs van Soetermeer gegaan, waar vervolgens de avond in gulle en broederlijke vrolijkheid is doorgebracht, sijnde alles met veel bedaardheit, sonder eenige ongelukken of verwarring afgeloopen. En is aan de Fransche troepes tot een geschenk gegeven om in vroolijkheit te gebruiken, flessen wijn, welke door haar in de respectieve herbergen is uijtgedronken. En aan gewapende burgers alhier voor haar adsistentie in het houden der goede orde als mede aan de burgers welke vrijheidsboom etc. hebben gedragen elk ½ fles wijn, en op voordragt der Commandant aan de negen speellieden tot een vereering 25 Gulden. Sijnde ook de respectieve commandanten voor haare goede orde desen dag gehouden plegtig met een glas wijn bedankt.”

Zou en mensch niet gelooven, dat hij droomt of een zotte klucht ziet opvoeren? 't Liep hier — het booze revolutionaire beginsel er buiten gelaten — vrijwel met een sisser af.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLII.

In ons laatste artikel komt een zeffout voor, die we meenen te herstellen. Een cijfer is weggelaten. Daarom nemen we dien zin nog eens over: „En is aan de Fransche trouppes tot een geschenk gegeven om in vroolijkheit te gebruiken, negentig flessen wijn, welke door haar in de respectieve herbergen is uijtgedronken.”

De lezer heeft kunnen opmerken, dat zoo wel de predikant der Remonstranten, als de pastoor der Roomsche-Katholieken hier aan het revolutionaire bedrijf meededen, in tegenstelling met den predikant der Gereformeerden Ds. Johannes Aelstius den Appel. Toen dan ook de vrijheidsboom geplant was, trad de Remonstrantsche dominé Lourens Kuyper naar voren en hield de volgende toespraak:

„Tans is die heuglijke en lang gewenschte dag verschenen, dat wij ook den Vrijheidsboom hebben mogen sien planten op dese plaatsen. De alverkwikkende zon der vrijheid is nu gantsch Nederland doorgebroken: de duistere

wolken, die zijn glansch en lujster voor onze oogden deden verdwijnen, zijn nu geheel en al verdwenen. De hemelsche Voorsienigheit, die de volken der aarde weegt en oordeelt, en alle de lotgevallen van dese wereld ten hesten kan bestieren, heegt op eene soo grootladige als bisondere wijze ons den weg tot onze Verlossing gebaad. De grootmoedige Francen, onze vrienden en broeders, die dappere helden zijn het, aan wie wij door de gunst des Hemels, dit groot heijl, onse verlossing, schuldig zijn. Geluk dan, Driewerf geluk! Heijl en zeggen! Waarde medeburgers, met dese soo gelukkige verlossing en vrijheid. Wij sijn vrij! Wij sijn gelukkig! Dat dan alle vijandschappen en verdeeldheden van ons voor altoos mogen verbannen sijn! Dat Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap groeije en bloeije in gants Nederland, en int bijzonder bestendig sij tot de laatste nageslagt in ons gesegend Zegwaart en Soetermeer! Deze dag is een dag van blijdschap, vreugde en vrolijkheit. Dat men deselve niet beswalken of ontere door buitensporigheden, maar dat wij integendeel ons op deselven verheugen en verblijden, gelijk het Brave Burgers van ons Vaderland betaamt.”

In het notulenboek der Municipaliteit van Zegwaard vonden we ook de toespraak van een Fransch officier, in de Fransche taal gedaan. „Hollandsche burgers, onze broeders en vrienden! Ik bedenk u uit naam van alle mijne kameraden voor de goede gedachten en denkwijze, welke gij ons geopenbaard hebt. Gij bemint de Franschen, omdat zij vrienden van de vrijheid sijn en omdat zij die door hunnen overwinnelijken moed verkregen hebben. Gij wilt het vervelend juk der dwingelandij afschudden, de gelijkheid invoeren, zonder welke er geen waarachtige vrijheid is; gij hebt door deze verheven begeerte recht op onze liefde. Ga voort, uwe edelmoedige pogingen zullen bekroond sijn en onze macht zal uwe ondernemingen bijstaan. Bedien u van het heerlijk voorbeeld, dat wij den menschen gegeven hebben; weest standvastig en onbeweeglijk, opdat de eendracht onder de Patriotten heerscht; de aristocraten, verwonderd over uw goed oordeel, zullen beschaamd worden en gedwongen sijn de vrijheid te beminnen, die gij in uw land zult willen invoeren. Holland, een vrije republiek, zal genieten de vrijheid der zee en uw koophandel zal meer dan ooit bloeien. Men zal de vier hoeken der wereld komen aan-

schouwen met verwondering het werk van de Vrijheid, dat alles opsiert en doet herleven. Altoos: leve de vrije Republiek! Altoos: Leve de Hollanders en de Franschen!

Toch schijnt het, dat men hier spoedig van de Fransche soldaten wel wat genoeg had. Want daags na de feestviering vergaderde de Municipaliteit van Zegwaard en reeds op die eerste vergadering werd geresolveerd een aanschrijving te doen aan het Comité Militair te 's Gravenhage, om verlichting van de inkwartiering te verzoeken. Omdat de Gemeenteraad van Zoetermeer over hetzelfde te klagen had, werd besloten gezamenlijk een missive op te stellen en te verzenden: „Aan het Comité Militair van Holland. Medeburgers. Zedert den 24 Januarij laatste zijn onse respectieve Districten op diverse punten met geene geringe inkuartieringe van trouppes belast geworden, voornamelijk bestaande uijt Detachementen van de rijdende artillerije, grenadiers van Thouars en ruijters van Thuil, welken (except die van Thuil op gisteren vertrokken zijnde) successivelijk door nog telkens aankomende manschappen accresserende (aangroeiende) zooals wij op den 27 Februarij laatste leden nog inkuantiering hebben bekomen van twee compagnien Fransche infanterie, uijt de 154e halve Brigade, zoodat in onse districten thans sijn geloogeerd ruim 300 man en circa 120 paarden.

Ingevalle dese last van inkuartieringe eenigsints geëevenreedigd ware aan de uijgestrekteheid onser districten, en de gegoedheit onser ongesetenen, wij souden uwe deliberatiën (beraadslagingen) door onse klagten niet interrumpeeren (hinderen). Dan, daar desen last onse krachten verre te boven gaat, zoo versoeken wij dat door uw. zulks in aanschouw genomen werd, en onse ingesetenen (immers zoo veel en zoo spoedig mooglijk) van een aanmerkelijk gedeelte van dit zoo wesentlijk bewaar werden ontheven, dewijl wij met grond beducht zijn, dat zells bij onse gegoedste Burgers, de voorraad van vivres (levensmiddelen) voor menschen en paerden binnen weinigen tijd geheel zal sijn geconsumeerd (verbruikt).

Te gemoet ziende, dat aan dit ons verzoek zoo haast doenlijk zal werden voldaan, verblijven wij onder toewenschinge van heijl en broederschap. Uwe medeburgers, de provisionele

Municipaliteit van Zoetermeer en Zegwaard
ondonnantie van deselve als secretarissen.

J. VAN THRIGT.

C. MAASKANT.

Zoetermeer en Zegwaard 6 Maart 1795, het eerste jaar der Bataafsche Vrijheijd.

B.

Uit d' oude Pampleren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLIII.

Duur, peperduur waren de artikelen van „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap”, door de Fransche „bevrijders” hier geïmporteerd; we weten dit uit de landshistorie. Hoe wordt die wetenschap uit de archieven van Zegwaard geïllustreerd!

Het was bijzonderlijk gedurende het eerste jaar der Bataafsche Vrijheid, dat het den bewoners dezer dorpen door de vele inkuartieringen aan vrijheid ontbroken heeft. 't Gebeurde zoo vaak, dat aan doortrekkende militairen voor een enkelen nacht onderdak gegeven moest worden, al was het ook, dat zij 's avonds 11 uur hier aankwamen. Doch daar willen we de aandacht zoozeer niet op vestigen. Den 24en Januari 1795 werd bij de Municipaliteit een briefje bezorgd van den volgenden inhoud: „De Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westvriesland. Lasten en ordonneren hiermede den Collonel of commanderende officier van het Detachement Jagers van het vijfde Bataillon van den Generaal Prince van Waldek, zig bevindende te Werkendam, om te marcheerren na Zegwaard en aldaar in Guarnisoen te houden, tot nader orde, wordende de Marschroete op de best mogelijke wijze aan den commanderende officier overgelaten, met vermindinge egier van Passagie door Steden en sal hij Collonel of commanderende officier zodanige scherpe en Exacte ordre hebben te houden, dat door sijne onderhebbende Manschappen geen foules of Desordres worde gepleegt.

Gedaan in den Hage, den 22 Jan. 1795.
Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raaden.

G. B. Emanits.”

De 31 Hollandsche soldaten, waaronder één met vrouw en kind, waren ongewapend, uitgezonderd de twee sergeanten en de korporaal, die elk een „sijdgeweer“ hadden. Ze bleven hier tot den 21en Februari, toen ze naar Amsterdam vertrokken. Vooraf hadden ze van den schout een declaratoir gevraagd, 't welk vermeldde, dat de manschappen „zig alhier onses wetens stil en ordentelijk hebben gedragen.“

Zondagmorgen den 15den van diezelfde maand was hier een kwartiermaker gekomen met een patent van het Comité van militaire zaken in Holland, waarbij den kapitein Von Schimidt „commanderende officier van de rijdende Artillerie tans in cantonnement te Veur“ gelast werd, „om van daar te Marcheeren naar Zoetermeer en Zegwaard en aldaar te verblijven tot nader ordre.“ De kapitein had 82 man onder zich. Het getal der paarden was 124. 's Middags werd er door de Municipaliteit vergaderd „en is bij schikkinge, alsoo die van Soetermeer al meerder inquantieringe hadde dan alhier, en dus geen raad wisten ter plaatsinge der officieren, geresolveert over te nemen voor ons dde capiteyn, 2e Eerste Luytenants, 1 onderluytenant, 2 cadet en 2 ordinaire wagtmeesters, 1 quartiermeester, 1 trompetter, en van 70 corporaals of gemeenen en 89 paarden, 35 corporaals of gemeenen en 35 paarden.“ „En is op versoek van de capiteyn tot 't houden der Hooftwagt aangewesen 't lege huys van den Ambagtsheer (Palensteyn), en met de capiteyn geschikt, de paarden van de wagtdoende, te stellen in de Loots van David Donker en dat daaglijks 80 turven tot Brand souden worden versorgt als mede de noodige olie tot ligt.“

Van den 27en Februari tot den 13 Maart waren hier 80 man Fransche soldaten ingekwartierd van de 1e en 2e Compagnie van de 154ste halve Brigade. Zoodra ze vertrokken kwamen er nog dien dag de 7e en 8e compagnie van diezelfde Brigade voor in de plaats, 7 officieren, 2 paarden en 160 vrijwilligers. De laatste Compagnie vertrok 25 Maart, om direct te worden vervangen door een andere, waarvan de helft of 38 man den 10en April naar Zoetermeer vertrok. Den 20en verlieten zij deze dorpen. Den 12en Mei kwamen hier weer 39 man benevens 6 vrouwen en 14 kinderen, waarvan in Zegwaard gehuisvest werden de sergaeant, 2 corporaals, 1 tamboer en 15 soldaten, 3 vrouwen en 7 kinderen. De inkwartiering drukte niet alleen op de bewoners van Zegwaard, maar ook op die van Zoetermeer. Daarom was besloten „elkander en over en weder soo veel mooglijk te seconderen (helpen), sonder aansien op welke plaats het patent houd.“

Het beste bed en het warmste hoekje van den haard was natuurlijk in den barren winter van 1795 voor de Fransche soldaten.

't Was zeker wel noodig, dat 't avonds na zeven uur voor de militairen niet meer getapt mocht worden. De commandant der Fransche troepen maakte de volgende bepaling, die in de herbergen, zoowel in het Hollandsch als in

het Fransch moest worden opgehangen.

„Soetermeer II Ventose. (I Maart.) Het derde Jaar der Fransche Republyc. Een en onverdeelbaar.

Ordre van den commandant van het Cantonnement.

Werd verboden aan de Burgers Hospessen om voor de Fransche vrijwilligers of Hollandsche soldaaten te tappen, naar dat de klok seven Uuren geslagen is. De Fransche zoo wel als de Hollandse soldaaten werden versogt om desen ordre niet te overtreden.

Gedaan in het voorn. cantonnement II ventose. (I Maart) 1795.

Procher Luit. Command.

Toch schijnt het, dat het hier niet altijd rustig geweest is. Op voorstel van den Franschen commandant werd den 4en April 1795 door den schout van Zegwaard een „Publicatie“ uitgevaardigd en „wegens de kortheyd des tijds en sterke aandrang der Fransche commandant“ „na klokkegeklep den volke“ door den bode bekend gemaakt, zonder dat het dorpsbestuur in kennis er van was gesteld en zijn oordeel gevraagd. „Alle burgers, gelijk ook alle Fransche en Hollandsche Militaeren, alhier gecantonneerd“, werden „expresselijk gewaarschouwd en gelast, om sig des avonds na 10 uren, met geen attrouperingen of versamelingen van meer dan drie personen op de straten te laten zien (buyten de geenen die hun plicht daar toe roept). Sullende de soodanigen die dese bevonden worden te overtreden, als openbare verstoorders van de algemeene rust en veyligheid op staande voet door de Fransche patroulles gearresteerd, in verzeekering gebragt en na de wetten sonder oogluiking gestraft werden.

Tot voor enkele jaren was de heer J. de Kater te Zegwaard in het bezit van een sabel; op het lemmer was de Fransche adelaar afgedrukt. Zij was afkomstig van een der soldaten, die bij den grootvader van de K. ingekwartierd was, doch die in het nachtelijk uur zijn uniform met hel schilderspak verwisselde en er van doorging. Moeilijke oogenblikken zal de schilder wel meegemaakt hebben, toen hij den volgenden dag voor den krigsraad moest verschijnen. Hij stond hier

immers als een vurig Oranjeklant bekend, die aan het dansen om den Vrijheidsboom niet wilde meedoen. Gelukkig was hij niet de eenige!

Het geslacht De Kater komt hier al langer dan een eeuw voor. In 1794 werd door Jacob de Kater voor acht honderd gulden gekocht „een huis en erve, sijnde een verwers en glaasmakerswinkel”, hetzelfde huis, waar tegenwoordig nog het bedrijf wordt uitgeoefend. Dank zij de nasporingen van den heer J. van der Baan te Wolfaartsdijk heeft de familie een geslachtsregister, dat met het jaar 1656 aanvangt.

B.

Uit d' oude Papiëren.

Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 306).

XLIV.

Niet altijd handelden de geïnkwartierde of doortrekkende Fransche soldaten hier erg „broederlijk”. Verhalen, die nog in omloop zijn, bevestigen dat. Wel jammer, dat er veel van de archieven uit deze periode ontbreekt. We vonden slecht een enkel staaltje.

In dien tijd was Simon Jongste de „casteleijn” van het Rechthuis, (tegenwoordig het café van den heer Veelenturf). Ten overstaan van Schout en schepenen had hij het 8 Dec. 1797 van David Donker gekocht: „een hujs en erve, zijnde een herberg met aanhoorende en op het erf staande waagenhuijs en stallinge, mitsgaders overdekte kolibaan, als mede de losse eijkvloer in de kelder, benevens alle verdere gereedschappen en goederen tot de herberg behorende.” Voor de „losse keldervloer en verdere gereedschappen”, de inventaris, betaalde hij 700 gulden. De kooppenningen voor huis en erf beliepen vijf duizend zeshonderd en één gulden. Simon Jongste stortte een deel er van n.l. f 2301, terwijl hij voor het restant „een kustingbrief” (hypotheek) nam, groot f 3300 tegen „3½ ten hondert”.

Simon Jongste was dan over het gedrag der Fransche soldaten slecht te spreken. Hij verklaarde „uit liefde tot de waarheid waar en waaragtig te zijn, dat ter gelegenheid, dat in den ochtend van den 14 Meij het derde Bataillon van de Eerste halve Brigade in dienst der Bataafsche Republiek onder commando van den Colonel van Till, komende uit Den Haag en marcheerende na Hazerswoude, alhier en in den dorpe Soetermeer hadden halt gemaakt en zig reposeerde, een groot aantal soldaaten

tot het gemelde corps behorende, terwijl de Commandant van Till met verscheiden officieren zig ten mijnen huize op de bovenvoorkamer ververschten, in mijn huis en herberg zijn gekomen, en zig van drank hebben doen bedienen. Dat mijn huis door den toeloop der militairen zoo vol geraakt zijnde dat ik neevens mijne huisgenooten mij buiten staat bevond, om de vereischte ordre en toezigt te kunnen houden, diverse militairen af en angaande en zig meester maakende van de toegang tot mijne vertrekken en kelder, zich niet ontzien hebben eene aanzienlijke quantiteit drank en bier te roven, twee vader in de kelder leedig te laten loopen, romors (roemers) en glaazen te breeken, een beste metaale tafelbel mede te neemen, zig selven brood, kaas, boter en gerookt vleesch, zooveel zij maar bekomen konden, zonder betaling te verschaffen, en eindelijk dat eenige hunner zig niet ontzien hebben, zig meester te maaken van mijne agterkeuken, welke zij van binnen met een hout toegemaakt en als toen uit de schoorsteen hebben genomen vier stukken gerookt vleesch en een koetong, welke een en ander door de binnen zijnde militairen uit een openschuifraam aan eenige andere soldaaten, op de werf staande, hebben overhandigd en alzo meede gegeeven. Dat ik staande deeze desordres en baldadigheden mij aan den Commandant van Till ten mijnen huize op de bovenvoorkamer zijnde, over het gedrag zijner onderhebbende manschappen beklagende en redres (vergoeding) verzoekende, voornoemde Commandant mij heeft toegevoegd „o het zal zoo erg niet zijn, wij zullen maar marcheeren”, zonder dat mij bewust is, dat de Commandant eenige efforts (pogingen) heeft aangewend, om de schuldigen te ontdekken ofte desordres te doen cesseeren (ophouden) als zijnde kort daarop het Bataillon uitgemarcheerd. Declareerende dergelijke desordres en baldadigheden en de daaruit geresulteerde schaadens niet andermaal te willen lijden, alwaare het dat dezelve mij dubbeld vergoed werden.”

Joris Koppert, Mr. Broodbakker te Zoetermeer was eveneens slecht te spreken. Uit zijne verklaring nemen we over dat „een groot aantal soldaaten in mijn voorhuis en winkel zijn gekomen en zig van brood en boter hebben doen bedienen, dat mijn voorhuis door de toeloop der militairen, waarvan er inmiddels sommigen na agteren zogten door te dringen zoo vol geraakt zijnde en diverse militairen af en angaande zig meester hebben gemaakt van eene aanmerkelicke quantiteit brood, kaas en beschuit zonder daarvoor eenige betaling te

doen." Hij vermiste o.m. 12 drieponts roggenbrood
à 35 ct. en 3 negenponders à 94 cent, een halve
kaas na gissing meer waard dan / 1.70. Rogg
gebroom was in dien tijd, evenals nu nog in
andere streken van ons land het voedsel voor
het gewone volk. De prijs was toen nog hooger
dan thans in deezen „duren" tijd.

Beide verklaringen werden „den burger Ni
colson, chef van de Eerste halve Brigade" den
1en September 1801, toegezonden. Het gemeent
tebestuur begeleidde dit met een schrijvert
waarin voorkomt „Het smart ons Burger Co
lonel! dat wij in de onaangename situatie
(toestand) zijn, van ons niet te kunnen dis
penseeren (vrijstellen) van de erkenning van
de schandelijke gedraagingen van eenige mi
litaire van het bewust Bataillon ter dezer ge
leegenheid, en die door geheel deeze gemeent
tens met verfoeiing en verontwaardiging zijn
aanschouwd, welk gedrag ons te meer heeft be
droefd, daar onze ingezeetenen zig bij inqua
rtieringen en doormarsch van troepen altoos
beijveren om den militair alle gerieflijkheden
en gemakken te bezorgen, waarop de brave
verdediger des Vaderlands steeds een billijke
aanspraak mag maaken.

We vonden nog iets, dat op het reeds ge
noemde café betrekking heeft. In ons eerste
artikel merkten we op, dat de eigenaar in
den Franschen tijd den naam van zijn café
„De jonge Prins" veranderde in dien van „De
reizende Man." Hij werd er toe gedwongen,
zooals ons dezer dagen bleek. Op een vergade
ring der Zegwaardsche Municipaliteit versche
nen Jan Broekmeijer en Jan Oostermeer, af
gevaardigden van de Burgersociëteit. Een van
hen las de volgende missive voor: „Vrijheid,
Gelijkheid, Broederschap. Burgers! Wij ge
committeerden van de Burgersociëteit van Zeg
waard, zijn gelast door onse committenten aan
U.E. kennis te geeven, dat op morgen den 17e
April 1795 het bord van dese herberg, waarop
men de Jorge Prins verbeeld vond, als een
seer ongeschikt teeken in den tegenwoordigen
tijd, behoord door uwe ordres te doen afne
men en zoodanig veranderd, als meer geschikt
zal bevonden worden en indien sulks niet werd
voldaan, de gecommiteerdens vornoemd voor
alle gevolgen vrij zijn, die daaruit somwijlen
zoude kunnen voortspruijten."

Het gemeentebestuur heeft „na deliberatie
geresolveert" den hospes van het Rechthuis
„aan te seggen tselve bord weg te nemen of
te veranderen en sulks op morgen."

Wel mogelijk dat het café na den Franschen
tijd weer zijn ouden naam „De Jonge Prins"
de het thans draagt weer terug heeft gekregen.

B.

Mit d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de
wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLV.

Zondagavond 1 Febr. 1795 vergaderden
schout, ambachtsbewaarders en schepenen
van Zegwaard ten Rechthuize, want bij der
secretaris was een schrijven der „Gecommit
teerden van weegends de Provisioneele Repre
sentanten van het volk van Holland" tot het
aanschaffen der vivres (levensmiddelen) en
andere „noodwendigheden" ingekomen,
t welk inhield, om „met alle moogelijke spoed
op te neemen de voorraad van hooy, stroo,
gedorste graanen als tarw, rogge, haver en
slagbaar rundvee, alsmeede de wagens met
twee paarden bespannen, die tot het vervoer
noodig zijn." Bij nalatigheid werden de „mede
burgers" verantwoordelijk gesteld voor de
nadeelige gevolgen, die daaruit zouden kun
nen voortvloeien.

Het Gemeentebestuur werd gelast „zonder
te dien aansien eenigszins in gebreken te blij
ven, daarvan uijtterlijk Woensdag den 1e
Februarij behoorlijk schriftelijke opgave te
doen in het logement der stad Schiedam" te
's-Gravenhage. De „heeren van den Geregte"
besloten zelf den volgenden dag rond te gaan,
om alles op te schrijven, welk rondgaan leer
de, dat er was 3000 pond hooi, 500 bos stroo,
576 zak tarwe, 84 zak rogge, 983 zak haver
„à 4 agle de zak, alles Rotterdamsche maat",
9 stuks slachtbaar vee en 65 wagens met twee
paarden bespannen.

In een begeleidend schrijven naar Den Haag
deelden zij mee, dat het hooi en stroo, dat de
boeren beslist voor het onderhoud van hun
vee en paarden noodig hadden, niet opgege
ven was. Tevens nam het Gemeentebestuur
de vrijheid, er op te wijzen, dat de drie bak
kers hier geen zak koren op hun zolders in
voorraad hadden, en dat dus „van de hier op
gegeve tarwe en rogge daaglijks door de
koornkoopers en bouwluijden ter consumptie
voor ons district afgeleverd werd". Bijster
groof was dus de hoeveelheid levensmiddelen
hier niet. En als men dan in aanmerking
neemt, dat door de geinkwartierde soldaten

het getal der consumenten zoo vermeerderde, is het klagen van de Municipaliteit over dien drukkenden last wel te verklaren, alsook de vrees, dat „de voorraad van vivres (levensmiddelen) voor menschen en paarden binnen weijnigen tijd” geheel zal zijn verbruikt. Bij het nasnuffelen der papieren kwam ons dan ook slechts een enkel geval voor, dat voor het Fransche leger levensmiddelen werden opgeëischt. 't Was de levering van 100 zak haver „volgens ordre van de Municipaliteit van Delft ten behoeve van den oorlogs-commissaris” voor f 696. 't Kwam zelfs meermaalen voor, dat het den geïnkwartierden hier aan het noodige voedsel ontbrak. Dan moesten de boeren de paarden voor de wagens spannen om nieuwen voorraad uit de omliggende steden te halen. Voortdurend werden de bewoners dezer dorpen geprest tot het leveren van wagens tot transport der goederen van het leger, zoo bijv. den 18en Febr. 1795, 34 wagens voor het vervoer van Rotterdam naar Leiden en 10 van Rotterdam naar Utrecht. Den 17en September van dat jaar werd door de Municipaliteiten van Zegwaard en Zoetermeer een lijst opgemaakt van de leveranties ten behoeve van de Fransche troepen, waaruit bleek, dat voor dit doel door beide gemeenten een bedrag van zeventienhonderd negentien gulden en vier stuivers was voorgeschoten. Hieronder waren niet begrepen de inkwartieringskosten. Lang duurde het eer die rekening voldaan werd. De betaling geschiedde gewoonlijk in papierengeld, assignaten geheeten, die eigenlijk zoo goed als niets waard waren. Mogelijk was het wel dáárom, dat door de Gemeentebesturen werd verzocht, een gedeelte der schuld af te mogen trekken van het bedrag, dat in een rijksbelasting, de verponding, moest betaald worden. Elke gemeente mocht die belasting in 1796 met 352 gulden verminderen. Het volgend jaar werd weer hetzelfde verzoek gedaan, dat echter van de hand werd gewezen. En in 1799 verzochten de Municipaliteiten den Agent van Oorlog „dat door uw als nog de noodige

waren die „pretensies deugdelijke en zoo menageus (spaarzaam) mogelijk gesteld.” Van de f 1719 en 4 stuivers moest dus na 4 jaar nog altijd f 969 en 4 stuivers betaald worden. De vroede vaders dezer dorpen herinnerden aan de gedane belofte dat alles voldaan zou worden en wezen op het „belang onzer uitgeputte gemeentekassen en hoogstbezwaardde ingezetenen.” De uitgeputte gemeentekas was oorzaak dat in 1804 de heffing van een nieuwe belasting noodig was. Er was een te kort van vijfduizend zeshonderd vijftientig gulden 1 stuiver en 12 penningen. Niet goedkoop waren de vruchten van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap geweest; het dansen om den Vrijheidsboom was den ingezetenen duur te staan gekomen.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLVI.

Na de levering van levensmiddelen willen we iets schrijven over die van paarden. We vonden daarvan, dat in 1796 voor rekening der ambachten Zegwaard, Zoetermeer, Benthuizen en Hoogeveen vier tot den velddienst geschikte paarden geleverd moesten worden en dat door het Land voor ieder op de monstering goedgekeurd paard f 175 zou worden betaald.

't Werd erger, toen de Engelschen enkele jaren later, in Aug. 1799 met de Russen verenigd, in Noord-Holland landden en dit voor den Prins van Oranje wilden vermeesteren. Reeds den 2en Juli was hier een aanschrijving van het Departementaal Bestuur van De Delft gekomen „om op de best gevoeglijke met de geest der ingezetenen dezer plaats meest overeenkomstige en den meesten spoed bevorderende wijze een aantal personen aan te werven of te doen aanwerven, gezond en bekwaam om met paarden om te gaan en genezen om als voerlieden en drijvers der Artilleriepaarden bij den veldtrain, op den voet van betaling tegens tien stuivers daags en de benodigde kleeding, welke aan dezelve volgens het thans in gebruik zijnde model zal worden geleverd.” Den volgenden dag werd dit „door den gerechtsbode bij bekkengeslag aan den volke, het gansche ambacht bekend gemaakt”. Het resultaat was echter nihil; daar was wel reden voor. De vijand kon immers wellicht te Scheveningen landen? In dat geval

ordres mogen worden gesteld, dat onze pretensie (schuldvordering) aan ons ten spoedigsten werden voldaan”. Wat toch was het geval? De onkosten, uitgegeven ten behoeve der Fransche troepen waren voldaan, doch het geld voor die der Hollandsche troepen uitgegeven, liet nog altijd op zich wachten. En toch

alle paarden naar Gouda gebracht worden. Neen, de eenvoudigste landweer dacht er niet aan, in dezen tijd huis en erve te verlaten. Men kon nooit weten, wat er ging gebeuren. Doch den 5en September kwam een nieuwe aanschrijving. Het gemeentebestuur kreeg bevel, om den volgenden dag naar Haarlem te doen vertrekken 4 wagens, elk met twee paarden bespannen en van een geschikt voerman voorzien. Aanstonds werd een vergadering belegd „waar op door de present zijnde leden in requisitie waren gesteld de wagens en paarden van C. C. v. d. Wal, Jacob van Driel, Bernardus van Alphen en Klaas de Groot“. Doch de burger L. Rutten, ter vergadering verschijnende was van gedachte, dat beter was geweest alle eigenaars van paarden en wagens te doen loten. Dit vond bij de andere heeren bijval. Daarom zouden die eigenaars worden opgeroepen om den volgenden morgen half 7 aan de loting in het Rechthuis deel te nemen. In de gemeente waren 35 wagens en 76 paarden aanwezig. De loting had ten gevolge dat de wagens van Ary de Groot, Wed. Pieter Droog, Ary Lugtigheid en ook die van den voorsteller der loting, Leendert Rutten, dienzeliden dag naar Haarlem vertrokken. Tevens was aangevezen wie nu aan de beurt zou zijn en zich dus gereed diende te houden om op het eerste bevel te vertrekken. En dat juist maakte de gemoederen hier onrustig en ontevreden. Hoeveel wagens en paarden zouden nog wel niet opgeëischt worden? En hoe lang zouden ze wel in dienst van het leger moeten blijven? Voor den landbouwer was het nu net zoo'n drukke tijd. De korenbouw was nog niet binnen; straks moest het land weer beploegd worden; er konden geen menschen, geen paarden, en geen wagens gemist worden. Daarom wendden zich namens de ontevredenen enkele boeren tot het Gemeentebestuur met het verzoek

om paarden en wagens op kosten der gemeente of op die van alle ingezetenen aan te koop. In het laatste geval kon dan een belasting over de gansche burgerij worden omgeslagen. Dan droeg ieder wat bij in de schade die geleden zou worden. Zij merkten nog op, dat zoo hun verzoek niet werd ingewilligd, het te duchten stond, dat „daaruit onheilen zouden voortspruiten.“ Een paar dagen later werd door den secretaris op een vergadering de mededeeling gedaan, dat het verzoek herhaald was geworden door vele boeren en als het gemeentebestuur

stuur hunlieden zouden securoeren (verzekeren) dat zij ingeval van uittrekking op een bepaalden tijd met hun wagens en paarden terug zouden kunnen zijn en dat hun een commissaris wierd toegevoegd, die voor de ordentelijke behandeling en weder oplevering, mitsgaders onderhoud van menschen en beesten de noodige zorg zoude moeten dragen, of dat zij anderszins aan de van hen gevorderde requisitiën niet konden voldoen.“

Het Gemeentebestuur meende, dat het onbevoegd was, om op eigen houtje, zonder toestemming van het Landsbestuur een nieuwe belasting op de burgerij te leggen, terwijl de kasse der gemeente volstrekt buiten staat was, om eenige de minste voorschotten in dit tijdstip te kunnen doen.“

Om „voor rustverstoornis“ te werden beveiligd, werden enkele Gemeenteraadsleden naar het Departementaal Bestuur gezonden om de mogelijkheid te overwegen te, voor 't Vaderland uitgetrokkenen te doen vervangen, door wagens, paarden en voerlieden van een onzer naburige plaatsen, die nog geheel geen den minsten legerdienst hebben gepresteerd, schoon even zoo wel, indien al niet beter in staat zijn, om dezelve diensten te kunnen presteeren, als waartoe wij gerequireerd zijn geworden.“

Het verzoek werd toegestaan en bij missive van den 27sten September medegedeeld, dat de Zegwaardsche paarden en wagens van het oorlogsterrein naar Haarlem teruggezonden zouden worden. Het duurde echter lang eer de laatste der voerlieden, hun aantal was inmiddels met één vermeerderd, hier terugkeerden. De geleden schade aan paarden en wagens toegebracht, beliep na taxatie f 667. Drie paarden waren in den krijg gebleven, één paard onbruikbaar geworden, één wagen was den bestuurder ontnomen en verbrand, terwijl een voerman Jan Strik, gekwetst aan een been door een kogel hier langen tijd verpleegd moest worden. De domps-chirurgijn bracht voor de heekkundige hulp f 43 en 4 stuivers in rekening. Tevergeefs werd voor den gewonde, zijn vrouw en talrijk huisgezin van acht kinderen ondersteuning uit de Rijkskas gevraagd. Het Roomsche armbestuur weigerde iets in den nood bij te dragen „daar hij het ongeluk in 's Lands dienst bekomen hebbende, ook door den Lande voor zijn en huisgezin onderhoud moet worden gezorgd“.

Van die 667 Gld. kwam niets terecht. In 1803 werd nog eens een poging aangewend om althans hetgeen in den krijg verloren geraakt was, terug te krijgen. Voor elk paard werd f 50 en voor den wagen f 35 in rekening gebracht. 't Was echter tevergeefs. Daarom werd die f 235 gebracht op de lijst der gemeenteschuld, waarover we in een der vorige artikelen reeds iets geschreven hebben.

B.

Uyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLVII.

Onder de Republiek der Zeven Vereenigde Provinciën — zoo werd wel eens gezegd — was alles belast, behalve de lucht, die men inademde; maar toen de Bataafsche Republiek, de eerste vervangen had, was men nog veel verder van den weg. Aanhoudend lazen we van geldvoorzieningen, van petitiees, van vrijwillige en onvrijwillige negotiees, van fourneeren enz. Zoo werd in Juli 1795 een leening uitgeschreven, die voor een jaar aangegaan werd en 5 percent rendeerde. 't Was een „vrijwillige voorschieting van gelden.” Doch in Den Haag wilde men de namen weten van hen, die in gebreke bleven. Zij zouden straf beloopten. Leve de Vrijheid! De minste som van inschrijving bedroeg f 10. 't Was zeker wel een goede gelegenheid om zijn „vaderlandsliefde” te toonen! Vooral in de eerste jaren der Bataafsche Republiek volgde de eene negotie op de andere; vrijwillige en gedwongen; negotiees van 5, 6, zelfs van 8 percent. In datzelfde jaar was er een geldnegotie van 6 percent van ieders bezittingen, waarin de schoolmeester Pieter Muijden voor f 600, Cornelis Maaskant voor f 750, Lourens Kuyper, de predikant der Remonstranten voor f 300 en David Donker hospes van het Rechtshuis voor f 100 moesten bijdragen. En „oorlogswinst” werd in die tijd niet gemaakt. We betalen onze Rijksbelastingen nu grootendeels bij den ontvanger, die de moeite neemt in elke plaats zijn ziddagen te houden. Voorheen was dit anders en moesten de belastingpenningen den ontvanger ge-

bracht worden. Dit is dan ook oorzaak, dat we de duizenden guldens niet kunnen begrooten, die door de ingezetenen dezer plaatsen in die jaren opgebracht zijn. De ontvangers woonden in Delft en Leiden. Over de behandeling in die laatste stad was de Municipaliteit niet erg best te spreken. Herhaaldelijk werd daarover geklaagd. En toen bleek, dat die „onophoudelijke klachten de wezenlijkste waarheeden in zig bevatten” waarven het gemeentebestuur „de personeele getuigen en voorwerpen steeds” waren nam het de vrijheid zich schriftelijk te wenden tot het Provinciaal Bestuur van Holland om zijn „billijke klagstem in die vergadering te doen hooren”. Wel was daar reden toe. Het kantoor van 's Lands ontvanger was te Leiden gevestigd. Dus „moest dan ook geheel Rijnland”, zoo schreven onze vaders in 1798 „zoo uitgestrekt in zijn omtrek en zoo difficiël (moeilijk) te doorreizen (om ons dus eens uit te drukken) naar Leiden als een eenig man epkomen, om daar aan zijn plicht te voldoen. De landbouwer — twee, drie, vier uren en verder van die stad woonachtig, moest zich dus tot zijn groote kosten, tot nadeel van zijn beroep en verzuim zijner affaires (zaken) een bijzonderen dag verkiezen, om zijn plicht aan het Vaderland te voldoen of wel den gewonen stadsmarktdag (wanneer hij er somwijlen iets te verrichten heeft) daartoe bezigen. Hij vindt zich dan in de noodzakelijkheid, om het lokaal waar 's Lands ontvanger zijn comptoir (kantoor) begeert te houden, op te zoeken. Hij vindt, veelal het zelve op wat dag, het nauwe steegje, waar deszelfs ingang gevonden wordt, met een drom volks opgepropt, hij moet des zijn beurt afwachten om de comptoirdeur te bereiken. Intusschen dat hij hier op de publieke straat of van hitte smacht, of van koude verstijft, of van regen, wind, sneeuw of hagel doornat of verkleumd wordt, bereikt hij bij een gelukkig oogenblik door den drang de deur van het voorportaal van des ontvangers comptoir. Hier ingedrongen ziet hij zich meestal uren lang in een nauw en klein verblijf, door

en beurt in tweeën gesneden, opgehouden zonder zig door het aantal menschen, dat zich hier bij continuatie (voortdoring) op elkander gepakt vindt, in de mogelijkheid te vinden het beperkte openingetje te bereiken, waar de bedienden van den ontvanger zig verledigen om op hun gemak de ingezetenen te helpen en zich niet bijzonder schijnen te bekreunen of de me-

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St. Bl. no. 308).

XLVIII.

Nog op andere wijze werd men hier ge- waar, dat de dagen van „pays en vree” voor- bij waren. Nadat vergeefs in Aug. 1799 op last

van het Uitvoeren Bewind een publicatie afgekondigd was, waarbij vrijwilligers werden opgeroepen voor den legerdienst, volgde een aanschrijving van het Departementaal Be- stuur. Gecombineerd met Zoet- waard te zorgen hebben voor negen man „tot completeering der Bataafsche armée”. De militairen in spé moesten een lengte hebben van niet beneden de 5 voeten „Rijnlandsche maat”. Daarbij behoorden zij vrij van lichaamsgebreken, gezond en sterk te zijn. De voorschotten zouden met Zoetermeer geza- menlijk gedragen moeten worden.

Wat spulden de heeren hiertegen. „Hoe zeer met den besten wij bezield ter uitvoering van de decreeten (besluiten) der Hoogstver- tegenwoordigende Macht, zal het ons, en dit vreezen wij met al te veel grond, zool niet geheel, immers ten deele ondoenlijk en in alle gevallen ten uiterste bezwaarlijk vallen daar- aan te obediëren (gehoorzamen) uit hoofde onzer financiële situatie, daar onze kassen reeds uitgeput zijn.” Uitvluchten konden hier niet baten. Werd eerst nog wat getalmd met de uitvoering van het bevel, door inlichtingen in te winnen over den tijd, dat de manschap- pen zouden hebben te dienen, na bekoming van het antwoord: „Niet minder dan 6 jaar,” namen de gemeentebesturen een „deskundige,” later sprak men van een ronselaar in dienst, om de gevraagde mannen aan te werven. Intusschen bleef er zelf ook nog wel wat te doen.

„Bij openbaar bekkengeslag binnen deze gemeentens werd elk een iegelijk uitgenoo- digd, om zich bij ons in 's Lands dienst t' engageeren (verbinden). Wij adresseerden ons aan deze en gene godshuizen om te beproeven of zij ook jongelingen uit dezelve verkozen te laten aannemen op voordeelige conditiën en zelfs tot hooger premien als door den Lande wierden goedgegaan.” Echter waren al die pogingen „tot ons leedwezen met luttel weinig succes.” 't Liep den werver ook al niet mee. De stedelijke besturen verboden binnen haer

nigte, die zich in het voorportaal bevindt el- kaar door dadelikheden een plekje gronds, te klein om op te staan, betwist. Hoe dikwerf is het er aan een of meer onzer in persoon zelf ontmoet, dat men na uren toevens en dringens met bijna half gekneusde ledematen onverrich- ter zake heeft moeten wederkeeren, zijn gelden met zich terugvoeren, andermaal, ja ten der- emale genoodzaakt is geweest, onder het ver- ren van dergelijke onaangenaamheden zich en elal speciaal ter verrichting van dezen plicht eeren, naar de stad te moeten begeven, eer men het geluk had van geholpen te worden. En gaan we na hoeveel tijd eigenlijk den landbou- wer overschiet om aan het comptoir te Leiden te betalen, dan komt onzes bedenkens vrij vreemd voor, dat men juist niet eer begin met ontvangen begeert te maken, dan des voormid- dags ten tien ure, ofschoon het comptoir reeds ten acht uren opengaat. En dat men ten twaalf uur alweder verkiest de deur te sluiten, ten einde geen mensch na dien tijd meer binnen te laten. Neemt men hierbij in overweging dat de als dan binnen zijnde personen meestal niet

or één of twee uur geëxpédieerd (geholpen) zijn, dan mogen wij billijk vragen, wat tijd schiet er op zulk een dag voor den landman over, welke uren ver van de stad woont en s voormiddags niet in staat geweest is binnen te komen of zonder vooruitzicht van te zullen geholpen worden heeft moeten terug keeren, om de occasie te hasardeeren (gelegenheid te gen) van des namiddags de proef te herne- en, zoo er al des namiddags comptoir ge- den werd, van hetgeen hem des voormid- ds mislukt is.”

Zoo was er dus wel te klagen! In het lange langdradige stuk, waaruit we een weinig vernamen, wordt dan ook zeer terecht op ver- andering en verbetering aangedrongen. En het schijnt wel, dat met de bezwaren van Zeg- waards gemeentebestuur rekening is gehouden bij de latere geldvoorzieningen. De Franschen wisten wel dat in ons land hier of daar een oude kaas weggestopt was, waarin de spaar- penningen waren bewaard. En ze hadden er wel aardig slag van, die op latsoenlijke wijze te plunderen. Zelfs moesten het goud en het zilver „dat tot weelde diend en tot lijfcierraad behoort” er aan gelooven. Wat een waarde had van meer dan f 300 moest worden afgestaan. Men kon echter ook „de waarde in baren gelde opbrengen.”

Zoo werden de inwoners dezer dorpen als een kip geplukt!

muren de werving voor andere plaatsen, stelden „poenaliteiten (boeten) daar jegens” en een zeer sterk werkenden tegenstand in den algemeenen maatregel, die alleen op het systema van bevolking eenheid en gelijkheid is gegrond.”

„Desalniettemin, niettegenstaande kon de gerechtsbode van Zoetermeer, Gerrit Hekker, zig met twee recruten den 13en November naar Utrecht begeven om ze door den generaal-inspecteur Van Guericke te laten keuren. In het voorportaal van het keuringslokaal moesten zij „onder een drang van menschen” eenigen tijd vertoeven. En van die gelegenheid, op het oogenblik, dat de bode „gereed stond met hem binnen te treden” maakte een der aangeworvenen gebruik, om te ontsnappen. Alle pogingen en kosten, aangewend om den deserteur weder te vinden, mochten niet slagen.

’t Kwam wel meer voor, dat recruten, na het handgeld te hebben ontvangen, daar in Utrecht nog den dans wisten te ontspringen.

De ander „wierd uit hoofde van lichaamsgebrek dat zeker te voren niet was ontdekt, afgekeurd.”

Een brief aan het Departementaal Bestuur vermeldt nog „Voor de afzending dezer recruten, stelden wij reeds een tweeden werver aan, en deze hebben wij vervolgens nog met een derde geaugmenteerd (vermeerderd) ten einde te toonen, dat wij met den besten wil en meesten ijver gaarne al wat in ons vermogen is, willen toebrengen tot de uitvoering van den last, ons opgelegd, en dat het niet aan ons, maar aan de toevallige nonreussiteit (niet-slagings) der werving te wijten zij, dat wij in deze nog niet in staat geweest zijn, ons van onzen plicht te kwijten”. Nu reeds was een som van ongeveer 200 gulden voorgeschooten, die het Land voorzeker niet terug betalen zou. Het mankeerde niet aan den goeden wil en ijver. „Zoo wij nog niet dagelijks met ijver onledig bleven, om alles aan te wenden, wat in ons vermogen is, om aan de intentie (voornemen) van het gouvernement te voldoen, zoo wij van dit alles niet in gemoede en onder besef van het gewicht van den eed, die ons aan het Vaderland en den dienst onzer gemeentens verbindt, volkomen voor ons zelf overtuigd waren, wij zouden geen vrijmoedigheid genoeg bezitten om U.E. als nu nog van onze hoop te mogen verzekeren, dat wij ons vlijen mogen bij U. bekend te staan voor de zulken, die geen anderen wil hebben en ook

wel allen ijver aanwenden om hun plicht te betrachten.”

De thans aangewende pogingen werden met eenigszins beteren uitslag bekroond. De gemeentebesturen smaakten het genoeg, dat een tweetal recruten aangeworven en goedgekeurd werden. De voorgeschooten kosten beliepen 288 gulden 5 stuivers.

Nu moesten nog 7 man geleverd worden. Het Departementaal Bestuur ontsloeg deze dorpen, overtuigd van de goede bedoelingen, van deze verplichting. In Januari 1800 moesten weer 4 man binnen een bepaalden tijd aangeworven wezen. En toen na den verstreken termijn bericht moest worden „dat wij alweder al wat binnen het bereik van ons vermogen

viel, om den ons opgelegden last te voldoen ofschoon tot ons leedwezen zonder succes” werd Zegwaard en Zoetermeer elk beboet voor $2 \times f 52,5 = f 105$.

Klagen mocht niet helpen. Of zij er ook op wezen, dat zij aan de eerste werving een schadepositie hadden gehad van $f 161,7$ stuivers en mitsdien verzochten van de betaling van de $f 105$ vrijgesteld te worden, het mocht niet baten. Na een langdurige briefwisseling, waarin telkens gewag werd gemaakt van „de uiterste verlegenheid” waarin de gemeentekassen zich bevonden, werd van $f 161,35$ een gedeelte n.l. $f 71,05$ terugbetaald; het overblijvende $f 90,30$, waarvan Zegwaard de helft voor zijn rekening nam, werd, gevoegd bij de $f 105$ als boete voor de niet-levering van 2 recruten op de lijst van schulden van het ambacht, waar we reeds eerder over schreven een post van $f 150,15$.

Ook van de levering van manschappen voor het Bataafsche leger kwamen deze dorpen en niet zonder kleerscheuren af.

Nyt = ...

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

XLIX.

Ons land sloot na het vertrek van Willem V een verbond met de Fransche Republiek. Daarbij was bepaald, dat wij wel is waar onze vrijheid en onafhankelijkheid behielden, doch den prijs, dien wij daarvoor moesten betalen, was nog al hoog: onder meer een extraatje van 100 miljoen gulden en de zorg voor een leger van 25.000 man Franschen, wat ons land ruim 74 miljoen gekost heeft.

Edoch! groot was de vreugde over het sluiten van het verbond met de Fransche broeders en overal openbaarde zich de opgewondenheid in feestvieringen, terwijl vurige toespraken van de lippen der vreugdedronken patriotten vloeiden.

Den twaalfden Juni 1795 werd in het kerkgebouw der Hervormden een bijeenkomst gehouden van de Zegwaardsche burgerij, waar de secretaris Prohn de volgende toespraak hield.

„Burgers! Heil en Broederschap

Uw verkozen provisioneele Municipaliteit, die niets meerder ter harte neemt, nog te ijveriger wenscht dan uw aller gemeen geluk, heeft heden het genoegen, om u allen hier plechtig en eendrachtig op te roepen, ten einde om aan u kennis te geven van zulke gewichtige zaken, waarnaar zij veronderstellen, dat ieder rechtgeaard beminnaar van zijn Vaderland reeds langen tijd heeft verlangd en die van den Hemel heeft afgebeden, namelijk het gesloten verbond met het Fransche volk en het plan tot de algemeene oproeping des volks ter verkiezing eener Nationale Conventie. Geen jaarboeken, burgers! noch herinnering van 's Lands vorige macht en welvaren, noch van zijn laagste vernedering leveren blijk noch schaduw van gebeurtenissen, die met de tegenwoordige gelijk staan, veel min in waarde overtreffen.

Wij zullen u de opkomst van ons dierbaar Vaderland uit geringe beginselen niet schetsen, noch aan u herinneren, hoe het bij vervolg van tijd, nadat het zich der dwingelandij en dweepzucht had onttrokken tot grootheid en luister was gestegen; de geschiedenis daarvan vertrouwen wij, dat van u allen door lezing of verhalen uwer ouden en vrienden bekend zijn. Maar Burgers! mocht het aan u eeuwig onbekend zijn gebleven, hoe bij vervolg ditzelfde dierbaar Vaderland tot den

laagsten staat vervallen is door verwoestende oorlogen, door heerschzucht, door geweld, door willekeurige handelingen tot stijving der dwingelandij, door partijzucht en plundering (waarvan dit Zegwaard getuige draagt) door zoogenaamde rustherstellers en door alles vernielende en verwoestende geloofs- en bondgenooten! dan hadt gij, Burgers! geen reden gehad om te vreezen voor een totalen ondergang en het verlies van vrijheid en onafhankelijkheid.

... Burgers! en natie, altoos getrouw aan haar gegeven woord en belofte, door de dwingelandij en haar aanhang gelasterd, door velen miskend, erkend thans onze vrijheid en onafhankelijkheid; zij sluit met ons een verbond, zoo voordeelig voor ons als in onze omstandigheden plaats kon hebben. En op het oogenblik dat wij van de bekrachtiging verzekerd zijn, brengen onze vertegenwoordigers te onzer kennisse, het plan, waarnaar het Bataafsche Volk voor het allereerst den grond staat te leggen, om door zijn bijzondere, daartoe te verkiezen vertegenwoordigers een constitutie (staatsregeling) te doen ontwerpen. Terwijl het onze vurige wensch is, dat die op de Eeuwige onvervreembare rechten van den mensch en burger gevestigd zijnde, zal strekken tot een bestendig geluk en welyaren van ons dierbaar Vaderland en deszelfs ingezetenen, die Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap beminnen en de dwingelandij verfoeien".

Na zijn rede, die van hoogdravende woorden niet vrij is te pleiten, las de secretaris de verklaring voor van het Zegwaardsche Gemeentebestuur, om den predikant der Gereformeerden ds. J. A. den Appel, te verzoeken, „om tegen Woensdag den 17n dezer des voormiddags ten 11 uur in de Groote Kerk te willen doen een plechtige godsdienstige redevoering." Het Bestuur van Zoetermeer zou hem ook daartoe uitnoodigen. Op dien 17den Juni zou dus de Burger J. A. den Appel den „God van hemel en aarde" openbaar te danken hebben „voor Zijn zegeningen aan dit vrij geworden Gemeenebest tot nu toe bewezen en van Zijn liefde nieuwe zegeningen af te smeeken. Zij, die zich in den nieuwen toestand verblijdden, zouden dien dag een voorbeeld aan hun medeburgers stellen. De Municipaliteit zou het toonen „hoe zeer zij bezielde met gevoelens van diepen eerbied voor den weldadigen Vader aller schepselen, geen oogenblik wil verzuimen, om bij zoo een plechtige gelegenheid haar ongeveinsde erkentenis aan het Opperwezen te brengen en van Zijn liefderijke hand verder die zegeningen af te bidden, welke Hij aan Zijn stervelingen in het Algemeen en aan Neerlands Volk in 't bijzonder naar Zijn Alwijsheid en in Zijn Goddelijke gunst zal believen te schenken".

nar
de
Herv.
Ben
Nugt
ds. C

Ten slotte wees Prohn er op, dat de Municipaliteit „van deze burgerij en van ieder haar medeburgers in 't bijzonder, onverlet eens elks vrije en onbedwongene godsdienst-oefeningen, vertrouwen durft, dat zij, met harten, vervuld van dankbaarheid voor alle zegeningen en weldaden, die het goeddoende Opperwezen aan Zijn stervelingen onophoudelijk schenkt, zich niet zullen onttrekken om bij zulk een plechtige gelegenheid algemeen als leden van één Broederkring op te komen, ten einde het beste geschenk voor de lijdende menschheid, de algemeene vrede en bevordering van onderlinge eendracht tot elkanders geluk en tot heil van geheel het Vaderland, vurig af te smeecken.”

We schreven reeds vroeger van het zingen van het revolutielied op „psalm”-melodie. „Vroom” waren vaak de toespraken!

Hier te lande was eerbied voor een „Opperwezen” nog wenschelijk; gehechtheid echter aan hetgeen Gereformeerden van Remonstranten, of Protestanten van Roomschen onderscheidt, kleingeestige geloofsijver of verachtelijke veinzerij van den gewinzieke geestelijkheid.

B.

Nyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 306).

L.

Zoo was 17 Juni 1795 weer een feestdag! Men dacht immers, de ware levens- en staatswijsheden, de eenige bron van vrijheid, volksverlichting en volksgeluk gevonden te hebben.

En het verbond, met Frankrijk gesloten, was een heuglijke gebeurtenis, die met schaterend vreugdegejuich, met volksfeesten, met dansen om den dorren vrijheidsboom, gevierd moest worden. Ook de Zegwaardsche burgerij deed aan die volksverdwazing mee. Op de kruin van een met rode, witte en blauwe linten en schilden versierden boom, was een „blikken hoed”, 't inbeeld van vrijheid gezet; en rijk en arm, overheidspersonen en arbeiders vormden een kring, dansend en zingend en elkaar gelukwenschend met de gouden eeuw van vrijheid, gelijkheid en broederschap, die nu zou aanvangen.

Nadat ds. J. A. den Appel op verzoek van de Municipaliteiten in het kerkgebouw der Gereformeerden „eene alleszints deftige en gepaste godsdienstige reedenvoering” had gehouden, „waarbij alle de leeden van de beide Municipaliteiten, benevens alle verdere regenten der beide dorpen hebben geassisteerd, gelijk ook een aanzienlijk getal Roomsche gezinden en Remonstrantsche en eenige weinige Gereformeerde ingezeeten uit beide de ambachten; na het eindigen van dat discours wierd, gelijk ook des morgens een uur lang de klok geluid en begaven zig de gezamentlijke leeden der Municipaliteiten, benevens de verdere regenten naar het Regthuis in Zoetermeer, hielden aldaar met malkanderen eene burgerlijke en zeer vriendelijke maaltijd; na het eindigen derzelve begaven zig de schutters der Volkssociteit ten zinspreuk voerende „Door Eendracht Sterk” van hunne societetskamer in Zegwaard naar 't Rechthuis in Zoetermeer, om van daar de Municipaliteiten, alsook de nieuwe Bataafsche vlaggen voor toorn en vrijheidsboom, (zijnde de oude, vroeg in den morgenstond afgenomen) af te haalen; na een korte poos vertoevens begon de train onder het geluid der klok, gaande vooraf een detachement schutters, daarop gevolgt door den Schout van Zoetermeer, dragende de groote vlag voor den toorn en naast hem den Schout van Zegwaard, dragende de vlag en hoed voor de vrijheidsboom, vervolgens alle de leeden der Municipaliteiten en verdere Regenten der beide ambachten, werdende den train gesloten door een detachement schutters, gaande door beide de dorpen, totdat zij weder terugkeerend voor de Groote Kerk kwamen, alwaar de groote vlag wierd overgegeeven om op den toorn uit te steeken, 'tgeen zoo haast niet geschiede of wierd door een driewerf Hoezee bij de Vaderlanders begroet en vastgemaakt zijnde, door de schutters met een salvo uit hunne geweeren; vervolgens wierd de vlag toegereikt om op en aan de vrijheidsboom te plaatsen, 'tgeen geschiede onder een driewerf hoezee, en een salvo door de schutterij, waarna zij nog een salvo deden en vervolgens de Municipaliteiten en Regenten weder naar 't Rechthuis in Zo-

termeer geleide en vervolgens naar hunne Societeitskamer in Zegwaard terug keerde, alwaar zij eenige verversching genooten, vroegtijdig zich vanaen scheidde en elk vergenoegt zig naar huis begaf, zijnde deeze plechtigheid, gedurende den gantschen dag met de geschiktste orde en voorbeeldijkste bedaartheid en stilte geschied en beslooten."

Onze vroede vaderen hielden er zelf ook wel van „eenige verversching” te genieten en zich „vergenoegt” naar huis te begeven. De nieuw gekozen regenten werden ingevolge het „Reglement op het Gemeentebestuur van Zegwaard”, den eersten Vrijdag in Januari beëdigd. Die plechtigheid keerde elk jaar terug. Ook de afstredenden waren er bij tegenwoordig. Er konden dan wel een 40 personen aanwezig zijn. En elk had te zorgen voor een flesch wijn, schout, secretaris en de twee ambachtsbewaarders elk 2 flesschen. Zij, die om wat reden ook, dien dag niet present konden zijn, mochten zich aan die verplichting niet onttrekken,

zoo oordeelde het gemeentebestuur 4 Jan. 1805. „t Geene dat als dan op die dag meerder mogt werden verteerd, zal door de presente leeden prorato ijder zijn aandeel daar in moeten werden gedragen en betaald.” De heeren schenen dus wel van een pretje te houden.

We willen nog even er op wijzen, dat niet alle inwoners aan de feestelijkheden meededen. Om des beginsels wille En als die er niet in ons land geweest waren, dan was ons volk in dien tijd nationaal dood geweest. Hoe zou dan op 1795 nog een 1813 gevolgd kunnen zijn?

Van hen schreven de Gemeentebesturen in 1799 aan het Departementaal Bestuur, dat „daar bij ons, zoo verre wij den geest onzer ingezetenen kennen, en niettegenstaande een zeer groot aantal (wij spatieeren, B.) hunner geheel niet toegedaan is, tegenwoordige orde van zaken, maar mogelijk veeleer heimelijk op de herstelling van het vorig bewind hoopt, geene gegronde vreeze voor eenigen opstand der openbaare veiligheid werd gevoeld. En wel eenvoudigh om reedenen, dat zij die somwijl anderzints aanleiding tot het

bedrijven van oproerige daaden zouden willen geeven, te zeer voor de richtige uitvoering der onlangs zoo rechtvaardig geemaandeerde strenge wetten en der voorzieningen van eene waakzame Politie en Justitie vreezen, dan dat zij hun misdadige oogmerken tot weezenlijkheid zouden durven brengen.”

„Strenge wetten en eene waakzame Politie en Justitie” voor hen, die op middelen peinsden om den Prins weer terug te krijgen.

Maar — was de Oranjobloem verwelkt, de Oranjeboom verdorde nog niet.

B.

Nyt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LI.

Nog een enkele maal lazen we van feestelijkheden. Zoo ontvingen de Municipaliteiten den 12den Mei 1798 een schrijven uit Den Haag, waarbij zij gelast werden, maatregelen te nemen, dat een week later, bij gelegenheid der bekendmaking van de aanneming van het Ontwerp der Staatsregeling een nationaal feest gevierd zou worden. Het stuk hield verder in, op welke wijze de gewapende burgers of militairen zich zouden moeten vermaken; zelfs werd enkele dagen later de toespraak, die de schout bij die gelegenheid zou hebben te houden, hem uit Den Haag toegezonden. 's Morgens 8 en 's middags 12 en 4 uur werden de klokken gedurende een uur geluid, 's avonds waren toren, vrijheidsboom en Rechthuizen geillumineerd. Uit een rekening bleek dat voor lampions f 74 en voor kaarsen nog geen f 16 werd uitgegeven. Volgens voorschrift zou aan elk man der Gewapende Burgermacht een halve flesch wijn, anderhalf pond wittebrood en een half pond kaas gegeven moeten worden. „De qualiteit der wijn behoorde te zijn gerekend tegen 17 a 18 gulden het anker zonder import, de anderhalf pond wittebrood van 3 stuivers en 6 penningen, en het half pond kaas tegen 2 stuivers, zoodat die tractatie, waarvan in deze gemeenten 90 man profiteerden een f 44 kostte, wat evenwel door het Land vergoed werd.

Toen de inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland niet het gewenschte doel bereikten en de vijandelijke strijdmachten ons land weer verlieten, richtte zich het Uitvoerend Bewind met een publicatie tot der Municipaliteiten om den 19 Dec van dat jaar weer een nationaal feest te houden. Tevens was bepaald dat „in alie gemeentens der Republieq, in daartoe geschikte openbare gebouwen eene plegtige redevoering zal worden gehouden.” De Municipaliteiten meenden, dat „eene der openbare Christen leeraaren in deeze Gemeenteens als het meest geschikt en bekwaamst tot het uitspreken der redevoering behoord te werden geconsidereerd (aangemerkt) en verzochten ds. P. Hugenholtz, die zijn voorganger in 1796 was opgevolgd. (Ds. den Appel was in dat jaar emiritus geworden) „om in het kerkgebouw der Gereformeerde gemeente als een daartoe geschikt openbaar lokaal, in naam en van wegen het Uitvoerend Bewind tot het uitspreken deezer redevoering zig wel te willen preteeren (leenen). Zij vertrouwden, dat onze gezamenlijke Ingezeetenen niet zullen nalaaten om zig bij deeze plichtige gelegenheid als een eenig man te verzamelen om onder eerbiedige erkentenis van een Albestuurende Opperwezen hunne opendlijke hulde en dank aan dat Opperwezen toe te brengen en voor de blijken van deszels weldadig Albestuur in de jongste verlossing des vaderlands wederom zoo uitsteekend doorstraalende en Hem te smeecken dat eenen spoedigen, algemeenen eerlijken bestendigen vrede het heil des Vaderlands verzeekeren, de gestopte bronnen van zijnen alouden welvaart weder openen ende wenschelijken eendracht onder alle deszels bewoners herstellen mooge.”

De predikant was echter hiertoe niet bereid. Hij nam de vrijheid te antwoorden „dat ik hoezeer de goede Voorzienigheid hartelijk dankende, die het verschrikkend oorlogstooiel niet tot in het midden van ons vaderland heeft laten doordringen, eger tot zulk eenen post, waartoe Ulieden mij verzoekt, mij als Predikant volstrekt onbevoegd en als Burger geheel ongeschikt en indien ik eenigszins mij zelve kenne buiten staat rekene.”

Al was door de Fransen voorspeld, dat met hun „vrijheid, gelijkheid en broederschap” de hemel op aarde zou nederdalen, toch besloten de Municipaliteiten in 1795 en '99 „uit hoofde der critique tijdsomstandigheden geen kermis te houden, noch paarden- en veulenmarkt.”

Van elke groote kraam kwam 30 stuivers in de kas der gemeente, van elke kleine 20 st. en van elke tafel zonder zeilen 9 stuivers. In vorige eeuwen was de kermis in vele opzichten nog een jaarmarkt, waarop te koop was, wat anders in gewone plaatsen niet was te

krijgen. In die tijden, toen men nog geen dagbladen vol advertenties had en het publiek niet reisde, werden de goederen van de eene kermis naar de andere gebracht om passende koopers te vinden. In later eeuwen verdween die goede kant en ontlaarde de kermis in verregaande ongebondenheid. In de laatste helft der vorige eeuw is de kermis afgeschaff en dit „kint van vrome ouders” ten grave gebracht.

De eerste paardenmarkt werd hier 19 Aug. 1795 gehouden. De mogelijke voordeelen zouden door de beide gemeenten worden gedeeld. Van deelen was voorloopig geen sprake. De eerste paardenmarkt bracht een tekort van f 53.17 stuivers en het eerste voordeel van f 1.70 bracht die van 1698 op. Toen dan ook in 1802 een lijst van de schulden van het ambacht opgemaakt werd, bleek dat de paardenmarkten gedurende die 8 jaar voor Zegwaard en Zoetermeer een schadepostje waren van f 137.10 stuivers en 8 penningen.

We vonden in „de oude pampieren” ook iets betreffende den boterhandel van Zegwaard. Het Gemeentebestuur wendde zich 1 Sept. 1799 tot de „Financiële Commissie over het voorvalig gewest Holland met het volgende schrijven:

„Den Burger Hugo Visser op den 9 Julij 1798 in het openbaar Stemregister deezer gemeente ingeschreven, aan ons zich hebbende geadresseert met te kennen geeven, dat hij gaarne eene grossierderij in Boter alhier zoude willen Exerceeren, gelijk in vroegere jaaren ter deezer plaatse ook is geëxerceerd geworden, en zig daartoe met Ul. admisssie wenschte te zijn gebeneficeerd (hij vroeg daartoe vergunning) ten welken einde hij aan Ulieden van onzentwegen verzogt favorakte (gunstige) brieven van voorschrijvinge. Wij hebben niet kunnen afzijaan aan dit verzoek gereedelijk te voldoen, daar den Burger Hugo Visser bij ons bekend staat voor een man van braaf en onbessproken gedrag. Waarom wij vertrouwen dat het aan de Ingezeetenen deezer plaats, zooals aan ons aangenaam zal zijn dat den Burger Hugo Visser met de voorspeld

admissie als grossier in Boter alhier worde gebeneficeerd."

Zaken doen ging in den ouden tijd zoo gemakkelijk niet. Wij hopen er nog wel eens op terug te komen.

B.

Myt d' oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LII.

Reeds een week nadat Stadhouder Willem V. in een visscherspink, het treurigste vaartuig, dat ooit met onze nationale drieleuker in top zee is ingegaan, naar Engeland overstak, werden hier de hekken verhangen.

Den 24sten Januari 1915 maakten „Schout en Geregten" van Zegwaard de burgerij bekend, dat zij „de publycque rust zoo veel in hun mooglijk is, willende conserveeren (bewaren) hebben geresolveert (besloten) alle ingezeetenen van Zegwaard te versoeken en aan te raden alle orange teekenen in de tegenwoordige tijdsomstandigheden af te leggen.

Den 9den Maart werd een publicatie der provisonieele Representanten van het volk van Holland afgekondigd dat allen, die door het dragen van oranje teekenen, hoe ook genaamd, door het zingen van zoogenaamde oranjeliedjes of andere oproerige en contra revolutionaire liedjes, het uiten van den in dit Land helaas! zoo gewone oproerkreet Oranje Boven!, zich schuldig maken aan beginselen, die den weg tot oproer banen en dus aan den lijve met een strenge geeseling en daarop volgende gevangenis van vijf jaren en

daarna bannissement uit deze provincie zullen worden gestraft."

Was echter noodig dat de provisonieele Municipaliteiten den 4den April zich weder met een publicatie tot de burgerij moesten wenden. Zij hadden, met verontwaardiging vernomen, hoe verscheidnen hunner verwaalde ingezetenen, zich niet ontzien hebben, om in den loop dezer week, opentlijk oranjelinten, strikken of vercierselen van die kleur te dragen en vertonen en daardoor een strafwaardige geest tot oproer aan den dag te leggen." Zij waarschuwden hen daarom ernstiglijk zich „van nu voortaan zorgvuldig te wagten van het dragen of vertoonen van eenige teekenen of leusen van oproer."

96

Den 23sten Juli kwamen ter vergadering Pieter van der Poel en Cornelis Zoeterbroek als afgevaardigden van de Volkssocieteit. Zij brachten de beide Municipaliteiten onder het oog dat er langs de wegen oranje bloemen stonden „tot pronk en spot van de patriotten" en verzochten hen „hoe eerder hoe liever dit te beletten, waardoor anders een groote onrust zal onstaan. Bedenkt wel, medeburgers!" zoo gingen zij voort „in den teid van het jaar '87 dat er nog geen weldenkende medeburger mocht een witte lely in zijn tuin hebben; dat brengt ons denken, dat wij even zoo veel recht hebben, hun haar orange bloemen weg te ruimen of te doen ruimen, als zij ons in dien tijd hebben weg doen ruimen die witte lelyen."

Onze vroede vadersen delibereerden hierover en besloten „ter voorkooming van alle disordres en rustverstoorende bewegingen, dat ijder ernstig gewaarschuwd" zou worden, „om binnen de drie maal vierentwintig uren van hunne erven, werven en tuinen te ontruimen alle zodanige orange bloemen, hetsij goudsbloemen, orange leliën als andere bloemen van wat naam ook, de couleur hebbende en dezelve daarvan bij aanhoudende ontruimd en zuiver te houden." Tevens werd „wel uitdrukkelijk verboden om geene oranje bloemen hetzij in potten, flessen, glazen of op welke andere wijze opentlijk voor het gezigt van ijder ten toon te stellen, veel min dezelve publiek te draagen, ten eijnde zig niet schuldig te maaken aan beginzelen die tot oproerige of rustverstoorende daaden zouden kunnen aanleiding geeven."

Edoch! we vonden dat een jaar later in Katwijk en Veur en op „onderscheiden plaatsen" langs den Zegwaardschen weg nog goudsbloemen werden aangetroffen. Op een Zondag zouden zelfs „gewelddadigheden gepleegt geworden zijn", zoo niet Gerrit Hekker, beloofd had de Municipaliteit daarover aan te schrijven. Hij deed den 2den Juni met een briefje zijn beklag. In zijn kwaliteit als kapitein der Gewapende Burgerwacht had hij „de rust tot dusverre zooveel mogelijk was bewaard" en hoopte, dat het Gemeentebestuur „als waare en braave Regenten nu en int vervolg voor de rust en order zal zorgen." Dienzelfden dag besloot de Municipaliteit van Zegwaard het kweeken van goudsbloemen te verbieden. Zij lieten een „waarschouwing" bekend maken, waarbij elk werd gelast, te zorgen, dat binnen

24 uur die bloemen op geruimd waren. Hij, die ze na dien tijd nog had staan, zou worden beboet met 25 gulden. De boeten zouden komen in de kas der Algemeene Armen. Wie onwillig was ze te betalen, zou kennis maken met schepenen en bode, die zooveel van het huisraad enz. in het openbaar zouden verkopen, tot de 25 gulden + de onkosten ontvangen waren.

Doch de Zegwaardsche burgerij toonde niet veel eerbied voor de waarschuwingen en publicaties die den volke werden bekend gemaakt. De Municipaliteit ondervond „bij aanhoudendheid den hoon en versmading, die aan de publicatien, proclamatiën en alle andere afkondigingen van weegens het Nationaal of Provinciaal Bestuur en van de Municipaliteit werden aangedaan door dezelve ten eersten geheel of gedeeltelijk af te scheuren en met vuilnis te bekladden, daar men inteegeendeel alle eerbied toont voor broodzettingen, aanbeesteedingen en soortgelijke aanplakzels." Daaruit sprak een „veragting" voor de besluiten der Overheid. Daarom werd bekend gemaakt, dat dit ten strengste verboden was (2 Juli 1796). Wie zich voortaan aan zulk een moedwil mocht schuldig maken, diende er wel op te rekenen, dat „alle middelen in 't werk zullen worden gesteld, om de daaders te ontdekken, vervolgens aan te klaagen en teegens hun ten allerstrengste te procedeeren".

B.

wet van 29 Sept. 1792, St. L. ...

LIII.

Geheel overeenkomstig de nieuwe ideeën van vrijheid, besloten onze vroede vaderen (14 April 1796) „om geene bedieningen of ampten te begeeven dan aan burgers, welke hun stemregt in de wettig opgeroepen grond- of wijkvergadering in hunne gewoonplaatsen hebben uitgecessend en van alle die amptenaars, welke bevonden zullen worden tot dus verre geene der wettige opgeroepene grond- of wijkvergaderingen te hebben bijgewoond, af te vorderen de navolgende belofte. „Ik beloove onderwerping aan zoodanige regeeringsform, welke gegrond op de oppermagt des volks, thans provisioneel bestaat en int vervolg finaal worden daargesteld en nimmer met woorden of daaden te zullen meedewerken ter herstelling van het vernietigt aristocratisch en erfstadhouderlijk bestuur." Mogelijk wel bevreesd voor het „die welke weigeragtig mogten zijn om de belofte af te leggen" zullen terstond zonder eenige „conniventië" (toegeving), ontslagen worden. werd de belofte o.m. afgelegd door den school-

meester Pieter Muyde, de marktschippers en h. de Vos, lombardhouder."

Reeds het jaar te voren (Mei 1795) had de burgersociëteit verzocht den turfonder, den aschman, en den klapperman te ontslaan, om door brave burgers te worden vervangen. 't Is wel mogelijk, dat die menschen in naam der vrijheid uit hun brood werden gezet; van den aschman lazen we althans: „Is de bode gelast om aanstaande Zaterdag Pieter van Leeuwen aan te zeggen, dat hij van zijn beneficie als aschman verstoken is, en verders de bode gelast om den burger Barend Harte aan te zeggen, dat hij door de Municipaliteit als aschman aangesteld is." Ook het „door ingekomen klachten is de bode gelast Marynus Bor aan te zeggen binnen 24 uren het dorp te verlaten" geeft wel wat te denken.

Van alle gewezen militairen, er waren er hier zes, werd een verklaring geëischt, om nimmer tegen het vaderland de wapenen op te nemen.

En zij, die vroeger de eer hadden genoten om aan de groene tafel te zitten en mee de bevingen van Zegwaards burgerij te bepleiten en behartigen, waren nu gedoemd om stilletjes in hun woonplaats te blijven en zonder permissie van de Municipaliteit zich niet naar elders te begeeven. In '98 werd dien heeren bericht, dat om hen „200 min mooglijk int verrichten hunner affaires buitenaf te belemmeren" besloten was, dat zij, ter secretarie tegen betaling van 6 stuivers een consent zouden kunnen verkrijgen. Dit consent duurde slechts 14 dagen, en stond hen toe „van tijd tot tijd zich buiten deeze jurisdictie te mogen begeeven, binnen vier uren in het ronde dezer plaats". Heel ver konden de vroegere grootheden dus niet wegtrekken. 't Was immers slechts voor het doen hunner zaken?

't Was in strijd met de „gelijkheid", dat de ambachtsheeren van Zoetermeer en Zegwaard versierde banken in de kerk hadden. „Voor 1 Sept. 1795 zouden die „gedistingeerde gestoelens" zooveel mogelijk gelijk moeten worden gemaakt. 't Scheen, dat de kerkmeesters daar niet veel zin in hadden, althans zij maakten na het den 8sten Juni ontvangen bericht er niet veel haast mee, want een maand later moesten zij daar nog eens aan herinnerd worden. De „wapens en bouwkassen" moesten worden afgebroken en de zitplaatsen „gelijk met alle anderen gemaakt, zonder eenig teeken van onderscheid, zoodat voortaan de lieden van eenig Collegie of amptenaars, Heeren of Vrouwen van plaatsen geene afgezonderde of boven andere uytsteekende zitplaatsen, uithoofde hunner qualiteit zullen mogen hebben."

Ook het vereenigingsleven ondervond wat het beteekende in dagen van vrijheid te zijn. Alle herbergiers werden vermaand, om geen bijeenkomsten die eenigszints suspect (verdacht) mogten schijnen, aan hunne huizen te gedoogen". Wel is waar bestonden hier geen „constitutioneele gezelschappen, clubs, sociëteiten of andere corporatiën", of het zou moeten wezen een zangvereeniging „Uit lust tot korst." Zij was in Januari 1789 opgericht, met „geen ander but (doel) dan om de zangkunst in de kerk te bevorderen". Eerst zong men in de kerk „en vervolgens sedert 1794 aan de huizen van de leeden". 't Baatte niet of van gansch harte verklaard kon worden, dat geen politieke zaken behandeld werden; alle leden van de vereeniging stonden voor Oranjevrienden bekend. Reden te over was er dus, om den 28sten Maart 1798 te besluiten, dat het „zanggezelschap van nu aan zal worden gehouden voor ontbonden en gedissolveerd (opgeheven) met vrijlating echter van de leden van het zelve en naar die ingezetenen, welke zich nog daarbij zouden verkieszen te voegen, om zich ter verdere beoeffening der zangkunst en onderlinge stichting tot dat einde te bedienen van het kerkgebouw bij de Gereformeerde Gemeente werdende geoccupeerd (gebruikt) ingeval deselve met de kerkbestuurderen dier gemeente deswegens kunnen conveniëeren." (overeenkomen). De Municipaliteiten van Zegwaard en Zoetermeer maakten er nog deze bepaling bij, dat de zang-oefeningen in de kerk met ontsloten deuren gehouden moesten worden en dat zij moesten we-den dag en het uur, waarop de leden bij el-der zouden komen.

B.

Nyt d' oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LIV.

Als pendant van wat we in onze vorige artikelen medeelden, vonden we de goede zorg van de Burgersociëteit vermeld voor Matthijs van Baakel, een oud-inwoner van Zegwaard, die het in 1787 geraden achtte, deze plaats te verlaten. Hij was niet de eenige, die gemeënd had, dat het beter was, de wijk naar een veilige schuilplaats te nemen. Ook schout Vonk, die zeker wel wat op zijn kerfstok had, had zijn biezen gepakt. We vonden hem althans als secretaris van

80

Alkmaar terug.

Matthijs van Baakel had zeven jaar als balling in het tegenwoordige België rondgezworven, het land, dat toen een drietal jaren het tooneel van den krijg was geweest. Daardoor was hij tot den bedelstaf gebracht, maar mocht het gelukkig tijdstip beleven, „om hier weder als een braaf Burger te verschijnen." Daar hij zich echter „in een akelige omstandigheid bevond," verzocht de Burgersociëteit aan het Gemeentebestuur hem „de hand van broederschap te willen verleen en hem iets te bezorgen, dat tot onderstand van hem dienen kan", opdat hij zich „daarna weder hier zouden kunnen vervoegen, om mede met ons het hiel vant Vaderland en plaats te helpen bevorderen."

De harten van Zegwaards vroede vaderen werden met medelijden vervuld, toen zij vernamen, dat van Baakel, met „zijn huisgezint te Delft sijnde, niet verder door gebrek aan geld konde komen" en besloten hem „tien gulden, een gulden, twee à drie onbegrepen, nadat de nood vereijschte" ter hand te stellen. 't Bleek later, dat Van Baakel „voor zich en zijn talrijk huisgezint geen vast bestaan kon verkrijgen." Daarom werd voor hem een aanval beproefd op de Landskas en na een langdurige briefwisseling werd het Zegwaardsche Gemeentebestuur gemachtigd om Van Baakel een wekelijksche uitkeering van 8 gulden voor te schieten. Gedurende twee en een half jaar werd hem dit bedrag uitgekeerd. 't Kostte wel heel wat moeite om de verschoten gelden terug te krijgen.

Reeds een- en andermaal mochten we er op wijzen, dat de nieuwe begrippen van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap niet bij een ieder ingang vonden. Zelfs waren er velen, die aan het oude vasthielden. 't Komt ons zelfs voor, dat de revolutiestroom, die uit Frankrijk zich een weg wist te banen naar deze lage landen, na 3 jaar gevaar liep te verzanden. Althans niet anders, kunnen we het volgende verklaren. Het Zegwaardsche Gemeentebestuur was in 1798 bevreesd, dat door de grondvergadering der stemgerechtigde burgers zaken zouden kunnen behandeld of besloten worden, die lijnrecht zouden strijden met de tegenwoordig ingevoerde orde van zaken. Daarom werd in zijn vergadering van 4 Febr. besloten, den president en commissaris van die vergadering

aan te zeggen, dat zij en hun „persoonlijke verantwoordelijkheid zullen hebben te zorgen, dat daar zulke besluiten niet genomen of uitgevoerd zouden worden. Tevens werd door de vroede vaderen besloten, om met de gebruikmaking van die macht en gezag, haar door de Wet en het Volk toebetrouwd, te waken, tegen al wat ter contrarie mocht worden ondernomen of uitgevoerd en alle stoornis van rust en orde door daadlijke en krachtdadige voorziening voor te komen en van elke stap, die men zoude kunnen goedvinden tegens de intentie (meening) der wetgevende vergadering des Bataafschen Volk, te doen aan het Uitvoerend Bewind der Republiek kennis te geven.”

Uit dezen tijd dagteekent het besluit der Gemeentebesturen, voor beide gemeenten een politieagent aan te stellen, om „daaglijks goede acht te slaan op het weezen en buiten de beide ambachten transporteeren van alle beedelaars, landloopers en yagebonden en de straten en wegen daarvan zuiver te houden. De eerste politieagent, men sprak van „dienaar der Justitie” Arend van der Lelij, werd met ingang van Januari 1796 benoemd op een tractement van 7 150. In zijn aanstelling vonden we nog vermeld, dat hij de vrijheid zal hebben, „om door de beide ambachten bij gelegenheid van het Nieuwe Jaar den ingezetenen een almanak aan te bieden, dog aan de beleefdheid van een iegelijk moeten overlaten of zij daar voor eenige vereering aan hem gelieven te geven, zonder uithoofde van weigering iemand ter wereld daarom lastig te vallen of kwalijk te bejegenen.” Het aanbieden of verkoopen van almanakken door den veldwachter is een gebruik, dat in verschillende gemeenten nog wel voorkomt.

Onze eerste politieagent had al spoedig druk werk. Want we vonden aangeteekend, dat de veedieverij zich hier „begon te vernieuwvuldigen en tot een zoodanigen trap van stoutheid klom, dat men zich niet genoeg verbazen kan.” De Gemeentebesturen, meer bepaald het College van Justitie had al eens een op heeterdaad-betraptie aan het Gerechtshof te Leiden overgeleverd, doch ondervonden, dat „de wetten, die de doodstraf tegen den zoodanigen uitspreken, niet meer na de letter verstaan te werden.” Daarom drongen zij er bij het Landsbestuur (5 April 1800) op aan, om maatregelen te nemen, dat veedieverij weer met den dood zou gestraft worden en bepaalden dat vóór en na zonsopgang geen handel in eenig vee gedreven mocht worden.

„Voorkomen is beter dan straffen”, zoo dachten onze vroede vaderen. Daarom werd de „buurwacht” verdubbeld, terwijl ook besloten werd, dat op de wegen buiten het dorp, door manschappen te paard gelet zou worden, wat in het stille nachtelijke uur zou kunnen plaats grijpen.

Uyt d'oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LV.

Er is veel in den ouden Franschen tijd, wat ons aan den tegenwoordigen herinnert. 't Mag bekend zijn, dat die voor ons land een van achteruitgang was. Onze rijke koloniën waren wekwiit doordien de Engelschen ze in bezit hadden genomen. Vandaar dat handel en zeevaart niet meer bestonden. Verschillende artikelen waren dan ook ontzettend in prijs gestegen. Beneden de drie gulden kreeg men geen pond koffie of thee, evenmin een pond suiker. Gewone burgers en schen konden er voortaan niet meer aan denken deze waren te koopen. Wel kon men voor de suiker een ander zoet goedje, de beetwortelsuiker geheeten, krijgen. Maar de menschen uit dien tijd waren daar niet gewoon aan en haalden er den neus voor op. De koffie verving men door cichorei of wel door een aftreksel van notebblaren. Aan buitenlandsche tabak was niet te komen. Daarom rookte men Amersfoortsche of andere inlandsche. Dat smaakte wel niet zoo lekker, maar de Nederlander was nu eenmaal aan zijn pijp gehecht. Later werden tabak en snuif zoo duur, dat de Nederlander zijn pijpje maar neerlei. Hoe de toestand van ons land was, laat zich het best begrijpen, door de mededeeling, dat Amsterdam 1/7 zijner bevolking verloor; 1 deel werd geheel bedield, 1 af en toe. In Haarlem en in Den Haag sloopte men honderden huizen, buitenplaatsen werden

voor een spotprijs verkocht of wel afgebroken. En aar: regeeringshulp werd niet gedacht. Diakonien, kerkekassen, predikanten (zij ontvingen geen bezoldiging) verkeerden in hoogen nood. Van regeerings-dit en -dat was geen sprake. En meer nog dan in onze dagen was het voor den minderen man een tijd, om er niet door te komen. Hij moest maar voor zich zelf zien te zorgen. Daar is toen bittere armoede geleden en menigeen verloorde „het zich genoeg eten.”

90
Een van de goede dingen die men ouden tijde was, dat het brood aan een bepaald gewicht moest voldoen en dat de bakkers en broodverkoopers, het slechts tegen een bepaalden prijs mochten verkoopen. Het toezicht op het brood werd door Rijnlands bestuur uitgeoefend; elk bakker had dan ook een broodmerk. We vonden aangeteekend, dat de „broodzetting“ dikwijls werd veranderd en voor de dorpen van Rijnland, met ingang van 24 November 1795 gesteld, het roggebrood, het gewone volksvoedel van 12 pond, van klare rogge gebakken op 28 stuivers en 8 penningen, (16 penningen = 1 stuiver). Een brood van 12 pond kostte dus 132½ cent, d.i. per pond 11 cent. „Niet duur“ zal men wellicht zeggen. Doch we dienen in herinnering te brengen, dat het geld een geheel andere waarde had. En als men nagaat, dat in dien oorlogstijd een paard op 50 gulden berekend werd, dan is 11 cent voor 1 pond brood een zeer hooge prijs. Het tarwebrood eerste kwaliteit kostte per pond 15 cent, en voor de tweede moest iets minder dan 14 cent betaald worden. Met verwijzing naar het bovenstaande, meenen we, dat het thans 12 cent kost. De gemeentebesturen van deze dorpen waren met deze broodzetting niet bijster ingenomen. Wat toch was het geval? Daar zij alleen voor Rijnland en niet voor Delf- en Schieland gold, was een twaalfponder roggebrood in de nabijliggende dorpen Pijnacker, Berkel en Bleiswijk 5 stuiver en 8 penningen (27½ cent) goedkoop, terwijl het tarwebrood per 3 pond in die dorpen een stuiver duurder werd verkocht.

Zij wendden zich dan ook schriftelijk tot het Hoogheemraadschap van Rijnland, en konden niet verbergen „de verwondering en bevreemding die hen bezelde“ „Welke de redenen van deze, in de tegenwoordige tijdsomstandigheden zoo wijd uiteenloopende verschillen zijn, kunnen wij niet penetreeren (doorgronden), te meer daar de prijzen der granen in Rijnland, Delf- en Schieland niet zoo important (belangrijk) kunnen diffireeren (verschillen). Dan d't weten wij, dat vooral ten opzichte van het roggebrood (welkers prijs een schijnbaar voordeel ten behoeve der bakkers voordoet), de bakkers alhier wel de meeste redenen van klachten hebben. En die ons, door derzelver menigvuldigheid hebben moeten doen besluiten om Ulieden met anpressement aan te schrijven, en te declareeren (bekend te maken) dat, wanneer deze enorme hooge prijs van het roggebrood alhier op de confincen (grenzen) van Delf- en Schieland langer moet

blijven voortduren, onze bakkers in de onmogelijkheid gesteld worden hunne bakkerijen te continuereen (voort te zetten), doordien onze behoeftige medeburgers, wien de nood dwingt om zich alle met roggebrood te voeden, buiten steat zijn, om zoodanigen hoogen prijs te betalen en daarom, hoewel frauduleus (bedriegelijk het was n.l. verboden) mogelijk geprangd worden, hun roggebrood tot veel minder prijs in Delf- en Schieland te gaan halen of wel honger te leiden. Waardoor de roggebroodbakkerijen volmaakt moeten stilstaan, (gelijk thans plaats heeft) en derhalve den bakkers geen voordeelen van de hooge zetting aanbrengt, terwijl de meer vermogenden zich ten koste van den bakker van den verminderen prijs op het tarwebrood gesteld, zeer wel weet te bedienen. Wij vinden ons derhalve onvermijdelijk verplicht, om de ruïne van verscheiden onzer burgers voor te komen, Ulieden hierover ernstig te moeten onderhouden en wel irstantelijkt (dringendst) te verzoeken, dat met allen spoed in onze plaatsen, die zoo na aan Delf- en Schieland grenzen (gelijk bevorens altoos heeft plaats gehad) de broodzetting zoodanig werde geregeld, dat voortaan het roggebrood met Delf- en Schieland in prijs elijk staat, en dat het tarwebrood van 3 pond, niet meer dan 4 penningen goedkoop mag werden verkocht dan aldaar, waardoor en de bakkers, en de behoeftige burgers gelijkelijk gesoulyeerd (verlicht) en de meer vermogende in de verplichting gebracht zullen worden, om den last der duurte in dit articul van „consumptie meer evenredig te helpen dragen“.

„De last der duurte“ was een der bittere vruchten van den Vrijheidsboom!

Aan het verzoek onzer vroede vaders werd voldaan en voor de dorpen op de grens van Rijnland werden de broodprijzen gezet gelijk aan die van Delf- en Schieland.

Over den broodprijs en de Kerk een volgenden keer. B.

CORRESPONDENTIE.

In de „Oude Pampieren“ van Zaterdag werd vermeld, dat het tarwebrood thans 12 cent per pond kost. Dit moet natuurlijk zijn per kilogram.

Red.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LVIII.

Meermalen, ook in ons laatste artikel, hadden we gelegenheid te wijzen op de armoede dezer dorpen, gedurende den Franschen tijd. De uiterste zuinigheid moest dus betracht worden. Dit kon echter niet beletten, dat op de meergenoemde rekening van achterstallige schulden in 1804, een post voorkomt: „aan revolutiekosten 2539 gulden, 4 stuivers en 4 penningen”. In 1796 werd dan ook reeds besloten in het vervolg geen afgevaardigden meer te zenden naar de vergaderingen, die uitgeschreven werden om tot een betere rege-

ling van Rijnlands bestuur te komen. Het gemeentebestuur meende met het oog „op den staat onzer financiën” aldus te moeten handelen; het genomen besluit vloeyde niet voort „uit gebrek aan Vaderlandsliefde”. Zien Waren de goede vaders dus vrij van „gebrek aan vaderlandsliefde”, herhaaldelijk moesten bepalingen gemaakt worden tegen het te laat komen in hunne vergaderingen. Mogelijk dat niet altijd de hand gehouden werd aan de richtige uitvoering van het vastgestelde. Men zocht het te laat komen door het stellen van boeten tegen te gaan. Zoo vonden we vermeld, dat het Gemeentebestuur in 1805 zich genoodzaakt zag te resolveeren (besluiten) en te arresteeren (vast te stellen) „dat die geene welke op het bepaalde uur niet in de Regtkamer present is, sal verbeuren drie stuyvers, en welke geheel absent blijft ses stuyvers ten behoeve van de groote of Politieke armen van Zegwaard en den schout en secretaris in beide gevallen dubbelt, ten ware uijt hoofd van ziekte of dat hij het doen der citatien buytens aanbagns was en binnen gemelde tijd niet tuyswaards keerde.” Zoo kregen de armen nog een klein voordeeltje uit het te laat komen der heeren regenten!

Van de milddadigheid der ingezetenen werd in dien tijd nog al vaak wat gevraagd; er werd dikwijls om liefdegaven aangeklopt en — er werd gegeven. Dit is toch één der vruchten van de Fransche overheersching, dat het gemeenschappelijk lijden de menschen verbreedde. Niet tevergeefs wendde het Gemeentebestuur de burgerij met de bede om

bestuur zich tot de... steun, toen in den strengen winter van 1798/99 een „allergeweldigste watersnood ons land teisterde”. En in verband met den inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland, werd er pluksel en linnen voor de gewonden verzameld, terwijl een gehouden collecte zoveel opbracht, dat 18 linnen hemden voor de militairen konden worden aangeschaft als „een dankbare erkentenis voor bewezen dapperheid.” Het Gemeentebestuur van Zegwaard had gaarne gezien, dat het een grooter getal had kunnen zenden, maar, zoo schreef het „als wij de denkwijze onzer ingezetenen na gaan, moeten wij verwonderd staan nog tot dat gering getal te hebben kunnen komen.”

Voor den herbouw der Gereformeerde Kerk te Leimuiden werd in Zegwaard 24 gl. 9 st., in Zoetermeer 20 gl. 13 st. gecollecteerd, terwijl in datzelfde jaar 1800 ten behoeve „van de door brand ongelukkig geworden inwoners van Asperen, door Zegwaard 24 gl. 4 st. 4 penn. en door Zoetermeer 19 gl. 6 st. en 10 penn. kon worden overgemaakt. De collecte in het begin van 1801, gehouden om te komen tot de oprichting eener „eerste nationale fabriek en werkhuizen” waar armen en behoeftigen „tot werkzaamheid opgeleid” zouden kunnen worden, bracht in deze dorpen bijna 50 gulden op. Uit het „rapport wegens de gedane ommeegang ten behoeve van Jan van Doorne, wiens bouwwoning op den 26 Junij 1797 te Zevenhuizen was verbrand”, blijkt dat niet altijd met blijde harten gegeven werd. Er werd veel geklaagd, dat zoo dikwijls werd gekomen, dan om 't een, dan om 't ander. Hier was er een, die weigerde iets te geven met bijvoeging, dat hij gaarne voor de ongelukkigen wat wilde geven, omdat hij begreep, dat het een droevig geval was, maar dat hij in twee jaar 35 gulden aan contributie had moeten betalen, daar men te Zevenhuizen nog geen contributie had betaald en nu zoude geven, indien men aldaar ook contributie betaalde. Daar was er een „die altoos getoond had de ongelukkigen te willen helpen en bijstaan” doch nu verklaarde, dat het „niet waardig was, dat men hier iets gaf, zoo het waarheid was, dat in Zevenhuizen niet gecollecteerd was.” Een derde maakte bezwaar, omdat hij te hoog in de dorpslasten is aangeslagen „waardoor de gelijkheid niet bevorderd wierd, noch de vereeniging van partijen teweeg gebracht, maar de haat voor elkanderen vergroot,” terwijl ten slotte één met drift en vrij onbeschoft weigert iets te

Mar.
en
G
e

ei
ba
st

10
s
2
Ds
ha
3
sa

92
geven omdat hij niet als een burger werd erkend, daar hem het werk ontnomen en aan anderen gegeven is." Toch kon een bedrag van 185 gulden naar Zevenhuizen worden opgezonden.

't Volgend jaar brandde hier de boerderij van Michiel Ruis af, waardoor „die brave burger met zijn vrouw en 7 kinderen tot de uiterste ellende en armoede werd gebracht." Er zou een collecte worden gehouden. En onze vroede vaderen maakten bij publicatie bekend, dat „zij vertrouwen, dat alle de ingezetenen en medeburgers van deze ambachten reeds ongevraagd, genegen zijn, bij te dragen om dat ongelukkig huisgezin weder in staat te stellen, een nieuwe bouwwooning met den aanhooren van dien te stichten en zich van kleeding, voedsel en deksel te kunnen voorzien. Zij herinnerden „aan de Goddelijke les, dat wij aan anderen moeten doen 't geen wij wenschen dat aan onszelven geschiede en der belofte daar op toegezegd."

Omdat ook op lijsten grootere bedragen konden worden geteekend, kunnen wij het totaal bedrag der inzameling niet vermelden. In Zegwaard werd gecollecteerd 321 gulden 8

stuivers. We vermoeden, dat Michiel Ruys zijn woning wel weer kon laten opbouwen, evenals enkele jaren later een boer aan den Voorweg onder Zoetermeer door „liefdegaven" in staat werd gesteld de zijne „uit de asch te doen verrijzen".

Uyt d'oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LVI.

In een onzer eerste artikelen wozen we er op, dat op de plaats van de tegenwoordige Hervormde kerk een kerk gestaan heeft, die vroeger voor de uitoefening van den Roomschen godsdienst gebozigd werd, doch die in de dagen der Reformatie door de Gereformeerden in bezit is genomen.

Van die oude Gereformeerde kerk lazen we, dat zij in 1783, niettegenstaande de reparatiën daaraan van tijd tot tijd gedaan, zodanig oud en bouwvallig was geworden, dat in dezelve de publieke godsdienst niet langer konde worden verrigt, zonder merkelijke vrees voor ongelukken en dat inschielijks het pastoriehuis en de schoole in zodanige slegte staat waaren geraakt, dat dezelve van geen het minste gebruik konden zijn, ten waare daaraan zeer zwaare reparatiën wierden gedaan." Door den architect Guidici te Rotterdam en N. Terburch „fabriek der stad Delft", bijgestaan door een Mr. Timmerman van Zoetermeer en een Mr. metselaar van Zegwaard, werden de kosten beraamd op f 22000. Daar men begreep, ondanks die uitgave toch nog „blootgesteld te blijven aan een kostbaar onderhoud en menigvuldige reparatiën, werd het geacht „dat het menageuser (spaarzaamlijker) zoude weezen, een geheel nieuwe kerk op te bouwen en de Pastorie en het School te doen vertimmeren of verbeteren." 't Zou wel een heelen cent — zeventig duizend gulden — kosten, maar men was dan ook voor jaren klaar. Daarom wendden zich „Mr. G. van Aalst Schouten, Heer van Zoetermeer en Joan Osy, Heere van Zegwaard en Palensteyn, mitsgaders Schouten en Kerkmeesteren dier dorpen met een verzoekschrift tot de Staten van Holland en Zeeland „om hunne kerk, pastory en school te doen afbreeken, de afbraak van dien te verkoopen, voorts een nieuwe kerk te bouwen, de pastorie en schoolhuys te vertimmeren, verbeteren of meede geheel te verbouwen en inmiddels een nieuwe loots te doen oprigten, ten einde daarin provisioneel (voorloopig) de godsdienst te verrichten."

Een commissie, die onderzoek moest doen naar den staat der gebouwen was van oordeel, dat de „kerk door ouderdom en verzakking zodanig is gesteld, dat dezelve met geene reparatie hoegenaamd wederom in ordre kan worden gebracht, maar met de fundamenten behoort weggebrooke en geamoveerd te worden, dat het

school mede weggebrooken en herbouwd zal dienen te worden en dat aan de pastorie verscheide groote reparatiën noodwendig zullen worden vereischt om deze in staat te houden en voor verder verval te praeserveeren (bewaren). Dit werk zou wel „kunnen worden verrigt voor de somme van f 52000, daar onder zelis vier à vijf duysend gulden gerekend voor zodanige onvoorziene kosten, als gemeenlijk bij het maaken

van groote werken komen te vervallen." De raming onder leiding van den Rotterdamchen architect was dus wel wat hoog geweest! Zoo werd dan toegestaan voor de uitvoering van het werk / 52000 te leenen tegen een interest van uiterlijk 3 %. Jaarlijks zou een bedrag van niet minder dan / 1000 afgelost moeten worden. En om de onderteekenaars van het verzoekschrift daartoe in staat te stellen, werd toegestaan „om ten behoeve van de kerk te mogen doen vorderen en ontfangen van ieder aggele tarwe welke onder Zegwaard en Zoetermeer door de bakkers ter molen zal worden gebragt vijf stuivers." Voor elke aggele tarwe, die door particulieren „ter molen gebracht" werd, moest 3 stuivers en 6 penningen betaald worden en voor elke aggele rogge, dienende tot brood voor de consumtie een stuiver. Om die belasting terug te bekomen, zouden dan de bakkers „van ieder lang brood 4 penningen en van iedere kleyne bol 2 penningen boven de broodzetting mogen vorderen." En dit was niet de eenige last, die op deze wijze op de gansche burgerij gelegd werd. Van elk stuk vee, (os, stier, koe, kalf, schaaap, lam of varken), dat verkocht of geslacht werd, moest de 40e penning of 2½ % van de waarde voor de kerk afgestaan worden. En zoo kwam op elk half vat bier 3 stuiver, op een anker wijn of mee, 2 gulden en op een anker gedistilleerd 15 stuivers, terwijl de landbouwers jaarlijks „van ieder koebelst of paard en van elken morgen bouwland 1 stuiver moesten betalen. Ook de trouwlustigen kwamen niet vrij. Van hen werd 6, 4, 2 of 1 gulden gevraagd, naar gelang zij zich „aangaven" voor de 1e, 2e, 3e of 4e klasse."

Zij, die niet tot de Gereformeerde Kerk behoorden, kwamen in den tijd van „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" tegen deze belastingen op. Een commissie van de Burgersocieteit wendde zich tot de Municipaliteit en betoogde dat die drukkende belasting onbillijk was en met de rechten van den mensch en burger geheel in strijd en „moest beschouwd worden, als een der menigvuldige hatelijke uitvindingen van het vorig Bestuur, alleen ingericht, om het volk en wel de behoeftigen onder de burgers het meest te bezwaren, welke hun dagelijksche consumptie van brood onder anderen hierdoor met vier penningen duurder op ijder moeten betalen dan op andere plaatsen.

Zij voelden er niets voor, om erg broederlijk gezamenlijk de lasten der kerk te dragen en verklaarden die imposten niet langer te willen betalen. 't Gevolg hiervan was, dat het Gemeentebestuur besloot en bekend deed maken, dat de bakkers en winkeliers in deze dorpen geen kerkegeld mochten vorderen van hen, die niet tot de Gereformeerde religie behoorden, en dat dus de Gereformeerden zelf voor de jaarlijksche aflossing te zorgen zouden hebben door (in letterlijken zin) een duurder brood te eten.

B.

Uyt d'oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LVII.

De Kerk had nog andere inkomsten. Volgens de „Keure en ordonnantie, gemaakt bij Jacob van Wijngaerden, ambachtsheer van Soetermeer en Zegwaard, Anno 1643, betrekkelijk het kerkplein, de visbanken en de scheepen of schuiten, daar mede enige waaren of koopmanschappen tot Soetermeer en Zegwaard te koop worde gebragt" werden jaarlijks ten overstaan van de schouten dezer plaatsen in het openbaar aan den meestbiedende de vischbanken en het kerkplein ten voordeele van de Kerk verhuurd „mitsgaders de gerechtigheid te competeeren (betalen) van de schepen of schuiten", waarmede „eenige goederen of koopmanschappen aldaar te koop gebracht werden, als mede van alle andere koopmanschappen opt dorp te koop gepresenteerd. De Staatsregeling van 1798 bepaalde o.m. dat „geen burgerlijke voor- of nadeelen aan de belijdenis van enig kerkelijk leerstelsel zijn gehecht". Elk kerkgenootschap had voor het onderhoud van zijn eeredienst, bedienaren en gestichten te zorgen: de Kerk werd van den Staat gescheiden. Daardoor vervielen deze voorrechten, doch de Kerk behield het recht om „van enige kramen, tafels en waarmede op het eigendlijke kerkplein te koop gestaan werd, enige penningen huur over grond of staangeld" te mogen ontvangen. Dit was een „heerlijk" recht. Doch de gemeentebesturen verklaarden 5 Sept. 1798, „zoodanige verhuuringe niet langer te kunnen permitteeren." 't Had het laatste jaar meer dan 34 gld. opgebracht.

Dan had de Kerk nog een erf aan de Leidse Wallen bij de Steenen brug in eigendom,

dat in 1704 was aangekocht en jaarlijks 6 gulden aan huur opleverde en eenige een- of tweejarige renten „in oude tijden aan de kerk van tijd of tijd besproken op huizen, erven en landerijen, renderende jaarlijks te zamen f 28 en 14 stuivers en eenige inkomsten van kerkezeilen, die bij brand gebruikt werden. Hiertegenover stond, dat aan het Geestelijk Comptoir te Delft, dat den predikant zijn tractement betaalde, jaarlijks 95 gulden, 10 stuivers en 12 penningen afgestaan moest worden. De „verdere inkomsten der kerke uit de huur der mans en vrouwebanken en stoelen in dezelve, 't regt op 't openen der graven en beluijden der dooden en ommegangen of collecten met de beurs onder de Predicatiën" gaan wij stilzwijgend voorbij, evenals de voordeelen, voortspruitende uit de „afgesnoeide ypeboomen" op het kerkhof staande. De weduwe van Jan Kamerlingh, Anna Poot, had een legaat aan de kerk vermaakt, onder de „expresse mits en conditie", dat daarvoor 2 obligatiën van 1000 gulden moesten worden aangekocht, die „nooit mogte werden verkocht of beleend, maar altoos ten behoeve der kerke blijven en de intressen door dezelve genooten."

De kas der diaconie (kerkelijk armbestuur) zat er in dien tijd goed bij. Aan obligatiën, naar aangekomen bij aankoop of versterf, had zij op verschillende kantoren van den Landen kapitaal van f 25065, dat een 645 gld. aan rente opleverde.

Met de kas der groote of politieke armen, we zouden thans zeggen van het burgerlijk armbestuur stond het er niet zoo goed voor. In 1798 moest dan ook worden megedeeld, dat „daar de armoede hier ter plaatse dagelijks vermeerdert, is het te duchten, dat niet zal kunnen werden voldaan aan de behoeften der noodlijdenden zonder buitengewone heffing. De kosten der alimentatie (onderhoud) bedroegen de laatste jaren gemiddeld f 1445. Aan wekelijkse bedeeling van brood, winkelwaren en andere behoeften werd dan 1225 gld. aan kleeding 170 gld. en aan „doctors en chirurgen" voor medicijnen 50 gld. uitgegeven.

En hoe het Armbestuur aan zijn inkomsten

jaar een collecte bij de Gereformeerde en Remonstrantsche ingezetenen gehouden, die in 1798, 104 Gld. opbracht, terwijl ten slotte nog over die ingezetenen een belasting werd omgeslagen, die in 1798, 1143 gld. beliep. De hoogste aanslag van een der gegoedste burgers was toen niet minder dan 25 gl. Zoo werd wel in

toepassing gebracht het aloude: „Draagt elkanders lasten", want zoodanige personen genoten onderstand, „die geen leedemaats van de Gereformeerde of Remonstrantsche kerke zijn, als mede in buitengewone gevallen van vreemlingen, doortrekkende personen etc." In '97 werd opgegeven „46 zielen als het gemiddeld aantal gealimenteerden in de zomer en winterzooenen", terwijl melding werd gemaakt van het treurig vooruitzicht, waarin wij verkeerden. Dit getal bij vervolg veel staat te vermeerderen."

't Was wel een droeve tijd, die jaren van „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap."

B.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LX.

't Was intusschen al 26 Mei geworden en nog hield de gewezen schout en secretaris H. C. Prohn, de verschillende pampieren, tot de gemeenteadministratie behoorende, onder zijn berusting. Onomwonden sprak hij het uit „niet voornemens te zijn het Secretarij als nog over te geven", waarop hem door den nieuwen schout Van Helmont gevraagd werd, of hij nog langer de municipaliteit voor den gek zou houden, met telkens doen vergaderen om 't Secretarij over te nemen en hij zulks dan op een en ander frivool (nietig) en onwettig voorwendsel weigerde." Hem werd gezegd, dat men hem wel zou dwingen, waarop Prohn zo „kwaadaardig werd", dat hij Van Helmont, de grootste onbeschoftheden en scheldwoorden toebracht, hem nu en dan al eens met den vuist op 't hart stootende, en dreigende hem binnen 't jaar van kant te zullen helpen. Mogelijk zou de oud-schout zijn waardigheid geheel vergeten zijn en hadden de heeren elkaar aangegrepen, zoo Van Helmont niet bijgestaan werd door zijn hospes, die Prohn verzocht, direct den huize uit te gaan, vermits hij geen molest aan zijn huis wilde hebben. Prohn was dan ook den huize uitgegaan, echter niet latende om op straat nog eenige scheldwoorden en vloeken uit te brengen."

Er werd besloten, den baljuw van Rijnland met het gebeurde in kennis te stellen. Tevens zou den Advocaat Entink te Leiden om advies gevraagd worden. Deze gaf den raad, „dat men zich moet adresseeren bij missieve aan het Provinciaal Comité van Holland met klachten over de weigering van H. C. Prohn en verzoek, dat hij bij decreet mocht worden gelast, om alle boeken, charters, papieren en gelden tot de secretarie van Zegwaard behoorende over te geven.“ Het karretje van de Staatsmachine reed echter langzaam. Den 8sten Juli moest het Provinciaal Comité worden aangeschreven, dat het gemeentebestuur zich reeds drie keer schriftelijk tot dat Comité had gewend en — geen antwoord ontvangen. Op dat vierde schrijven kwam bericht in, dat een commissie uit de Municipaliteit zich moest vervoegen aan het Departement van Algemeen Welzijn, 't welk aan de heeren Pieter van 't Hout, Cornelis van der Togt en Krijn Vijverberg, de hoop gaf, dat geordonneerd zal werden, het secretarie aangaande week over te geven. En werkelijk werd bij resolutie van den 20sten Juli, Prohn door het Provinciaal Comité van Holland daartoe geëst, doch bij die van den 4en Aug. Zegwards vroede vaderen meegedeeld het „over die zaak niet verder lastig te vallen.“

Inmiddels hield Prohn de heeren wat „aan het lijntje“. Zoo lazen we, dat hij eens, „onaangediend de Rechtskamer kwam instuiven en nadat hem gevraagd was, of hij het secretarie kwam overgeven antwoordde hij brutaal of de vergadering hem zijn tractementen en salaris zou betalen, waarop hem is gerepliceerd (geantwoord) aan hem geen betaling kon geschieden, voordat het secretarie was overgegeven, want dat zonder het bezit van dien, men niet kon weten wat hem competeerde. Waarop hij met zijn gewone onbeschoftheid vraagde, of hem zijn salaris wegens 't waarnemen van de vergadering te Leiderdorp zou betaald worden of niet? waarop hem is geantwoord, dat aan hem voldaan zou worden, 't geen hij bewijzen kon aan hem te competeeren, maar dat eerst het secretarie moest worden overgegeven en door den secretaris daar bijgevoegd, dat hem Prohn dat salaris niet toekwam. Nu nog eenige woordenwisselingen en aan zijn kant dreigementen en vloeken, is hij kwaadaardig de Rechtskamer uitgelopen.“ Het Gemeentebestuur besloot tegen den onwillige te procederen en won den raad in van den Advocaat van den Heuvel. Deze zou „zijn gedach-

ten over deze zaak laten gaan, vermits hij bij zich zeiven, wel eens rijpelijk wilde overwegen en nazien, als zijnde een zaak, die zeldzaam voorkomt, ja bijna thans geheel nieuw is.“ Een week later werd door den schout de Municipaliteit meegedeeld, dat de advocaat, „alvoos onzichtig was geweest, als zijnde een zeldzame zaak, die van dat gewicht was, dat dezelve met alle nauwkeurigheid en voorzichtigheid moest behandeld worden en daarom dezelve niet alleen had gewikt, gewogen en doorzocht, maar ook met anderen daarover geconsultieerd en adviezen had ingenomen en dat zijn advies nu daarop neerkwam, dat aan Prohn moest worden beteekend gijzeling tegens zekeren te bepalen dag, om zich in gijzeling te begeven in 't Rechthuis alhier, totdat hij zal voldaan hebben aan 't geen waartoe hij reeds is gesommeerd en dat men dan zal moeten afwachten, of hij in gijzeling compareert (verschijnt) of niet om daarna den verderen loop der zake te dirigeeren (leiden). Later diende de advocaat zijn rekening in, die niet minder dan 261 gulden 18 stuivers beliept

in den morgen van den 8sten September werd Mr. P. v. d. Heuvel met een rijtuig uit Leiden gehaald. In het Rechthuis werd hem „een middagmaal“ aangeboden, waarvan ook door de Municipaliteitsleden een gretig gebruik gemaakt werd. Daarna gevoelden zij zich sterk genoeg, zich „ter Vierschaar van Schout en schepenen van dezen ambachte te vervoegen.“ De zaak Prohn zou nu in het openbaar behandeld worden. Tegen den afgetreden secretaris was gijzeling beteekend. Reeds den vorigen dag had hij in het Rechthuis moeten verschijnen. Zoals te begrijpen is, was hij niet gekomen. En na met de gewone formaliteiten te zijn ingeroepen, „is aan de Vierschaar verzocht en door dezelve geatcordeerd defaut en voor 't profijt van dien een tweede gijzeling met oprehsie (gevangenneming).

Echter kon men gemakkelijker hiertoe besluiten, dan het beslotene uitvoeren, want Prohn was hier niet. Hij had zijn biezen gepakt, en zoo hij in dezen tijd geleefd had, voorzeker zou hij gedacht hebben: „Had-je me maar!“

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LIX.

Zoovels we vroeger meegedeeld hebben, had het vertrek van Prins Willem V, op 18 Januari

die uit de publieke armenkassen gealimenteerd of bedeed werden, en eindelijk zij, die niet openlijk en plechtig door hun „Jae” wilden erkennen „de Rechten van den Mensch en Burger”. Er ging bijkans geen jaar voorbij, of er werden veranderingen in de samenstelling der gemeentelijke besturen gebracht; het was en bleef volop revolutie. En de volkswil of de helft der kiezers + 1 is altijd even veranderlijk als de windvaan van den toren, zoodat wel eens een der vroede vaderen gewipt werd, die het vorig jaar gekozen was. Daar wist mr. Hermanus Christiaan Prohm ook van mee te spreken. De volkswil had hem in Mei 1795 tot schout en secretaris van Zegwaard gekozen. Een jaar later werden evenwel ernstige klachten tegen hem ingebracht. In het waarnemen van zijn posten had hij zich nu niet zoo getrouw betoond. Zonder eenige kennisgeving achter te laten, had hij dikwijls deze plaats verlaten. Meermalen was hij daarover aangesproken en vermaand. 't Mocht echter niet beteren! Integendeel; we vonden vermeld, dat dit verzuim, zoodanig is toegenomen, dat hij sedert drie à vier weken, iedere week telkens 4 of 5 dagen achter den anderen niet op deze dorpen is geweest.” Behalve dat verschillende vergaderingen wegens afwezigheid van den schout en secretaris niet konden doorgaan, werden „velen in ongelegenheid gebracht, die op de Secretarie kwamen”. 't Was ook droevig voor de trouwlustige paartjes, die gewoonlijk Vrijdags zich voor den ondertrouw kwamen aangeven, en al zoo vaak was het gebeurd, dat zij een vergeefsche reis maakten.

Als hij er weer een paar dagen tusschen uit was, konden verschillende ingekomen stukken niet afgehandeld worden. De publicaties, die dan zoo noodig aan den volke bekend gemaakt moesten worden, bleven wachten op de thuiskomst van den schout. Ja, 't was gebeurd, dat hij hem een schrijven was gekomen, om binnen een bepaalden termijn een belasting te betalen. De schout was echter weer van

huis en missieve af. Toen hij terugkeerde, was de mijn verstreken. Het ambacht werd op kosten gejaagd, 't scheelde weinig of de heeren waren te Leiden in gijzeling gezet. Kortom, 't was een warboel! Er moest verandering komen. Daarom werd in Maart '96 met de stemgerechtigde burgers overeen gekomen een minnelijke schikking te treffen tusschen den schout en de Municipaliteit. Vast stond, dat het hoofd van Zegwaards Gemeentebestuur niet weder herkozen zou worden. Zoo dit wel het geval mocht wezen, de heeren zouden hun ontslag nemen. En daar hadden ze wel eenig gelijk in. De „minnelijke schikking” hield in, dat Prohn tot Mei in zijn posten zou blijven en tot dien tijd moest hij een persoon aanstellen, die hem bij afwezigheid zou kunnen vervangen. Met den eersten Mei zou Prohn te zorgen hebben, dat het Secretarie in orde was; dien dag zou hij alle bescheiden overgeven. De grondvergadering keurde dit alles goed, ook de aanstelling van Jan Adrsz. van Helmont tot gezwoeren klerk.

De eerste Mei ging echter voorbij, zonder dat de schout zijn verplichting nakwam. Hij wilde eerst zijn aandeel in de verschillende belastingen ontvangen. De Municipaliteit was echter van oordeel, dat dit niet ging, want die belastingen waren nog niet geïnd. En Prohn hield zijn been stijf; hij moest en zou eerst zijn tractement hebben. En Prohn nam een loople met de heeren, ook met den nieuwen schout en secretaris Van Helmont. Als hij ontboden was, „ter Rechtskamer” te verschijnen, 't zij voor de Municipaliteit 't zij voor een commissie, die het Secretarie in ontvangst zou nemen, dan beloofde hij wel te komen, doch kwam niet. Zoo vonden we vermeld, dat een der Municipaliteitsleden rapporteerde, „dat hij zoo even H. C. Prohn had ontmoet, die hem verzocht aan deze vergadering kennis te geven, dat de schoonvader van H. C. Prohn zeer ziek te bedde was liggende op 't vertrek alwaar de kas en papieren van 't Secretarie stonden en dat het heden onvoeglijk kon geschieden die daar af te halen, maar zorg

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LXI

De Municipaliteit van Zegwaard besloot den 15en September 1796, haar gewezen schout en secretaris mr. Hermannus Christiaan Prohn, die „met verachting voor de eer en achting, aan deze Municipaliteit verschuldigd, op de allerslechtste en ondeugendste wijze, weigerde de secretarie over te geven" te apprehenderen (gevangen te laten nemen). 't Was mogelijk, dat hij met de ophanden zijnde kermis hier zou kunnen komen. Daarom kreeg de gerechtsbode een autorisatie (volmacht). Zegwaard's schout had zijn toestemming gegeven. Was de vogel eenmaal in de kooi, hij zou geen kans hebben te ontsnappen. De bode zou hem dadelijk arresteren, in het Rechthuis brengen en „zoo, hij niet aan de hand kwam, het secretarie over te geven", hem naar 's-Gravenstein in Leiden transporteren. De Municipaliteit was met den „Kastlein van 's-Gravenstein" overeengekomen dat hij Prohn tegen „den minsten prijs van 8 stuivers daags in gijzeling zou houden."

Prohn hield zich echter schuil en vertoonde zich hier niet. Toen echter vernomen werd dat hij zich in „'t Bossche Veerhuis" te 's-Gravenhage ophield, en het Zegwaardsche college van Justitie een brief van voorschrijving had gericht tot dat van de crimineele Justitie te 's Hage, trokken de schout, bode en dorpsdienaar naar 's Hage, namen Prohn gevangen, en brachten hem nog dienzelfden dag in Leiden. Twee jaar bracht hij daar in gijzeling door. Twee keer moest de Municipaliteit een quitantie van 146 gulden ten behoeve van Pleiterich, kastlein van 's-Gravenstein voldoen. Prohn had echter van het vonnis der Zegwaardsche Rechthank appel aangeteekend bij het Hof van Holland, dat wel uitsprak, dat hij de secretarie had over te geven, doch tevens verklaarde, dat Prohn niet in staat was, de kosten van zijn proces en gijzeling te kunnen voldoen. Daarom moest men zien, met hem tot een accoord te komen. Prohn zou alle bescheiden teruggeven, doch zou afstand doen van het geld, dat het ambacht hem nog schuldig was. Wel zou hij den advocaat betalen, dien hij aangesteld had, doch de verder gemaakte onkosten, zoo oordeelde het Vertegenwoordigend Lichaam

des Bataafschen Volks 26 October 1798, een bedrag van 917 gulden, 4 stuivers en 12 penningen zouden... over de ingezetenen van Zegwaard (we kunnen onze oogen bijna niet gelooven) omgeslagen worden. Dat kwam er nog bij in dien duren tijd!

't Was wel te begrijpen, dat Prohn voor hem, zijn vrouw en 4 kinderen een acte van indemniteit aanvraag. Hij schreef er uit Leiden om. 't Heette „opdat ik zoo een plaats zou kunnen vermeijen, waar ik sedert mijn verblijf door de onaangenaamste vervolgingen en de poursuites van dien het ongelukkigste tijdvak met de mijnen beleefde." Mogelijk vreesde hij de menschen hier onder de oogen te komen.

Van zijn opvolger vonden wij vermeld, dat hem, nadat hij zes jaar werkzaam geweest was, om het gemeentescheepje in dien moeilijken tijd tusschen de klippen door te doen zeilen, aangeraden werd „om voor zijn posten van schout en secretaris te bedanken en zijn demissie (ontslag) te vragen." Dit geschiedde in een vergadering van het Gemeentebestuur „onder den sterken aandrang, dat hij int gevaar was, om die van Hoogerhand te bekoemen" — zoo lazen we verder. „En na verscheiden woordenwisselingen daar over gehad te hebben, heeft Helmont eindelijk geantwoord wel te willen resolveeren om zijn demissie te vragen, doch niet dan tegen den laatsten Juni aanstaande, om een en ander in orde te kunnen brengen." Doch over dit laatste zouden de vroede vaders wel nader met hem spreken. En zoo vroeg Van Helmont aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek zijn ontslag. 't Heette dat zijn verdere jaren en zwakke lichaamsgesteldheid hem de verdere waarneming van zijn posten langs zoo moeilijker is wordende." Toch schijnt er iets niet in den haak geweest te zijn.

Waarom moest hij er stilletjes tusschen uitknippen? . Op Donderdagavond den 3den Juni des avonds om 8 uur, heeft de burger J. v. Helmont in stille van deze plaats geabsenteerd." We lazen niets, dat ons herinnerde aan het niet willen overgeven van de bescheiden, tot de secretarie behoorende.

Reeds vroeger schreven we over de inkomsten van den schout. Zijn vast tractement, waaronder ook dat, wat hem als secretaris toekwam, bedroeg jaarlijks 14 à 1500 gulden. Die posten werden verpacht door den

ambachtsheer. En deze ontving voor dien van schout en secretaris elk jaar 1300 gulden en voor dien van bode 100 gulden.

De politiek ging er bij de menschen in dien tijd wel uit.

De stemgerechtigde burgers moesten in het begin van April 1805 zich uitspreken over het Ontwerp van Staatsregeling." Deze voorgedelde verandering was wel een gewichtige in het Staatsbestuur. Zij stelde toch Jan Rutgers Schimmelpenninck, door Napoleon aangewezen, met den titel van Raadpensionaris, of hoofd onzer Republiek aan.

Wat de stemming betrof, vonden we vermeld, dat gedurende een achttal dagen „alle ter stemming bevoegde burgers, na voorgaande gedane oproeping, gelegenheid hebben gekregen, om dagelijks op zekere bepaalde uren en plaatsen, met ja of neen hun stem uit te brengen" zonder dat hiervan door een der 247 kiezers gebruik werd gemaakt. Ze waren thuis gebleven. „Ingevolge de letter der wet werden ze echter geacht het ontwerp te hebben aangenomen. De wegblijvers werden als voorstemmers beschouwd.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.BI. no. 308).

Laten we iets over den kerktoeren mogen schrijven. We bedoelen dien van Zegwaard.

De schrijver van „Tegenwoordige Staat", een boek, van het jaar 1746, wil dat de kerk en toren niet op Zegwardschen, doch op Zoetermeerschen grond gebouwd zijn en dat dus de Wallerwetering niet de natuurlijke grensscheiding tusschen beide dorpen was. Ook R. Bakker in zijn „De Nederlandsche Stad- en Dorpschrijver" 1769 is deze meening toegedaan.

't Schijnt, dat er in het ambacht van Zegwaard van oude tijden af, eenige morgen lands gelegen hebben, de zogenaamde „Overmorgens", die Zoetermeer toebehoorden en waarvoor Zoetermeer dan ook tot den Franschen tijd toe, belasting betaalde. Op een gedeelte van die Overmorgens zouden dan de kerk en toren opgetrokken zijn. Langen tijd, en misschien nog, bewaarde men te Zoetermeer, om die bewering te kunnen staven, een oud stuk van ± 1620, een verzoek om toestemming aan den heer van Zoetermeer, en niet aan dien van Zegwaard, om den opbouw van den toren te mogen besteden.

n
2
d
st
g
w
n
s
te
r
b
v
n
o
s
k
w
m
m
M

De kerk is dan ook meer bekend als die van Zoetermeer. Ioch komt het ons voor, dat daarvoor een andere reden is. Zoetermeer bezat het recht van een parochiekerk, het jus patronatus en dat recht is de kerk gevoigd. Reeds eerder hadden we gelegenheid op te merken dat het eerste kerkgebouw te Zoetermeer gesticht werd. Volgens oude berichten stond het aan den Broekweg bij de Zwaardsloot. Reeds lang voor de Hervorming is het algebroken. Onder deze kerk, die een parochiekerk was, behoorde de kapel van Zegwaard, gewijd aan Onze Lieve Vrouwe Geboorte, die vermoedelijk in het begin der zeventiende eeuw met den grond gelijk is gemaakt. Deze kapel stond recht tegenover den Molenweg, welke om die reden ook wel de Kapelkelaan werd genoemd. In oude kohieren der kerkbelasting wordt dan ook het noekhuis van den Molenweg met den naam van „des kosters mooienwerl" aangeduid.

De Parochiekerk van Zoetermeer werd op de plaats van het kerkgebouw der Hervormden in het midden der 16de eeuw gesticht en aan de bijzondere vereering van den H. Nicolaas, den patroon der kinderen toegewijd. Beide ambachten Zoetermeer en Zegwaard, hebben in de kosten helpen dragen. Hoewel het stichtingsjaar onbekend is, zijn er voldoende bewijzen voorhanden, in welke wij zien kunnen, dat er reeds van den jaare 1476 af, zoo door de ingezetenen van Zoetermeer als van Zegwaard verschelde giften en presenten bij testament als anderszins aan deze kerk besprooken zijn.

Schreven we hierboven, dat het recht van een parochiekerk aan Zoetermeer toekwam, meermalen is de ambachtsheer van Zoetermeer in de uitoefening van zijn patroonschap bemoeijlikt doch steeds daarin door de hoogste rechtspraak gehandhaafd.

Zoo geschiedde dit o.a. in 1528, bij vonnis van het Hof van Holland, ten voordeele van Sandrina van Cruyningen, Vrouwe van Zoetermeer, als het recht bewarende voor haar zoon Hendrick Croesinck, pleitende tegen Hendrick Jansz priester en koster der kerk van Zoetermeer, die den heer de begeving der kosterij wilde betwisten. En in 1734 was er verschil tusschen de kerkeraad en den heer Dumé, ambachtsheer van Zoetermeer over het collatie-recht. Bij vonnis van den Hoogen Raad van 1735 werd dit verschil ten voordeele van den ambachtsheer beslist en hem het recht toegekend, den predikant den koster, den schoolmeester en andere mindere kerkdienaars aan te stellen. Hij was „met de gifte van de Kercke

verleid. De heer van Zegwaard had slechts
deel in het bewind der kerkelijke goederen,
waartoe hij voorheen kerkmeesters uit zijn
leerlijkheid placht aan te stellen.

riet oude kerkgebouw, gerestaueerd in 1590
(zie art. IX) beantwoordde daardoor weer een
tweehonderd jaar aan zijn bestemming, doch
werd wederom zoo bouwvallig, dat men in 1785
vergunning verkreeg het gebouw af te breken
en een nieuw te zetten.

Toen is de toren blijven staan. De voet van
den toren dagteekent nog uit den tijd van den
vorigen bouw, het midden der 15de eeuw. Stil-
zwijgend gaan we de gotische priesterzkerk,
waarover we eerder schreven, voorbij. Wel
draagt de toren het jaartal 1642. 't Is niet het
jaar van den bouw, doch van de verbouwing.
De toren gaat van onder tot boven aan den
omloop, die van een balustrade voorzien is,
vierkant op, heeft een achtkant hovenstuk,
waarboven een open koepel van 1785, waaruit
de windwijzer oprijst.

Bakker teekent hierbij nog aan, dat „volgens
oude aantekeningen er omtrent den jare 1620
consent zijn verleend geworden tot wederop-
bouwning dezer toren, doch andere oude berich-
ten zeggen, dat de toren in 1642 weder opge-
bouwd en veel vernieuwd is geworden, nadat
dezelve weinige jaren te voren door een ster-
ken wind was omgewaaid.”

In den koepel hangt een klok die het rand-
schrift draagt: „Antonie Wilke 6 Me. eccit
enckhuse 1657.”

Hoe menigmaal weerklonk haar eentonig ge-
klep over onze lage landen! Voor hoevelen,
die in den loop der eeuwen hier geleden en ge-
streden hebben, heeft zij zich doen hooren!

En telkens herinnerde zij, waarschuwend, aan
het:

„De dood, die spaart noch zotte jeugd,
Noch gemelijken ouderdom;
Ze maakt den mond des reednaars stom
En ziet geleerdheid aan noch deugd.”

B.

Uyt d'oude Pampieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de
wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LIII.

Het klokkengieten, een in ieder opzicht moei-
lijke kunst, werd vroeger in ons land met den
besten uitslag beoefend; de beroemdsten on-
der de klokkengieters waren wel de gebroeders
Hemony, die eerst te Utrecht, later te Amster-
dam hun bedrijf uitoefenden. Een der twee
klokken, die in den toren hangen, is in 1687
door P. Hemony gegoten; de andere met vier
medaillons draagt een laat-gothisch rand-
schrift: „Maria ben ick ghegoten van Adrian
Steuilaert in tjaar MELXXI”. Deze is in 1577
van de kerkmeesters te Oudewater gekocht. In
een rekening uit hun archief „vanaf vroulichtmis
1577 tot vroulichtmis 1578” komt voor: „Die
Clock, die, die van Soetermeer gecoft hebben,
die weecht thien hondert en vijf en twintich
pondt, daer moet afgaen acht pondt van dat
gelach, het pondt voor drie stuivers en een
ortgen, die een helft (contant), die andere
helft tot meye dach anno 1578 toe; deesen is
gelevert den leste November anno 1577.

Somma: het beloopt hondert en vijf en tses-
tich gul. 5 st. 2 deute. daer moet noch afgaen
13 st. in een oortgen van dat waachgelt ofte
van Craengelt. Somma blijft zuver 164 guld.
12 st. 2 deute.”

„Den 5 december 77 heeft Jan Pieterse.
Schout ontfangen van die van Soetermeer op
offcortinge van die clock die somma van 60”
Rijnsche Gulden.

Het blijkt, dat men hier reeds, voordat Chris-
tiaan Huygens in 1657 het slingeruurwerk uit-
vond, een tijdaanwijzer had. We lezen n.l. in
een ambachtsrekening van 1581: „Noch gege-
ven Berent Bertszoon Slotemaecker zulcx die
van Soetermeer van gelijcke gedaan hebben
over tgerede gelt van het vuyerwerk onsse
kerck geschunken, blijckende bij cuytan In dato
den IXen Janneary '82. 12. Guld. Onsgelijcx
den selven gegeven over deen helft vant bort
te schilderen daer de wijser om
ghaet.”

Vermoedelijk zal dit wel een wateruurwerk ge-
weest zijn.

Thans willen we den blik naar het kerkge-
bouw zelve wenden. De eerste steen er van
werd 13 April 1785 gelegd, welke gebeurtenis
men in aandenken heeft trachten te houden door
het plaatsen van een gedenksteen:

106
„De hand deez drietal jongliingschap
Heeft d'eerste steen aan dit gebouw
Gelegt tot Fondament en trap

Voor 's menschen heil en Goedsdiensttrouw.

Den 13en April 1785. Thomas van Leeuwen,
oud 11 jaar; Hugo Maaskant, oud 10 jaar;
Adriaan Overvliet, oud 10 jaar.

In 1787 was dit gebouw geheel voltooid. Nog
tot op den huidigen dag dient het tot plaats
van samenkomst voor de Hervornde Gemeente.
Men gaat het binnen door een portaal met
hardsteen en zuilen. De wit-marmeren gedenk-
steen, die zich boven den ingang bevond, kon
daar, toen deze gerestaureerd werd, niet meer
worden aangebracht. Daarom heeft hij een an-
dere plaats gekregen, dicht bij de memorietafel,
die aan het leggen van den eersten steen her-
innert.

In de kerk treft het sierlijke koperwerk, leze-
naars, doopbekkenstandaard en bolkronen, ons
het meest. Grootendeels is dit uit den tijd van
den herbouw afkomstig. Met den zeer schoo-
nen preekstoel, welks drie zijden gebeeldhouwd
zijn en voorstellingen geven van de wetgeving
van Mozes op Sinai — van het brandende
braambosch — en van de druiventros van Es-
col, de heerenbanken en psalmbordjes vormt
dit een mooi geheel. Het „Bulletin van den
Oudheidkundigen Bond" 1907, vermeldt, dat een
oogenblik ernstig gevaar dreigde, dat dit fraai
geheel zou verbroken worden, daar het kerk-
bestuur in verband met den voorgenomen aan-
leg van gas, de kronen aan den meestbiedende
wilde verkoopen. „Zoodra dit plan bekend werd,
wendde ik mij", zoo gaat de Leidsche Archiva-
ris Mr. Dr. J. C. Overvoorde „als voorzitter
der Prov. Z.-Holl. Archeologische Commissie
tot de betrokken autoriteiten en tot het kerk-
bestuur om op het ongewenschte van den ver-
koop te wijzen. Verwiderde men toch de twee
grooten kronen met schildjes en de 5 kleinere
kronen, waarvan 2 nog uit de 17de eeuw datee-

ren, dan ware de grootste beking aan het
aardig kerkinterieur ontnomen."

Gelukkig bleken de bemoeiingen niet vrucht-
eloos genomen te zijn en het koperwerk bleef
voor de kerk bewaard.

Nog willen we vermelden, dat onder het kerk-
zilver twee oude Avondmaaltbeken zijn, waar-
van een uit het jaar 1679 en dat het Avondmaal
gevierd wordt in dat gedeelte der kerk, dat met
een ijzeren hek van de preekkerk gescheiden
is. In dit deel vindt men, hoewel daarvan we-
nig uiterlijke kenteekenen te zien zijn, den graf-
kelder der Heeren en Vrouwen van Zoeter-
meer. Toen men bij de afbraak der oude kerk
in 1785 dezen kelder opende, vond men daarin
een looden kist op een ijzeren rooster staande.
Op het deksel der kist bevond zich het volgende
opschrift:

„Dit is 't ligchaam van Louyse de Croij, Mar-
quisine van ter Veere, Vrouwe van Fromont,
den 23en Augustus 1590."

Louise de Croij was de echtgenoot van Jan
van Bourgondië, heer van Fromont, ambachts-
heer van Zegwaard en Zevenhuizen, gouver-
neur van Namen. We vonden van haar, dat de
beroemde Maximiliaan van Bourgondië, de stad-
houder van Holland en Zeeland haar eerste
man is geweest.

B.

Uyt d'oude Pampieren.

2 Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de
wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LXIV.

De Constitutie (Staatsregeling) van 1798, of
om in den nieuwerwetschen stijl te spreken,
die van het 3e jaar der Bataafsche vrijheid,
hield onder meer scheiding van kerk en
staat in. Daaronder werd verstaan: 1. Elk
burger heeft vrijheid, om God naar de over-
tuiging van zijn hart te dienen. 2. Geen bur-
gerlijke voor- of nadeelen zijn aan de belij-
denis van eenig kerkelijk leerstelsel gehecht.
3. De gemeenschappelijke godsdienstoefening
wordt binnen de daartoe bestemde gebouwen
en wel met ontsloten deuren verricht. 4. Nie-
mand zal met eenig ordekleed of teeken van
een kerkelijk genootschap buiten zijn kerkge-
bouw verschijnen. 5. Elk kerkgenootschap
zorgt voor het onderhoud van zijn eeredienst,
deszelfs dienaren en zijn gestichten. Dit laatste
punt werd in zes Additionele artikelen tot
de acte van Staatsregeling nader ontwikkeld.
Van de kerktorens, aan de kerkgebouwen
vastgehecht, vermeldden zij, dat ze „benevens
de klokken, met derzelver huizingen ver-
klaard worden eigendommen te zijn en te blij-
ven der burgerlijke gemeenten, staande ten
allen tijde onder derzelver beheering en
onderhoud."

Doch reeds voordat die bepalingen aangenomen waren, was door een Publicatie van het Provinciaal Bestuur 6 Oct. 1797 bekend gemaakt „dat de kerktorens, als strekkende ten algemeenen nutte door de gemeentens der respectieve steden en dorpen, alwaar dezelve gevonden werden, zullen moeten worden onderhouden en dat zulks ook zal worden gerekend te zijn, ingegaan met den aanvang van dit loopend jaar.”

De Gemeentebesturen van Zoetermeer en Zegwaard, oordeelden, dat hieruit „natuurlijk en ontegenzegglijk volgt, dat ook ten behoeve van de gezamenlijke ingezetenen moeten worden genoten de voordeelen, wegens het emploi (gebruik) van die gebouwen.” Daarom besloten de Municipaliteiten, dat de kosten, voortspruitende uit het beluiden der dooden bij begrafenissen, de „luigelden” niet meer ten behoeve der kerkekas zouden worden geïnd. Die voordeelen zouden voortaan in de kas der gemeente komen.

En wat het onderhoud van den kerktoren aangaang, een commissie uit het Gemeentebestuur zou met een tweetal kerkmeesters die aangelagenheid in orde brengen. Dat ging echter niet zoo heel gemakkelijk. Wel was spoedig een concept-acte ontworpen. Doch de kerkmeesters waren daar gansch niet mede ingenomen. Er werd toch van „overgifte van eigendom” in gesproken. En zij meenden, dat het zoover nog niet was. De ingekomen publicatie vermeldde slechts het „onderhoud” van de kerktorens door de gemeenten. Een- en andermaal protesteerden zij, tegen de aandrang van hun eigendomsrecht. Zij dachten, zoolang zij konden, met hand en tand daaraan te moeten vasthouden en wisten te bewerkten, dat de overdrachtsacte, die den 27 Maart 1798 voor het College van Justitie te Zegwaard opgemaakt werd, slechts inhield, dat „de directie en administratie van den kerktoren overgedragen werd aan de gemeentebesturen, mitsgaders ten behoeve van de gemeene bate en schade der gezamenlijke ingezetenen,” terwijl „nog ook ten aanzien van het recht tot den eigendom van den grond, waarop zich de toren gevestigd vindt, of binnen welken zich deszelfs fundamenten uitstrekken ten respecte (aanzien) van wien het zelve ook zoude mogen wezen, eenige erkentenis of consequentie zal kunnen en mogen werden getrokken, totdat omtrent het recht tot den eigendom van kerktorens en dergelijke goederen bij de hoogste geconstitueerde macht der Bataafsche Republiek zal zijn beslist.”

En die beslissing was, dat de kerktorens

eigendom werd van de gemeente. Later is hij weer in handen van het kerkbestuur gekomen. En met de tijden veranderen ook de gewoonten. In 1823 was een groote reparatie van den toren noodzakelijk geworden. Of de kerk niet bij machte was in de kosten daarvan te voorzien? We weten het niet, maar elke gemeente schonk een subsidie van 650 gulden, terwijl overeen werd gekomen, dat voor het onderhoud van het uurwerk uit elke gemeentekas jaarlijks 50 gulden zou worden bijgedragen. Deze overeenkomst, die nog bestaat, wordt telkens voor 10 jaren verlengd.

We vonden in het Rechterlijk Archief van Rijnland, dat in dien tijd, Zondag den 16 December 1804 een persoon, zijn naam doet er minder toe, zich vervoegde tot den Pastoor van Zegwaard, om in den huwelijken staat bevestigd te worden. Het sacrament werd hem echter „uit hoofde zijner dronkenschap” geweigerd. De geestelijke meende hem om zijn onbetamelijk gedrag te moeten vermanen. Dit was echter olie in het vuur, want hij begon daarop „den Pastoor te dreigen en te hoonen.” Deze gaf dit aan bij het Gerecht. En Rijnlands baljuw veroordeelde den schuldige „om gedurende den tijd van acht dagen op 's-Grayenstein alleen met water en brood te

worden gespijzgd.”

In onze dagen zou men die straf mogelijk niet humaan vinden.

B.

Uyt d'oude Pamplieren.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LXVI.

Tot de bezittingen der Kerk, zoo oordeelden de Municipaliteiten dézer dorpen, behoorde ook het schoolgebouw. En de kerkelijke commissie, die we in ons vorig artikel vermeldten, was het hiermee eens. In een schrijven deelden zij de Gemeentebesturen mede, „dat ons onbewust is, wanneer, en bij welke gelegenheid het schoolgebouw aan de kerk off Hervormde gemeente is overgegaan, alsoo wij geen insage hebben gehad in de Registers van opdragten of transporten der huysen etc., waarin sulks mooglijk soude kunnen werden gevonden.”

102
We hadden wel inzage van die registers der oude koopbrieven. Ze worden op het Rijksarchief te 's Gravenhage bewaard. Het oudste is dat van Zegwaard en vangt met het jaar 1574 aan. Ons zoeken was echter tevergeefs, want we vonden geen enkele opdracht van het schoolgebouw. 't Is dan ook wel aan te nemen, dat de Kerk, en in dit geval de Roomsche Kerk vóór de Hervorming eigenares was van het schoolgebouw en dat dit als kerkegoed bij de Reformatie in handen kwam der Gereformeerden. Mogelijk, dat oude rekeningen der Roomsche Kerk, zoo die nog bestaan, wel licht zouden ontsteken.

Vast staat, dat in 1582 de Hervormde Kerk in Zegwaard twee huizen in eigendom had; de woning van den predikant, waarop we reeds eerder wezen en op de plaats waar nu nog de Openbare school staat. 't schoolhuis, daer die schoolmeester in woont."

Het schoolgebouw werd dan ook door de

Kerk onderhouden; uit haar inkomsten is net in 1611 nieuw opgetrokken (het poortje naast het huis van den heer Verwers draagt het jaartal 1611) en in 1785 „hetzelve zeer bouwvallig zijnde hernieuwd."

Na den Franschen tijd kreeg de Kerk het schoolgebouw weer terug en voor notaris Molenaar werd het den 29sten October 1829 door de Kerkvoogden der Hervormde Kerk met het schoolhuis (de woning van den onderwijzer) den Gemeentebesturen voor 2350 gulden verkocht. Een nieuwe school, door den timmerman Cornelis Zaal voor 3475 gulden aangenomen, werd door hen in 1835 gebouwd. Krachtens beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken 22 Juli 1833 ontvingen de Gemeentebesturen uit de rijkskas een subsidie van 1200 gulden en uit de Provinciale fondsen werd 2200 gulden beschikbaar gesteld.

Hoewel het schoolgebouw eigendom was van de Kerk, was de betrekking van schoolmeester in den ouden tijd, geen kerkelijke. Hij ontving zijn tractement uit de kas der gemeenten. Zoo vonden we, dat in 1599 „meester Claes Corff voor den dienst den kinderen te leeren jaarlijks door Zegwaard 75 gulden uitbetaald kreeg „gelijk die van Zoetermeer mede betalen boven de vrije bewoning". In dien tijd kon de schoolmeester met zijn inkomen van 150 gulden best rondkomen. Hij behoefde dan ook niet door extra-werk er iets bij te verdienen. Hij gaf alleen onderwijs. 't Was een man, wel geëerd. We zien hem met den predikant de samenkomsten der dorpsbestuurders bijwonen, als de begroefingen vastgesteld en de rekeningen nagezien worden, terwijl tustig de wiinkroes rondgaat.

Later neemt de schoolmeester ook andere betrekkingen waar n.l. die van koster, voorzanger en doodgraver — men sprak van grafmaker. We vonden van een schoolmeester, die daarbij ook hondeslager was, d. w. z. hij moest er voor zorgen, dat de honden buiten de kerk bleven. Het aanvaarden van die postjes vond zijn oorzaak in de omstandigheid, dat het inkomen verbonden aan het schoolmeestersambt bijna geen wijziging had ondergaan in den loop der jaren en ten slotte beslist ontoereikend was.

Van Pieter Muijden in 1777 tot schoolmeester, koster, grafmaker en hondeslager door den ambachtsheer van Zoetermeer aangesteld, vonden we vermeld, dat hij als schoolmeester een inkomen had van 174 gulden; elke gemeente betaalde de helft. Niet precies kunnen we opgeven, wat hij als koster verdiende. Voor het luiden der klok en het stellen van het uurwerk ontving hij 36 gulden (elke gemeente betaalde de helft). Op verschillende posten werd hem in 1799 uit de kerkekas 62 gulden 14 stuivers uitbetaald; terwijl hij nog 2 % genoot voor het innen der begrafenis-kosten. Jaarlijks werd door den schoolmeester voor het bekleeden van die functies den ambachtsheer van Zoetermeer 105 gulden ter hand gesteld als een recognitie (erkenning). Deze had immers het „recht" die posten te begeben. En dat deed hij niet voor niets.

Van de kleine 300 gulden die de schoolmeester jaarlijks beurde, moest dus 105 gulden af. Daar stond tegenover, dat de schoolgelden dan ook voor hem waren. Het schoolgeld, verdeeld in 3 klassen bedroeg per week 3, 2 en 1 stuiver per kind. Onze schoolmeester berekende in 1799, dat hij in de „48 weken, die men in 't jaar school houdt, als men 't alles ontfangt, dat tegeswoordig gebrekkig gaat 325 gulden 12 stuivers ontving.

Op de vraag, op welke wijze hem tegemoet gekomen werd voor het geven van onderwijs aan minvermogenden en gealimenteerden (bedeelden) welk getal een 20 bedroeg van de 100 scholieren, antwoordde hij, dat hij „de eerste altoos zoo wat, zoo men zaid, door de vingers heeft gezien, en de laatste het onderwijs als een liefdegift geschonken."

Br.

(Auteursrecht verzekerd, overeenkomstig de wet van 23 Sept. 1912, St.Bl. no. 308).

LXVII.

We komen nog even op den schoolmeester Pieter Muijden terug.

Moeilijke jaren waren voor hem die van 810—'16.

Wel was zijn inkomen, dank zij de nieuwe hoolwet, verhoogd: elke gemeente zou 5 Gld. bijdragen, maar in die jaren kon Zegard den meester niet meer dan 55 Gld. uitbetalen. In 1817 inde hij weer 105 Gld. even-

als tot 1910, „omdat het aantal kinderen, wier ouders behoeftig zijn en uit dien hoofde geen schoolgeld kunnen betalen, veel grooter is als bevorens.”

Dit zinnetje zegt ons heel wat: We wezen er al meermalen op, dat diepe armoede en grootte ellende de vruchten van den vrijheidsboom waren.

Later werden de omstandigheden beter. In 1829 kon berekend worden, dat de schoolgelden, die door den meester werden ontvangen en genoten, jaarlijks 600 Gld. bedroegen, terwijl hem voor het onderwijs aan behoeftige kinderen 200 Gld. werd uitgekeerd. Ook stond elke gemeente 50 Gld. toe voor „een onderwijzer, die onderwijs kon geven in de Fransche taal”; aanvankelijk moest deze door Meester Muijden gesalarieerd worden. Erg breed zal hij het dus wel niet gehad hebben. Twee en vijftig jaren lang heeft meester Muijden „zijn post ten genoegen der Gemeentebesturen met alle ijver, kunde en trouw waargenomen.” Zijn hooge leeftijd, maar ook „het tegenwoordig meer verlicht stelsel van onderwijs” waren oorzaak, dat „de vervulling van die teedere plichten der Maatschappij, de vorming der jeugd, niet langer aan zijn zorge en behandeling kon overgelaten worden.” Daarom werd hem met ingang van 1 Jan. 1829 eervol ontslag verleend, onder toekenning van een jaarlijksch pensioen van 250 Gld. Bij overlijden, zou zijn vrouw, Meinsje Koetsier, zoo deze nog leefde, 125 Gld. uitkeering genieten. We vonden in een gemeenterekening van 1843, dat het pensioen haar toen nog uitgekeerd werd.

In die oude school werd onderwijs gegeven in de „Nederduitsche taal” zooals men zich vroeger uitdrukte, het schrijven en het rekenen. Tot voor 1795 kwam eens per jaar een commissie van de Classis Delft onderzoek doen naar „t school en den schoolmeester”. Dat toezicht was dus kerkelijk. Na dien tijd hield dit op en oefenden de Municipaliteiten dit zelf uit.

Nog vonden we een opgAAF van de schoolmeubelen. In de school stonden twee katheders met voetbankjes, bestemd voor de onderwijzers, drie schrijftafels acht schoolbankjes en een ronde bank om den haard. De commissie, door de Gemeentebesturen benoemd, om de waarde der kerkelijke goederen te taxeerden, schatte de schoolmeubelen op 32 Gld.

Overzien we nog eens, wat we hier boven schreven, dan willen we de aandacht vestigen op den ongezonder toestand van de school met haar aankleve. Het gebouw was eigendom der Kerk, de betrekking van onderwijzer was evenwel niet kerkelijk, beide gemeenten moesten hem bezoldigen; de heer van Zoetermeer genoot echter alleen het voorrecht hem te benoemen, of hem te ontslaan. Reeds van oude tijden af had de ambachtsheer het recht van Collatie, het jus patronatus, het recht om een geestelijke aan te stellen. Het oudste stuk dat hiervan gewaagt is van den 14den April 1407. Walraven en Willem van Brederode, die de ambachtsheerlijkheid Zoetermeer in leen hadden, verkochten haar aan Goeswijn van den Poel. De koop werd door den landsheer goedgekeurd, die op dien datum G. v. d. Poel verlijdde met Zoetermeer „mit sinen toebehoeren, alsoe die giften van der kereke”. In stukken van latere dagteekening wordt de heer van Zoetermeer „ghifter en patroon van de kerk en kosterije” genoemd. Hij stelde den geestelijke, later dan predikant, den schoolmeester, voorzanger, koster en doodgraver aan. Of beter gezegd, die postjes werden door hem verhuurd. In 1824 moest Pieter Muijden nog 50 Gld. aan den heer van Zoetermeer betalen als „Collator der Schole” en 60 Gld. als „hebbende de gifte van de kosterije.”

107 *Meemo. juli '13*

er-rijs ge-ld-H. vee-be-en-bij-tis-ict-pol. ats, zen-ler-va-ig-1-a-e-3-ol-P-30-75

Meermalen is de heer van Zoetermeer in de uitloefening van zijn patroonschap over de kerk bemoeilijkt. Zoo geschiedde het in 1528.

Op verzoek der parochianen had Cornelis Croesingk (gestorven 1520), ambachtsheer van Zoetermeer als priester Heynrich Jansz. aangesteld. Toen bleek, dat deze zich „niet en drouch als een goet man van eeren na eijch van zijn priesterschap, bijzonder tegen zijn ouders, ende sommige van den hueren (ingezetenen) tot oncere ende schandelefacie,” werd hem het priesterschap opzeggd. Echter stoorde hij zich niet aan de opzegging en wilde „des nijetjegenstaende nijet deserteren (vertrekken) maer bleef metterdaet exterende de costerije.” 't Werd een rechtzaak, die in 1528 voor het Hof van Holland, 's Lands hoogste rechtbank werd beslecht.

De weduwe van Jacob Croesinck (gest. 1526), Sandrina van Cruyningen pleitte voor haar oudsten zoon Hendrik. Heynrich Jansz. betwistte haar de begeving der kosterij. De hoogste rechtspraak handhaafde den heer van Zoetermeer als patroon der kerk en den priester werd gelast „de slotelen en de andere behouften, behoorende ende specterende tot de costerije” af te geven.

Als voorgangers van den uit zijn dienst ontzette worden in de sententie genoemd de priesters Heynrich Jacobsz. die voor 1500 aangesteld moet wezen; Harman Pietersz. die ontslagen is, omdat hij zich „niet en drouch als 't behoorde,” en Pieter Jansz. van wien we lazen, dat hij door „zijn goet regiment” (bestuur) zijn dienst tot zijn overlijden mocht bekleden.

B.

Het volgende punt van de agenda is het verzoek der Commissie voor de Onafhankelijkheidsfeesten tot plaatsing en verlichting der aan de gemeente toebehoorende eerepoort.

De Voorzitter: In 1908 is de poort ook opgericht en dat heeft ongeveer f 50 gekost. B. en W. stellen voor om de eerepoort voor rekening der gemeente op te richten, op te knappen en af te breken en aan de Commissie f 25 beschikbaar te stellen voor verlichting. Indien de gemeente de poort niet zou oprichten, zouden we tekort schieten aan hetgeen we tegenover onze voorvaders verplicht zijn.

De Voorzitter leest vervolgens de publicatie voor, die door de gemeentebesturen

van Zoetermeer en Zegwaard in 1813 aan de ingezetenen gericht is en waarbij hen verzocht werd om op Maandag 6 December 1813 's avonds van 8 tot 12 hun huizen te illumineren. (Wij hebben die publicatie, zooals onze lezers zullen bemerken op een andere plaats in dit nummer doen afdrukken.)

De heer van der Sar: Het feest gaat door en de eerepoort is er; hij moet er nu komen en voor schandaal kan hij niet staan; het is een historisch stuk; ik kan er best bij vallen om hem voor rekening der gemeente op te richten en f 25 te geven voor de verlichting.

De heer Scheer; 't Zou een tekort doen zijn aan onze voorvaders, als we de poort niet oprichtten.

De Voorzitter deelt nog mee dat in 1908, de oprichting enz. ongeveer f 12 gekost heeft en de verlichting pl.m. f 36.

Alle leden zijn voor het voorstel van B. en W.

Zoetermeer, De heer... zoo welwillend om ons op ons verzoek, inzage te geven van de bekendmaking, door de gemeentebesturen van Zoetermeer en Zegwaard in 1813 gericht aan de ingezetenen, ter gelegenheid van de bevrijding van het Fransche juk. Wij meenen, dat waar wij thans gereed staan, om het 100-jarig feest dier bevrijding te herdenken, het onze lezers wel zal interesseren met die publicatie eens kennis te maken. Zij luidt als volgt: